Hungary

A

MAGYAR HÁZASSÁGI JOG

RENDSZERES KÉZIKÖNYVE.

*

IRTA

TÓTH GÁSPÁR

KÖZ- ÉS VÁLTÓÜGYVÉD, A BUDAPESTI ÜGYVÉDVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG TAGJA.

BUDAPEST, 1896.

EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS.

(HOFFMANN ALFRÉD.)

Forty
T

Budapest, 1896. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

TARTALOM.

II. Alaki rész.

BEVEZETÉS ES ELOSZÓ.

Az emberi társas élet természetes rendje a családban jut kifejezésre; mert az anya emlőjétől az életszervek működésének megszünéséig családtagok vagyunk.

Az őscsaládi (patriarchalis) élet az első állami alakulások csirája és ma is a családban élő emberi társaság az államokat alkotó tényezők egyik legfontosabbja. Családok nélkül ugyanis nincs emberi társaság, nem képzelhető állam.

A család tehát az állam egyik alapfeltétele és éppen azért állami érdek követelte és követeli, hogy az ne csak a természet rendje, hanem egyszersmint az állami élet czéljai szerint alakuljon; ez adja meg államjogi jelentőségét, melyből okszerűen következik a családi életnek az állam részéről való biztosítása és minden törvény, melynek tárgya a család alapítása vagy fentartása, a családi jog körébe tartozik.

A családi jog e szerint összessége mindazoknak az állami törvényeknek, melyek a családi életet és viszonyokat szabályozzák.

Ide sorolandók:

a) a házasság,

b) a szülék és gyermekek viszonya egymáshoz,

c) a gyámság és a gondnokság és

d) a családi vagyoni jog körébe tartozó jogi viszonyok.

Az *a)*—*c)* alá sorolt jogi viszonyok a család tagjainak személyi állapotára vonatkoznak és államjogi jelentőségüek, a *d)* alattiak ellenben a család tagjainak vagyoni viszonyait tárgyalván, ezeket a magánjog szempontjából szabályozzák; a családi jog körébe tehát tulajdonképpen csak amazok tartoznak, míg emezek az úgynevezett alkalmazott családi jog körébe esnek.

Az 1894: XXXI. t.-cz. a családi jog körébe tartozó házassági jogot az eddig fennállott jogi rendtől eltérőleg szabályozván,

feladatommá tettem az eme törvény alapította új jogi rendszer kifejtését és egyrészt azért, mert eme törvény folytán a családi jog egyéb vonatkozásaiban változás alig áll elő, másrészt, mert az új intézmény és rendszer ismertetését nem akartam legszorosabban hozzá nem tartozó kérdések tárgyalásával nehezíteni: ennélfogva tüzetesen kizárólag a most érvényes házassági joggal foglalkozom és vele kapcsolatosan a családi jog egyéb részeivel csak annyiban, amennyiben ezeket az idéztem törvény is tárgyalja és ismertetésüket a házassági jog egyes rendelkezéseinek megértése okvetlenül megköveteli.

A magyar házassági jog az »Országos Törvénytár«-ban 1894. évi deczember 18-án kihirdettetvén, annak a törvény szószerinti rendelkezése szerint e naptól számított egy év alatt kellett hatályba lépnie.[1])

Az országos kormány az e törvényben nyert felhatalmazás alapján a hatályba lépés napjául 1895. évi október 1. napját határozta meg.[2])

A törvény végrehajtásával pedig az igazságügyi és belügyi miniszterek bizatván meg,[3]) az előbbi 1895. 27,196. sz. a. kibocsátotta a rendeletet, mely a házassági jog hatályát Fiume városára és területére terjeszti ki,[4]) 1895. 27,243. sz. a. kiadta az utasítást a házasság kihirdetése, megkötése és anyakönyvezése tárgyában,[5]) 1895. 27,198. sz. a. szabályozta a kihirdetésnél vagy a házasságkötésnél való közreműködés megtagadása ellen igénybe vehető bírói eljárást[6]) és 1895. 27,241. sz. a. az egyházi

---

[1]) 1894: XXXI. 148. §. A jelen törvény a kihirdetés napjától számított egy év alatt lép hatályba.

A miniszterium felhatalmaztatik, hogy a jelen törvényt ezen egy év előtt rendelettel hatályba léptethesse.

A törvény hatályba lépésének napján a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozó fennálló jogszabályok hatályukat vesztik és helyükbe a jelen törvény határozatai lépnek.

[2]) Miniszterelnöki rendelet 1895. junius 29. 2020. sz.

[3]) 1894: XXXI. t.-cz. 150. §. Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyi és belügyi miniszterek bizatnak meg.

[4]) 1894 XXXI. t.-cz. 146. §. A miniszterium felhatalmaztatik, hogy a jelen törvényt Fiume városában és területén rendelettel hatályba léptesse.

[5]) Az 1894: XXXIII. t.-cz. 91. §-ában nyert felhatalmazás alapján adatott ki.

[6]) Az 1894: XXXIII. t.-cz. 60. és 61. §-aiban nyert felhatalmazás alapján adatott ki.

bíróságoktól átteendő pereket az illetékes kir. törvényszékek elé utalta,[7]) kimondván, hogy a *bíróságok az eljárást a fennálló szabályokkal összhangba hozzák.*

Munkám anyagi részének forrása tehát a tételes törvény; alaki részének forrásai a »*fennálló szabályok*«.

A fennálló szabályokat tartalmazó szerves, rendszeres és egységes törvényünk nem lévén, azokat az ide vonatkoztatható eljárási törvényekből, a bírói gyakorlatból és a házassági jognak alaki jogi természetű rendelkezéseiből kell összeállítanunk.

Ily forrásaink ezek szerint:

a) a házassági jognak (1894: XXXI. t.-czikk) alaki jogi természetű rendelkezései;

b) a bírósági gyakorlatot visszatükröző »*táblai szabályzat*« ama rendelkezései, melyek a házassági jog rendelkezései által hatályukat nem vesztették és azokkal ellentétben nincsenek;

c) a táblai szabályzat 46. §-a alapján[8]) az 1868: LIV., az 1881: LIX. és az 1893: XVIII. t.-czikkek ama rendelkezései, melyek a rendes eljárásban is követendők, amennyiben azok a házassági jognak és a táblai szabályzatban foglalt bírói gyakorlatnak rendelkezéseivel nem ellenkeznek.

Munkám első része ezen források alapján az anyagi házassági jogot, második része az alaki jogot, vagyis a házassági ügyekben való bírósági eljárást tárgyalja; előzőleg pedig az eddig fennállott jogi viszonyok történeti fejlődését és a most érvényben levő törvény megalkotása idejében fennállott házassági jogi viszonyokat vázlatosan ismerteti.

Ama gyökeres változás, melyet az állami házassági jog nemcsak a jogi, hanem a társadalmi viszonyok tekintetében is maga után von, eléggé igazolja művem létjogosultságát; mert eddigelé kiadta ugyan *dr. Márkus Dezső*[9]) a házassági törvényt

---

[7]) 1894: XXXI. t.-cz. 137. §. A folyamatban levő házassági és eljegyzési perek az illetékes kir. bíróságokhoz átteendők.

A bíróságok ezen perekben a 138. §. első bekezdése, a 139. és 143 §-ok szabályai szerint járnak el.

[8]) Táblai szabályzat 46. §. Az 1868: LIV. és 1881: LIX. t.-cz. rendelkezései, amennyiben a fentiekkel (t. i. a táblai szabályzat megelőző §-ainak rendelkezéseivel) nem ellenkeznek, a házassági válóperekben is alkalmazandók.

[9]) A házassági jog és az anyakönyvi törvény kézikönyve. Budapest, 1895. Grill Károly kiadása.

és hozzá commentár gyanánt minden §-hoz a törvényjavaslat indokolását és ahol az eredeti javaslatot az igazságügyi bizottság módosította, a módosítás indokolását; *Sztehló Kornél*[10]) és *dr. Márkus Dezső*[11]) is összeállitották a fennálló eljárási szabályokat;[12]) *dr. Imling Konrád* kir. curiai biró, *dr. Gallia Béla* budapesti kir. törvényszéki jegyző[13]) és *dr. Helle Károly* kecskeméti jogakadémiai tanár a törvényt jegyzetekkel ellátva ismertetik; megjelent ezeken kívül a törvénynek számos népszerü ismertetése, melyek közül figyelemre méltóbbak: gróf *Csáky Napoleon György* német munkája[14]) az osztrák örökös tartományokban állandóan tartózkodó magyar honosok gyakorlati igényeire való tekintettel és *Knorr Alajos*[15]) vázlatos ismertetése: *de a magyar házassági jog rendszeres kézikönyve eddig hiányzott.*[16]) E hiányt kivántam munkámmal pótolni, hogy megkönnyítsem a tételes jogot tanulmányozó joghallgatónak, a vizsgálatra készülő ügyvédjelöltnek és a gyakorlati téren müködő ügyvédnek és bírónak az új jog elméletének ismeretét, illetőleg gyakorlati alkalmazását.

Ezeknek az igényeknek kielégítése a czél, melynek elérésére törekedtem.

---

[10]) Eljárás a házassági perekben. Budapest, 1895. Hornyánszky Victor kiadása.

[11]) A 9. jegyzet alatt idézett munka 205—224. lapjain.

[12]) Azonban e munkák egyike sem meríti ki az eljárásnak törvényesen megállapítható szabályait és Sztehló Kornél egyes tételei — nézetem szerint — a házassági joggal összhangba alig hozhatók; erről részletesen a munka II. részében szólok.

Magyar Házassági Jog. Jegyzetekkel ellátta *dr. Imling Konrád.* 1894. Rath Mór kiadása.

[13]) A házassági jogról s a gyermekek vallásáról és az állami anyakönyvekről szóló törvények és rendeletek. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *dr. Gallia Béla.* Bpest Singer és Wolfner 1895.

[14]) Die ungarische Civilehe von *Graf Georg Napoleon Csáky.* Praktische Anleitung in Ehesachen. Wien, 1895. Manz'sche Buchhandlung.

[15]) A polgári házasság kötésére vonatkozó törvények és szabályok. Ismerteti Knorr Alajos nyug. kir. táblai biró. Budapest, 1893. Kiadta ifj. Nagel Ottó.

[16]) Dr. Herczegh Mihálynak időközben megjelent »Magyar Házassági Jog« czímű munkája is, az 1—35. lapig a törvényjavaslatnak általános, — a 36. laptól végig pedig különös indokolását tartalmazza csak.

I.

ANYAGI RÉSZ.

I. FEJEZET.

Történelmi visszapillantás a házassági jog fejlődésére hazánkban.

A magyar királyság és a kereszténység Magyarországon egykorúak. Lehettek itt szórványosan a kereszténységnek azelőtt is követői, azonban mindaddig, míg Szt. István magyar birodalmának keresztény jelleget nem adott, addig a kereszténység a magyar állam megalkotására és fejlődésére lényeges befolyást nem gyakorolt.

Midőn azonban a magyar nemzet a kereszténység felvételével az európai népcsaládok közé felvétetett, midőn a pápai hatalom úgy szólván fénykorát élte, az alakulóban levő magyar királyság el nem zárkózhatott ama nyugati műveltség elől, melynek főjellemvonásaként az egyházi hatalom uralmát jelölhetjük meg.

Egész Nyugat-Európában az egyházi jogon alapszik a jogi rend; azon az egyházi jogon, mely tekintélyét az isteni akaratra vezeti vissza, mely szerint nincs más hatalom, mint mely az istentől származik és az isteni kinyilatkoztatáson alapszik, mely szerint Krisztus helytartója a legfőbb földi hatalom, mely koronákat oszt és királyságokat teremt.

Ily világnézet és ily jogi rend mellett természetesnek kell találnunk, hogy az egyházi jog egyszersmint állami jog is és a kereszténység elfogadásával egyidejüleg nálunk is élő joggá lett.

A pápaság hatalmának hanyatlásával az állami törvényhozás mind nagyobb tért foglalt, sőt Mátyás király jogai védelmében elég erősnek érezte már magát arra, hogy a pápát a magyar királyi apostoli keresztnek hármas keresztté átváltozta-

tásával is megfenyegesse,[1]) ha az ország, illetőleg a magyar király jogainak érvényesítését tovább is akadályozná.

Ennek daczára azonban a házassági jog terén az egyházi jog maradt érvényben és ezen nem birt rést ütni még a reformatió sem.

A reformatió a katholikus vallás uralkodó vallási jellegén egyelőre semmit sem változtatott.

Nem változtatott az 1608. évi koronázás előtti I. t.-cz. (bécsi békekötés), mely a protestansok jogait elismerte; nem változtatott az 1647. évi XV. t.-cz. (linczi békekötés), mely az evangelikusok házassági ügyekbeni bíráskodási jogát különösen is felemlíti.

Nem változtatott pedig azért, mert a katholikus clerus az idézett törvények daczára a protestansok jogait elismerni vonakodott és egyelőre még abban sem gátolta meg őt, hogy a protestans papok felett büntető joghatóságot is gyakoroljon; sőt mi több, még a hivatkozott törvényekben elvileg elismert jog gyakorlását is illusoriussá tette a Resolutio Carolina (1731), mely a protestansok házassági pereinek felebbezési bíróságául az érseki szentszékeket jelölvén ki, ez által a katholikus egyházi jog uralmát állította helyre.[2])

Így tartott ez 1786-ig, II. József császár házassági nyilt parancsáig, mely az 1791. évi XXVI. t.-czikkben oly módon nyert törvényesítést, hogy a protestansok feljogosíttattak egyházi törvényszékek szervezésére és a házassági bíráskodás gyakorlására, s míg ez megtörténik, házassági pereik a világi törvényszékek elé utaltattak.

A vallás szabad gyakorlatáért vívott küzdelem a görög-keleti vallásúaknak is javára vált; sőt viszonyaik a protestánsokéinál annyival kedvezőbben alakúltak, hogy I. Lipót 1690-ben nekik

---

[1]) Jelképes megjelölése a róm. kath. egyháztól való elszakadásnak, mert a hármas kereszt és korona a pápaság jelvénye. — Az apostoli magyar király koronázásakor előtte viszik az apostoli kettős keresztet; míg a pápát hármas koronával következő szavak kiséretében koronázzák meg: »Accipe tiaram tribus coronis ornatam et scias patrem te esse principum et regum, rectorem orbis in terra, vicarium Salvatoris nostri Jesu Christi, cui est honor in saecula saeculorum.

[2]) Sztehlo Kornél: A házassági elválás joga Magyarországon és Erdélyben. 1885. 31. lap.

teljes vallásszabadságot adott és megerősítette Zsigmondtól és Mátyástól nyert kiváltságaikat. Ennek alapján a karlóczai zsinat 1776-ban megállapította a birósági szervezetet, melyet Mária Terézia 1777-ben megerősített.[3])

Az erdélyi jogfejlődés a magyarországitól lényegesen eltér és a protestánsokra nézve sokkal kedvezőbben alakúl.

Erdély önálló államélete összeesik a reformatió keletkezésével. János Zsigmond vallásváltóztatásai majd a protestans, majd meg az unitárius vallás tekintélyét és hatalmát emelték, minek a történelemben ama páratlanúl álló következménye lett, hogy míg majdnem egész Európát századokig vérbe fullasztották a vallás-háborúk és a vallások szabad gyakorlását, a vallásszabadságot véres háborúk árán kellett megszerezni: Erdély már a XVI. század utolsó tizedeiben teljes vallásszabadságot élvezett,[4]) egyenlő jogokat adván a katholikus, a református és az unitárius vallás követőinek[5]) és azokat még a XVII. században a görögkeletiekre is kiterjesztette.

S habár a protestánsok a házasságot nem is tartották szentségnek, mindazáltal, minthogy az állam a katholikusok tanait respectálva, azoknak a házassági ügyekben való biráskodás jogát meghagyta: ennélfogva ugyanily jogot adott a többi bevett vallásfelekezetnek is, minek következtében a házassági ügyekben a biráskodást az összes bevett vallásfelekezetnél egyházi bíróságok gyakorolták.[6])

Miként ezen vázlatos ismertetésből látjuk, a magyar szent korona egész területén a katholikusoknál és a görögkeletieknél az egyházi jog volt érvényben a szentszékek egyházi biráskodásával; Erdélyben minden bevett vallás saját egyházi törvényei szerint szintén egyházi bíróságok által ítélt a házassági perekben, míg az anyaország protestánsai minden tövekvésük daczára sem bírván érvényesíteni az 1791:XXVII. t.-czikkben részükre bizto-

---

[3]) A házassági jogról szóló javaslat indokolása. 6. lap.

[4]) Az ágostai hitvallás az 1557. június 1-én tartott tordai, a református hitvallás az 1563. és 1564. évi tordai és az unitárius hitvallás az 1571. évi marosvásárhelyi országgyülésen vétetett be az alkotmány sánczai közé. Sztehlo Kornél id. munk. 36. lap.

[5]) Approb. Const. I. R. 1. cz. 2. art.

[6]) Approb. Const. I. R. 5. cz. 4. art.

sitott ama jogot, hogy egyházi bíróságokat állíthatnak,[7]) házassági ügyeik tekintetében a polgári bíróság alá tartoztak és rájuk nézve a protestáns egyházi jogtól különben lényegesen el nem térő 1786-iki patens volt érvényben.

A házasságkötés jogát pedig minden bevett vallás saját egyházi törvényei értelmében gyakorolta.

Ily állapotokat talált és iktatott törvénybe az 1868. évi XLVIII. t.-cz.

Hogy az eddig érvényben volt házassági jogok különféleségéről tiszta képet nyerjünk, meg kell még itt emlékeznünk az állam izraelita vallású lakosainak házassági jogi viszonyairól.

»A zsidók állapotát illetőleg tüzetesen legelőbb az 1840: XXIX. t.-cz. intézkedett.«[8])

Az előzőleg hozott 1647:XCI., 1741:XXIX., 1791:XXXVIII. t.-czikkek csupán rájuk vonatkozó tilalmakat tartalmaznak s még az 1840:XXIX. t.-cz., mely jogviszonyaikat szabályozza, sem tartalmaz házassági jogukra vonatkozó semminemű rendelkezést. Az 1848-iki törvények az izraelitákról említést egyátalán nem tesznek s habár az orsz. bir. értekezlet az oszt. polg. tvkv által kibővített magánjogi viszonyaikat, nevezetesen birtokképességüket érintetlenül hagyta: mindazáltal az 1848-iki törvények feledékenységét csak az 1867:XVII. t.-cz. hozta helyre, kimondván, hogy az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilváníttatnak.

Ámde a törvény eme rendelkezése is a házassági jog és az ezzel kapcsolatos jogi viszonyok tekintetében írott malaszt maradt; már a legközelebbi év törvényei, nevezetesen az 1868. évi, előbb is idézett XLVIII. t.-cz. és a vallások viszonosságát szabályozó 1868:LIII. t.-cz. az egyenjogosítási törvény alapelvével merőben ellenkező határozatokat tartalmaz. Ezen törvények rendelkezései csak a bevett vallások követőinek viszonyait szabályozzák, de az izraelitákra ki nem hatnak s így az egyenjogosításnak vallási és vallási szempont szerint mérlegelt házassági jogi tekintetben gyakorlati következményei nem lehettek; e tekintetben az 1867:XVII. t.-cz. nem érvényesült. Ezen törvény daczára az izraelitáknak az a joguk nem volt

[7]) Sztehlo Kornél id. munk 33. lap.

[8]) Knorr. Magyar magánjog. 50. lap.

meg, hogy saját házassági jogi törvényeik elismertettek volna. Izraelita házassági jogi törvényeink nem voltak; az izraeliták talmudi házassági joga elismerve szintén nem volt; ily körülmények között tehát a birósági gyakorlat az 1868:LIV. t.-cz. 22. §-ának hatálya következtében szentesítette az udvari cancelláriának 1863. évi 15940. sz. a. kibocsátott rendeletét, mely az izraeliták házassági ügyeit szabályozta.

Az izraeliták házassági jogának államilag elismert anyagi részét eme rendelet, Erdélyre nézve pedig az ott érvényben maradt Osztr. Polg. Tvkv. tartalmazta, a bíráskodás a polgári törvényszékek hatáskörébe tartozott, azonban a házasságkötés joga itt is a vallásfelekezet kezében volt.[9])

Az 1894:XXXI. t.-cz. hatályba lépte előtt tehát következő házassági jogok voltak hazánkban érvényben:

1. A róm. kath. egyházi jog;

2. a görög-keleti román egyház és görög-keleti szerb egyház joga;

3. a magyarországi protestánsok egyházi joga (1786-iki patens, 1791:XXVI. t.-cz.);

4. az erdélyi reformátusok egyházi joga;

5. az erdélyi evangelikusok egyházi joga;

6. az unitáriusok házassági joga;

7. a magyarországi izraelitákra nézve az 1863-iki udvari rendelet;

8. az erdélyi izraelitákra nézve az osztr. polg. tvkv.[10])

Az 1., 2., 4., 5., 6. alatt jelzett törvények alapján egyházi, — a 3., 7. és 8. alattiak alapján pedig polgári bíróságok ítéltek.

Miként láttuk, az eredetileg egységes házassági jogot a századok alatt kifejlődött vallási viszonyok egységes jellegétől megfosztották és annál több rést ütöttek rajta, minél szélesebb keretet ölelt át a vallások egyenjogúságának immár gyakorlatilag is elismert és érvényesült elve.

Ha már most elismerjük, hogy a házassági jog szabályozása állami érdek; ha látjuk, hogy az állam polgárainak joga

[9]) Részletesebben lásd: Sztehlo Kornél. Zsidó házassági jog. Budapest 1880. és dr. Süsz Ignácz. A zsidó házassági jog tekintettel hazai törvényeinkre. Kőszeg, 1882.

[10]) A házassági jogról szóló javaslat indokolása 30, és 31. lap.

a különféle irányú házassági jogi fejlődés folytán egymással mind élesebb ellentétbe jőnek; ha látjuk, hogy a különféle jogok érvényének elismerése az állam egységével ellentétes, sőt miattuk az állam polgárainak ma már semmi irányban kétségbe nem vonható egyenjogusága is illusorius: ily viszonyok között el kell ismernünk, hogy az egységes jog helyreállítása az állami lét követelménye.

Az egységes házassági jog megalkotásának szükségessége volt tehát létoka az 1894: XXXI. t.-czikknek, mely hazánkba a kötelező polgári házasságot hozta be.

Ez a törvény szakított a régi rendszerrel és most már az egyházak különféle házassági jogát az egységes magyar házassági jog, az egyházi bíráskodást az állami bíráskodás váltotta fel. Ezek szerint másféle törvényes házasság nincs, mint amely eme törvény rendelkezéseinek megfelelőleg polgári hatóság előtt köttetik; más bíróság házassági ügyekben nem itélhet, mint amely hatóságát az állam nevében, az állami törvény alapján gyakorolja.

Valamely csupán az egyházi törvényeknek, szabványoknak megfelelőleg kötött házasság az állam szempontjából nem házasság, valamely egyházi testület itélkezése az állampolgárok jogaira többé befolyást nem gyakorol.

Ez a törvény nem foglalkozik a házasságnak vallási formáival és vonatkozásaival; azt kizárólag az állam szempontjából szabályozza. Nem avatkozik a felekezetek vallási viszonyaiba [11]) és a lelkiismereti szabadság alapján állván megengedi, de el nem rendeli, hogy a felek a házasságnak polgári módon való egyedül törvényes megkötése után házasságukat egyházuk által is megáldassák, ami azonban a törvény által meghatározott módon megkötött polgári házasság érvényét és jogi hatályát semmi tekintetben sem érintheti.

Megtörténhet tehát, hogy valamely, a polgári törvény szerint érvényes házasság egyházi szempontból érvénytelen lesz, ezen érvénytelenségnek azonban polgári jogi következményei nem lehetnek.

Ez a törvény a katholikus egyházi jogi állásponttól még

---

[11]) 1894: XXXI. 149. §. Ezen törvény a házasságra vonatkozó vallási kötelességeket érintetlenül hagyja.

abban is eltér, hogy megengedi a házasság felbontását; nehogy azonban lelkiismereti kényszert gyakoroljon, a házasfelek tetszésére bízza, hogy akkor, midőn bontó ok forog fenn, csupán az ágytól és asztaltól való elválasztást kérhessék.

A continens államainak házassági jogait vizsgálván, azon eredményre jutunk, hogy mindazok a házassági jogok, melyek a kötelező polgári házasságot fogadták el, a franczia polg. törvénykönyvet (Code Civil) követik. Módosulnak ugyan egyes részletek, de az alapelv azonossága ezekre is kihat; s habár a magyar házassági jog számos rendelkezése német forráshoz vezet: mindazáltal a franczia Code hatása félreismerhetlen, mit megmagyaráz ama körülmény, hogy a polgári házasság behozatala előtt Francziaországban a házassági jog terén ugyanolyan viszonyok voltak mint nálunk. Nevezetesen ott is, itt is a katholikus egyházi jog szabálya egyszersmind állami törvény volt; ott is, itt is a kötelező polgári házasság rendszere fogadtatott el a fölbonthatóság [12]) megengedésével, a vallási formák mellőzésével és a felek tetszésére hagyásával annak, hogy a házasságot a polgári kötés után egyházilag is megáldathassák és a felbontás helyett az ágytól és asztaltól való elválást vegyék igénybe.

A magyar házassági jog azonban az idegen elv és idegen formák daczára csak látszólag, külső jelenségei miatt idegen; lényege, belső tartalma azon alapon nyugszik, melyet az összes művelt államok alapul fogadtak el s mely nálunk is félszázad óta mutatja a haladás irányát; ez az alap, ez az irány a jogegyenlőség, mely már előbb megszüntetvén az osztály- és rangkülönbséget, most megszünteti a vallásközönbséget és az előbb érvényben volt egyházi házassági jogokat a jogtörténetnek adja át.

---

[12]) A Bourbon restauratio után az 1816. május 8-iki törvény a felbontást eltörülte s a Codenak a felbontásra vonatkozó határozatai hatályukat vesztették, míg a harmadik köztársaság az 1884. julius 27—29. törvénynyel azt eredeti érvényébe vissza nem helyezte; oly módosítással mégis, hogy a házasság közös beleegyezéssel való felbontásának (mit a Code megengedett), ma sincs helye.

II. FEJEZET.

A házasság lényege és fogalma.

Minden szerves lénynek egyik fő jellemvonása, hogy faját öntudatlanul is föntartani törekszik. Az állatvilágban ama tulajdonságot természeti ösztönnek, az ennek kielégitésére irányuló állati ténykedést a természeti ösztön kielégítésének szoktuk nevezni.

Álljon az ember erkölcsileg és szellemileg bármi magasan az állatvilág fölött, birja bár erkölcsi és szellemi fölényénél fogva elhatározásait öntudatosan uralma alatt tartani: mindazáltal kénytelen követni ama veleszületett ösztönt, mely őt a természet törvényének hódolni kényszeríti.

A természet leküzdhetlen törvényét, veleszületett ösztönét követi az ember, midőn másik nemü embertársát felkeresi, hogy vele a faj fentartása czéljából érintkezzék.

Midőn az ember másik nemű embertársával a faj fentartása czéljából, azt előidézhető módon érintkezik, megteremti a házasságnak a természet rendje szerint fennálló tényleges feltételeit.

Minthogy pedig az embert eme ténykedésre a faj fentartásának ösztöne utalja: ennélfogva a czélt már magában a nemi érintkezés[1]) tényében benfoglaltnak kell tekintenünk, és igy a házasságnak a természet törvényei értelmében való meghatározásánál ama eredményhez jutunk, mely szerint a házasság tényleg és lényegileg különböző nemű két embernek nemi érintkezése által jő létre.

A természet törvénye tehát a házasság létrejöttéhez csak különböző nemű két ember nemi érintkezését kívánja meg.[2])

---

[1]) A »nemi érintkezés« kifejezést csupán a szebb hangzás kedveért használom és a »közösülés« szóval egyenlő jelentményünek kivánom tekinteni.

[2]) Die Ehe ist eine Verbindung zweier Personen verschiedenen Geschlechtes zum lebenslänglichen wechselseitigen Besitz ihrer Geschlechtseigenschaften. *Kant.* Metaphysik der Sittenlehre 1838. V. Band. 83. l. Ergiebt sich das Weib aus Liebe einem Manne, so entsteht dadurch moralisch notwendig die Ehe. *Fichte.* System der Sittenlehre 1798. 446. l. Die Ehe ist vollzogen auch ohne ausdrückliches Eheversprechen, wenn sich

E szerint házasságot nem köthetnek egy nemü, sem nemi tekintetben egymástól meg nem különböztethető, sem a nemi érintkezésre állandóan képtelen emberek.

Az azonban, hogy egy férfi több nővel, vagy pedig egy nő több férfival kösse meg a házasságot, a természet törvényeivel ellentétben nincs. Söt állami törvény is szentesítheti akár a többnejűséget, akár a többférjűséget anélkül, hogy a házasságnak a természet rendje szerint meghatározott lényegével és fogalmával ellentétbe jönne.

A családalapításhoz és a házasságkötéshez számtalan, nagy állami érdek fűződvén, az államok azt törvényhozói gondoskodásuk körébe vonták és megállapították ama jogi feltételeket, melyek a tényleg létrejöhető házasságnak a jogszerűség kellékeit megadják. Eme jogszerűségi kellékek határozzák meg a házasságnak jogi fogalmát.

Házassági jogunk a házasság fogalmát kifejezetten nem tartalmazza; azonban részint rendelkező, részint tiltó intézkedéseiből megállapíthatók a házasság jogi alapfeltételei, melyek annak jogi meghatározásához vezetnek. Rendelkezései egyrészt a természet rendje szerint megállapítható feltételeket az állam törvényes rendjével hozzák összhangba, másrészt felállítják még azokat az ismérveket, melyeket azokon kívül a házasság jogszerűségéhez az állam törvényes rendje megkövetel.

---

das Weib aus Liebe zum Manne zum ausserehelichen Beischlaf ergiebt. *Fichte.* Naturrecht II. 198 l. Dem Naturrechte nach wird zu einer Ehe die Thatsache vorausgesetzt, dass zwischen einer Person des einen und zwischen einer Person des anderen Geschlechtes diejenige Verbindung stattgefunden hat, welche nur zwischen beiden Geschlechtern auf eine naturgemässe Weise stattfinden kann. (Jure naturali non datur matrimonium sine copula carnali). *Zachariä.* Handbuch des franz. Civilrechtes III. kötet 1. és 2. lap.

A természeti törvény álláspontján áll a katholikus egyházi jog is, mely szerint a házasság felbonthatlan ugyan, mihelyt az az egyház törvényei értelmében alakilag megköttetett; ennek daczára azonban a házasság szentségére vonatkozó tan oda fejlődött, hogy a házasság szentsége és ezzel felbonthatlansága addig nem jő létre, míg maguk a házasuló felek a házasságot testi közösülés által (copula carnalis) be nem fejezik és így anyagilag is meg nem kötik; ha ezen anyagi megkötés be nem következett, a katholikus egyházi jog is megengedi a házasság felbontását. A házasság lényege tehát a katholikus egyházi jog szerint is épen úgy, mint a természeti jog szerint, a nemi érintkezés, a copula carnalis.

Az első osztályba tartozók a házasulók személyes viszonyait, tehát a házasság belső, vagyis anyagi tartalmát, az utóbbiak annak külső formáját, vagyis a házasság megkötésének módját szabályozzák.

A személyes viszonyok szempontjából egy igenleges (positiv) és két nemleges (negativ) tényező érvényesül. Nevezetesen: 1. Megköveteli a házassági jog, hogy a házasulók a házasságot egyező akarattal, szabad beleegyezés alapján kössék.[3])

A házasuló félnek tehát képességgel kell birnia arra, hogy akaratát és beleegyezését nyilváníthassa; vagyis birnia kell ama tulajdonsággal, melyet jogi cselekvőképességnek, jogszerű cselekedetek teljesítésére való képességnek nevezünk. Ha e képesség hiányzik vagy nem nyilvánulhat, akkor a személy a házasság megkötésére sem tekinthető képesnek, mert nem adhatja meg a szükséges beleegyezést.

2. A házasságnak a természet rendje szerint leglényegesebb alkotó eleme a nemi érintkezés, miből következik, hogy az erre állandóan képtelen személy, miként már említém, természetes házasságot nem köthet. Ha csupán a faj fentartása, illetőleg az emberi nem szaporítása lenne a czél, akkor a házassági tartozás teljesítésére való képtelenséget a házasságot kizáró, lehetetlenítő okul kellett volna felállítani. Ámde jogunk eme rendelkezést csak feltételesen állítja fel, nem is a házasságot lehetetlenítő (feltétlenül érvénytelenítő), hanem csakis annak érvényét befolyásoló megtámadó okul, t. i. akkor, ha az egyik házasfélnek a házassági tartozás teljesítésére való képtelenségét a másik házasfél előzőleg nem tudta, sem a körülményekből nem következtethette.[4]) Ebből következik, hogy a házasságnak a magyar házassági jog alapján való meghatározására, az emberi nem fentartása, mint házassági czél, befolyást nem gyakorolhat; nem pedig azért, mert akkor egyrészt a házassági tartozás teljesítésére való képtelenséget a házasságot lehetetlenítő (feltétlenül érvénytelenítő) okok közé kellene sorolnia, másrészt nem lenne szabad a halálos ágyon, vagy bizonyos magas korhatárnál a házasságot megengednie, mert hisz a gyermeknemzés lehetősége ily esetekben rendszerint már kizártnak tekinthető, s végül

[3]) 1894: XXXI. 38. §. Szövegét lásd a VIII. fejezet 2. jegyzete alatt.
[4]) 1894: XXXI. 54. §. c). Szövegét lásd a VIII. fejezet 5. jegyz. alatt.

ha ama czél a házasság jogi meghatározásának szükségképeni alkotó eleme lenne, akkor a gyermektelen házastársak életközössége nem lehetett házasság, mert nem töltötte be az ez alapon kitűzött czélt.

3. Miként láttuk, a természet rendjével nem ellenkezik, hogy az emberek többnejű, vagy többférjű házasságban éljenek egymással. Minthogy azonban házassági jogunk következetesen csak két házasfelet említ és kimondja, hogy nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szünt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs:[5]) ennélfogva kifejezést nyer itt, hogy egymással csak egy férfi és egy nő köthet házasságot: sem egy férfi több nővel, sem egy nő több férfival egyidejüleg törvényes életközösséget nem folytathat.

A személyi viszonyokból levont igenleges követelmény tehát az egyező akarat, nemleges követelmények pedig, hogy a házassági tartozás a házasságnak nem feltétlen kelléke, továbbá hogy egy házasságban két személynél több nem élhet egymással.

A személyi viszonyokra vonatkozó eme követelmények feltétlen érvényűek, mert minden házasság jogszerűségének kriteriumai. De vannak még ezeken kívül oly követelmények is, melyek a házasság jogszerűségét vagy csak bizonyos személyekkel szemben, vagy csak bizonyos körülmények között akadályozzák; ezeket a házassági jog pontozatosan elősorolja, hogy a jogszerűség kérdése minden kétséget kizáró módon legyen mindig megoldható.

A jogszerűségnek úgy feltétlen, mint pedig utóbb jelzett viszonylagos követelményeit tüzetesen a házassági akadályoknál tárgyalom és itt még csak azt tartom megjegyzendőnek, hogy jogszerü nem lehet a házasság, ha az a jogszerűséget megállapító rendelkezésekbe ütközik.

Áttérve már most a házasság alaki feltételeire, ezek ismét részint igenlegesek, részint nemlegesek. Igenleges feltétel, hogy a házasuló felek a házasság megkötésére irányuló egyező akaratukat tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt kijelentsék; nemleges feltétel, hogy kijelentésüket se időhöz, se feltételhez ne kössék.[6])

---

[5]) 1894: XXXI. 12. §. Szövegét lásd az V. fejezet 7. jegyzete alatt.
[6]) 1894: XXXI. 39. §. Szövegét lásd a X. fejezet 17. jegyzete alatt.

A házasság se időhöz, se feltételhez köthető nem lévén, annak jellege az állandóság.

Az állandóságból azonban nem következtethető a házasságnak az egész életre kiható tartama; mert a házasságot nem csak az egyik házastárs halála, hanem a birói felbontás is megszünteti. [7])

A házasság tehát csak feltételesen szól az élet egész tartamára, azon feltétel alatt tudni illik, ha biróság által felbontatni nem fog.

Hogy már most a házasság meghatározásában a megszűnés mind a két módja benfoglaltassék, a törvény ama rendelkezését, mely szerint a házasság tartama időhöz nem köthető, csakis úgy magyarázhatjuk, hogy a házasság állandó életviszonynak tekintendő.

Ha a magyar házassági jog azt mondaná, hogy a házasságot rendszerint az egyik házasfél halála, kivételesen pedig a házasság birói felbontása szünteti meg: akkor okvetlenül az egész életre kiható, holtig tartó életközösségnek kellene azt tekintenünk. Minthogy azonban a házasság megszűnésének esetei egyenlő jelentőségűek és hatályúak, ennélfogva, ha a házasság jogi fogalmát pontosan akarjuk meghatározni, a házasság időtartamának megjelölésére oly kifejezést kell használnunk, mely alá a megszűnés mind a két esete vonható.

Az »állandó« jelző eme két követelmény mindegyikének teljesen megfelel; mert akár holtig tartott a házasság, akár felbontás által szűnt az meg, azért az mégis állandó életviszony volt.

Ezek után már most összefoglalhatjuk az előadottakat, melyek szerint a házasság, a magyar házassági jog rendelkezéseinek megfelelőleg, jogilag akkor létesül, ha különböző nemű cselekvőképes két személy egyező akarattal, sem feltételhez, sem időhöz nem kötötten kijelenti az állam által szabályozott formák mellett, az illetékes polgári tisztviselő előtt, hogy egymással házasságot köt.

A házasság tehát a magyar házassági jogban következőleg határozandó meg:

Alakilag a házasság különböző nemű cselekvőképes két személynek állami törvény szabályozta módon kötött szerződése,

---

[7]) 1894: XXXI. 73. §. Szövegét lásd a XIV. fejezet 1. jegyzete alatt.

melynek anyagi tartalmát ama két személynek állami törvény szentesitette feltétlen és állandó életközössége tölti be.

Ha pedig a házasság anyagi és alaki jogi feltételeit egybefoglaljuk, a következő meghatározást kapjuk:

A házasság különböző nemű két személynek állami törvény alapján létesült (feltétlen és állandó) életközössége.[8])

---

[8]) A házasságot majdnem minden jogtudós egymástól eltérőleg határozza meg. Anélkül, hogy a meghatározások birálatába bocsátkoznám, csupán azért, hogy a magyar házassági jog rendelkezéseiből levont eme meghatározás összehasonlítását lehetővé tegyem, ide iktatok néhány meghatározást:

Modestinus: Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio.

Justinianus: Nuptiae autem, sive matrimonium est viri et mulieris conjunctio, individuam vitae consuetudinem continens.

Hinschius: Ehe ist die innige, ungetheilte, sich auf alle Lebensverhältnisse erstreckende Gemeinschaft zwischen Mann und Weib.

Arndts: Ehe ist die rechtlich anerkannte Verbindung eines Mannes und eines Weibes zu vollkommener Lebensgemeinschaft.

Schilling: Die Ehe ist eine, zwischen Personen verschiedenen Geschlechtes, zur Erzeugung, Auf- und Erziehung von Kindern und zur grösstmöglichen Beförderung ihres eigenen Wohles und Glückes geschlossene Verbindung.

Dr. Ed. Rittner: Die Geschlechtsverbindung die dem Rechte entspricht, nennen wir Ehe.

Dr. J. Freiherr von Anders: Die Ehe ist die gesetzmässig begründete, durch generelles Verbot geschützte, auf dauernde persönliche Vereinigung angelegte und mit der Rechtmässigkeit des geschlechtlichen Verkehrs ausgestattete Verbindung zwischen einem Manne und einem Weibe.

Dr. Caesar Barazetti: Die Ehe ist eine im Princip immerwährende, in den gesetzlichen Formen zu Stande gekommene Verbindung zwischen zwei Personen verschiedenen Geschlechtes zum Zwecke der Gründung einer Familie.

Dr. Friedberg: Die Ehe ist die rechtlich anerkannte und mit bestimmten rechtlichen Folgen ausgestattete Geschlechtsverbindung.

Knorr: A házasság két különnemű személy közt kötött holtig tartó teljes életközösség.

Zlinszky: A házasság a nemi különbségen alapuló egyesülése két különböző nemű személynek holtig tartó életközössége.

Dr. Sztehlo Kornél: A házasság a férj és nő közötti legbensőbb, kizárólagos, minden életviszonyokra kiterjedő közösség.

Dr. Heil Fausztin: A házasság az emberi nemnek szaporítása és fentartása czéljából egy férfinak és egy nőnek legbensőbb és legteljesebb életközösséggé élethosszziglani tartamra szövetkezése.

Az életközösség belső terjedelmét és tartalmát maguk a házas felek határozzák meg; és ama körülménynek, vajjon a házasságot a felek elhálással is befejezték-e vagy nem? sem a házasság megkötésére, sem annak érvényére, sem annak felbontására, jogi szempontból semmiféle befolyása sincs. Vagyis az ősembernek a természet rendje szerint megkötött házasságát a társadalmi embernek jogi szempontok által meghatározott házassága váltotta fel, ami azonban a házasságnak nemcsak lényegén, de erkölcsi tartalmán sem ütött csorbát; mert habár a házasságot ily magasabb társadalmi álláspontról határozzuk is meg, nem fosztottuk meg azt sem társadalmi, sem erkölcsi tartalmától, sem a természet rendje szerint azt megillető fontosságától.

III. FEJEZET.

Az eljegyzés.

Az eljegyzés oly szerződés, melylyel házasságkötésre jogilag képes*) különböző nemű két személy kölcsönösen igéri, hogy egymással házasságot fog kötni. Az ekként szerződött személyek: jegyesek.

Az eljegyzés mint szerződés kettős szempontból veendő bírálat alá. Első sorban a házassági jog különleges, másod sorban a magánjog általános rendelkezéseinek szempontjából.

Habár az eljegyzési szerződésnek tárgya jövőben kötendő házasság, mindazáltal megengedhetetlen, hogy annak alapján a házasság megkötése követelhető legyen.[1])

Ha ugyanis az eljegyzésből követelési jog származnék, ennek arra kellene irányúlnia, hogy a házassági igéret teljesítését megtagadó jegyes köteleztessék a házasságot megkötni. A bírói kényszerhez fordúlnánk, hogy az eljegyzési szerződésnek érvényt szerezzünk.

Ámde a házasság megkötésének egyik alapfeltétele a

*) A házasságkötésre jogilag képesített személy a II. fejezetben már meghatároztatott.

[1]) 1894: XXXI. 1. §. Az eljegyzésből nem származik kereseti jog a házasság megkötésére.

házasuló felek szabad beleegyezése, mely nélkül a házasság jogérvényesen létre nem jöhet,[2]) ezen beleegyezés a házasság megkötésekor nyilvánúl:[3]) tehát az előbb adott igéret vagy beleegyezés a házasság megkötésére jogi hatályt nem gyakorolhat s így annak nem is lehet érvényt szerezni.

Az eljegyzés továbbá a házasság előfeltételét nem képezvén és a házasság megkötésére semminemű jogi hatályt sem gyakorolhatván: valamely fennálló, még fel nem bontott eljegyzés sem általán, sem a jegyesekre nézve különösen, egy más személylyel kötendő házasság tekintetében akadályúl nem szolgálhat; úgy tekintendő, mintha nem is létezett volna. Mindezek következménye, hogy a házassági jog különleges szempontjából az eljegyzésnek semminemű jogi hatálya nincs.

Az eljegyzésről tehát a házassági jogban tulajdonképpen szólni se kellene[4]); mert hisz eme két nemleges tétellel: nem ad kereseti jogot a házasság megkötésére és mással kötendő házasságnak útjában nem áll, jelentősége a házassági jogban ki van merítve.

De a magánjogi elvek sem érvényesülhetnek a maguk teljességükben, mert a házasság előfeltételéül szolgáló szabad beleegyezés mindennemű kényszer alkalmazása ellen szól, holott a szerződés magánjogi sanctióját éppen az képezi, hogy a szerződést szegő fél szerződési kötelezettségének teljesítésére bíróság által kényszeríthető. A szerződés magánjogi hatálya, hogy kereseti jogot tartalmaz a teljesítés követelésére, ami a házassági jogban, tehát a házassági igéret révén ide tartozó eljegyzési szerződéseknél is, ki van zárva. Kizárják a magánjogi elvek érvényesülését az államjogi érdekek, melyek a házassághoz fűződnek.

Nem lehet ennélfogva érvényes valamely teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék;[5])

---

[2]) 1894: XXXI. 38. §. szövege a VIII. fejezet 2. jegyzete alatt.

[3]) 1894: XXXI. 39. §. szövege a X. fejezet 17. jegyzete alatt.

[4]) A Code Civil, melyben a házasság mint polgári, mint magánjogi intézmény legelőször érvényesűl, az eljegyzésről egyáltalán semmiféle határozatokat sem tartalmaz éppen azért, mert az eljegyzés megtörténte vagy elmaradása a házasság megkötésére jogi szempontból befolyást egyáltalán nem gyakorol.

[5]) 1894: XXXI. 2. §. Bármely teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, semmis.

mert ha bánatpénz, vagy valamely érték fizetésének kötelezettsége a házassági igéret visszavonása esetére fennállhatna, ez megint csak a szabad beleegyezést befolyásolná.[6])

Házassági jogunk az eljegyzésnek csak azt a magánjogi sanctiót adja, hogy az attól alapos ok nélkül visszalépő, vagy a másik félnek visszalépésre okot szolgáltató fél tartozik a másik jegyesnek vagy rokonainak a kötendő házasság czéljából tett kiadásokat megtériteni, az ajándékot, mit a jegyestől, vagy ennek rokonától kapott visszaadni, és a kötendő házasság okából tett igéret hatályát veszti.[7]) Azonban eme sanctió alapját is nem az eljegyzésben, hanem a jogtalan gazdagodásban vagy a jogtalan módon való kár okozásában kell keresnünk.

Látjuk ezekből, hogy az eljegyzésnek nemcsak a házassági jog, hanem a magánjog elvei alapján sem lehetnek jogi következményei; mert vagy megtartják a felek a házasságkötési igéretet és a házasság létre jő, midőn is ennek van jogi hatálya, de nem az eljegyzésnek; vagy nem tartják meg az igéretet, és ekkor a be nem tartás következményeként és nem az eljegyzés következményeként áll elő a kártérítési kötelezettség.[8])

---

[6]) Például: Valamely fiatal ember 20,000 frt bánatpénzt kötne le az esetre, ha a házassági igéretet nem teljesítené; habár előre is meggyőződnék arról, hogy a házasság boldogtalan lesz, mégis kényszerülne megkötni a házasságot az esetben, ha talán a lekötött összeg kifizetése őt anyagi zavarba döntené és így nem mondhatnánk, hogy a házasságot szabad beleegyezéssel kötötte, mert hisz kétségtelen, hogy arra a kilátásba helyezett anyagi kár is befolyást gyakorolt. Minthogy pedig meg nem határozható az az összeg, mely a házasság megkötésére kényszerítőleg hat, mert hisz ez minden egyes esetben viszonylagos: ennélfogva a szabad beleegyezés biztosítékául a bánatpénz jogosultsága elfogadhatatlan.

[7]) 1894: XXXI. 3. §. Az a jegyes, aki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett, vagy a másik jegyesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, a másik jegyesnek és rokonainak a kötendő házasság czéljából tett kiadások erejéig kártérítéssel tartozik és köteles azt, amit neki a másik jegyes vagy ennek rokona a kötendő házasság okából ajándékozott, vagy az eljegyzés jeléül adott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtériteni; a másik jegyes vagy ennek rokona által a kötendő házasság okából részére tett ajándékozási igéret pedig hatályát veszti.

Az eljegyzéskor cselekvőképességében korlátolt jegyes kártérítéssel csak akkor tartozik, ha az eljegyzésbe törvényes képviselője beleegyezett.

[8]) Habár a Code Civil az eljegyzésről semminemű rendelkezést sem tartalmaz, annak daczára a franczia joggyakorlat az eljegyzésnek nagyobb

Cselekvő képességben korlátolt jegyes kártérítési kötelezettségét a törvényes képviselőnek az eljegyzésbe való beleegyezése állapítja meg,[9]) mert ily személyek törvényes képviselőjük mellőzésével érvényes jogügyleteket nem köthetnek.

A kártérítési igény tárgya csupán a valóságos kár, de nem az elmaradt haszon, mert ha ennek követelése is megengedtetnék, tág tér nyilnék az elhatározás szabadságának korlátozására és a házasság számos esetben a kártérítéstől való félelem hatása alatt jönne létre.

Egyéb magánjogi igényektől különbözik még az eljegyzés felbontásából eredő kártérítési igény abban is, hogy személyhez kötött és feltételes, érvényesítésének időtartama pedig korlátolt.

Ama szorosan személyes és legtöbbször benső családi vonatkozásoknál fogva, melyek az eljegyzésnek, mint a teljes

---

joghatályt tulajdonít, mint a magyar házassági jog. Nevezetesen megállapítja a kártérítési igényt a házassági igéret megszegése alapján nemcsak a valóságos kárra, hanem az elmaradt haszonra is (*Zachariae.* Handbuch des französischen Civilrechts III. 30.) s minthogy az eljegyzésről a törvényben nincs szó, tehát abból a kereseti jog nem lenne leszármaztatható, a joggyakorlat arra az álláspontra helyezkedik, hogy az eljegyzési szerződés megszegése jogtalan cselekmény s már maga eme jogtalan cselekmény káros az elhagyott jegyesre: tehát ez alapon a kártérítési kötelezettség feltétlenül megállapítandó. Igy értelmezi a Code Civil kártérítési rendelkezései alapján az eljegyzés következményeit *F. Laurent.* Cours elementaire de droit civil II. 304—311. lap. *C. Demolombe.* Traité du mariage et de la separation de corps III. 28—32. *Aubry C. C. Rau.* Cour de droit Français d'après la methode de Zachariae. V. 33—34. lap. Ezen álláspont azonban helytelen, mert végeredményében a házassági igéret kötelező voltára vezet, ami pedig ellentétben áll az elhatározás szabadságával, holott ez a házasságkötés elengedhetetlen feltétele.

Az elhagyott jegyes a Code Civil szerint akkor sem támaszthatna kártérítési igényt, ha teherbe ejtetett, mert a Code 340. §-a az apasági kereset inditását meg nem engedi (»la cherche de la paternité est interdite«); ennek daczára azonban a franczia gyakorlat ily esetben is kártérítési igényt állapít meg, pedig a terhesség a jegyesek közös tényének következménye, tehát nem csupán az egyik fél jogosulatlan cselekménye folytán áll elő és így a Code Civil alapján ily esetben kártérítési igénynek sem lehetne helye. (A gyakorlat igazolása végett lásd *Demolombe* idézett művét. III. 29. lap.)

Teherbe ejtés esetén a mi jogunk megadja a keresetet a gyermektartási követelésre; de az eljegyzés alapján kártérítés ily esetben sem követelhető.

[9]) Lásd a 7. jegyzet második bekezdését.

életközösségre irányuló szerződésnek természetéből következnek, mindaddig, míg az igény bíróság előtt nem érvényesíttetik, a vélelem az, hogy a jogosult fél az érvényesítésről lemondott és éppen ezért az ily igényeken alapuló jogok és követelések harmadik személyekre át nem hárulhatnak, ha csak a jogosult fél a kereset megindításával a felállított vélelmet le nem rontotta.[10])

A lemondási vélelmen alapszik az is, hogy ily igények érvényesítése rövid határidőhöz köttessék, mit egyébiránt köztekintetek is támogatnak; mert a házassághoz fűződő állami érdekkel nem lenne összeegyeztethető, hogy a felbontott eljegyzésnél érdekeft személyeknek a jövőben netalán köthető házassága egy előbbi eljegyzés felbontásából eredő igények által veszélyeztessék; ezeknél fogva az elévülési idő egy évben van megállapítva.[11])

Röviden egybefoglalva már most az eljegyzésre vonatkozó jogszabályokat megállapitottnak látjuk, hogy az eljegyzés semminemű jogi következményt sem von maga után, azonban az eljegyzéstől jogosulatlan visszalépés, vagy a visszalépésre okot szolgáltatás a valóságos kár megtérítésére nyújt korlátolt elévülési idő alatt érvényesíthető személyes kártérítési igényt.

Megjegyzendő itt még végül, hogy az előbb érvényben volt particuláris házassági jogok mindegyike, bizonyos — majd kisebb, majd nagyobb — jogi hatálylyal ruházta fel az eljegyzést, házassági jogunk szerint pedig mint láttuk, annak jogi hatálya nincs: ennélfogva a jogi rend követeli, hogy az új jog hatályba lépte után ne lehessen az eljegyzésnek nagyobb fontossága, mint amilyent annak az új jog ad és ne vonhasson annak felbontása súlyosabb következményt maga után, mint amilyent az új jog megállapít, miért is az eljegyzésre vonatkozó összes rendelkezések visszaható erővel bírnak.[12])

---

[10]) 1894: XXXI. 4. §. A kártérítési és visszakövetelési jog engedmény végrehajtás és öröklés tárgyát csak akkor képezheti, ha a jogosúlt a keresetet megindította.

[11]) 1894: XXXI. 5. §. A 3. §-on alapúló keresetek az eljegyzéstől való visszalépés napjától számított egy év alatt elévülnek.

[12]) 1894: XXXI. 143. §. A jelen törvény hatályba lépte előtt létrejött eljegyzések összes joghatálya kizárólag a jelen törvény rendelkezései szerint itélendő meg. A folyamatban levő eljegyzési perekben kizárólag a jelen törvény rendelkezései alkalmazandók.

IV. FEJEZET.

A házassági akadályok.

A házasság kizárólag állami törvény alapján jöhet jogérvényesen létre és a házassági jog meghatározza az összes anyagi és alaki követelményeket, melyek a házasság feltételeit alkotják. Ha eme feltételek valamelyike hiányzik, a házasság jogilag érvényesen nem létesülhet, a létesülés jogi akadályba ütközik, vagyis házassági akadály áll elő.

Általánosságban, *tágabb értelemben házassági akadály tehát minden oly feltétel hiánya, mely a házasság megkötését gátolja vagy fennállását lehetetlenné teszi.*

Házassági jogunk azonban a házassági akadályokat nem ezen általános meghatározás alapján szabályozza, hanem először elkülöníti a házasulók személyi viszonyain alapuló anyagi feltételeket a házasság megkötésének módjától, illetőleg alaki feltételeitől, és az ez utóbbiaknál felmerülhető szabálytalanságokat, mint melyek a házasság megkötése előtt nem is létezhettek, tehát arra akadályozólag nem is hathattak, nem a házassági akadályok alá, hanem a házasságot érvénytelenítő okok közé sorolja.[1])

Ha tehát a házasságnak valamely törvényes feltétele előzőleg nem hiányzott, hanem a hiány csupán a megkötés alkalmával mellőzött valamely alakiság miatt merült fel, nem lehet házassági akadályról szó. Ily esetben a házasság előtt akadály nem volt, hanem a kötési forma hiányos.

Különböznek továbbá az akadályoktól a szabad beleegyezést kizáró okok;[2]) amà körülmények t. i., melyek miatt a házasuló fél akaratát szabadon ki nem jelenthette.

Kétségtelen ugyan, hogy az akarat szabad elhatározására a házasság megkötése előtt is gyakorolható jogosulatlan befolyás; de az sem vonható kétségbe, hogy az előzőleg alkalmazott ily befolyás a házasság megkötéséig hatását el is veszítheti. A házasság érvényességére azonban az ily jogosulatlan befolyás csak akkor hat ki, ha az még a megkötés alkalmával is akadályozólag hatott a szabad beleegyezés nyilvánítására.

---

[1]) Lásd a X. fejezetet a házasság megkötéséről.

[2]) Lásd a VIII. fejezetet a házasságot érvénytelenítő okokról.

Elözöleg meg van a házasságnak minden előfeltétele ily esetekben is; de a megkötés idejében nem volt meg a szabad beleegyezés, mely nélkül semmiféle jogi ügylet sem köthető. A házasság tehát, megkötése előtt, akadályba nem ütközhetett, de megkötésekor fenforog a szabad beleegyezés hiánya, mint érvénytelenítő ok.

A házasság érvényességére befolyást gyakorló anyagi természetű körülmények tehát kétfélék, t. i. vagy olyanok, melyek a tervbe vett, vagy esetleg meg is kötött házasság *előtt* fenforognak, vagy olyanok, melyek a házasság megkötése *idején* a beleegyezést szabadon nyilvánulni nem engedték; ez utóbbiak a házasságot érvénytelenítő okok (l. ezen mű VIII. fejezetében), az előbbiek pedig a szorosabb értelemben vett házassági akadályok.

Házassági akadály e szerint a házasság anyagi feltételeinek oly hiánya, mely már a tervbe vett, vagy esetleg meg is kötött házasság előtt fennáll.

Ezen anyagi feltételek kétfélék, és pedig: 1. melyek a házasság létrejöttét kizárják, és ha az jogellenesen mégis létrejött, annak fennállását lehetetlenné teszik és 2. melyek a törvénynek csupán oly tiltó rendelkezéseibe ütköznek, melyek egyes állami, vagy köztekintetekből figyelembe vett magánérdekek védelmére állíttattak fel, de a házasság érvényességére és fennállására különben befolyást nem gyakorolnak.

Azok az akadályok, melyek a házasság létrejöttét kizárják, vagy pedig az ellenükre megkötött házasság fennállását lehetetlenné teszik: a házasság érvénytelenségét vonják maguk után, miért is *érvénytelenítő akadályoknak* nevezendők.

Ez akadályok megjelölésére a szokásos bontó elnevezés el nem fogadható, mert nem tartalmazhatja, nem is jelentheti ama főtulajdonságot, mely ezeket az akadályokat jellemzi; eme főtulajdonság t. i. az érvénytelenítő hatály, melynek alapján a házasságnak nem felbontása, hanem érvénytelenné nyilvánítása következik be. Az érvénytelenítés a jogi állapot meghatározása, ellenben a felbontás az érvényes házasság egyik megszünési módja,[3]) mely bontó ok alapján állhat elő.

A házasság bontó okairól tehát csak akkor lehet szó, ha

[3]) 1894: XXXI. V. fejezet; e mű XV. fejezete.

a felbontásnak van tárgya, mely csak mind anyagi, mind alaki szempontból kifogástalan, vagyis jogilag érvényes házasság lehet. Ha azonban ily házasság létrejöttét akadály hiúsítja meg, akkor a lehetetlenítő ok nem lehet bontó, hanem csakis érvénytelenitő; akkor a házasságot jogérvényesen meg nem kötötték, tehát azt, ami megkötve nem volt, fel sem bonthatják: mindezek világos következménye, hogy a helytelenül bontóknak nevezett akadályokat jogi tartalmuknak megfelelőleg érvénytelenítő akadályoknak kell neveznünk.

Ama további akadályok, melyek állami vagy köztekintetekből figyelembe vett magánérdekek védelmére állíttattak fel, a házasság megkötését az állami jogi rend szempontjából tiltják ugyan, de ha a házasság ily tilalmak daczára létre jött, az jogi hatályában érintetlen marad és csak a tiltó rendelkezések megszegői részesülnek büntetésben.[4])

---

[4]) 1894: XXXI. VIII. fejezet 121. §. A büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv 252., 253., 256. és 257. §-ainak rendelkezései, azzal a változtatással, hogy a szabadságvesztésen felül a viselt hivatal elvesztésének büntetése is megállapítandó, a jelen törvény hatályba lépte napjától kezdve a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselőre alkalmazandók. A büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv 255., 256. és 257. §-aiban említett felbontható vagy semmis házasság alatt a jelen törvény szerint megtámadható vagy semmis házasságot, az idézett §-okban említett akadály alatt pedig a jelen törvényben meghatározott érvénytelenségi okokat kell érteni.

122. §. A polgári tisztviselő, aki tudja, hogy a jelen törvény 14—25. és 27. §-aiban foglalt valamely akadály forog fenn, vagy hogy a házasságnál való közreműködésre nem jogosult és a házasság megkötésnél közreműködik, vétséget követ el, és amennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, hat hónapig terjedhető fogházzal és a viselt hivatal elvesztésével büntetendő. Az a polgári tisztviselő, ki az előbbi pontban említett cselekményt gondatlanságból követi el, amennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, vétség miatt ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében a viselt hivatal elvesztése is kimondható.

124. §. Aki a jelen törvényben megszabott akadály vagy érvénytelenségi ok ellenére tudva köt házasságot, amennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, vétséget követ el és három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

126. §. A fentebbi §-okban meghatározott vétségek eseteiben az eljárás a kir. törvényszék, a kihágások eseteiben pedig a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik.

Ezek az akadályok tilalmazó jellegüknél fogva tiltó akadályok. Mind az érvénytelenitő, mind a tiltó akadály elháríthatlan vagy elhárítható. Az elháríthatlan akadály feltétlenül maga után vonja ama jogi hatályt, mely következményéül meg van állapítva, az elhárítható azonban csak feltételesen, t. i. akkor, ha az akadály el nem háríttatott. Ezen alapszik a *házassági akadályok* ama további megkülönböztetése, mely szerint azok vagy *feltétlenek vagy feltételesek.*

Az akadály elhárításának módjai pedig a következők: 1. a felmentés; 2. a beleegyezés; 3. a nősülési engedély.

1. *A felmentés.* Midőn a czélba vett házasságnak jogi és erkölcsi természete és az államhoz való viszonya nem az akadály fentartását, hanem annak mellőzését követeli, felmentésnek van helye.

A felmentés joga főbb fontosságú akadályoknál a királyt, kisebb jelentőségüeknél az igazságügyi minisztert, a házasság kihirdetésének kérdésében pedig a közigazgatási hatóságot illeti; terjedelmére nézve pedig korlátlan, mert a felmerülhető esetek mindegyikénél az azon esetben fenforgó összes körülmények figyelembe vételével dönthető csak el, elhárittassék-e az akadály vagy ne? általános érvényű elv kizárólag a házasság intézményének jogi és erkölcsi fontossága, a felmentési okokra nézve pedig a méltányosság tekintetei, melyek az életviszonyok különbözőségénél fogva mindig viszonylagosak, a felmentési jog terjedelmének korlátozására tehát támpontot nem szolgáltathatnak.

2. *A beleegyezés.* A szabad beleegyezés, mint a házasságkötés egyik alapföltétele, megköveteli a házasuló személyek cselekvőképességét. Ha ez teljesen hiányzik,[5]) miként a házasság fogalmánál láttuk, házasság nem jöhet létre.

[5]) 1894: XXXI. 127. §. A jelen törvény alkalmazásában cselekvőképtelenek alatt értendők:

a) 12 éven alul levők;

b) akik elmebetegség miatt, vagy egyéb okból eszök használatától meg vannak fosztva, míg ezen állapotuk tart;

c) az 1877: XX. t.-czikk 28. §-ának *a)* pontja alapján gondnokság alatt levők;

d) akiknek gondnokság alá helyezése az 1885: VI. t.-czikk 1. §-ához képest előzetesen el van rendelve;

e) azok, akiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-czikk 28. §-ának *a)* pontjával egybeeső okból van meghosszabbítva.

Ha azonban a cselekvőképesség nem egészen hiányzik, de nem teljes; midőn tehát cselekvőképességében korlátolt személy[6]) jogi tényeiről van szó, ezek jogszerűségére elhatározó befolyást gyakorol ama körülmény, vajjon a korlátolt cselekvőképességű személy ténye a jogi hatály biztosítása végett megerősítést nyert-e az arra hivatott személy vagy hatóság hozzájárulása által? Ugyanez áll a házassági jogban is. A cselekvőképességében korlátolt személy beleegyezésének hiányosságát itt is a törvényes képviselő, a szülő, a gondnok, esetleg a gyámhatóság hozzájárulása pótolja és ezen pótlás képezi a beleegyezést.

A beleegyezési jog a hiányos cselekvőképességű személy érdeke által korlátolt, e fölött pedig a gyámhatóság hivatalból őrködik.[7])

3. *Nősülési engedély* előfeltétele a házasságnak az állam ama polgárainál, kik vagy az állami törvény alapján tartoznak oly testület kötelékébe, mely az engedély nélküli házasságot tiltja; vagy pedig szabad elhatározásuk alapján tagjai oly törvényesen elismert testületnek, melynél a házasságra lépés a felettes hatóság engedélyétől függ. Ezek a katonák és a katholikus papok.

Megjegyzem itt még, hogy egyes akadályok nem csupán elháríthatók, hanem teljesen meg is szüntethetők; ezt egyes akadályoknál bizonyos idő lefolyása, egyeseknél a házasulók saját tényei idézhetik elő.

A különbség az akadály elhárítása és annak megszünése között abban áll, hogy az elhárítás az akadály jogi hatályát feloldja, míg ellenben a megszünés nem csupán a hatályt oldja fel, hanem magát az akadályt enyészteti el.

Az elhárítás daczára is fennállanak az akadályt megálla-

---

[6]) 1894 : XXXI. 128. §. A jelen törvény értelmében korlátolt cselekvőképességűek alatt értendők :

a) azon kiskorúak, akik a 127. §. értelmében nem cselekvőképtelenek;

b) azok, akiknek kiskorúsága az 1877 : XX. t.-cz. 28. §-ának *b)* pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva;

c) azon teljeskorúak, akik az 1877 : XX. t.-cz. 28. §-ának *b)* pontja alapján gondnokság alatt állanak.

[7]) 1894 : XXXI. 10. §. A gyámhatóság (a házasságkötéshez szükséges beleegyezés tárgyában) a kiskorú meghallgatása nélkül nem határoz és kizárólag annak érdekét tartja szem előtt.

pító tényleges okok, azonban jogi hatályuk nincs: míg ellenben megszünés esetén az akadálynak tényleges okai is elenyésznek Vagyis elhárítás esetén van ugyan akadály, de jogi hatálya nincs; megszünés, elenyészés esetén nincs már akadály, tehát hatálya nem is lehet.

A jeleztem megkülönböztetéseken kívül szokásos még a házassági akadályokat, a szerint, amint köztekintetekből vagy magánérdekek oltalmára állíttattak fel, közjogi és magánjogi akadályokra is felosztani.

Ez a megkülönböztetés az akadály létesítési okán alapszik.

Elméleti szempontból annyiban van ennek jelentősége, hogy felvilágosítást nyújthat arról, igazolja-e a közérdek, illetőleg a magánérdek az akadály fennállását? tehát helye van ennek a törvény bírálatánál.

Gyakorlatilag pedig tájékoztatóul szolgálhat eme megkülönböztetés arra, mily akadályok állapítandók meg valamely létesítendő házassági jogban?

Érvényben levő törvényeknél azonban eme megkülönböztetésnek gyakorlati jelentősége nincs; mert a jogi hatály minden akadály tekintetében megállapítva lévén, közönyös az, vajjon a jogi hatályt köztekinteteken vagy magánérdeken alapuló akadály idézi-e elő?

Ennélfogva az akadályok ily megkülönböztetésének tárgyalását annál is inkább mellőztem, mert maga az a tény, hogy valamely akadály a házassági jogban, — ha mindjárt magánérdekek védelme szempontjából állapíttatott meg — a magánjogon alapuló akadályt is államjogi jelentőségűvé teszi.

Ezen általános tanokat részletesen az egyes akadályoknál ismertetem; és itt csupán azt jegyzem még meg, hogy ugyanazon személyek közt egyidejüleg többféle akadály felmerülése is lehetséges, ily esetekben minden egyes akadályt el kell hárítani, mert az egyik vagy másik akadály elhárítása vagy megszünése, a többi akadály elhárítását vagy megszünését maga után nem vonja.

V. FEJEZET.

A feltétlen érvénytelenítő házassági akadályok.

Ha az érvénytelenítő akadály elháríthatlan, jogilag érvényes házasságot kötni nem lehet, s ha ily akadály daczára a házasság alakilag mégis megköttetett, feltétlenül bekövetkezik az érvénytelenítő akadály jogi hatályaként a házasság érvénytelensége. *Ama akadályok* tehát, *melyek a házasság érvénytelenségét feltétlenül maguk után vonják, feltétlen érvénytelenítő akadályok.*

Ez akadályok egy része általán mindenkivel szemben, másrésze csak bizonyos személyeknek egymáshoz való viszonya alapján, ezen személyeknél, egymással szemben hatályos; ennélfogva feltétlen érvénytelenítő és általános hatályú, továbbá feltétlen érvénytelenítő és viszonylagos hatályú akadályokat kell megkülönböztetnünk.

Feltétlen érvénytelenítő és általános hatályú akadály: *a)* a cselekvőképtelenség és *b)* a fennálló érvényes házasság; feltétlen érvénytelenítő és viszonylagos hatályú akadály: *a)* a vérrokonság és *b)* a házastárs élete ellen szövetkezés.

1. *A cselekvőképesség hiánya* kizárja a házasság megkötésének lehetőségét általán, minden kivétel nélkül. [1])

Házassági jogunk értelmében cselekvőképtelen személyek [2]) mindazok, akik magukat az akarat teljes hiányánál fogva sem cselekvésre, sem mulasztásra elhatározni nem tudják.

Hazai jogunk a gyermeket 12 éves életkorának betöltése előtt feltétlenül cselekvőképtelennek tekinti; áll ez mind a magán-, mind a büntető jogban [3]) és ugyanezen álláspontra helyezkedik a házassági jog is, a cselekvőképtelenség határául, az életkor 12. évének betöltését állapitván meg.

Ép így megegyez a házassági jog a magán- és a büntető-

---

[1]) 1894: XXXI. t.-cz. 6. §. Cselekvőképtelen személy (127. §.) nem köthet házasságot.

[2]) 1894: XXXI. t.-cz. 127. §. lásd a IV. fejezet 5. jegyzetét.

[3]) *Bünt. Tvkv. 83. §.* Aki a büntett vagy vétség elkövetésekor 12. évét meg nem haladta, bűnvád alá nem vonható. — *Zlinszky:* Magyar Magánjog 117. lap.

jog rendelkezéseivel,[4]) midőn kimondja, hogy cselekvőképtelenek azok a személyek, kik elmebetegség miatt, vagy egyéb okból eszük használatától meg vannak fosztva, míg ezen állapotuk tart.

Ama rendelkezés, mely az elmebetegeket nem feltétlenül, hanem csak azon idő alatt mondja cselekvőképteleneknek, míg eszük hasznalatától meg vannak fosztva, világosan kimondja azt is, hogy az elmebetegek a betegség szünetelése alatt házasságot köthetnek. [5])

Ama további rendelkezések pedig, melyek szerint a magukat megértetni nem tudó, gondnokság alatt levő nagykorú siketnémák, a hivatalból gondnokság alá helyezendő ugyanily kiskorúak, valamint azok, kiknek kiskorúsága ugyanezen ok miatt meghosszabbíttatott, — szintén cselekvőképtelenek, — természetes következményei a cselekvőképesség ama lényeges kellékeinek, mely a szabad elhatározásban nyer kifejezést; aki magát megértetni nem tudja, az akaratát sem nyilváníthatja, miből önként következik, hogy a házasság megkötéséhez szükséges beleegyezés megadására sem lehet képes.

2. *A fennálló érvényes házasság.*

Az emberi művelt társadalom ma már kétségbe vonhatlan

---

[4]) *Bünt. Tvkv. 76. §.* Nem számítható be a cselekvény annak, aki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy kinek elmetehetsége meg volt zavarva és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. *Zlinszky:* Magyar Magánjog 117. l.

[5]) Házassági jogunk álláspontja megegyez ama véleménynyel, melyet *Laurent* II. 286. *Demolombe* III. 126—128. *Aubry et Rau* V. 364. §. már idézett műveikben a franczia Code rendelkezéseivel szemben elfoglalnak; míg velük szemben ama véleménynek is vannak szószólói, mely szerint az elmebetegek házasságai általán érvénytelenek (így péld. *Zachariä* már idézett munkájában III. 45. §.) és találkozunk oly véleményekkel is, melyek szerint különbséget kell tenni a szerint, amint az elmebeteg gondnokság alatt áll-e vagy nem? ha igen, a házasság érvénytelen, különben pedig érvényes (így *Barazetti* Das Eherecht nach dem Code Nap. und dem badischen Landrecht 35. lap). — Mindezek azonban a Code nem eléggé világos rendelkezésének következményei. A magyar házassági jognak erre vonatkozó rendelkezéséhez azonban kétség nem férhet, mit megerősít a házassági jogról szóló javaslat indokolása, mondván: »Ha a házasság oly időpontban köttetett, melyben az elmebetegség szünetelt, annak érvényére nem birhat befolyással azon körülmény, hogy a házasfél a házasságkötést megelőzőleg elmebetegségben szenvedett s az később ismét visszatért.« Javaslat indokolása 249. lap.

igazságként fogadta el ama nézetet, hogy az emberi méltósággal csupán egy férfinak egy nővel kötött életközössége egyeztethető össze. Az állam oly alapkőnek tekinti, hogy csak egy emberpár éljen egy házasságban egymással, hogy szükségesnek tartotta azt még büntető törvényekkel is megerősíteni.[6]) Ugyanez az összes civilizált népek felfogása, melyhez házassági jogunk is csatlakozik. A házasságban élő nem köthet tehát új házasságot a korábbi házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt;[7]) mert ha a korábbi házasság fennállása alatt vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt megköthető lenne az új házasság, akkor kettős házasság jönne létre. Eszerint a már házasságban élt fél új házasságot csak akkor köthet, ha ebben előbbi házassági kötelék nem akadályozza.

Foglalkoznunk kell itt először a semmis házassággal, vagyis a házasság oly fajával, mely feltétlenül érvénytelenítő akadály daczára, vagy alakilag érvénytelenül köttetett.

Minthogy ily akadály vagy alaki érvénytelenítő ok el nem hárítható és a házasság érvénytelenségét semmisség okából feltétlenül minden esetben maga után vonja: ennélfogva a jogi álláspont az, hogy az ekként létrejött házasság jogilag nem házasság; miből következik, hogy az, aki semmis házasságot kötött, házasságban élőnek, jogi szempontból, nem tekinthető és így ha az új házasságot is köt, csak egy házasságot kötött, mert előbb kötött házassága, jogi álláspontról tekintve, nem volt házasság.

Így például ha valaki egyeneságú vérrokonával, testvérével, előbbi házastársának egyeneságú vérrokonával, 12. évét még el nem ért személylyel és a többi feltétlenül érvénytelenítő akadály vagy ok bármelyike daczára kötött volna házasságot, mint hogy ezen házasságok mindegyike semmis, vagyis az ily személyek között létesült viszony nem jogszerü házasság: ennélfogva az ily viszonyban álló személyek, ha megint házasságot kötnek, nem tekinthetők új házasságra lépő személyeknek.

---

[6]) Bünt. Tvkv. (1878: V. t.-cz.) XV. fejezet.

[7]) 1894: XXXI. t.-cz. 12. §. Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szünt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs. Ha a korábbi házasság semmis a 21. §., holttá nyilvánítás eseteiben pedig a 73. és 74. §-ok rendelkezése irányadó.

Mindazáltal külső jelenségei miatt a semmis házasság is tényleg házassági viszony annál is inkább, mert az csakis megszünése vagy semmissé nyilvánítása után tekinthető meg nem kötöttnek;[8]) ha tehát annak fennállása mellett nem is lehet kettős házasságról szó, ennek daczára a társadalmi rend szempontjából a házasság ily esetben is tilalom alá esik ugyan,[9]) de valamely tényleg fennálló, jogilag azonban fenn nem állható semmis házasság, a kettős házasság szempontjából tekintve, a kifejtett okoknál fogva nem lehet érvénytelenítő akadály.

Más szempont alá esnek a feltételesen érvénytelenítő akadályok,[10]) vagy egyéb érvénytelenítő okok[11]) alapján megtámadható házasságok.

A semmis házasságok érvénytelenítése végett ugyanis az állami jogi rend érdekében az állami ügyész is köteles hivatalból fellépni; maga az állam ügyeltet fel arra, hogy ily házasságok fenn ne állhassanak, és amennyiben léteznek, semmisség okából érvényteleníttessenek: ellenben az érvénytelenség okából nem megtámadandó, hanem csak megtámadható házasságok érvényben maradása a megtámadásra jogosult személy, rendszerint a házasfél megtámadási jogának érvényesítésétől — esetleg a házassági akadály utólagos elhárításától — függ.

A megtámadásra jogosult személy maga dönt első sorban ama kérdés felett: vajjon a feltételesen érvénytelenítő akadály, vagy egyéb érvénytelenítő ok ellenére kötött házasság érvényben maradjon-e? Ha pedig a megtámadás feltételes, akkor az ez osztályba sorolható házasságok mindaddig érvényesek, míg a feltétel, t. i. a megtámadás be nem következett és ennek következtében a házasság érvénytelennek ki nem mondatott.[12])

A megtámadható házasság e szerint a jelzett feltétel beálltáig érvényesnek lévén tekintendő, ki van zárva az új házasság megkötésének lehetősége épen úgy, mintha ezt teljes érvényű, megtámadhatlan házasság akadályozná; miért is a megtámadható házasság — a kettős házasság szempontjából — feltétlenül érvénytelenítő akadály.

Meg kell még határozni ez akadály hatályát a holttá

---

[8]) Lásd a XII. fejezetben

[9]) Lásd a VII. fejezetben.

[10]) Lásd a VI. fejezetben.

[11]) Lásd a XIII. fejezetben.

[12]) Lásd a XIII. fejezetben.

nyilvánítás eseteire is. Holttá nyilvánítás is megszünteti a házasságot, ha a holttá nyilvánított személy házastársa új házasságot köt.[13]) Ily házasság a kettős házasság szempontjából feltétlen érvénytelenítő akadály ellenére kötöttnek tekintendő akkor, ha az új házasságot kötő felek valamelyike tudta, hogy a holttá nyilvánított még életben van; a holttá nyilvánítás csak vélelem, melyet az azzal ellenkező való tény leront és eme való ténynek tudata az akadály fennállásához vezet.

Az új házasság jogérvényes létrejöttének előfeltételét az előbbi házasság érvénytelenítése vagy megszűnése képezvén, az ezen előfeltétel ellenére kötött házasság, vagyis az új házasság lesz érvénytelen, az előbb kötött házasság pedig teljes jogi hatályban fenn marad; mert épen eme fennálló régi házasság teszi az új házasságot lehetetlenné.

3. *Vérrokonság.*[14])

Ama jogi viszonyt, mely a nemzésből származó vérségi összeköttetésen alapszik, nevezzük rokonságnak; akik ily összeköttetésben állnak egymással, azok rokonok.

A rokonság a szerint, amint az oly személyek közt keletkezik, akiknek egyike a másiktól származik, vagy pedig oly személyek közt jő létre, akik akár közvetve, akár közvetlenül egy közös elődtől származnak, vagy egyeneságú vagy oldalágú rokonság.

Egyeneságú rokonságban állanak a nagyszülők, a szülők, a gyermekek, az unokák stb. fel- és lefelé a végtelenségig (ezeket felmenőknek és lemenőknek is szoktuk nevezni); oldalágú rokonok a testvérek, a testvérek leszármazói, az apa és anya testvérei

---

[13]) Lásd a XIV. fejezetben.

[14]) 1894: XXXI. 11. §. Nem köthetnek egymással házasságot: *a)* vérrokonok egyenes ágon; *b)* testvérek; *c)* testvér testvérének vérszerinti leszármazójával; *d)* az egyik házastárs a másik házastársnak egyenes ágú vérrokonával a házasság megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után sem.

Nem tesz különbséget sem a származás törvényes vagy törvénytelen volta, sem az, hogy a testvéreknek mindkét szülője, vagy csak az egyik közös.

A *c)* pont esetében a király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

és ezek leszármazói, a nagyapa és nagyanya testvérei és ezek leszármazói stb. stb.

Az általános erkölcsi felfogás tiltja, hogy a közvetlen, vagy habár közvetett, de közeli vérségi kapcsolatban álló személyek egymással nemi viszonyt folytassanak; a társadalom közérzületének kihatása itt oly erős, hogy az állam a nemi érintkezést ily személyek között büntetéssel is sújtja. [15])

A közerkölcsiség eme követelménye érvényesül, midőn az egyenesági vérrokonok és a testvérek egymással való házasságának lehetetlensége mint feltétlenül érvénytelenítő akadály kifejezést nyer.

Az egyenesági vérrokonok, valamint a legközelebbi fokú közvetett vérségi kapcsolatban álló oldalrokonok, t. i. a testvérek között felállított eme akadály alapja a vérközösség.

A vérközösségi kapcsolat kétségbevonhatlanul meg van épúgy a törvényes, mint a törvénytelen leszármazásnál és meg van az a testvéreknél akkor is, ha csak egyik, akkor is, midőn mindkét szülőjük közös; a vérrokonsági akadályt tehát eme rokonsági kapcsolatok mindegyike megállapítja.

Hogy azonban a törvénytelen származás akadályként fentartható legyen, annak vagy elismeréssel, vagy birói itélettel bebizonyítottnak kell lennie; mert hazai jogunk a törvénytelen származás bebizonyításának csak eme két módját ismeri; ezek nélkül a törvénytelen származás igazoltnak tekinthető nem lévén, nem lehet akadályról szó. [16])

Ugyanazok a társadalmi és erkölcsi okok, melyeknek követelményeként a közeli vérrokonság házassági akadály, kihatnak a rokonság ama fajára is, mely az egyik házastársnak vérrokonai és a másik házastárs között a házasság által keletkezik s melyet sógorságnak nevezünk.

---

[15]) Büntető Tkv. 243. §. Nemi közösülés felmenő és lemenő ágbeli rokonok között: vérfertőztetést képez, és a felmenő ágbeli rokonon öt évig terjedhető fegyházzal, és a lemenő ágbelin két évig terjedhető fogházzal büntetendő stb. — 244. §. A testvérek közötti nemi közösülés szintén a vérfertőzés bűntettét képezi és két évig terjedhető börtönnel büntethető stb.

[16]) Megtörténhet tehát, hogy valaki saját törvénytelen gyermekének vagy saját törvénytelen testvérének házastársává legyen, ami erkölcsi szempontból kárhoztatandó ugyan, de nem akadályozható meg oly esetben, midőn a vérségi kapcsolat be nem bizonyítható.

A sógorság feltétlen érvénytelenítő akadály az egyik házastárs és a másik házastársnak egyenesági vérrokonai között. Itt sem tesz különbséget a származás törvényes vagy törvénytelen volta és fennáll ezen akadály a házasság megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után is, de az oldalágra ki nem terjed.[17])

Mindenkor társadalmi botrány lenne és az erkölcsi érzés megsértését idézné elő, ha a házastárs volt házastársának akár felmenő, akár lemenő rokonával házasságot kötne; hogy a lemenő a házasság előtt, a házasság tartama alatt, vagy pedig a házasság érvénytelenné nyilvánítása vagy felbontása után származott-e? és hogy a másik volt házasfél él-e vagy már meghalt? a joghatály tekintetében közönyös, mert az egyszer fennállott életközösség tényleges következményeit sem a megváltozott viszonyok és körülmények, sem bármi hosszú idő lefolyása soha meg nem szüntetheti.

A feltétlen érvénytelenítő akadályok közt fordul még elő a testvérnek testvére vérszerinti leszármazójával való vérségi kapcsolat is. Minthogy azonban ez az akadály felmentés által elhárítható, ennélfogva azt feltétlen jogi hatályú akadálynak tekinteni nem lehet, mert hisz csak feltételesen, t. i. ha az akadály el nem háríttatott, vonja maga után az érvénytelenséget. Jogi hatályának feltételességénél fogva tehát azt a feltételes érvénytelenítő akadályok közé soroztam és ott ismertetem.[18])

---

[17]) Szintén a bizonyíték hiánya okozza, hogy a nem törvényes nemi viszonyban élők együttélése alapján keletkezett sógorságra házassági akadály nem alapítható annak daczára, hogy a közfelfogás ily viszony alapján is fennállónak tekinti a sógorságot.

[18]) Ezen akadályt a házassági jog javaslata eredetileg tiltó akadálynak tervezte. (Javaslat 20. §.). Azonban az igazságügyi bizottság áttette azt a feltétlen érvénytelenítő akadályok közé, következő indokolással: »Döntő volt a bizottságnak ezen akadályra vonatkozó elhatározásánál annak a közeli rokoni kapcsolatnak méltatása, amely kapcsolat egyfelől a testvér, másfelől testvérének vérszerinti leszármazója közt fennáll; s a melynek figyelembevételével, egyes legkivételesebb esetektől eltekintve, csakugyan nem kivánatos, hogy a közeli rokonság e körében a házasságkötés lehetővé tétessék. Figyelembe vette e mellett a bizottság a jelenleg érvényben levő házassági anyagi jogoknak e tárgybeli rendelkezéseit s nem talált elegendő indokot arra, hogy a rokonság e körében ne bontó,

Egybefoglalva már most mind a törvényes, mind a törvénytelen vérrokonságon alapuló feltétlen érvénytelenitő akadádályokat, az egymással házasságkötésre képtelen személyek következőleg sorolhatók fel:

Nem köthetnek házasságot:

a) szülék gyermekeikkel, vagy ezek gyermekeivel és viszont a gyermekek szüleikkel, vagy ezek szülőivel (még pontosabb részletezés a felmenők és lemenők között fölösleges, mert az emberi kor határát négy nemzedék rendszerint betölti);

b) testvérek egymással;

c) az egyik házastárs házastársának gyermekeivel vagy unokáival, továbbá annak szülőivel vagy nagyszülőivel.

Házasságra léphetnek tehát például:

a) testvérek más családból származó testvérekkel;

b) apa és fiú, vagy anya és leány más családból származó két testvérrel;

c) az egyik házastársnak előbbi házasságából született gyermeke a másik házastársnak előbbi házasságából született gyermekével;

d) apa és fiú egy anyával és ennek leányával; még pedig akár az apa veheti el az anyát, a fiú a leányt, — akár pedig az apa a leányt, a fiú pedig a leány anyját stb. stb.

4. *Szövetkezés a házastárs élete ellen.*

A házasság jogilag szabályozott életviszony lévén, az általános jogi elvek elül el nem zárkózik, sőt azokat már erkölcsi tartalmánál fogva is elfogadja és követi; megengedhetlen tehát a házasság azok között, kik közül az egyik a másikkal egyetértve, saját házastársának vagy a másik házas-

---

hanem csak tiltó akadály állapíttassék meg.« Lett tehát a tiltó akadály helyett azelőtt úgynevezett bontó, a házassági jog rendszerének értelmében feltétlen érvénytelenítő akadály, melynél azonban az igazságügyi bizottság a felmentést meghagyta; minek következménye az az ellentmondás, hogy a feltétlen érvénytelenítő akadályok között van a házassági jogban egy oly akadály is, mely elhárítható, tehát annak daczára, hogy a feltétlenek között van, mégis csak feltételes jogi hatályú.

Ezt az ellenmondás a házassági jog tanában a rendszer szempontjából akként vélem elkerülhetőnek, hogy ezt az akadályt a feltételes érvénytelenítő akadályok között tárgyalom.

társának élete ellen tört;[19]) mert a jogi renddel nem lenne összeegyeztethető, hogy jogellenes cselekmények czélra vezessenek. A házasságban élő fél ugyanis súlyosan vétkezik a házasság czélja, t. i. az életközösség ellen, midőn azt erőszakkal felbontani törekszik. Sem az erkölcsi érzület, sem a jogi rend meg nem engedheti, hogy a bűnös cselekmény a házastárs élete ellen szövetkezett bűntárssal való életközösséget eredményezzen.

A házastárs ép úgy, mint szövetségese az erőszakos felbontást eszközül kivánja használni a közösen kitüzött czél, az új életviszony lehetővé tételére: a czél megengedhetetlen és legyen bár a szövetkezésnek következménye a házastárs élete vagy testi épsége ellen elkövetett cselekmény, vagy csak ezek kisérlete; követték bár el azt maguk a bűntársak, vagy általuk felbujtott más harmadik személy, ez a házassági akadály megállapításánál egyenlően mérlegelendő; mert már maga az a tény, hogy a házastárs élete vagy testi épsége ellen a szövetkezés megtörtént, magába foglalja és kimeriti eme akadály teljes tartalmát. Maga az akadály pedig semmis házasság esetén is előfordulhat.

A kettős házasságnál láttuk, hogy a semmis házasság az érvénytelenítő akadályt nem állapítja meg: itt az, ily házasság esetén is fennáll.

Mert habár semmis házasság esetén hiányzik is a jogilag érvényes házasság; habár ennek következtében a semmis házasságban élők házastársaknak jogilag nem is tekinthetők: mindazáltal, minthogy ez a házasság is megszünéséig, esetleg érvénytelenné nyilvánításáig tényleg fennáll, ennélfogva a házastárs élete ellen szövetkezés ily házasságban is előfordulhat.

Látszólag ellentétes ugyan eme rendelkezés, mert a semmis házasság alaki megkötésének itt nagyobb jogi hatályt tulajdonit, mint a kettős házasság akadályánál (12. §.); de ennek magyarázatát abban találjuk fel, hogy eme házassági akadály alapjául szolgáló cselekmény nemcsak a házassági életközösség, hanem egyszersmint a házastárs élete ellen is irányul s ha már meg is történt az a törvénytelenség, hogy a semmis házasság alakilag létrejött, ennek nem lehet az a következménye, hogy a tényleg házastársi viszonyban élő felek megfosztassanak ama

[19]) 1894: XXXI. 13. §. Nem köthetnek egymással házasságot azok, akik közül egyik a másikkal egyetértve, saját házastársának vagy a másik házastársának élete ellen tört.

fokozottabb mérvü jogi védelemtől, melyet a büntető törvény a házastársnak házastársa ellenében ily esetben nyujt; mert feltételezhető, hogy ha már az erkölcsi érzés vissza nem tartja a házastársat házastársa életének megtámadásától, visszariasztja talán a büntető törvény súlyosabb büntetési tétele.

Az elősorolt feltétlen érvénytelenítő négy akadály államjogi akadálynak is nevezhető, köztekintetek adják létesitési okukat és mert ez okok mindig szem előtt tartandók, ezek az akadályok semmi módon, soha el nem háríthatók.

VI. FEJEZET.

A feltételes érvénytelenítő házassági akadályok.

Ama érvénytelenítő akadályokat, melyeknek elhárítása lehetséges, melyek tehát az érvénytelenséget jogi következményül csak az elhárítás elmulasztása esetén, vagyis nem feltétlenül vonják maguk után, — eme *feltételes jogi hatályuk alapján feltételes érvénytelenítő akadályoknak nevezzük.*

Ilyen akadályok: 1. A fejletlen kor; 2. a kiskorúság; 3. a vérrokonság testvér és testvérének vérszerinti leszármazója között.

1. *A fejletlen kor.* A faj fentartása nem kizárólagos, nem is feltétlen czélja a házasságnak, hanem annak az állam érdekében álló rendszerinti következménye.

Állami érdek, hogy e következmény beálljon és a házasságból utódok származzanak. Ezen érdeket pedig csak oly házasságok elégíthetik ki, melyeket testileg kifejlett személyek kötnek egymással.

Míg a férfi a nemi érettséget el nem éri, a nő pedig annyira meg nem erősödik, hogy a házasságban rá váró anyai kötelességeket teljesíthesse, a fejlettség nincs meg: ellenkezik tehát az állami érdekkel, hogy ily fejletlen személyek házasságot kössenek, miért is a fejletlen korúak házasságot nem köthetnek.[1])

---

[1]) 1894: XXXI. 7. §. Fejletlen korú nem köthet házasságot.

Férfi tizennyolczadik, nő tizenhatodik évének betöltésével éri el fejlett korát.

Az igazságügyi miniszter felmentést adhat.

Eme rendelkezés oka állami érdek, az akadály államjogi jelentőségű, miért is az államjog szempontjából kell annak terjedelmét és hatását megjelölni.

Mikor áll be a fejlettség? ezt az egész emberi nemre kiterjeszthetőleg, általánosan és határozottan megállapitani nem lehet; annak elérése az éghajlat és a népfajok különbözősége szerint különböző.

A tropikus éghajlat lakói már 10—12 éves korukban, míg az északi vidékek szülöttei csak 20-ik évük körül oly fejlettek, hogy a fajfentartás feladatának megfelelhetnek.[2])

De oly viszonylag kisebb területen is, mint a milyenre a magyar házassági jog kiterjed,[3]) a fejlettség nem azonos korban következik be; az egyenlőtlenséget e tekintetben egy bizonyos átlagos kor meghatározása simítja el, mely nálunk a férfi 18-ik, a nő 16-ik életéve.

Lehetnek körülmények, melyek között fontosabb magánérdek, anélkül, hogy az állami érdek veszélyeztetve lenne, a házasság megengedése mellett szól. Igy például, midőn a lány 16-ik életéve előtt anyává lenne, míg egyrészt a közérdekből megkövetelhető nemi fejlettség kétségtelen, másrészt a nő tisztessége a botlás jóvátételét sürgetően követeli: nincs ok, mely miatt a házassági akadály fentartassék. Ellenben például oly esetben, midőn 16 éves ifju akarna egy idősebb, mondjuk 50 éves nővel házasságot kötni, sem állami, sem az állami közérdekkel összeegyeztethető fontosabb magánérdek sem szól a házasság megkötése mellett.

---

[2]) Az európai államok törvényei is amellett tanuskodnak, hogy a korhatár a délszaki államokban kisebb, az északiakban nagyobb. Igy Spanyolország, Portugallia, Görögország a férfinál a 14., a nőnél a 12., míg ellenben Dánia és Norvégia a férfinál a 20., a nőnél a 16. életévet fogadja el a fejlettség korául. Lásd bővebben »a házassági jogról szóló törvényjavaslat indokolása« 15—17. lap.

[3]) 1894: XXXI. 135. §. »A jelen törvény alkalmazásánál Magyarország alatt ennek a törvénynek érvényességi területét, magyar bíróságok alatt pedig azon bíróságokat kell érteni, amelyek a jelen törvény érvényességi területén bírói hatóságot gyakorolnak.« Minthogy az 1868. évi XXX. t.-cz. 48. §-a értelmében Horvátország önkormányzati joga az igazságügyre is kiterjed: ennélfogva a magyar házassági jog, az itt idézett 135. §. és a 147. §. értelmében Horvátországra ki nem terjed. Érvényességi terület alatt tehát Horvátország kivételével szent István koronájának egész területe és a törvény 146. §-a alapján Fiume is értendő.

Az esetek példákkal ki nem meríthetők, az élet különböző viszonyai között azok különféle alakban jelentkezhetnek, és olyan esetekben, melyekben a közérdekkel ellentétben nem álló figyelemre méltó fontosabb magánérdek forog fenn, a házasság az igazságügyi miniszter felmentése alapján meg lesz köthető; azonban a felmentés hiánya mellett, fejletlen korú által kötött házasság megtámadható [4]) és a megtámadás a házasság érvénytelenítését vonja maga után.

2. *A kiskorúság.* A nemi fejlettség és érettség a házasság megkötésénél az állami érdek szempontjából teljes biztosítékot nyujt; de a fejlett korát meghaladt kiskorú sem feltétlen ura még tetteinek, magánérdekei védelemre szorulnak és ténykedése jogi érvényt rendszerint csak a beleegyezésre jogosult személy hozzájárulása által nyer.

A magánjog ez elveit emeli saját területén érvényre a házassági jog is, midőn a kiskorú házasságának érvényéhez a törvényes képviselő beleegyezését kivánja meg.[5])

Ki tekintendő törvényes képviselőnek? ezt az 1877 : XX. t.-cz. határozza meg; kétség esetén a kérdést a gyámhatóságot gyakorló árvaszék hozza tisztába, mely a kiskorú érdekeinek védelmére, képviselője (gyámja) kirendelésére hivatva van.

Rendszerint az atya gyakorolja ugyan atyai hatalmánál fogva a törvényes képviseletet,[6]) azonban atya nemlétében, vagy midőn az atyai hatalom az 1877. évi XX. t.-cz. 22. §-a alapján [7]) megszünik, vagy a 23. §. alapján [8]) felfüggesztetik, a

---

[4]) Lásd a XIII. fejezetben.

[5]) 1894: XXXI. 8. §. Kiskorú nem köthet házasságot törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül.

Husz éven aluli kiskorú házasságához, ha törvényes képviselője nem a jogosúlt szülő, szükséges még ennek beleegyezése, szülő nemlétében pedig a gyámhatóság jóváhagyása.

Nem szükséges e jóváhagyás, ha a törvényes képviselő a kiskorúnak nagyatyja.

Ha a törvényes képviselő vagy a szülő a beleegyezést nem adja meg, ezt a gyámhatóság beleegyezése pótolja.

[6]) 1877 : XX. 15. §.

[7]) 1877: XX. 22. §. Megszüntethető az atyai hatalom, ha az atya gyermeke tartását és nevelését elhanyagolja, vagy erkölcsiségét, vagy testi jólétét, vagy ha gyermeke vagyonának állagát rossz kezelés által veszélyezteti stb.

[8]) 1877 : XX. 23. §. Az atyai hatalom felfüggesztetik:

kiskorú részére a törvényes képviselet gyakorlására gyám rendeltetik.[9])

Tehát vagy az atyai hatalmat gyakorló atya, vagy a gyám az a törvényes képviselő, ki a kiskorú házasságához a beleegyezést megadni, vagy megtagadni jogosult.

Ha pedig a kiskorú még 20-ik évét sem töltötte be és törvényes képviselője nem a szülője, akkor a törvényes képviseletet gyakorió gyám beleegyezéséhez még a jogosult szülő hozzájárulása is szükséges; szülőtlen árvára nézve ez a hozzájárulás a gyámhatóságot illeti, mely azonban nem szükséges, ha a törvényes képviselő a nagyatya.

Hasonlóképen a gyámhatóság elé tartozik a beleegyezés kérdése akkor is, ha azt a törvényes képviselő vagy a szülő megtagadta.

Beleegyezésre jogosult szülő [10]) az atya, ennek nem létében, vagy ha a gyermek törvénytelen, vagy elválasztó vagy felbontó ítélet következtében van az anya gondviselése alatt, akkor az anya. Viszont anya nem létében minden esetben az atya.

Nem létezőnek kell tekinteni nemcsak az elhalt, hanem a huzamos ideig távol levő, a testi vagy lelki fogyatkozás miatt

---

a) ha az atya gondnokság alá kerül

b) ha büntettért vagy vétségért 1 évnél hosszabb ideig tartó szabadságbüntetésre ítéltetett, amennyiben a törvény ellenkezőt nem rendel.

Az atya az *a)* pont esetében a gondnokság alól való felmentés, a *b)* pont esetében, amennyiben a törvény mást nem rendel, a szabadságbüntetés kiállása után az atyai hatalom gyakorlatát visszanyeri.

Ha az atya csőd alá kerül: a gyámhatóság az atyát a csőd tartama alatt a kiskorú vagyonára nézve számadástételre kötelezheti, vagy ha a csődbejutás körülményei indokolnák, a vagyonkezelést a csőd tartamára tőle elveheti.

[9]) 1877: XX. 27., 34., 35., 36., 37., 38., 39., 41., 42. §§.

[10]) 1894: XXXI. 9. §. Beleegyezésre jogosult szülő az atya, ha atya nincs, vagy a gyermek törvénytelen, az anya.

Ha a szülők ágytól és asztaltól el vannak választva, vagy házasságuk felbontatott, a gondviselése alatt álló gyermekre nézve az anya, és ha ezt nem létezőnek kell tekinteni, az atya jogosult a beleegyezésre.

Testi vagy elmebeli fogyatkozás, avagy távollét által tartósan gátolt, vagy az atyai hatalomtól, avagy a gyámságtól megfosztott szülőt, kivéve ha a megfosztás vagyonkezelés okából történt, nem létezőnek kell tekinteni.

Azt, hogy a szülő gátolva van, a gyámhatóság állapítja meg.

Míg az örökbefogadás felbontva nincs, az örökbefogadott gyermekre nézve, a vérszerinti szülő beleegyezésre nem jogosult.

gátolt és az atyai vagy gyámi hatalomtól megfosztott szülőt is; ha azonban a megfosztás oka vagyonkezelés, a szülő beleegyezési joga érintetlen, mert a házasságkötés szempontjából a beleegyezési jogosultság csak erkölcsi okok által korlátolt. A pazarlás miatt gondnokság alá helyezett szülő, gyermekeinek erkölcsi érdekeit a házasságban megvédheti, mert a vagyonkezelés anyagi okai és a házassággal kapcsolatos erkölcsi érdekek között okozatos összefüggés nincs.

A gyámhatóság hivatott öre a kiskorúak érdekeinek, tehát ama körülmény, gátolt-e a szülő vagy nem? szintén hatáskörébe tartozik.

Eme általános szabályokkal szemben a beleegyezés tekintetében következő kivételek tartandók szem előtt:

a) Az örökbefogadott gyermekkel szemben nem a vérszerinti, hanem az örökbefogadó atya gyakorolja a beleegyezést; ha azonban a vérszerinti atya az atyai hatalmat, vagy a vérszerinti anya a gyámságot fentartotta, akkor ezzel a beleegyezés jogosultsága is fentartatott.[11])

b) Annak daczára, hogy a nő férjhez menvén nagykorúvá válik, ha törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül kötött házasságot, a házasság megtámadására vonatkozó szabályok alkalmazása tekintetében mindaddig kiskorúnak tekintendő, míg 24. életévét be nem tölti.[12])

c) Kiskorúak életkoruk 18. évének betöltése után az atyának, illetőleg gyámnak gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezésével önálló ipart űzhetnek s ez által teljeskorúakká válnak (1877: XX. 5. §.); de ez a teljeskorúság a házasságkötéshez való beleegyezés kieszközlésétől nem mentesít.

d) Viszont ha a kiskorúság tékozlás, távollét, vagy büntető itélet alapján hosszabbíttatott meg és nem elmebetegség, siket-

---

[11]) 1894: XXXI. 131. §. Oly örökbefogadás, amelynél a vérszerinti atya az atyai hatalmat, vagy a vérszerinti anya a gyámságot föntartotta: a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem vétetik.

[12]) 1894: XXXI. 129. §. Az a nő, aki a 8. §. ellenére kötött házasságot, ezen házasság megtámadására vonatkozó szabályok alkalmazásában a kiskorúakkal egyenlő elbánás alá esik mindaddig, míg 24-ik életévét be nem tölti.

Törvényes képviselőül ily esetben továbbra is azt kell tekinteni, aki a házasság kötésekor törvényes képviselő volt. Ugyanez áll a gyámhatóságról.

némaság vagy gyenge elméjüség miatt: sem gyámi, sem szülői beleegyezés szüksége fenn nem forog.[13])

Már az akadályok elhárítási módjainál említém, hogy midőn a belegyezést a gyámhatóság van hivatva megadni, a határozat a kiskorú meghallgatása után és ennek érdekei szemmel tartása mellett hozandó meg.[14])

A gyámhatóság oly esetekben lesz hivatva határozni, midőn a beleegyezést a törvényes képviselő vagy a szülő megtagadja; tehát békéltetési szerepe lesz egyrészt a szülő vagy törvényes képviselő, másrészt a kiskorú között támadt összeütközés alkalmával.

Magánérdek követelvén a beleegyezés megadását, esetleg megtagadását, ennél kizárólag a kiskorú érdeke döntő. Az esetek az életviszonyok különbözősége szerint változnak; tehát ama feltételeket, melyek közt az megadandó vagy megtagadandó, tüzetesen és részletesen meghatározni nem lehet. Az érdekek védelmét a gyámügyi törvény (1877: XX. t.-cz.) határozzá meg, mely az alantas gyámhatóság netaláni tévedése ellenében helyt ad a fellebbezési jogorvoslatnak, melynek a beleegyezés kérdésében is helye van.

3. *A vérrokonság.* A házasságot feltétlenül érvénytelenítő akadályok közt fordul elő a vérszerinti rokonság a testvér és testvérének leszármazója között, azonban ez az akadály feltétlensége daczára királyi felmentés által elhárítható, jogi hatálya tehát feltételes. Erre az ellenmondásra már az előző fejezetben rámutattam megokolásául annak, miért tettem át ez akadályt a feltételes érvénytelenítő akadályok közé.

Míg a vérrokonságon alapuló többi, feltétlen érvénytelenítő akadály részben a vérfertőztetés bűnténye, részben általánosan elismert erkölcsi tekintetek által indokolt: eme vérrokonságnál azokról nem lehet már szó, ennél az akadálynál oly parancsoló tekintetek nincsenek, sőt a közfelfogás ily vérrokonok házasságát közönyösen szemléli, a felett meg nem botránkozik, és a felmentés magát az akadályt is elhárítja.

---

[13]) 1894: XXXI. 130. §. Az 1877: XX. t.-cz. 5. §-án alapuló teljeskorúság, valamint a kiskorúságnak ugyanezen törvény 28. §. *a)* és *b)* pontjaival egybe nem eső okból történt meghosszabbítása a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem jön.

[14]) 1894: XXXI. 10. §. Lásd a IV. fejezetben.

Habár tehát ez akadály a jogi hatály szempontjából ide tartozik: különbség van mégis ez akadály és a többi feltételes érvénytelenítő akadály között annyiban, hogy míg a fejletlen kor és a kiskorúság csak megtámadás esetén vonja maga után az érvénytélenítést, a vérrokonságon alapuló eme akadály a házasságot semmissé teszi épúgy, mint a többi feltétlen érvénytelenítő akadály. (A semmisséget és megtámadhatóságot a XII. és XIII. fejezet tárgyalja.)

VII. FEJEZET.

A tiltó akadályok.

A tiltó akadály részint köztekintetek, vagyis állami érdekek részint köztekintetekből figyelembe vételt igénylő fontosabb magánérdekek védelmére állíttattak fel, tehát az érdekek szempontjából, melyeknek védelmére felállítvák, államjogi és magánjogi akadályokra lennének feloszthatók.

Czélszerűbbnek tartom azonban a tiltó akadályokat is a jogi hatály szempontjából osztályozni, mely szerint, ha az akadály elháríthatlan és a jogi hatály minden esetben beáll, az akadály feltétlen; ellenkező esetben pedig, ha t. i. az akadály elhárítható, feltételes, mert a jogi hatály attól függ, elháríttatott-e az akadály vagy nem?

A tiltó akadály a házasság érvényét nem érinti, hanem csak a házasság megkötésénél közreműködött személyek megbüntetését vonja maga után; — ezen büntetésben nyilvánul a tiltó akadály jogi hatálya.[1])

I. *Elháríthatlan tiltó akadályok.*

1. *Elmebetegség.* Aki elmebetegség vagy magát megértetni nem tudó siketnémaság okából gondnokság alá helyeztetett, miként az V. fejezetben láttuk, mint cselekvőképtelen házasságot nem köthet. Ebből következnék, hogy mindaddig, míg a gondnokság alá helyezés meg nem történt, ily személyek házasságot

---

[1]) 1894 : XXXI. 121., 122., 124. §§. Szövege a IV. fejezet 4. jegyzete alatt.

köthetnek. Ily esetekben ugyanis érvénytelenítő akadályról nem lehet szó; de mert már magának a gondnokság alá helyezési eljárásnak az itt megjelölt alapon való folyamatban léte alkalmas a cselekvőképesség iránt kételyt támasztani: ennélfogva az elmebetegség és magát megértetni nem tudó siketnémaság miatt önrendelkezési jogukban megtámadott személyek házassága tilos, midőn részükre ideiglenes gondnok, vagy ellenük zárlat rendeltetett, vagy pedig a gondnokság ítélettel ki van ugyan mondva, de a gondnokságot kimondó ítélet még jogerőre nem emelkedett.[2])

2. *Örökbefogadás.* Az örökbefogadás a magánjog rendelkezései szerint két személy szerződése, melyben a szerződők egyike a másikat gyermekéül fogadja; eme személyek egyike az örökbefogadó, másika az örökbefogadott, kik közt eme jogügylet alapján oly jogviszony keletkezik, milyen szülék és gyermekek között fennáll; azzal a megszorítással mégis, hogy az atyai hatalom az örökbefogadó atyára csak akkor száll át, ha ez iránt az örökbefogadás alkalmával ellenkező megállapodás nem jött létre.[3]) A természetes családi viszonyhoz való hasonlóságnál fogva erkölcsi tekintetekből feltétlenül tilos a házasság az örökbefogadó és az örökbefogadott, valamint ennek volt házastársa között; úgyszintén az örökbefogadott és az örökbefogadónak volt házastársa között.[4])

---

[2]) 1894: XXXI. 14. §. Tilos házasságot kötni annak, aki ellen elmebetegség vagy jelekkel megértést is gátló siketnémaság okából indított gondnokság alá helyezési eljárás van folyamatban, ha *a)* részére a gyámhatóság ideiglenes gondnokot rendelt; vagy *b)* ellene a zárlat elrendeltetett; vagy *c)* a gondnokság alá helyezés még nem jogerős ítélettel ki van mondva.

[3]) 1877: XX. 15. §. és 36. §.

[4]) 1894: XXXI. 18. §. Tilos a házasságkötés, míg az örökbefogadás felbontva nincs: *a)* az örökbefogadó és az örökbefogadott, valamint ennek volt házastársa között; úgyszintén az örökbefogadott és az örökbefogadónak volt házastársa között; *b)* az örökbefogadó és az örökbefogadott vérszerinti leszármazója, valamint ennek volt házastársa között; úgyszintén az örökbefogadott vérszerinti leszármazója és az örökbefogadónak volt házastársa között. A származás törvényes vagy törvénytelen volta különbséget nem tesz. Az örökbefogadás előtt megszünt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön. A *b)* pont esetén az igazságügyminiszter felmentést adhat.

(Megjegyzés. A *b)* pont esetén felmentésnek lévén helye, ezen akadályt az elhárítható akadályok közé soroltam.)

Ez akadály alul nincs ugyan felmentésnek helye, minthogy azonban a házasságkötési tilalom csak addig tart, míg az örökbefogadás felbontva nincs: az örökbefogadó és az örökbefogadott egyező akarattal bármikor felbonthatják az örökbefogadási szerződést és ezáltal az akadályt megszüntethetik.

De ha az akadály ellenére megkötötték a házasságot, az érvényes marad, söt az örökbefogadást se rontja le, ami ellentmondásnak látszik ugyan; de mert az örökbefogadó és az örökbefogadott családi összeköttetése, — ha mindjárt époly joghatályú és erkölcsileg époly benső, mint a természetes szülőé és gyermekéé — az még sem vérségi összeköttetés: ennélfogva azzal egészen egyenlő méltatásban nem részesül; annak következménye a vérszerinti összeköttetésben álló szülők, gyermekek és házastársak házasságával nem azonos.

De ha az örökbefogadás nem teljes, midőn t. i. a vérszerinti atya az atyai hatalmat, a vérszerinti anya a gyámságot fentartotta, akkor az örökbefogadás a házasságkötés szempontjából nem akadály,[5]) mert ily esetben nem létesül ama benső családi viszony, mely ez akadályt indokolttá teszi.

3. *Gyámság.* A gyámnak a gyámügyi törvényben (1877 : XX. t.-cz.) gyökerező jogai és ama családias összeköttetés, mely a gyámi viszony alapján kifejlődik, elhatározó befolyást biztosítanak a gyámnak gyámoltja ténykedésére; hogy befolyását saját vagy hozzátartozói javára ki ne aknázhassa, a gyámság tartama alatt tilos a házasság egyrészt a gyám és ennek leszármazója másrészt a gyámolt között;[6]) midőn is a származás törvényes vagy törvénytelen volta egyenlően esik a mérlegbe.

A gyámsági viszony megszüntével megszünik az akadály is; azt tehát legegyszerűbben akként szüntetheti meg a gyám maga, hogy a gyámságról lemond és éppen azért, mert az érdekelt gyám önmaga szüntetheti meg ez akadályt, annak elhárítása ki van zárva, jogi hatálya pedig feltétlen.

4. *Fennálló semmis házasság.* A semmis házasság megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt kötött házasság nem tekinthető ugyan új házasságnak, mert az előző házasság a

[5]) 1894: XXXI. t.-cz. 131. §. Szövege a VI. fejezet 11. jegyzete alatt.

[6]) 1894: XXXI. t.-cz. 19. §. Tilos a házasságkötés a gyám, valamint annak leszármazója és a gyámolt között, míg a gyámsági viszony tart. A származás törvényes vagy törvénytelen volta különbséget nem tesz.

fennálló feltétlen érvénytelenítő akadály miatt jogilag nem házasság; de mert az ily életviszony tényleg mégis házasság, tehát ha mellette még egy házasság köttetnék, ha nem is jogilag, de tényleg mégis kettős házasság esete forogna fenn. Ámbár tehát ily esetben új házasság érvényesen köthető, az mégis tilalmas,[7]) mert a kettős házasságot még mint tényleges állapotot sem tűrheti meg a közerkölcsiség és ennek alapján az állami jogrend.

Megszünik eme akadály, ha az előbbi házasság érvénytelenné nyilváníttatik; és mert az érvénytelenné nyilvánítás a feltétlen érvénytelenítő akadály alapján semmis házasságnál mindig be fog következni: ebben van magyarázata annak, hogy ezen akadály elhárítása iránt intézkedés nincs, s hogy annak jogi hatálya feltétlen.

5. *A vélelmezett halál túlélése.* Ha egyik vagy másik házasfél tudja, hogy a holttá nyilvánított előbbi házastárs még él és ennek daczára a házasság megköttetik, kettős házasság jő létre és az ily körülmények között megkötött házasság feltétlenül érvénytelenítő akadály daczára köttetvén, semmis.

Más szempont alá esik ama körülmény, midőn a holttá nyilvánított előbbi házastárs nem él ugyan, de a vélelmezett elhalálozás napját túlélte. Itt már nem lehet érvénytelen a házasság, de megkötése mégis tilos.[8]) Ily esetben ugyanis — minthogy az előbbi házasság az egyik házasfélnek valóságos és nem csupán holttányilvánítás alapján vélelmezett elhalálozása következtében megszünt — tulajdonképpen nem is lehetne házassági akadályról szó és a tilalom felállítása kizárólag és egyedül ama közérdekű szempont által indokolt, hogy a házasulók személyes viszonyaira vonatkozó adatok a valóságnak megfelelőleg jussanak be az anyakönyvbe. Hogy tehát az előbbi házasság megszűnésére vonatkozólag ne a vélelmezett, hanem a valósággal bekövetkezett halálozás legyen bejegyezhető.[9])

Természetes, hogy ez akadály elháríthatlan, mert megvál-

---

[7]) 1894: XXXI. 21. §. Tilos házasságot kötni, míg a korábbi semmis házasság meg nem szünt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.

[8]) 1894: XXXI. 22. §. Tilos holttányilvánítás alapján házasságot kötni, ha a holttá nyilvánított házastársa, vagy az, kivel új házasságot akar kötni, tudja, vagy ha igazolva van, hogy a holttá nyilvánított az elhalálozás napját túlélte.

[9]) A házassági jogról szóló javaslat indokolása 53—54. lap.

toztathatlan tényen alapszik és különben is, amint a vélelmezett elhalálozást az elhalálozás ténye váltja fel, a házassági akadály megszünik, mert alapja ama házasság volt, mely az egyik házasfél elhalálozása következtében megszünt.[10])

II. *Az elhárítható tiltó akadályok* legczélszerübben akként oszthatók fel, ha azokat először az akadály elhárításának módjai, a felmentést pedig ama hatóságok szerint osztályozzuk, melyek a felmentés megadására jogosítvák.

1. *Felmentés által elhárítható akadályok.*

a) Királyi felmentés háríthatja el a tiltó akadályt oly esetekben, midőn az birói itéleten alapul. Birói itélet hatályát csak királyi kegyelem háríthatja el,[11]) ez adja magyarázatát a királyi felmentésnek.

Esetei következők:

α) *Házasságtörés.*

A házasság felbontásának eseteinél találkozni fogunk a bontó okok között a házasságtöréssel, melynek következményeként a bontó itéletben ki kell mondani, hogy azok, kik egymással házasságtörést követtek el, az egymással való házasságkötéstől eltiltatnak; ez itélet a házasságtörésnek, mint tiltó akadálynak alapja.[12]) (Az itélet, de nem a tény.)

A házasélet tisztasága érdekében köztekintetek követelik, hogy a házasságtörők egymással házasságot ne köthessenek; mert különben a kevésbé szilárd erkölcsi alapokon nyugvó

---

[10]) *Dr. Sztehlo* a Jogt. Közlöny 1894. évi 2. számában (10. lap) ez akadályt a javaslat indokolásától eltérőleg értelmezi, azonban annak csakis a javaslat indokolásának álláspontjáról lehet, még pedig az itt kifejtett értelme. *Dr. Schwarz Gusztáv* pedig az ezen akadály ellenére kötött házasság büntető sanctióját (122. és 124 §§.), nézetem szerint is nagyon helyesen, »drastikusnak« mondja. Jogt. Közlöny 1894. évi 2. sz. A házassági jogról szóló törvényjavaslat birálata ellenjavaslattal (4. lap).

[11]) Az itélet végrehajtása a hatályt el nem hárítja, hanem megszünteti.

[12]) 1894: XXXI. 20. §. Tilos a házasságkötés azok közt, kiket a felbontó itélet házasságtörés miatt az egymással való házasságkötéstől eltiltott.

A király az igazságügyi miniszter előterjesztésére felmentést adhat.

házasságok örökös veszélyben forognának, míg ellenben ez akadály őrködik a családi élet tisztasága felett ott is, ahol az erkölcsi alap talán ingadoznék.

β) Házastárs gyilkolás.

Oly két személy közt, kik egymással szövetkezve törtek az egyik vagy másik házastársának élete ellen, feltétlen érvénytelenítő akadály keletkezik.

Rokon ez akadálylyal, midőn oly személy akar házasságot kötni a meggyilkolt házasfél életben maradt házastársával, aki a másik házastárson elkövetett gyilkosság, vagy szándékos emberölés, vagy ezeknek kísérlete miatt mint tettes vagy részes elitéltetett. Itt azonban nincs a házastárs élete ellen szövetkezés; nem mind a két fél, hanem ezeknek csak egyike intézett bűnös merényletet a házasság ellen, míg a másik ártatlan: eme különböző ismérvek közrehatása következtében ily esetekben nem érvénytelenítő, hanem csak tiltó akadály keletkezik.[13])

A felmentés kizárólag királyi jog lehet csak, mert mindkét akadály alaki alapja birói itélet; mind a házasságtörés, mind a házastárs élete ellen elkövetett merénylet csak birói itélettel állapitható meg: az ő Felsége a király nevében hozott birói itélet következményét pedig csak királyi kegyelem háríthatja el.

b) *Az igazságügyminiszter felmentési joga* következő esetekre terjed ki:

α) Unokatestvérek egymás közötti házasságára.[14])

Ez akadály egyedüli alapos oka csak az lehetne, hogy a közeli vérrokonok nemi egyesülése a nemzedékek elfajulására vezet; azonban ezt az eddig alapigazságnak tartott tételt az ez irányban tett vizsgálódások nem bizonyítják;[15]) az aggályt erre

---

[13]) 1894: XXXI. 23. §. Tilos házasságot kötni az egyik házastársnak azzal, aki a másik házastárson elkövetett gyilkosság, szándékos emberölés vagy ezek kisérlete miatt mint tettes vagy részes elitéltetett, akkor is, ha az itélet még nem jogerős.

A király az igazságügyi miniszter előterjesztésére felmentést adhat.

[14]) 1894: XXXI. 17. §. Tilos a házasságkötés az unokatestvérek között. A rokonság a 11. §. szerint itélendő meg.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

[15]) A házassági jogról szóló javaslat indokolása 61. lap.

nézve a tudomány eddig minden kétséget kizáró módon nem támogatja, de mert eme tilalom a régibb jogszabályok alapján úgyszólván általánosan elismert, ennélfogva az onnan átvétetett, de sem elvi, sem gyakorlati jelentősége nincs;[16]) nem is eredményezhet mást, mint a házasságkötésnek indokolatlan megnehezítését.

β) Kiterjed az igazságügyminiszter felmentési joga az *örökbefogadásnál, az örökbefogadó és az örökbefogadott egyenesági leszármazója, valamint ennek volt házastársa között; továbbá az örökbefogadott vérszerinti leszármazója és az örökbefogadónak volt házastársa közt kötni szándékolt házasságra.*[17]) Az örökbefogadás által létrejött családi viszony csak közvetve érinti az itt megjelölt személyeket, sőt az örökbefogadás előtt megszünt vagy érvénytelenített házasság ez akadályt elő sem idézheti.

Miként már az érvénytelenítő akadályok tárgyalásánál kifejtettem, a rokonsági viszony megállapításánál a származás törvényes vagy törvénytelen volta különbséget nem tesz; ez az elv érvényesül minden esetben, midőn rokonsági viszonyon alapuló akadályról van szó; tehát áll ez mind az unokatestvérekre, mind pedig az örökbefogadási viszonyra vonatkozó akadálynál.

γ) Végül kiterjed az a *tilos időn alapuló akadályra.* Házasságának megszünésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számítandó 10 hó eltelte előtt tilos a nőnek új házasságot kötni.[18])

Hazai jogunk a házasság megszünésétől számított 10 hónap eltelte előtt és a házasság megkötésétől számított hat hónap eltelte, sőt a férj ellenmondásának hiányában a házasság megkötése után bármikor született gyermeket a házasságból születettnek tekinti. Ha megengedtetnék a nőnek, hogy korábbi

[16]) Az eredeti törvényjavaslatlatban ez az akadály elő nem fordul; azt az igazságügyi bizottság vette fel; »mert az unokatestvérek közti házasság szabaddá tétele nem lenne aggály nélküli«; miért? erre az igazságügyi bizottság jelentésében választ nem találunk.

[17]) Lásd e fejezet 4. jegyzetének *b)* pontját.

[18]) 1894: XXXI. 24. §. Tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszünésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított 10 hónap eltelte előtt.

Elhárul ezen akadály, ha a nő időközben szült.

Ezen tilalom nem terjed ki arra az esetre, ha a házasság az 51. §. *c)* pontja alapján van érvénytelenné nyilvánítva.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

házasságának megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után bármikor házasságra léphessen, és a nő gyermeket szülne, megtörténhetnék, hogy nem lehetne meghatározni, vajjon a gyermek korábbi vagy későbbi házasságából származik-e? [19]) ami a gyermek családi állására zavaró, törvényes vagy végrendeleti örökösödési viszonyaira hátrányos befolyást gyakorolhatna.

Eme tilalom czélja megvédeni a születendő gyermeket ily jogbizonytalanság ellen.

Természetes, hogy ez akadály fenn nem foroghat, ha a megszünt házasságból származható gyermek családi állása kétségessé nem válhat, vagy pedig, ha a megszünt házasságból gyermek származhatásának lehetősége ki van zárva.

Ily eset például, midőn az előbbi házasság azon okból érvényteleníttetett, mert a férj a házassági tartozás teljesítésére képtelen volt (54. §. *c)*; midőn a házasság holttányilvánítás következtében szünt meg, mert ily esetben a férjnek 10 hónapnál huzamosabb ideig tartó távolléte az előfeltétel s végül ha a nő időközben gyermeket szült.

Eme akadály természetéből következik, hogy a felmentés csak akkor lesz megadható, ha bizonyíttatik, hogy az özvegy vagy elvált nő nincs áldott állapotban; mert különben épen az következhetne be, amit az akadály elkerülni akart, t. i. a gyermek családi állapotának bizonytalansága.

c) *Hatósági felmentés* hárítja el a kihirdetés akadályát.

A házasság megkötését ugyanis kihirdetés előzi meg, [20]) mert ez a házasságnak szintén anyagi előfeltétele, még pedig azért, mert czélja az anyagi előfeltételek hiányainak felderítése. Elmaradása vagy mellőzése tiltó akadály, [21]) melyet a házasulók törvényhatóságuk első tisztviselőjének felmentése által háríthat-

---

[19]) Ha például az özvegy előbbi házasságának megszünése után egy hó mulva férjhez megy és ezen házasság megkötése után a nyolczadik hónapban gyermeket szül: ezen gyermek úgy a korábbi, mint pedig a későbbi házasságból származottnak lenne vélelmezhető; mert korábbi házasságának megszünésétől még 10 hó el nem mult, későbbl házasságának megkötésétől pedig hat hónap már elmult.

[20]) 1894: XXXI. 28. §. A házasság megkötését kihirdetés előzi meg.

[21]) 1894: 27. §. XXXI. Tilos házasságot kötni szabályszerű kihirdetés nélkül. (36. §.)

nak el és annak megtagadó határozata ellen a belügyi miniszterhez folyamodhatnak.[22])

Kivételesen, t. i. a házasulók egyikének közel halállal fenyegető betegsége esetén a kihirdetés felmentés nélkül is elhagyható és a házasság kihirdetés és felmentés nélkül is megköthető.[23])

A felmentési jog korlátlan lévén, kizárólag a közigazgatási hatóság belátása határoz az ez irányban előterjesztett kérdés felett, tehát itt az okok nyomóssága lehet csak döntő.[24])

2. *Beleegyezéssel* hárítható el a korlátolt cselekvőképességen[25]) és a 20 éven felüli kiskorú házasságánál[26]) felmerülhető tiltó akadály.

A gyengeelméjűség és magát jelekkel megértetni tudó siketnémaság okából gondnokság alá helyezett személyek korlá-

---

[22]) 1894: XXXIII. 57. §. A kihirdetés alul a törvényhatóság első tisztviselője ad felmentést.

Felmentés csak akkor adható, ha a házasulók személyesen, szóval vagy hitelesített okiratban kijelentik, hogy legjobb tudomásuk szerint köztük házassági akadály fenn nem forog.

A szóbeli nyilatkozat jegyzőkönyvbe foglalandó.

Ha a törvényhatóság első tisztviselője a kérelmet megtagadja, a házasulók a belügyi miniszterhez folyamodhatnak felmentésért.

A fölmentés hatályát veszti, ha keltétől számított egy év alatt a házasságot meg nem kötik.

[23]) 1894: XXXI. 36. §. A házasulók egyikének közel halállal fenyegető betegsége esetében a házasságot kihirdetés és felmentés nélkül is szabad megkötni, ha mindkét házasuló a polgári tisztviselő (31. §.) előtt kijelenti, hogy legjobb tudomásuk szerint köztük házassági akadály fenn nem forog; erre nézve a polgári tisztviselő tőlük esküt is vehet ki.

Hogy forog-e fenn közel halállal fenyegető betegség esete, a körülmények figyelembevételével az eljáró polgári tisztviselő állapítja meg.

[24]) Például szolgáljon oly eset, midőn a közhiedelem a házasuló feleket már házastársaknak tekintette; ily esetben a közbecsülés szempontjából sérelem esnék a kihirdetés által, mely nyilvánossá tenné az ily házasulóknak eddig nem törvényes alapon folytatott életközösségét.

[25]) 1894: XXXI. 15. §. Tilos házasságot kötni a gondnok beleegyezése nélkül annak, aki mint gyengeelméjű, vagy magát jelekkel megértetni tudó siketnéma gondnokság alatt áll.

A 83. §. utolsó bekezdése és a 10. §. megfelelően alkalmazandók.

[26]) 1894: XXXI. 16. §. Tilos házasságot kötni a szülő beleegyezése nélkül annak a kiskorúnak, aki huszadik évét meghaladta, akkor is, ha törvényes képviselője beleegyezett.

A 8. §. utolsó bekezdése, a 9. és 10. §-ok megfelelően alkalmazandók.

tolt cselekvőképességűek[27]) és tilos házasodniok a gondnok beleegyezése nélkül.

Továbbá míg a 20 éven alul levő szülője beleegyezése nélkül házasságot nem köthet, és ha kötött, házassága megtámadható és megtámadás esetén érvénytelenné nyilvánítandó: a 20 éven felül levő kiskorúnál a következmény már nem ily súlyos. A 20 éven felüli kiskorúnak is tilos házasságot kötni szülőjének beleegyezése nélkül, de ha mégis kötött, házassága érvényes.

Első esetben a gondnok, második esetben a szülő beleegyezése hárítja el a tiltó akadályt. A beleegyezés hiányát ez akadályoknál is a gyámhatóság pótolja;[28]) itt is kizárólag a kiskorú, illetőleg gondnokolt érdeke irányadó[29]) és a beleegyezésre jogosult szülő akként határozandó meg, mint a 20 éven alul levő kiskorúaknál.[30]) Mindezek a VI. fejezetben a kiskorúsági feltételes érvénytelenítő akadálynál részletesen előadva lévén, azokra újra kiterjeszkedni nem szükséges.

3. *Hatósági engedély* hárítja el a tiltó akadályt a katholikus papok[31]) és a katonák[32]) nősülésénél.

Az állam katholikus lakosságának egyházi szabályait veszi figyelembe ama rendelkezés, mely szerint egyházi felsőbbségének engedélye nélkül tilos házasságot kötni annak, aki egyházának szabályai szerint egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet.

A katholikus egyházi jog a papi állást és a szerzetesi ünnepélyes fogadást érvénytelenítő (bontó) akadálynak tekinti; de mert a papi nőtlenség nem hitelv (dogma), hanem csupán egyházi szabály, tehát ez akadály nem isteni jogon alapszik és elhárítható. A felmentést ily papi személyekkel és szerzetesekkel

---

[27]) §. 1894: XXXI. 128. §. Szövege a IV. fejezet 6. jegyzete alatt.

[28]) Az 1894: XXXI. 8. §. utolsó bekezdése a VI. fejezetben a kiskorúság akadályánál idéztetett.

[29]) Az 1894: XXXI. t.-czikk 10. §-ának szövege a IV. fejezetben fordul elő.

[30]) Az 1894: XXXI. t.-czikk 9. §-ának szövege a VI. fejezetben idéztetett.

[31]) 1894: XXXI. 25. §. Tilos az egyházi felsőbbség engedélye nélkül házasságot kötni annak, aki azon egyház szabályai szerint, melyhez tartozik, egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet.

[32]) 1894: XXXI. 26. §. Tilos a házasságkötés a véderőről szóló törvény értelmében szükséges nősülési engedély nélkül.

szemben a római pápa gyakorolja és ez a felmentés képezi rájuk nézve a felsőbbségi engedélyt, mely nélkül ha megnősültek, házasságuk érvényes és megtámadhatatlan ugyan, de maga után vonja a tilalom megszegésére meghatározott büntetést.

Végül áll a véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz. 50. §. és 61. §-ában foglalt nősülési tilalom.

Eszerint tilos házasságot kötni a véderőről szóló törvény értelmében szükséges nősülési engedély nélkül.

A tilalom kiterjed a hadköteles előtti korra és tart a harmadik korosztályból való kilépésig általán és a tényleges szolgálatban levő, tartósan szabadságolt, helyi alkalmazásban levő vagy ilyenre előjegyzett katonai személyekre nézve míg ezen viszonyuk tart.

Az engedély nélkül kötött házasság érvényes, de maga után vonja a véderő törvény erre vonatkozó büntető határozatainak alkalmazását.[33])

VIII. FEJEZET.

A házasságot érvénytelenítő okok.

A házassági jogok eddig a szabad beleegyezést kizáró öszszes okokat az akadályok közé sorolták.

A magyar házassági jog az első, mely ezredéves hagyományokkal szakítva, ez okokat aszerint, amint vagy már a

---

[33]) 1894: XXXI. 125. §. »A véderőről szóló törvénynek az engedély nélküli nősülésre vonatkozó büntető határozatai érintetlenül maradnak.«

Az 1889. évi VI. t.-cz. 50. §-ában foglalt általános nősülési tilalomra megszabott büntetés, ugyanezen §. rendelkezése szerint következő: »Aki a föntebbi tilalom áthágásával nősült meg, kihágást követ el és harmincz forinttól háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik. Az engedélynélküli nősülésben bünrészes hivatalos közeget ugyanezen pénzbüntetés éri, fenmaradván ellene még a hivatali szabályok szerinti ejárás.«

Az 1889. évi VI. t.-cz. 61. §-ában foglalt viszonylagos nősülési tilalom büntetési sanctiója pedig ugyanezen §. szerint így szól: »Ezen tilalom áthágása eseteiben alkalmaztatnak: *a)* a tényleges szolgálatban álló katonai egyénekre a katonai büntető és fegyelmi szabályok; *b)* a tényleges szolgálatban nem álló ilyen egyénekre az 50. §-ban foglalt büntető határozatok. A bűnrészesek ugyanazon büntetés alá esnek.«

tervbe vett házasság előtt léteztek, vagy csupán a házasság megkötése idején tették lehetetlenné az akarat szabad nyilvánítását, — két részre osztja és akadályoknak csak az előbbieket tekinti, ellenben az utóbbiakat a házasság érvényességének megtámadására alkalmas okok gyanánt állítja fel, miért is ez utóbbiakat a házasságot érvénytelenítő akadályoktól megkülönböztetve, — előidézhető jogi hatályuk alapján — *érvénytelenítő okoknak* nevezhetjük.[1]) *Ezek: a kényszer, a tévedés és a megtévesztés.*[2])

1. *Kényszer a szabad elhatározás korlátozására irányuló oly hatás, mely miatt valamely személy más személyek akarata szerint való cselekvésre szoríttatik.*

A házasságkötésnél közönyös, vajjon a kényszerítő ok a másik házasuló félnek, vagy más harmadik személynek ténykedésében nyilvánul-e? és lényeges csupán, hogy az a szabad elhatározásra, a szabad beleegyezés nyilváníthatására gátló befolyást gyakoroljon; — mert bárki hasson gátlólag a szabad beleegyezésre vagy ennek nyilvánulására, megakadályozta a házasságnak szabad beleegyezéssel való megkötését.

A kényszer esetei tüzetesen meg nem jelölhetők, annak ismérve egyedül a fenyegetéssel előidézett alapos félelem;[3])

---

[1]) *Dr. Schwarz Gusztáv* már idézett »Ellenjavaslata« is az akadályok közé sorolta a szabad beleegyezést kizáró összes okokat, következő indokolással: »Ha az akaratnak vagy öntudatnak állandó vagy múló hiányait az akadályok közé felveszszük, ha a múló esztelenséget vagy az állandó elmegyengeséget, szóval a cselekvőképtelenség vagy korlátolt cselekvőképesség alapjául szolgáló akarati vagy öntudati hiányokat akadálynak nevezzük: nincsen ok a tévedés vagy tévesztés folytán beálló nem tudás vagy rosszul tudás, vagy a kényszer folytán egy valódi akaratnak meg nem felelő nyilatkozat által palástolt nem akarás állapotától az akadály elnevezést megtagadnunk.« *Jogt. Közlöny.* 1894. 1. szám. Rendkívüli melléklet. (Minthogy azonban házassági jogunk a kényszert, a tévedést és a megtévesztést az akadályok közé fel nem vette, ez okokat a törvény rendszerének megfelelőleg most már akadályokként tárgyalni nem lehet.)

[2]) 1894: XXXI. 38. §. A házasságkötéshez a házasulók szabad beleegyezése szükséges. Kényszer, tévedés és megtévesztés (53--55. §§.) kizárja a szabad beleegyezést.

[3]) 1894: XXXI. 53. §. megtámadható a házasság kényszer miatt, ha azt valamelyik házasfél fenyegetéssel előidézett alapos félelem következtében kötötte.

előáll tehát a kényszer valakinek oly ténye következtében, mely a házasuló félben alapos félelmet előidézni alkalmas.

A ténynek olyannak kell lenni, hogy a félelmet előidézhesse, a félelemnek pedig okozatos összefüggésben kell állani a fenyegetéssel.

Úgy a fenyegetés, mint pedig a félelem viszonylagos. Egy és ugyanaz a tény bizonyos körülmények között, vagy bizonyos személyekkel szemben alkalmas lehet félelmet gerjeszteni, más körülmények között, vagy más személyekkel szemben lehet az teljesen hatálytalan.[4])

Hogy tehát fenyegetésről és ez által előidézett alapos félelemről lehet-e szó? ez minden egyes esetben a közreható személyek műveltsége, társadalmi állása, erkölcsi érzülete, anyagi helyzete és a fenforgó összes viszonyok és körülmények leggondosabb figyelembevétele mellett nyerhet csak megoldást.

2. A házasság mint jogügylet a felek valóságos beleegyezését és bizonyos testi és lelki tulajdonságokat feltételezvén, ha a valóságos beleegyezés, vagy a vélt személyi feltételek valamelyike hiányzik, *tévedés* forog fenn, melynek esetei a következők:[5])

[4]) Például: Á. nőül kivánja venni B.-t, ki azonban vele házasságot kötni nem akar. Á. hogy czélt érjen, azzal fenyegeti B.-t, hogy atyja előtt felfedezi anyjának házassága előtt folytatott törvénytelen viszonyát. B. ez által szüleinek boldog családi életét veszélyeztetve látván, a házasságba beleegyez.

A tisztultabb erkölcsi felfogásnak hódoló társadalmi körökben eme fenyegetés alkalmas lehet a félelem előidézésére; ellenben lehetnek, sőt vannak is alantabb erkölcsi szinvonalon álló rétegek, melyeknek tagjaira ily fenyegetés hatást nem gyakorol. Egyik esetben a fenyegetés előidézheti az alapos félelmet, másikban nem,

Továbbá a gyermeki szeretet foka is különböző lehet. Számos esetben a gyermek szülei iránti szeretetből önmagát áldozza fel inkább, mintsem azoknak fájdalmat vagy keserűséget okozzon, vagy rájuk veszélyt hozzon; de vannak olyan gyermekek is, kikre ily fenyegetésnek hatása nincs és inkább engedik szüleikre nehezedni a csapást, mintsem ők szenvedjenek. Az előbbiekkel szemben az adott esetben a fenyegetés és a félelem fenforoghat, az utóbbiakkal szemben alig.

[5]) 1894: XXXI. 54. §. Megtámadható a házasság tévedés miatt:

a) ha az egyik házasfél egyáltalán nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt;

a) *ha az egyik fél nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt.*

Fenn kell itt forogni mind a két körülménynek, t. i. annak, hogy nem akart házasságot kötni és annak is, hogy nem tudta, hogy házasságot köt; ha e körülmények egyike hiányzik, nem lehet tévedésről szó.

Ha tehát a házasuló fél házasságot akart kötni, vagy nem akart ugyan házasságot kötni, de tudta, hogy kijelentésével házasságot köt, a tévedés nem forog fenn. Nem lehet tévedésről szó akkor sem, ha valaki csak színleg, látszólag akart házasságot kötni, mert ebben az esetben sem lehet arról szó, hogy a félnek ne lett volna tudomása arról, hogy kijelentésével házasságot köt és különben is megengedhetetlen az, hogy a tudatos kijelentés daczára se jőjjön a házasság létre.

b) *Ha az egyik házasfél mással köt házasságot, mint akivel házasságot kötni akart és nem tudta, hogy a személy más.*

Ez az esete a tévedésnek csak a személy azonosságára vonatkozhat, de nem annak egyes személyi tulajdonságaira; a személyi tulajdonságokban való tévedés, vonatkozzék bár egy vagy több tulajdonságra, nem idézheti elő a személyben való tévedést.

Ha például az egészségesnek vélt személy beteg, az érintetlennek vélt nő szüzességétől meg van fosztva, a fiatalnak vélt személy idősb stb. csupán csak a személy egyes tulajdonságaira, de nem magára a személyre vonatkozik a tévedés.

---

b) ha az egyik házasfél mással kötött házasságot, mint akivel akart és nem tudta, hogy a személy más;

c) ha az egyik házasfél már a házasság kötésekor képtelen volt a házassági tartozás teljesítésére és a másik házasfél ezt nem tudta, sem a körülményekből nem következtethette;

d) ha az egyik házasfél a 79. §-ban, vagy a 80. §. *d)* pontjában említett büntetésre volt ítélve és a másik házasfél ezt nem tudta és utóbbi esetben egyszersmind alaposan feltehető, hogy ezt tudva, a házasságot meg nem kötötte volna;

e) ha a nő a házasság megkötésekor mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve és ezt a férj a házasság megkötésekor nem tudta;

f) ha a holttá nyilvánított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik és az új házastársak a házasság megkötésekor nem tudták, hogy a holttányilvánított életben van.

Ellenben ha az egymástól meg nem különböztethető János **és József ikertestvér közül, a nő Józseffel kötötte meg a házasságot, holott Jánossal akart házasságra lépni, — ha a gyermek korában grófi** családba **csempészés folytán grófi czimet és** nevet **viselő egyén, gróf Á. ily minőségben nősül, de maga sem** tudja, **hogy ő nem az, akinek neve alatt él és a másik házasfél** azzal **a tudattal és akarattal köti a házasságot, hogy azt Á.** gróffal **kötötte meg, és kitünik, hogy ez a személy más: akkor a** személyazonosságában való tévedés kétségtelen.

A személy azonosságát a természetes, a szellemi és a társadalmi oly lényeges tulajdonságoknak összessége határozza meg, melyek nélkül a személy nem lehet az a személy, akinek látszik.

Ha a tulajdonságok nem ily lényegesek, ha nem magát a személyt, hanem csak ennek természetes jellegét vagy erkölcsi jellemét tüntetik fel a valótól eltérő világításban: nem a személyben, hanem csupán a személyes tulajdonságokban való tévedésről lehet szó, tehát a tévedés ez esete az utóbbi körülmények között nem foroghat fenn.

c) *Ha az egyik házasfél már a házasság kötésekor állandóan képtelen volt a házassági tartozás teljesítésére és a másik házasfél ezt nem tudta, sem a körülményekből nem következtethette.*

A házasságnak habár nem is feltétlen, de mindenesetre kivánatos és úgy az emberi természet, mint pedig az állami érdek követelte czélja, hogy a házasságból utódok származzanak, mi az úgynevezett házassági tartozás teljesitése nélkül képzelhetetlen. Ha az emberi nem fentartása feltétlen czélja lenne a házasságnak, akkor a házassági tartozás teljesítésére való képtelenséget a házasság megkötését kizáró, érvénytelenítő akadálynak kellene tekinteni; de mert e czél feltétlenül kitüzve nincs, eme képtelenség házassági akadály nem is lehet, de oly körülménynek tekintendő, mely a szabad beleegyezésre befolyást gyakorolhat.

Ha a házasfél oly feltevés mellett lépett házasságra, hogy házasságából gyermekek származzanak, holott ennek lehetősége a másik fél képtelensége miatt már eleve ki volt zárva, a személy egy lényeges tulajdonságára nézve tévedés forog fenn, de csak akkor, ha e képtelenségről a másik házasuló félnek előzőleg tudomása nem volt; mert ha ezt a házasság megkötése előtt

tudta, vagy a képtelenséget a fenforgó körülményekből következtethette, — például ha halálos ágyon fekvő, vagy oly idős személylyel kötött házasságot, hogy a természet rendje szerint utódokra már nem is számíthatott, — akkor nem is tévedhetett.

d) *Tévedés forog fenn továbbá akkor is, midőn az egyik házasuló fél a házasság megkötésekor halálra, fegyházra vagy börtönre, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra volt elítélve és ezt a másik házasuló fél nemcsak nem tudta, de midőn egyszersmint az is feltehető, hogy ezt tudva, a házasságot meg nem kötötte volna.*

Fenn kell forogni tehát annak a körülménynek, hogy az egyik házasuló fél a másiknak elitéltetéséről tudomással ne bírjon, de egyszersmint ama körülménynek is, hogy az elitéltetésről tudva ily személylyel a házasságot meg nem kötötte volna.

E körülmény az érdekelt személy müveltségi foka, társadalmi állása, egyéni tulajdonságai, szóval jelleme összes ismérveinek vizsgálatából tünhet csupán ki.

Aki a halálra ítélttel a börtönben köt házasságot, az elítélttel együtt követte el a büntettet vagy vétséget, melyért azt elítélték, aki maga is már büntetve volt, tehát rovott előéletü: az tévedésről ily esetben nem fog panaszkodhatni, míg ellenben a fedhetlen előéletü, kifogástalan társadalmi állású, a köztisztességre és a közvélemény ítéletére érzékeny személy a tévedést teljes jogosultsággal vitathatja.

e) *Megállapítja a tévedést, ha a nő a házasság megkötésekor mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve és ezt a férj a házasság megkötésekor nem tudta.*

Ez a tévedés nem vélelmezhető akkor, ha a nő a házasság megkötése előtt szült, vagy pedig mint özvegy a tilalomidő lejárta előtt ment férjhez; mert egyik esetben a férfi gondosság mellett a nő előéletéről tudomást szerezhetett, az utóbbi esetben pedig önmaga oka a bekövetkezett tévedésnek, mert oly tiltó akadály fennállása daczára nősült, melynek éppen az a czélja, hogy a gyermek származása iránt kétség ne támadhasson, és mert ily esetben nem tarthatta a törvényes házasságban élt nőnek áldott állapotban létét kizártnak.

f) *Tévedés forog fenn végül, ha a holttá nyilvánított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik és az új házastársak a házasság megkötésekor nem tudták, hogy a holttá nyilvánított még él.*

Ha a házasfelek a holttá nyilvánított előbbi házastársról tudták, hogy az él és ennek daczára kötöttek házasságot, kettős házasság esete és ennek alapján feltétlen érvénytelenitő akadály (12. §.), ha pedig a holttá nyilvánított a vélelmezett elhalálozási napot túlélte és ez igazolva van, tiltó akadály (22. §.) áll fenn; ha nem tudták, csupán tévedésről lehet szó és a feltételezés, a vélelem az, hogy ha a holttá nyilvánítottnak életben létéről tudtak volna, a házasságot meg nem kötik.

A tévedés ily esetekben kétségtelen és az is bizonyos, hogy mind a két házasfél tévedett, midőn a holtnak nyilvánított élő személyt halottnak vélte.

A tévedés kétségtelensége daczára azonban, minthogy a tévedés oka nem a házasuló felek személyében vagy személyi tulajdonaiban van s minthogy a vélelmezett elhalálozás daczára mindegyik házasfél számolhatott azzal a körülménynyel, hogy a holttá nyilvánított házastárs esetleg visszajöhet: ez a tévedés, a többiekkel nem tekinthető azonos jellegünek.[6]) A tévedések közé sorolását még az sem okolja meg eléggé, hogy a holttá nyilvánított életbenlétének igazolása után, az új házasság habár jóhiszemüleg kötött, de mégis kettős házasságnak tekintendő; nem okolja meg azért, mert ha a kettős házasság erkölcsi szempontból és köztekintetekből megengedhetetlen, ennek következménye ez esetben nem az érvénytelenségi ok alapján való facultativ megtámadhatóság, hanem a feltétlen érvénytelenités lenne.

De ha már méltányossági okok az érvénytelenitést a felek tetszésére bízták, akkor helyesebb lett volna ugyanazoknak a méltányossági okoknak alapján ily házasság megtámadhatlanságát megállapitani.

A tévedés esetei ezzel kimerítvék, annak általános meghatározása tehát annál is inkább felesleges, mert a tévedés

---

[6]) Bővebben lásd: Dr. Schwarz Gusztáv Ellenjavaslata a jogt. közlöny 1894. évi 2. számában. Rendkívüli melléklet.

eseteinél kiterjesztő magyarázatnak — az esetek pontos megállapítása miatt — helye nem lehet.

3. *A szabad beleegyezést kizáró érvénytelenítő okok közé tartozik még a megtévesztés,*[1]) *mely akkor áll elő, ha az egyik házastárs az ő saját lényeges személyi tulajdonságai tekintetében a másik házastársat vagy maga tévútra vezette, vagy más által tévútra vezettette s ha alaposan feltehető, hogy a megtévesztett házasfél a házasságot megtévesztés nélkül meg nem kötötte volna.*

A megtévesztés a tévedéstől abban különbözik, hogy míg a tévedés a felek jóhiszeműségét feltételezi, a megtévesztés csak az egyik fél rosszhiszeműsége esetén következhet be; tévedés esetén csalatkozás, tévesztés esetén megcsalatás, rászedetés fordul elő; a tévedés félreismerése, a megtévesztés az egyik házasfél közreműködése által vagy érdekében történt elpalástolása a személy lényeges tulajdonságainak.

Maguk a lényeges tulajdonságok tüzetesen elősorolva nincsenek, azokat tehát egyrészt a házasságnak lényegéből, másrészt a házasulók személyi viszonyaiból kell meghatározni.

A házasulók személyi viszonyaiból tekintve lényeges a személyi tulajdonság, ha a személyt másminőnek mutatja meg, mint amilyennek az magát feltüntette (mint amilyennek az látszott); de nem csupán a személynek egyes alkotó részét, hanem ezzel egyszersmint az egész személyt. Vagyis a tulajdonságnak, ha mindjárt a személynek csak valamely külső vagy belső alkotó részére vonatkozik is, az egész személyre kihatónak, olyannak kell lenni, mely a személyt, ha nem is teszi más személylyé, de mégis egészen megváltoztatja. S ha már most ezen tulajdonság olyan, mely a házasság erkölcsi fennállására befolyást gyakorolni képes: akkor tekinthető oly lényeges tulajdonságnak, mely figyelembevehető megtévesztést előidézni alkalmas.

Például az egyik házasuló fél megkérdezi azt a személyt, kivel házasságot akar kötni: vajjon egészséges-e? és ettől igenlő választ nyervén, a házasságot megköti, a házasság megkötése

[1]) 1894: XXXI. 55. §. Megtámadható a házasság megtévesztés miatt, ha a megtévesztés a másik házastársnak lényeges személyi tulajdonságaira vonatkozik és a megtévesztést a másik házastárs tudva maga idézte elő, vagy tudta a megtévesztést, mely egy harmadiktól ered.

Nem támadható meg a házasság, ha alaposan föltehető, hogy a megtévesztett házasfél a házasságot megtévesztés nélkül is megkötötte volna.

után pedig kitűnik, hogy a magát egészségesnek vallott személy eskóros, vagy időlegesen elmezavarban szenvedő, vagy pedig undorító vagy ragályos betegségben sinylődő és ilyen volt már a házasság megkötése előtt.

Vagy pedig az egyik házasuló fél megkérdezi a másik fél szüleitől: vajjon a jövendőbeli élettárs erkölcsös életet folytatott-e? a szülők igenlő választ adnak és a házasság létrejön; utána pedig kitünik, hogy az erkölcsösnek állított személy kéjleány volt.

Megjegyzem azonban, hogy az itt felhozható esetekben is a megtévesztést állító fél összes személyi viszonyai és társadalmi körülményei veendők figyelembe s csak ha ezek arra a következtetésre vezetnek, hogy a házasság megtévesztés nélkül létre nem jött volna, lehet ez alapon helye az érvénytelenítésnek.

Természetes, hogy sem a tévedés, sem a megtévesztés esetei példákkal ki nem meríthetők, minden egyes esetre szabályt felállítani nem lehet, a fenforgó viszonyok azonban mindenkor támasztó pontot nyujtanak arra nézve, megállapitható-e az vagy nem?

Meg kell itt még említeni a megtévesztés ama gyakori módját, mely úgyszólván napról-napra előfordul; midőn t. i. az egyik vagy mindkét házasuló fél vagyoni viszonyait törekszik a lehető legkedvezőbb szinben feltüntetni és a házasság megkötésére ezáltal a másik felet hajlandóbbá tenni.

Kétségtelen, hogy a megtévesztés mindennemü alakja vagy faja kárhoztatandó; az is alig vonható kétségbe, hogy az ekként megtévesztett házastársak életközösségén csorba esik, mihelyt a valóságos vagyoni állapotot a hitegetett másik házasfél megtudja: mindazáltal tekintettel arra, hogy a gazdagság vagy a szegénység nem személyi tulajdonság, hanem a személy vagyoni állapotának jelzője, mely a személyre annyiban kihat ugyan, hogy rá nézve az élet gondjainak elviselését, kinálkozó kényelmeinek megszerzését könnyebbé teszi, de nem gyakorolhat oly hatást, hogy a személy természeti vagy jellemi lényeges tulajdonságai, már magának a vagyoni állapotnak megváltozása által, szintén átalakulnának; miért is a házassági jog rendelkezéseivel összhangba hozható megtévesztés a személynek vagyoni állapotától teljesen független, az arra vonatkozó megtévesztés az itt figyelembevehető megtévesztés megállapítására nem szolgálhat támasztó pontul.

IX. FEJEZET.

A kihirdetés.

A házasság megkötése előtt felderítendő, nincs-e a házasság útjában azt lehetetlenitő, sem tiltó akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró érvénytelenítő ok? mert a házasságot csak akkor lehet, vagy szabad megkötni, ha akadály nincs és a felek szabad beleegyezése nyilvánul.

Az akadályok felderítésének eszköze a kihirdetés.

Erre vonatkozólag házassági jogunk csak azt az általános kijelentést tartalmazza, hogy a házasság megkötését kihirdetés előzi meg;[1]) míg ennek részletes szabályozása az állami anyakönyvekről szóló törvényben nyer megoldást.[2])

A házassági akadályok felderítése a házasságkötés szükségképeni előzményét képezvén, az ezt czélzó kihirdetés a házassági joggal nemcsak kapcsolatos, hanem annak egyik fontos kiegészítő része, miért is az állami anyakönyvekről szóló törvénynek erre és a házasság megkötésére vonatkozó rendelkezései a házassági jog keretébe bevonandók.

A kihirdetés és ezzel a házassági akadályok, esetleg érvénytelenítő okok felderítése, a házasságkötéssel is megbizott ama anyakönyvvezető hatáskörébe tartozik, ki a házasság megkötésénél közreműködni jogosult[3]) és azt a házasulók, törvényes képviselőik vagy meghatalmazottaik kérhetik.[4])

---

[1]) 1894: XXXI. 28. §. Szövege a VII. fejezet 20. jegyzete alatt.

[2]) 1894: XXXIII. II. fejezet.

[3]) 1894: XXXIII. 48. §. A kihirdetést azon anyakönyvvezető rendeli el, ki a házasság megkötésénél közreműködni jogosult (házassági jogról szóló törvény 32. §.) Két ily jogosult közt a házasulók választhatnak.

Ha az anyakönyvvezető a kihirdetést elrendelte, az iránt intézkedik, hogy ez saját kerületében foganatosíttassék, egyszersmint azon anyakönyvvezetőket, kiknek kerületében a kihirdetés még foganatositandó (46., 47. §§.), ez iránt megkeresi.

Ez utóbbiak kötelesek a kihirdetés foganatosítása iránt késedelem nélkül intézkedni és megtörténtéről a megkereső anyakönyvvezetőt a netalán bejelentett akadályok vagy a szabad beleegyezést kizáró körülmények közlése mellett értesíteni.

[4]) 1891: XXXIII. 45. §. A házasságkötést megelőző kihirdetés az anyakönyvvezető hatáskörébe tartozik.

A házasság megkötésére jogosult az az anyakönyvvezető, akinek kerületében a házasulóknak, vagy ezek egyikének rendes lakóhelye van.[5])

Ez az anyakönyvvezető meggyőződvén a jelentkezők személyazonosságáról, megvizsgálja meg vannak-e a házasságnak törvény szabta kellékei, vagyis, hogy nincs-e házassági akadály? Ha van akadály, de ez gyámhatósági jóváhagyás vagy beleegyezés által elhárítható, ennek megadása iránt a gyámhatóságot megkeresi, ha pedig akadály nincs, a kihirdetést elrendeli.[6])

A kihirdetésnek tartalmaznia kell a házasulók családi állapotára és személyük azonosságának megismertetésére vonatkozó adatokat és ama felhívást, hogy akinek valamely törvényes akadályról, vagy a szabad beleegyezést kizáró körülményekről tudomása van, ezt a kihirdető anyakönyvvezetőnél jelentse be.[7])

---

[5]) 1894: XXXI. 32. §. A házasságot rendszerint azon anyakönyvvezető előtt kell megkötni, kinek kerületében a házasulóknak vagy azok egyikének rendes lakhelye és ennek hiányában tartózkodási helye van.

[6]) 1894: XXXIII. 50. §. A kihirdetés csak akkor rendelhető el, ha a felek az anyakönyvvezető előtt a házasságkötésnek törvényszabta kellékeit igazolják.

A jegyesek tartoznak különösen születési bizonyítványaikat felmutatni, a törvényes képviselőnek és a szülőnek a házasság megkötéséhez szükséges beleegyezését, illetőleg a gyámhatósági jóváhagyást vagy beleegyezést (házassági jogról szóló törvény 8. §.) igazolni, továbbá a korábbi házasság megszünését, érvénytelenné nyilvánítását, vagy a házastárs holttá nyilvánítását (házassági jogról szóló törvény 12., 22. §§-ok) tanusító közokiratot, az egyházi felsőbbség engedélyét (házassági jogról szóló törvény 25. §.), valamint a véderőről szóló törvény értelmében szükséges nősülési engedélyt (házassági jogról szóló törvény 26. §.) és amennyiben az engedély biztosítás adáshoz van kötve, annak megtörténtéről szóló okiratot felmutatni. A házasságkötés céljából kiállított anyakönyvi kivonat, beleegyezési nyilatkozat, gyámhatósági jóváhagyás és ennek kinyerése végett beadott kérvény és felvett jegyzőkönyv bélyegmentes.

Ha az anyakönyvvezető előtt e ténykörülmények közvetlenül ismeretesek, vagy hitelt érdemlő módon igazolva vannak: a feleket az okiratok felmutatása alól — a házassági jogról szóló törvény 25. és 26. §§-aiban említett engedélyt és a katonai biztosítékról szóló okiratot kivéve — fölmentheti, szükség esetében a házasulóktól esküt is vehet ki.

Gyámhatósági jóváhagyás vagy beleegyezés hiányának esetében az anyakönyvvezető a feleknek erre irányzott kérelmét kivánságukra jegyzőkönyvbe foglalja és azt további eljárás végett a gyámhatósághoz beterjeszti.

[7]) 1894: XXXIII. 54. §. A kihirdetésnek magában kell foglalnia a házasulók családi és utónevét, szülőik megnevezését, családi állapotát

A beleegyezés a házasság megkötése alkalmával jelentendő ugyan ki, tehát előzetesen alig, sőt egyes esetekben nem is lehet tudni,[8]) van-e oly körülmény? mely a szabad beleegyezést a jövőben, majd a megkötés alkalmával nyilvánulni nem engedi, más esetekben pedig, mondhatjuk rendszerint, az csak a házasság után derül ki:[9]) mindazáltal lehetnek oly esetek is, melyekben az a már előzetesen fenforgó körülményekből is következtethető;[10]) tehát a figyelemnek ezekre való kiterjesztése a házasság közjogi jelentőségénél fogva szükséges.

Az ezekre vonatkozó általános utalást tartalmazó kihirdetést a házasulók rendes lakóhelyén, ha különböző lakóhelyük van, ezek mindegyikén, s ha ezeken három hónapig még nem laknak, az előbbi lakóhelyen is,[11]) ha rendes lakóhelyük nincs tartózkodási helyükön, s ha a tartózkodás három hónapot meg nem halad, azon helyen is, ahol utoljára három hónapig tartózkodtak, s ha ily tartózkodási hely meg nem állapitható, illetőségük vagy születésük helyén is kell teljesíteni.[12])

Magyar állampolgárnak külföldön kötendő házasságánál is az ekként illetékesnek megjelölt,[13]) ha pedig az illetékesség meg nem állapitható, a Budapest belvárosi anyakönyvvezető teljesíti

---

(nőtlen, hajadon, özvegy vagy elvált), állását (foglalkozását), korát, vallását, születése helyét és lakhelyét és szükség esetében a házasulók egyéb közelebbi megjelölését, végül azon felhivást, hogy akinek valamely törvényes akadályról vagy a szabad beleegyezést kizáró körülményről tudomása van, ezt a kihirdető anyakönyvvezetőnél jelentse be.

[8]) 1894: XXXI. 54. §. *a), b)* szövege a VIII. fejezetben.

[9]) 1894: XXXI. 54. §. *c), d), e), f)* szövege ugyanott.

[10]) 1894: XXXI. 53. és 55. §§-ok szövege ugyanott.

[11]) 1894: XXXIII. 46. §. A kihirdetést abban a községben kell teljesíteni, mely a házasulók rendes lakhelye.

Ha különböző, vagy több rendes lakhelyük van, a kihirdetés mindegyik lakhelyen teljesítendő.

Ha utolsó rendes lakhelyükön még nem laknak három hónap óta, a kihirdetést közvetlenül megelőző lakhelyükön is teljesíteni kell.

[12]) 1894: XXXIII. 47. §. Rendes lakhely hiányában a kihirdetést abban a községben kell teljesíteni, hol a házasulók tartózkodnak, és ha tartózkodásuk három hónapot meg nem halad, ott is, hol utoljára három hónapon át tartózkodtak. Ha ily tartózkodási hely meg nem állapítható, a kihirdetést a házasulóknak vagy községi illetősége vagy születése helyén is teljesíteni kell.

[13]) 1894: XXXI. 113. §. A házasság érvényessége a házasságkötés

a kihirdetést, és az utóbbi esetben azt a hivatalos lapba kell egyszer beiktatni.[14])

Ha pedig külföldi akar Magyarországon házasságot kötni, külföldi hatóságánál bizonyítványával köteles igazolni, hogy házassága hazájának törvényei szerint akadályba nem ütközik, vagy hogy ennek kimutatása alul az igazságügyi minisztertől felmentést kapott;[15]) ez esetben a kihirdetés külföldön is közzéteendő, és azt a kihirdetés helyén vagy ennek közelében megjelenő hirlapban kell eszközölni.[16])

Ha felmentés nincs, sem a kihirdetés mellőzhetőségének rendkívüli esete fenn nem forog,[17]) a kihirdetést az anyakönyv-

---

alaki kellékei tekintetében a házasságkötés idejében és helyén fennálló törvények szerint ítélendő meg (31. §. harmadik bekezdés).

A magyar állampolgárnak külföldön kötendő házasságát Magyarországon is ki kell hirdetni. (27. §.)

Ha külföldi Magyarországon akar házasságot kötni, a kihirdetésre a magyar törvény szabályait kell alkalmazni. A külföldi tartozik azt is kimutatni, hogy házassága hazájának törvényei szerint (108. §., 111. §. második bekezdés) akadályba nem ütközik. Az igazságügyi miniszter ennek kimutatása alól felmentést adhat.

[14]) 1894: XXXIII. 49. §. A házassági jogról szóló törvény 29. §-ának *e)* pontjában említett polgári tisztviselő az előtte kötendő házasság kihirdetésének foganatosítása végett a 46. és 47. §§-ok szerint illetékes anyakönyvvezetőt közvetlenül, vagy a kir. belügyminiszter útján keresi meg.

Ha magyar állampolgár külföldi hatóság előtt köt házasságot, Magyarországon a kihirdetést a 46. és 47. §§-ok szerint annak foganatosítására illetékes anyakönyvvezető rendeli el.

Ezekben az esetekben, ha a kihirdetésre a 46. és 47. §§-ok szerint illetékes anyakönyvvezető meg nem állapítható, a kihirdetés foganatosítására s illetőleg elrendelésére is a Budapest belvárosi anyakönyvvezető illetékes és a kihirdetés a hivatalos lapba egyszer beiktatandó hirdetménynyel foganatosíttatik.

[15]) 1894: XXXIII. 51. §. Külföldi által Magyarországon kötendő házasság kihirdetése csak akkor rendelhető el, ha az illetékes külföldi hatóság bizonyítványával igazolva van, hogy a külföldinek házassága hazájának törvényei szerint akadályba nem ütközik, vagy ha az igazságügyminiszter ennek kimutatása alól felmentést adott (házassági jogról szóló törvény 113. §-ának utolsó bekezdése).

[16]) 1894: XXXIII. 53. §. Ha a kihirdetés helye (46. és 47. §§.) a jelen törvény hatályának területén kívül fekszik, a kihirdetést a kérelmező költségére a kihirdetés helyén vagy annak közelében megjelenő hirlapban kell közzétenni.

[17]) 1894: XXXI. 36. §. szövege a VII. fejezet 23. jegyzete alatt.

vezető hivatalos helyiségében és a községházánal való 14 napig tartó kifüggesztéssel és ezen felül kis- és nagy-községekben a kifüggesztés ideje alatt két vasárnapon a községi elöljáróság egyik tagja által élőszóval való közzététellel foganatosíttatja.[18])

A kihirdetés megtörténte, vagy pedig a kihirdetés alul történt felmentés igazolása után, még pedig ez utóbbi esetben azonnal, előbbi esetben három napnál nem rövidebb[19]) és egy évnél nem hosszabb idő alatt[20]) — ha sem házassági akadály, sem a szabad beleegyezést kizáró ok fenn nem forog — a házasság megköthető. Ha azonban a kihirdetés utolsó napjától, vagy a felmentés keltétől számított egy év alatt a házasság meg nem köttetett, a kihirdetés ismétlendő, esetleg a felmentés ujra kieszközlendő.[21])

A felmentés különben csak akkor adható meg, ha a házasulók személyesen, vagy közokiratban kijelentik, hogy közöttük házassági akadély nincs.[22])

A kihirdetés az érvénytelen házasság megkötésének elkerülésére, vagy pedig a tiltó akadály daczára kötni szándékolt házasság meggátlására az egyedüli törvényes biztosíték: az anyakönyvvezető tehát a házasság megkötése előtt nemcsak maga gondosan fontolóra veszi a házasulóknak összes személyi viszonyait, hanem ha a kihirdetési felhívás következtében oly körülmény jut tudomására, mely a házasság megkötése ellenében

---

[18]) 1894: XXXIII. 52. §. A kihirdetés az anyakönyvvezető hivatalos helyiségében és a községházánál nyilt helyen 14 napig tartó kifüggesztéssel történik.

Nagy- és kis-községekben a kihirdetést a kifüggesztés ideje alatt két vasárnapon a községházánál a község elöljáróságának egy tagja élőszóval is teljesíti.

[19]) 1894: XXXIII. 55. §. A házasságot csak a kihirdetés utolsó napjára következő három nap letelte után szabad megkötni.

Ha a kihirdetés hirlapi közzététel útján történt (49., 53. §§.), a közzétételt követő tizennegyedik nap tekintendő a kihirdetés utolsó napjának.

Ha a kihirdetés több helyen való kifüggesztéssel vagy hirlapi közzététel utján is különböző napokon történt: a határidő az utolsó kihirdetés napjától számítandó.

[20]) 1894: XXXIII. 56. §. Ha a házasságot a kihirdetés utolsó napjától számított egy év alatt meg nem kötik, a kihirdetést ismételni kell.

[21]) 1894: XXXIII. 57. §. Szövege a VII. fejezet 22. jegyzete alatt.

[22]) 1894: XXXIII. 57. §. Ugyanott.

törvényes akadályt állapít meg: a házasság megkötésénél közreműködnie nem szabad.

Az anyakönyvvezető e szerint vagy valóban fenforgó, vagy vélelmezett akadály esetén a kihirdetést, a kihirdetés megtörténte után a házasságkötésnél való közreműködést, megtagadni köteles. Tévedése ellenében — az eljárás megtagadása miatt — közigazgatási úton az illető törvényhatóság első tisztviselőjénél, a közigazgatási hatóság megtagadó határozata esetén pedig bírói úton kereshető orvoslás.[23])

Az ezekre vonatkozó részletes utasítást az 1894: XXXIII. t.-cz. 91. §-a alapján, az igazságügyi miniszter 1895. évi 27,243. sz. a. adta ki; ugyanezen törvény 61. §-a alapján[24]) pedig 1895. évi 27,198. sz. a. szabályozta az eljárást, mely a közigazgatási hatóság megtagadó határozata esetén, a bíróság (törvényszék) előtt követendő s melyről a II. részben lesz szó.

Végül megemlítendő itt még, hogy a házassági jog hatálybalépte előtt (1895. október 1.), az addig érvényes jogszabályoknak megfelelőleg eszközölt kihirdetés, ennek utolsó napjától számítandó egy évig hatályos; azt az itt tárgyalt szabályok értelmében megujítani nem szükséges, ami azonban a házasság megkötésére hivatott polgári tisztviselőt fel nem menti ama jog, illetőleg kötelesség alul, hogy a házasság megkötése előtt megvizsgálja, nem áll-e a házasság megkötésének útjában a jelenleg érvényes házassági jogban meghatározott akadály, vagy a szabad

---

[23]) 1894: XXXIII. 60. §. Ha az anyakönyvvezető a kihirdetést vagy a polgári tisztviselő a házasságkötésnél való közreműködést megtagadta, határozatát köteles a felek kérelmére indokaival együtt írásba foglalni és nekik kiadni.

A házassági jogról szóló törvény 29. §-a *a), c)* és *d)* pontjában említett polgári tisztviselő megtagadó határozata ellen a törvényhatóság első tisztviselőjéhez felfolyamodásnak van helye.

A házasulók a közigazgatási hatóság, valamint a házassági jogról szóló törvény 29. §-a *b)* és *e)* pontjában említett polgári tisztviselőnek határozata ellen a kir. törvényszékhez fordulhatnak.

[24]) 1894: XXXIII. 61. §. A bíróság csak a megtagadás okait vizsgálja és amennyiben azokat valótlanoknak vagy a törvénybe ütközőknek találja, a megtagadó határozatot hatályon kívül helyezi. Ez esetben az anyakönyvvezető a kikirdetést, illetőleg a polgári tisztviselő a házasságkötésnél való közreműködést ugyanazon okból többé meg nem tagadhatja.

A bírósági eljárást az igazságügyminiszter rendelettel szabályozza.

beleegyezést kizáró körülmény?[25]) ilyennek léte vagy vélelmezése esetén a házasság megkötésénél a közreműködést megtagadja.

Eme rendelkezés érvénye ideiglenes; semmiesetre sem terjedhet tovább 1896. évi október 1. napjánál.

X. FEJEZET.

A házasság megkötése.

A házasságkötésnél való közreműködés a házassági jogról szóló törvény hatályba léptéig az egyházfelekezetek hatáskörébe tartozott; jelenlegi házassági jogunk sarktétele, alapelve, hogy *a házasságot polgári tisztviselő előtt kell megkötni;*[1]) azonban ennek daczára nincs lelkiismereti kényszer, mert az állam minden polgára szabadon követheti vallása tanait és igénybe veheti a házasság megkötésénél egyháza közreműködését is, de csak a *polgári kötés után, mely a törvényes életközösség létesítésének egyedüli módja.*

Oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásában sem tekinthető házasságnak;[2])

---

[25]) 1894: XXXI. 144. §. Ha a felek igazolják, hogy a kihirdetés a jelen törvény hatálybalépte előtt a korábbi jogszabályoknak megfelelően megtörtént, a kihirdetés utolsó napjától számított egy év eltelte előtt ujabb kihirdetés nem szükséges. A polgári tisztviselő azonban ily esetben is köteles megvizsgálni, nem forog-e fenn a jelen törvény szerint házassági akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró körülmény.

[1]) 1894: XXXI. 29. §. A házasságot polgári tisztviselö előtt kell megkötni.

Polgári tisztviselő:

a) az anyakönyvvezető;

b) a törvényhatóság első tisztviselője;

c) a főszolgabiró;

d) a rendezett tanácsú város polgármestere;

e) az osztrák-magyar monarchia diplomácziai képviselője, consula és ezek helyettese a magyar kormánytól nyert felhatalmazás korlátain belül.

[2]) 1894: XXXI. 30. §. Polgári tisztviselő előtt kötöttnek tekintendő a házasság, ha azt, aki előtt kötötték, a közhiedelem polgári tisztviselőnek tartotta, kivéve, ha az ellenkezőt mind a két fél tudta.

Oly kötés, mely nem a polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásában sem tekintetik házasságnak.

az ily kötés folytán egybekelt személyek nem házastársak, a tőlük származó gyermekek nem törvényes gyermekek.

Eme nagy horderejü következmény követelte állami érdek, hogy ily nem törvényes kötések létre ne jöhessenek, miért is az egyedül törvényes polgári házasságkötés biztositékául büntetés alá esnek azok az egyházi személyek, akik a régi jogszabályokat a jövőben akként alkalmaznák, hogy a polgári kötés előtt működnének közre az egyházi egybekelésnél.

A büntetés csak oly esetben mellőzhető, midőn az egyházi összeadás az egyik házasuló félnek közeli halállal fenyegető betegségében történt;[3]) de ha ily összeadás nem is von büntetést maga után, azért annak következtében törvényes házasság még sem keletkezik; ily összeadás, illetőleg egybekelés csakis az illető halálos veszélyben levő beteg lelki megnyugtatására szolgál és csak a polgári tisztviselő közreműködése mellett nyerheti meg a törvényes házasság ismérveit.

A házasság megkötésénél való közreműködésre rendszerint az az anyakönyvvezető jogosult, kinek kerületében a házasulóknak vagy ezek egyikének rendes lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye van.[4]) Az anyakönyvvezetőnek a jogosultságot egy bizonyos meghatározott területre[5]) a belügyminiszter

---

[3]) 1894: XXXI. 123. §. Azon lelkész vagy vallási szertartás teljesítésére jogosított más személy, ki egyházi összeadásnál eljár, mielőtt a felek igazolták volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték, vétséget követ el és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében a cselekmény két hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha kiderül, hogy a házasság a polgári tisztviselő előtt előzőleg megköttetett, a cselekmény, mint kihágás 300 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Nem büntetendő a cselekmény, ha az egyházi összeadás az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében történt.

[4]) 1894: XXXIII. 5. §. Az anyakönyvi kerületeket, elnevezésüket és székhelyüket, valamint az e tekintetben szükséges minden változást a belügyminiszter állapítja meg.

[5]) 1894: XXXIII. 6. §. Az anyakönyvvezetőt a székhely szerint illetékes közigazgatási bizottság meghallgatásával a belügyminiszter nevezi ki.

Ugyancsak a közigazgatási bizottság meghallgatásával nevezi ki a belügyminiszter azokat az anyakönyvvezetőket, akik a házassági anyakönyveket vezetik és a házasságkötésnél közreműködnek.

kinevezéssel adja meg[6]) és az a terület, melyre a kinevezés szól az anyakönyvvezető saját kerülete.

Ha a házasulók kérik, az anyakönyvvezető saját illetékességét a házasság megkötésénél való eljárásra nézve meghatalmazás által egy másik anyakönyvvezetőre is átutalhatja;[7]) az átutalt hatáskörben eljáró anyakönyvvezető saját hatáskörében eljárónak tekintendő, tehát jogérvényesen működhet közre a házasság megkötésénél akár a saját, akár a meghatalmazó anyakönyvvezető kerületében.

Kivételes jogosultságot állapít meg a főispánnak, Bupapesten a főpolgármesternek oly engedélye, mely szerint a törvényhatóság első tisztviselője, főszolgabíró vagy rendezett tanácsú város polgármestere előtt is meg lehet kötni a házasságot; azonban ily tisztviselők csak hivatalos hatósági körük területén járhatnak el és csak annak a polgári tisztviselőnek adható a kivételes jogosultság, kinek kerületében az eljárásra jogosult illetékes vagy meghatalmazott anyakönyvvezető székhelye van.[8])

Külföldön tartózkodó magyar honosok házasságánál pedig a magyar kormánytól nyert felhatalmazás alapján az osztrák-magyar monarchia diplomácziai képviselője, consula vagy ezek helyettese működik közre;[9]) mely esetben a házasság belföldön kötöttnek tekintendő.

---

[6]) 1894: XXXI. 32. §. A házasságot rendszerint azon anyakönyvvezető előtt kell megkötni, kinek kerületében a házasulóknak vagy azok egyikének rendes lakhelye és ennek hiányában tartózkodási helye van.

[7]) 1894: XXXI. 33. §. Az előző §. szerint illetékes anyakönyvvezető a házasulók kérelmére egy másik anyakönyvvezetőt felhatalmazhat a házasságkötésnél való közreműködésre.

[8]) 1894: XXXI. 34. §. A főispán, Budapesten a főpolgármester a házasulók kérelmére megengedheti, hogy a házasságot a törvényhatóság területén a 29. §. *b)—d)* pontjaiban említett azon polgári tisztviselő előtt kössék meg, kinek kerületében a 32. §. szerint illetékes, vagy a 33. §. szerint felhatalmazott anyakönyvvezetőnek székhelye van.

[9]) 1894: XXXI. 31. §. A házasságkötésnél az anyakönyvvezető csak saját kerületében, más polgári tisztviselő pedig csak saját hivatalos hatáskörének területén működhet közre.

A 32. §. szerint illetékes anyakönyvvezető saját kerületében eljárónak tekintetik, ha egy másik anyakönyvvezetőnek felhatalmazásával ennek kerületében működik közre a házasságkötésnél.

A 29. §. *e)* pontjában említett polgári tisztviselő a házasságkötésnél csak akkor működhet közre, ha a házasuló férfi magyar állampolgár és

A belügyminiszteri kinevezésen alapuló anyakönyvvezetői hatáskör állandó jellegű; ellenben a meghatalmazással átutalt és a főispáni engedélyen nyugvó jogosultság csak esetről esetre érvényes; sem a meghatalmazás, sem az engedély állandó jellegű nem lehet és a házasságkötés előzményeire, nevezetesen a kihirdetésre nézve, a rendes hatáskörtől eltérést meg nem állapít; vagyis a kihirdetést a rendszerinti hatáskörrel felruházott anyakönyvvezető eszközli, a felmentést az illetékes közigazgatási hatóság adja meg [10]) akkor is, midőn a házasságkötésnél kivételes, vagy átutalt hatáskörű polgári tisztviselő jár el.

Ha a házasság előzményei annak megkötését törvényesen megengedhetőnek tüntetik fel, nevezetesen, ha a kihirdetés megtörtént, vagy alóla felmentés adatott, [11]) vagy pedig ha a házasulók egyikének halállal fenyegető betegsége a kihirdetés mellőzését megengedi: [12]) a polgári tisztviselő a kihirdetés utolsó napjától számítandó három nap multán, [13]) különben pedig a felek kérelmére bármikor, a házasságkötésnél közreműködik. Ha pedig a házasságot házassági akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró ok miatt megköthetőnek nem tartja, a közreműködést megtagadja. [14])

Maga a házasságkötás az erre rendelt hivatalos helyiségben és nyilvánosan megy véghez, kivételnek csak akkor van helye, ha rendkívüli körülmények a hivatalos helyiségen kívül való közreműködést indokolják, [15]) a nyilvánosság tekintetében pedig, ha ennek kizárását a felek kérik. [16])

---

az előtte kötött házasságot úgy kell tekinteni, mintha Magyarországon kötötték volna.

[10]) Előadva a IX. fejezetben.

[11]) 1894: XXXI. 35. §. A polgári tisztviselőnek a házasság megkötésénél a 36. §. esetén kívül csak akkor szabad közreműködni, ha a kihirdetés szabályszerűen megtörtént, vagy alóla felmentés adatott és ha törvényes házassági akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró körülmény nem jutott tudomására.

[12]) 1894: XXXI. 36. §. Szövege a VII. fejezet 23. jegyzete alatt.

[13]) Előadva a IX. fejezetben.

[14]) Előadva ugyanott.

[15]) Például a házasuló felek egyikének betegsége, vagy pedig a köztisztesség tekintetei.

[16]) 1894: XXXI. 37. §. A házasságkötés az erre rendelt hivatalos helyiségben történik.

Fontos okokból a polgári tisztviselőnek, a házasulók kérelmére a

Ama lényeges formai kellékek, melyek a házasságkötésnél szem előtt tartandók, következők:

1. Tisztében eljáró polgári tisztviselő;

2. a házasulók együttes személyes jelenléte ama tisztviselő előtt;

3. ugyanott a házasulók mindegyikének feltétlen és időhöz nem kötött személyes kijelentése, hogy egymással házasságot kötnek és

4. két tanú jelenléte.[17])

A házasság csak tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt lévén megköthető, azok a tisztviselők, kiknek tisztébe, hatáskörébe a házasságkötésnél való közreműködés tartozik, meg vannak határozva;[18]) a polgári tisztviselőt tehát a házasulók rendszerint[19]) nem jelölhetik ki szabadon, hanem azt a tisztviselőt tartoznak felkeresni, kinek tiszte, tisztviselői feladata a házasságkötésnél való közreműködés, s aki egyrészt tevőleges részt vesz a házasság megkötésénél, midőn a feleket a házasságkötési nyilatkozat megtételére felhívja és a házasulókat nyilatkozatuk után házastársaknak nyilvánítja;[20]) másrészt a

házasságkötésnél a nyilvánosság kizárásával és a hivatalos helyiségen kívül is szabad közreműködnie.

[17]) 1894: XXXI. 39. §. A házasság akként köttetik meg, hogy a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlevő házasulók mindegyike két tanú jelenlétében személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot kötnek. E kijelentés sem feltételhez, sem időhöz nem köthető.

A polgári tisztviselő a kijelentés megtörténte után a házasulókat a törvény értelmében házastársaknak nyilvánítja.

[18]) 1894: XXXIII. 4. §. Minden anyakönyvi kerületben egy anyakönyvvezető, és ha a szükség úgy kívánja, egy vagy több helyettes alkalmazandó stb.

5. §. Minden anyakönyvvezető a születésekről és haláleseteкről s rendszerint a házasságkötésekről is vezet anyakönyvet stb.

6. §. Lásd ezen fejezet 5. jegyzetét.

[19]) Kivételek: a hatáskörnek meghatalmazással való átutalása és a főispáni engedélyen alapuló megbízás. 1894: XXXI. 33. és 34. §§., lásd ezen fejezet 7. és 8. jegyzetét.

[20]) *Igazs. min. Utasítás.* 1895. 27243. sz. 64. §. A házasság megkötéséhez múlhatatlanul szükséges, hogy a házasulók személyesen és együttesen jelenjenek meg a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt; s hogy a házasulók két tanú (68. §.) együttes jelenlétében személyesen kijelentsék, hogy egymással házasságot kötnek. (1894: XXXI. 39. §.)

Ehez képest a polgári tisztviselő a két tanú jelenlétében, személyesen és együttesen jelenlevő házasulók mindegyikéhez, még pedig előbb a vőlegényhez, azután a menyasszonyhoz magyar nyelven (65. §.) különkülön ezt a kérdést intézi: »Kijelenti-e Ön (itt megnevezendő az egyik

házasságkötés tényének közhitelü tanúsítására egyedül hivatott.[21])

A házasságkötésnél eljárni hivatott tisztviselő eme tisztében eljárónak csak akkor tekinthető, ha eljárása házasságkötésnél való közreműködésre irányul; ha a különben eljárni hivatott illetékes polgári tisztviselőt eljárásában e czél nem vezérli, tisztében eljárónak nem tekinthető. Ebből következik, hogyha előtte véletlenül, az ő akarata ellenére jelennének meg a felek, vagy ha őt a házasságnál való közreműködésre kényszeríteni akarnák, ha mindjárt elhatározva lennének is házasságot kötni és a többi meghatározott összes anyagi és alaki feltételek teljesíttetnének. a házasság még sem jöhetne létre. Bebizonyíthatólag már azért sem jöhetne létre, mert a polgári tisztviselő ily esetben nem gondoskodnék a felek házasságkötésre irányult ténykedésének anyakönyvbe vezetéséről, ami pedig a házasság megkötésére nézve kizárólagos bizonyíték. (1894: XXXIII. t.-cz. 1. §.)

Habár azonban, a közérdek szempontjából, a tisztében eljáró polgári tisztviselő közbenjárása nélkül házasság nem is jöhet létre: mindazáltal ha az eljárás közben a teendőihez tartozó valamely kevésbbé lényeges alaki feltétel teljesítését elmulasztaná, — például a házasulókat nyilatkozatuk megtételére fel nem szólítaná, vagy őket házastársaknak nyilvánítani elmulasztaná, — ha egyébként tisztében járt el, a házasság érvényes lesz, ha a többi, a házasulók ténykedésére vonatkozó alaki feltételek teljesíttetnek és a polgári tisztviselő annak tanúsításául, hogy tisztében járt el, a házasságnak az anyakönyvbe vezetéséről gondoskodik.[22])

---

házasuló), hogy az itt jelenlevő N. N.-nel (itt megnevezendő a másik házasuló) házasságot köt?«

Ha a hozzá intézett kérdésre mindegyik házasuló személyesen és két tanú jelenlétében igenlő választ adott és kijelentését sem feltételhez, sem időhöz nem kötötte, a polgári tisztviselő szintén magyar nyelven a következő kijelentést teszi:

»Én tehát Önöket ezen egybehangzó kijelentésük alapján a törvény értelmében házastársaknak nyilvanítom« stb. (65. §.) Magyarul nem tudó házasulók házasságkötésénél, ha az anyakönyvvezető nyelvüket nem érti, tolmács alkalmazandó.

[21]) 1894: XXXIII. 1. §. A születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanúsítására kizárólag a jelen törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak.

[22]) Az alaki hiányok miatt érvénytelen házasságról a XII. fejezetben lesz szó.

Meg kell még itt oldani azt a kérdést is, miként jelentsék ki a házasulók házasságkötési nyilatkozatukat?

A kijelentést a házasulóknak személyesen kell megtenni és a házasságkötési ügyletnél meghatalmazott a felek képviseletében el nem járhat; egyébként pedig a kijelentés a gondolatok kifejezésének rendszerinti módján, élőszóval történik.

Kivételes esetekben, midőn a házasuló beszélni nem tud, lehet a kijelentést irásban vagy jelbeszéddel is megtenni és ez tekintendő a különben cselekvőképes némáknál és siketnémáknál a kijelentés szabályszerü módjának. [23])

A házasságkötésnél alkalmazható tanúk minősitése a 16-ik életév betöltéséhez és ama körülményhez van kötve, hogy a házasságkötés cselekményét megérteni képesek legyenek,[24]) minek meghatározása a házasságkötésnél eljáró polgári tisztviselő feladatai közé tartozik.

Az imént előadott alaki kellékek betartása mellett a házasság tulajdonképen abban az időpontban köttetik meg, midőn a házasulók kijelentették, hogy egymással házasságot kötnek. Minthogy azonban a házasság megkötését kizárólag és egyedül a házasságok nyilvántartására berendezett anyakönyvbe eszközölt bejegyzéssel lehet bebizonyitani: ennélfogva a házasság azon időpontban kezdődik, midőn a megkötés tényét az anyakönyvvezető a törvényben meghatározott módon bejegyzi; [25]) és fennáll az vagy csupán mint tényleges, vagy pedig mint tényleges és jogszerü életközösség a megszünésig, esetleg az érvénytelenné nyilvánitásig.

Midőn azonban a házasságkötésnél nem a rendszerinti eljárásra jogosult anyakönyvvezető, hanem ennek meghatalmazása alapján más anyakönyvvezető, vagy pedig kivételes hatáskörben

[23]) A már hivatkozott igazs. miniszteri utasítás 66. §-a írni és olvasni nem tudó siketnémák házasságkötésénél azok jelbeszédében jártas szakértő alkalmazását rendeli.

[24]) 1894: XXXI. 40. §. Házasságkötésnél tanúkul csak oly egyének alkalmazhatók, akik 16-ik évüket betöltötték és a házasságkötés cselekményét megérteni képesek. Tanúk lehetnek a házasulóknak vagy a polgári tisztviselőnek rokonai is.

[25]) 1894: XXXIII. 63. §. A házasságkötésnél közreműködő anyakönyvvezető köteles a megtörtént házasságkötést a házassági anyakönyvbe azonnal bejegyezni. (A bejegyzés tartalmát ugyanezen törvény 64. §-a határozza meg.)

nyert engedély alapján más polgári tisztviselő müködött közre, hivatalos eljárásáról két példányban jegyzőkönyvet vesz fel, melyek egyikét a házasságnak anyakönyvbe jegyzése végett az illetékes anyakönyvvezetőhöz küldi, a másik példányt pedig saját irattárában helyezi el.[26])

Ily esetekben a házasság a jegyzőkönyv befejezésének időpontjával veszi kezdetét; mert ily esetekben a házasság még akkor is tanusítható, ha az valamely mulasztás, vagy véletlen körülmény miatt az anyakönyvbe be nem vezettetett volna: tanusítható pedig oly közokirattal, melyet ugyanazon törvény állapít meg, mely az anyakönyv kizárólagos bizonyító erejét mondja ki.

Magyar állampolgárnak külföldön *) *és külföldinek Magyarországon kötendő házasságára nézve álláspontunk, hogy minden állampolgárra nézve saját hazájának törvényei irányadók.*

Már a kihirdetésnél kifejtettük, hogy magyar állampolgár a kihirdetésre vonatkozó rendelkezéseket megtartani köteles; külföldi pedig csak akkor hirdethető ki, ha bebizonyítja, hogy házassága hazája törvényei szerint akadályba nem ütközik.[27])

Ha egyes államok házassági joguk ellentétes rendelkezéseinek kiegyenlítése végett államszerződést kötnek, ily szerződésnek, mint kivételes érvényű törvénynek, az általános törvénynyel szemben lerontó hatálya van; ily esetben a szerződés irányadó és nem a törvény.[28])

Ha államszerződés nincs, következő rendelkezéseket kell követni:

---

[26]) 1894: XXXIII. 65. §. A házassági jogról szóló 31. §-a második bekezdésének és a 34. §-ának esetében a megtörtént házasságkötésről azonnal két példányban jegyzőkönyvet kell felvenni.

A polgári tisztviselő a jegyzőkönyv egyik példányát a házasságkötésnek anyakönyvi bejegyzése végett azon anyakönyvvezetőhöz teszi át, aki helyett a házasságkötésnél közreműködött, a másikat pedig a hatóság irattárában helyezi el.

[27]) 1894: XXXI. 113. §. Szövege a IX. fejezet 13. jegyzete alatt.

[28]) 1894: XXXI. 120. §. Államszerződéseknek a házassági jogviszonyokra vonatkozó intézkedései akkor is irányadók, ha a jelen törvény határozataitól eltérnek.

*) Az osztrák magyar monarchia diplomácziai képviselője előtt kötött házasság belföldön kötöttnek tekintendő, a külföldi házasságok közé nem tartozik.

1-ször. A kort és cselekvőképességet mindegyik házastársra nézve saját hazájának törvényei,

2-szor a házasság egyéb anyagi feltételeit mindkettejük hazájának törvényei szerint ítéljük meg.[29])

3-szor. Magyar állampolgár férfinek külföldi nővel kötendő házasságánál csak a nő kora és cselekvőképessége esik a külföldi törvények alá, minden más tekintetben a magyar törvény irányadó.[30])

4-szer. Magyar állampolgárt a tiltó akadályok és ezek megszegése esetén az erre megállapított következmények akkor is kötelezik, ha külföldön köt házasságot.[31])

5-ször. A házassági jog 11., 12. és 13. §§-aiban megállapított feltétlen érvénytelenítő akadályok ama külföldiekre nézve is érvényesek, akik Magyarországon házasodnak.[32])

6-szor. Kiskorú külföldinek, kinek itt rendes lakóhelye van, a házasságkötés czéljából szükséges beleegyezést a hazai gyámhatóság is megadhatja.[33])

7-szer. A kötés alaki kellékeit pedig a házasságkötés idején

---

[29]) 1894: XXXI. 108. §. Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetekben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megitélni, hacsak ezek más törvény alkalmazását nem rendelik, vagy a jelen törvény másként nem intézkedik.

[30]) 1894: XXXI. 109. §. Ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár Magyarországon köt házasságot, a házasság érvényessége, a nő kora és cselekvőképessége kivételével a magyar törvény szerint ítélendő meg.

[31]) 1894: XXXI. 110. §. A magyar állampolgárt, ha külföldön köt is házasságot, a jelen törvénynek 14—27. és 124. §§-ai kötelezik. (Lásd a tiltó akadályokról szóló VII. fejezetet és ugyanott az itt idézett §§-ok szövegét.)

[32]) 1894: XXXI. 111. §. Magyarországon kötött házasságok esetében a jelen törvény 11., 12. és 13. §§-ai a külföldiekre is alkalmazandók. (Lásd a feltétlen érvénytelenítő akadályokat tartalmazó V. fejezetet; ugyanott az idézett 11., 12. és 13. §§-ok szövegét.)

Egyebekben a 108. és 109. §§-ok rendelkezései a külföldi házasulónak Magyarországon kötött házasságára is irányadók.

[33]) 1894: XXXI. 112. §. Magyarországon rendes lakhelylyel bíró kiskorú külföldi részére, ki a házasságkötéshez hazájának törvényei szerint szükséges szülői vagy gyámi beleegyezést önhibáján kívül megszerezni nem képes, a lakhely szerint illetékes magyar gyámhatóság gondnokot rendel és ennek meghallgatása után a házasságkötéshez a beleegyezést megadhatja.

és helyén fennálló törvények szerint kell megítélni; [34]) ebből következik, hogy külföldön egyházi formák mellett is lehet érvényes házasságot kötni, ha abban a külföldi államban, melyben a házasságot kötötték, az egyházi kötési forma az érvényes házasság kelléke. (A magyar állampolgárnak Ausztriában (söt Horvátországra is ez áll) egyházi formák mellett kötött házassága tehát érvényes házasság, mert Ausztriában az egyházi kötési forma mellett kell házasságot kötni mindazoknak, akik valamely positív keresztény vallás kötelékébe tartoznak).

Ezen házasságoknak, a külföldön házasságra lépő magyar állampolgár, akként adja meg a magyar törvény szerinti törvényszerűséget, hogy külföldön kötött házasságáról saját hazai illetékes anyakönyvvezetőjét a külföldi anyakönyvi kivonat beküldése mellett értesíti; az anyakönyvvezető pedig a külföldön, esetleg egyházi formák mellett kötött házasságot, a polgári anyakönyvbe bejegyzi.[35])

Végül megjegyzem, hogy a külföldiek házassági pereiről, amennyiben azok a hazai biróságok hatáskörébe vonhatók, munkám II. Részében értekezem.

XI. FEJEZET.

A házasság érvénytelensége.

A házasság jogi ügylet ugyan, azonban érvénytelenségének szabályai eltérnek a jogi ügyletek érvénytelenségének általános szabályaitól, mert a házassági jogi ügylet erkölcsi jellege, valamint a hozzá fűződő közérdek az érvénytelenségnek ezen szempontok figyelembevételével való eltérő szabályozását követeli.

A házasság érvénytelenségének megállapítására tehát az általános jogi elvek és szabályok csak annyiban bírnak befolyással, amennyiben a házassági jog azoktól eltérő külön rendelközéseket nem tartalmaz.

Az érvénytelenség okszerű kapcsolatban áll egyrészt a

[34]) 1894: XXXI. 113. §. Szövege az előző fejezet 13. jegyzete alatt.
[35]) 1894: XXXIII. 77. és 78. §§.

kötési forma hiányaival, másrészt a házasságot feltétlenül vagy feltételesen érvénytelenítő akadályokkal és a szabad beleegyezést kizáró érvénytelenítő okokkal.

Ez az okszerűségi kapcsolat határozza meg az érvénytelenség ismérveit, melyek szerint az bekövetkezik:

1-ször ha a házasság megkötésénél a meghatározott lényeges formák figyelmen kívül hagyattak, illetőleg meg nem tartattak (1894: XXXI. 41—43. §§.);

2-szor ha oly személyek kötöttek házasságot, akik házasságot nem köthetnek, vagyis ha a házasság feltétlen vagy feltételes érvénytelenítő akadály ellenére köttetett (1894: XXXI. 44—46., 51—52. §§.);

3-szor. ha a házasság megkötése alkalmával a szabad beleegyezést kizáró érvénytelenítő ok létezett. (1894: XXXI. 53., 54., 55. §§.)

A szerint, amint eme ismérvek alapján az érvénytelenség feltétlenül, vagy csupán csak feltételesen következik be, az érvénytelenség is kétféle alakban jelentkezik és pedig:

1-ször mint semmisség,

2-szor mint megtámadhatóság.

Más szavakkal: az érvénytelen házasság vagy semmisség alapján feltétlenül, vagy pedig megtámadhatóság alapján feltételesen, — t. i. megtámadás esetén — érvénytelen.

Ez az osztályozás megfelel a jogi ügyletek magánjogi elvek szerinti különbözőségének, melyek szerint azok vagy semmisek, vagy megdönthetők.[1])

Míg azonban a semmis jogi ügyleteknél a semmisség a törvény rendelkezése alapján önmagától beáll,[2]) a semmis házasságot csak megszünése, vagy semmissé nyilvánitása után lehet úgy tekinteni, mintha meg sem kötötték volna;[3]) mert a

---

[1]) Zlinszky. Magyar Magánjog. 129. lap.

[2]) Magából a házassági jogból véve a példát, ennek 2. §-ából tudjuk, hogy »bármely teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, semmis;« önmagától semmis, anélkül, hogy a semmisséget bíróilag is megítéltetni kellene.

[3]) 1894: XXXI. 46. §. A semmis házasságot megszünése előtt csak akkor lehet semmisnek tekinteni, ha semmisségi perben annak lett nyilvánítva.

A semmis házasságot megszünése vagy semmissé nyilvánítása után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.

jogi rend érdekében történt szabályozás a házasságot a felek rendelkezése alul részben elvonta, midőn annak állandóságát feltételül szabván, azt szilárd alapokon nyugvónak szervezte. A közérdek követelte emez állandóság és szilárdság dőlne meg, ha a semmisség magánjogi elvei alkalmaztatnának és a felek akarata lenne arra nézve is döntő, mikor kivánják, vagy kivánják-e egyáltalán megsemmisiteni azt a házasságot, mely feltétlenül a jogi rendbe ütközik?

Ha már a semmis házasság sem tekinthető önmagától, magának a törvény rendelkezésének alapján érvénytelennek, annál inkább áll ez a feltételesen érvénytelen, vagyis megtámadható házasságnál, melyet megtámadása esetében is csak megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánitása után lehet úgy tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.[4])

Az érvénytelenség jogi következménye és hatálya ennek mindkét fajánál, mind a semmis, mind a megtámadható házasságnál azonos; ez utóbbiaknál t. i. a feltételesség csak a feltétel beálltáig, vagyis a megtámadás érvényesitéséig tart; amint ez bekövetkezik, elesett a feltétel; megszünt az érvénytelenség feltételessége és ennek folyományaként be kell következni az azonos jogi hatálynak.

Megkülönböztető elemeik ellenben:

1-ször. Semmiség alapján az érvénytelenités bármikor kérhető; az eljárás megindítása [illegible] kötve nincs, tehát a kereseti jog elévülés által meg nem szűnik;

2-szor semmis házasság soha sem válhat érvényes házassággá, hanem az fennállása idején is csak tényleges, de nem jogi életviszony;

3-szor semmiség okából hivatalból is megindítandó az eljárás.

4-szer semmiség csak feltétlen érvénytelenítő akadály, vagy lényeges kellék hiánya miatt következhet be;

4) 1894. XXXI. t.-c. 57. §. A megtámadható házasságot megtámadása esetében [illegible] mindaddig, míg megtámadás [illegible] nem lett nyilvánítva.

A megtámadható házasságot megtámadása esetében megszűnése, vagy érvénytelenné nyilvánítása [illegible] megtámadása után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.

5-ször semmis házasságnál az érvénytelenités feltétlen követelménye a jogi rendnek.

Ezekkel ellentétben a megtámadhatóság

1-ször határidőhöz kötött, melynek eredménytelen lefolyása után elenyészik, az itéletig pedig visszavonható;

2-szor a házasság érvényét fennállása alatt nem érinti, tehát az érvénytelenség kimondásáig a megtámadott házasság jogilag érvényesnek tekintendő;

3-szor csak a jogaiban sértett fél által, vagy ennek érdekében érvényesíthető;

4-szer csak feltételesen érvénytelenítő akadály, vagy pedig a szabad beleegyezést kizáró ok alapján van helye;

5-ször a magán fél jogi sérelmének orvoslása végett vonja az érvénytelenséget maga után.

Különbözősége daczára mind a semmisség, mind a megtámadhatóság a házasság érvénytelenítésére irányul; tárgyuk a semmis, tehát érvénytelen, vagy a megtámadható, tehát a megtámadás következtében érvénytelen házasság, mely ha megszünt, nincs a semmisségnek vagy a megtámadásnak tárgya.

Ami már nem létezik, azt semmisnek vagy érvénytelennek nyilvánítani nem kell.[5]) Ebben van magyarázata annak, hogy a semmis és a megtámadhatóság alapján tényleg megtámadott házasság nemcsak érvénytelenné nyilvánítás, hanem megszünés után is úgy tekintendő, mintha meg sem kötötték volna.

Az érvénytelenségnek mindezeket az ismérveit házassági jogunk rendelkezéseiből vontam le; meg kell azonban jegyeznem, hogy az érvénytelen házasságoknak semmisség és érvénytelenség szerint való osztályozása, jogi álláspontról szemlélve, helytelen. Kifejezi ezt a házassági jogról szóló javaslat indokolása is, midőn e megkülönböztetést elavultnak mondja:[6])

---

[5]) A franczia Code a házasság megszünése után is megengedi, hogy az érvénytelenség megállapító perrel szorgalmaztassék. Lehetnek ugyan esetek, midőn a házasság megszünése után is egyeseknek érdekükben áll a megszünt házasság érvénytelenségének kimutatása, de mert házassági jogunk a megszünés után önálló érvénytelenítést meg nem enged, azt esetről-esetre kell annak bizonyítani, aki abból jogokat származtatni kíván. Különben e kérdéssel a II. Részben foglalkozom.

[6]) A porosz Allgemeines Landrecht sajátsagos ma már elavult fogalom megállapításánál fogva semmis (nichtig) és érvénytelen (ungültig) házasságok közt tesz különbséget és semmis házasságnak tekinti azt,

annak daczára azonban, hogy az indokolás elavult jelzővel illeti e megkülönböztetést, mégis bejutott az a törvénybe, ami a 41—50. §§-okból, különösen pedig a 46. §. és 67. §. ezen fejezetben idézett szövegének egymás mellé állításából tünik ki.

Az ellentmondás a *»semmis«* szóhoz való ragaszkodásra vezethető vissza; minthogy e jelzőt a magánjogban hozzáfűzött jogi hatálylyal fentartani a házassági jogban nem lehet, az a további ellenmondás áll elő, hogy a feltétlenül érvénytelenítő akadály daczára létrejött házasság a törvény szavai szerint semmis ugyan, hanem azért ugyanannak a törvénynek más §-ban foglalt rendelkezése szerint mégse semmis mindaddig, míg a semmisséget a biróság ki nem mondotta. E helyett helyesebb lett volna megmaradni a magánjogi meghatározásnál és azt mondani, hogy a semmis házasság = nem házasság, ami nem létez, azt megsemmisíteni nem kell. Például: a kötelező polgári házasság álláspontjáról minden oly házasság semmis, mely nem polgári tisztviselő előtt köttetik; ez önmagában semmis, nem kell hozzá a birói megsemmisítés. Amit azonban házassági jogunk semmis házasságnak mond, az nem semmis, hanem valóságos házasság, csakhogy feltétlen érvénytelenítő akadály, vagy ilyen ok miatt *megtámadandó* és érvénytelenítendő, érvénytelennek kimondandó házasság; ezzel szemben áll az érvénytelen házasságok másik faja, a feltételes érvénytelenítő akadály, vagy ilyen ok miatt *megtámadható* és csupán a megtámadás következtében érvénytelenítendő házasság.

Tehát az érvénytelenségnek, mint nemnek (genus) két faja a jogi hatályt előidézni alkalmas tényező figyelembevételével a *megtámadandó és megtámadható* kifejezésekkel lett volna megjelölendő.

A »semmis« elnevezést a német jogok és jogászok a franczia Code-ból kölcsönözték; a Code ugyanis a »nul« (semmis) kifejezést használja, még pedig az érvénytelen házasságok ama

---

amely a fenforgó akadály miatt egyáltalán fenn nem állhat, és amelyből oly jogok és kötelezettségek, mint az érvényes házasságból soha sem származhatnak; ellenben érvénytelennek nevezi azt a házasságot, amelynek ugyan kezdettől fogva akadály áll útjában, amely azonban ezen akadály elhárítása után kötelező erejűvé lehet. (Házassági jogról szóló javaslat különös indokolása 93. lap.) A porosz Landrecht ezen elavult megkülönböztetése ment át házassági jogunk 46. és 67. §§-aiba.

fajára is, melyek nem feltétlenül, hanem csak megtámadás következtében érvénytelenítendők.

A különbség feltüntetése végett a németek a »nul« (semmis) szóval az »anullable« (megsemmisíthető) szót állították szembe, és az érvénytelen házasságok két faját »nichtig« és »ungültig«, majd meg »nichtig« és »anfechtbar«, legújabban pedig »absolut anfechtbar« és »relativ anfechtbar« kifejezésekkel jelölik meg. Ez utóbbi megkülönböztetés oka az az elvitázhatlan tény, hogy sem a franczia »*nul*«, sem a német »*nichtig*« a feltétlenül érvénytelenítendő házasság jelzője nem lehet, mihelyt köztekintetekből szükséges megállapitani, hogy a házasság érvénytelenségét minden esetben, tehát feltétlen érvénytelenség esetében is csak bírói ítélet mondhatja ki; mert ennek a megállapítása világosan azt jelenti, hogy ily házasság nem lehet semmis, mert ha semmis, fölösleges a megsemmisítés.

Az eredetileg »absolute Nullität« és »relative Nullität«, később »nichtig« és »ungültig« a német javaslatban már mint »nichtig« és »anfechtbar« jelenik meg: innen jutott a mi házassági jogunkba mint »semmis« és »megtámadható«, holott a semmis szó, miként kimutattam, a feltétlenül érvénytelenítendő házasság jelzője nem lehetne.

Az »absolut anfechtbar« és »relativ anfechtbar« megfelel a német nyelvi követelményeknek sokkal inkább, mint a nichtig.

A mi nyelvünk pedig e fogalmakat jelentményüknek teljesen megfelelően fejezi ki a »*megtámadandó*« és »*megtámadható*« szavakkal.

A *megtámadandó* szóban ben van a feltétlenség és a parancsoló mód (absolut és imperativ); a *megtámadható* szó pedig egymagában kifejezi a viszonylagosságot és esetlegességet (relativ és permissiv).[7])

---

[7]) Dr. *Schwarz Gusztáv* »A házassági jogról szóló javaslat bírálatánál« a »köthet« szót helyteleníti és következtetéseiben ama eredményre jut, hogy amit a javaslat (most már törvény) semmisnek mond, az tulajdonképen »megtámadhatóság« (szerintem megtámadandóság, esetleg megtámadhatóság); eme következtetése daczára azonban »ellenjavaslatában« ő is megmarad a »semmis« szó használatánál; pedig egész okoskodásából, különösen *Wendl* (Pandecten) munkájából vett ezen idézetből: Wo ein besonderes Verfahren und ein richterliches Urtheil erforderlich ist, um ein Vorhandenes zu entkräften und zu beseitigen, liegt in Wahrheit nicht mehr ein Fall der Nichtigkeit, sondern schon Anfechtbarkeit vor. Sachlich

Annak daczára azonban, hogy házassági jogunknak itt ismertetett kifejezései a jogi fogalmakat nem egészen helyesen nevezik meg, a következő fejezetekben is szorosan házassági jogunk elnevezéseit használom, mert czélom nem a törvény bírálata, hanem annak megismertetése.

XII. FEJEZET.

A semmis házasság.

Midőn semmis házasságról beszélünk, akkor is mindig polgári tisztviselő előtt kötött házasságot szabad csak képzelnünk, mert nem polgári tisztviselő előtt, habár házasságkötési czélzattal is létrejött bármiféle ügylet, soha sem házasság.

Más, mint polgári tisztviselő előtt a házasság még mint semmis jogügylet sem létesülhet, mert egyáltalán létre nem jöhet.

Igy például, ha a házasuló felek csupán csak valamely vallásfelekezet egyházi szabályai értelmében kelnének egybe, ez a tényük semmiféle vonatkozásában sem lenne törvényes házasság; itt házasságról egyátalán, tehát semmis házasságról sem lehet szó. Ily egybekelést megsemmisíteni nem kell, mert az így egybekeltek házasságban élőknek nem tekinthetők.

Semmis a házasság, ha a megkötés alkalmával a törvényben megállapított lényeges alaki kellékek figyelmen kívül hagyattak, illetőleg meg nem tartattak; továbbá, ha a házasság feltétlen érvénytelenítő akadály fennállása mellett köttetett meg.

Nevezetesen alaki oknál fogva semmis a házasság, ha a megkötés nem tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt történt,

---

liegt es in der That so, dass trotz impedimenta dirimentia eine rechtgiltige Ehe so lange besteht, bis dieselbe durch Richterspruch für ungültig erklärt ist«, más eredményt nem lehet következtetni, mint csupán és egyedül azt, hogy ha a megkötött házasságot soha sem lehet ipso jure semmisnek tekinteni, akkor azt nem is lehet, nem is szabad semmisnek nevezni. Akkor az, érvényteleníttendő vagy érvényteleníthető, megtámadandó vagy megtámadható, de soha se semmis.

vagy pedig ha a megkötés alkalmával a házasuló felek a házasságkötési kijelentést nem két tanu jelenlétében, vagy egyáltalán meg nem tették, vagy pedig azt időhöz vagy feltételhez kötötték.

Az itt megjelölt alaki kellékek bármelyikének hiánya a semmisséget vonja maga után.[1])

Ha azonban a közhiedelem ama polgári tisztviselőt, ki a házasság megkötésénél eljárt, az illető kerület polgári tisztviselőjének tartotta, vagy ha a polgári tisztviselő tévedésből szomszédos kerületben járt el és a valódi körülményeket a házasulók nem tudták,[2]) vagy végül, ha az alaki kellékek egyikének vagy másikának figyelmen kívül hagyása mellett létrejött házasság a megkötéstől számítandó egy évig, a felek együttélése mellett fennállott: akkor az *alaki kellékek* valamelyikének *hiánya miatt a házasság nem semmis, ha csak a házasságkötési kijelentést a házasulók mindegyike a polgári tisztviselő előtt személyesen és együttesen megtette.*[3])

Ebből az következnék, hogy a házasságkötésnek tulajdonképeni lényeges alaki kelléke csupán csak az, hogy a házasulók a polgári tisztviselő előtt személyesen és együttesen tegyék meg a házasságkötési kijelentést, mert hisz a többi alaki kellék hiányát az egy évig tartó együttélés pótolhatja.

---

[1]) 1894: XXXI. 41. §. Semmis a házasság, ha megkötése polgári tisztviselő előtt, de:

a) annak nem saját kerületében, vagy:

b) a 39. §. első bekezdésében foglalt egyéb rendelkezések bármelyikének ellenére történt. (A 39. §. szövegét lásd a X. fejezet 17. jegyzetében.)

[2]) 1894: XXXI. 42. §. Az előző §. *a)* pontja alapján nem semmis a házasság:

a) ha azt, aki előtt kötötték, a közhiedelem az illető kerület polgári tisztviselőjének tartotta, kivéve, ha az ellenkezőt mind a két házasuló fél tudta;

b) ha a polgári tisztviselő a házasság megkötésénél szomszédos kerületben működött közre, kivéve, ha mind a két házasuló tudta, hogy a polgári tisztviselő nem a saját kerületében jár el.

[3]) 1894: XXXI. 43. §. Ha a polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlevő házasulók mindegyike személyesen kijelentette, hogy egymással házasságot kötnek és a megkötéstől fogva egy éven át mint férj és feleség együtt éltek, házasságuk a miatt, hogy a 39. §. első bekezdésében foglalt egyéb rendelkezés ellenére köttetett, nem semmis.

Ámde a semmisség csak úgy kerülhető el, ha a felek bebizonyítják, hogy a polgári tisztviselő előtt személyesen és együttesen megtették a házasságkötési kijelentést, ami pedig egyedül és kizárólag a házassági anyakönyvbe történt bejegyzéssel bizonyítható;[4]) hogy pedig az anyakönyvvezető a bejegyzést teljesítse, meg kellett lenni akaratának arra, hogy tisztében eljárjon, ami megint csak úgy képzelhető, ha magát az eljárásra illetékesnek vélte.

Látjuk ezekből, hogy az egy évig tartó együttélés tulajdonképen csak a két tanu hiányát pótolhatja és a magát illetékesnek vélt, de tényleg illetéktelen anyakönyvvezető eljárását törvényesítheti.

Az anyakönyvvezetőnek vagy más polgári tisztviselőnek az a ténykedése, hogy a házasulókhoz, a házasságkötésnél idézett felhívást intézi-e? hogy őket kijelentésük után házastársaknak nyilvánítja-e? csak a formaságok teljességénél fogva érdemel figyelmet, de a házasság érvényét nem érinti, tehát annak netaláni elmulasztásával bővebben foglalkozni fölösleges.

Semmis továbbá a házasság, ha az feltétlen érvénytelenítő akadály fennállása mellett köttetett meg.[5]) [6])

A feltétlen érvénytelenítő akadály ellenére kötött házasság semmisségét, tulajdonképen és helyesebben érvénytelenségét, a

---

[4]) 1894: XXXIII. 1. §. Szövege a X. fejezet 21. jegyzetében.

[5]) 1894: XXXI. 44. §. A 6. §. ellenére kötött házasság semmis.

Nem semmis a házasság, ha azt megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt a cselekvőképtelen fél cselekvőképességének megszűnése után helybenhagyja.

Hogy az együttélés folytatása helybenhagyás-e, azt az eset körülményei szerint kell megítélni.

Hatálytalan a helybenhagyás, ha a házastársak között időközben a 11. §. *d)*, 13. §., vagy a 12. §. akadálya keletkezett, még akkor is, ha ez utóbbi a helybenhagyás után már megszünt.

A 7. és 8. §§-ok alapján a házasság megtámadható akkor is, ha a 6. §-on alapuló semmisség elenyészett.

[6]) 1894: XXXI. 45. §. Semmis a házasság, melyet a 11., 12. és 13. §§-ok valamelyikének ellenére kötöttek.

A 11. §. *c)* pontja alapján nem semmis a házasság, ha megszünése vagy érvénytellenné nyilvánítása előtt utólagos felmentés adatott. (A 6., 11., 12. és 13. §§-ok az V. fejezetben tárgyalt feltétlen érvénytelenítő akadályoknál idéztetnek; a 11. §. *c)* pontja a testvérnek testvére leszármazójával való házasságára vonatkozik.)

közrend követeli; a közrend követelménye feltétlen, tehát a semmis házasságot sem elévülés, sem felmentés, sem beleegyezés, sem jóváhagyás érvényessé nem teheti, az minden körülmény között semmis.

Eme feltétlenség daczára azonban mégis van kivétel, még pedig cselekvőképtelen személy házassága esetén; midőn t. i. a cselekvőképtelen személy a házasság megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt cselekvőképessé lesz és a házasságot helybenhagyja.

A helybenhagyás azonban csak oly körülmények között szüntetheti meg a feltétlen érvénytelenséget, ha időközben a házasulók (illetőleg tényleg házasságban élők) között más feltétlen érvénytelenítő akadály nem keletkezett; mert ha ily akadály áll elő, akkor a helybenhagyás érvényesítő jogi hatályt elő nem idézhet.

A cselekvőképes személy jóváhagyása lehet kifejezett, de lehet az hallgatólagos (vélelmezett) is; nevezetesen lehetnek körülmények, melyek között már maga az állandó együttélés a házasság jóváhagyásának vélelmezhető; ezt azonban csakis a fenforgó összes körülmények leggondosabb figyelembe vétele mellett lehet eldönteni.

De a cselekvőképtelen korból cselekvőképes korba átlépett személy jóváhagyása önmagában véve a házasságot még érvényessé nem teszi; fejletlen korúnál ugyanis az igazságügyminiszteri felmentés, más kiskorúnál a törvényes képviselő, a szülő, esetleg a gyámhatóság beleegyezése is szükséges, mert ennek elmaradása esetén az eredetileg feltétlen érvénytelenítő akadály daczára kötött semmis házasság, feltételes érvénytelenítő akadály mellett fennálló házassággá válik, tehát ugyanoly elbánás alá esik, mint az utóbbi akadály mellett kötött egyéb házasságok, melyek nem feltétlenül semmisek ugyan, hanem érvénytelenség miatt megtámadhatók.

A kor alapján cselekvőképtelen személy által kötött eredetileg érvénytelen házasság tehát időmúlás következtében csak feltételesen, vagyis megtámadás folytán érvénytelen (megtámadható) házassággá változik át és a megtámadhatlan érvényességhez még felmentés, esetleg a beleegyezésre jogosult személy vagy hatóság hozzájárulása is szükséges.

Míg a kornál a kivétel a feltétlenségnek feltételességre

változására vezet, viszont kivétel van még oly irányban is, hogy a semmisség feltételes érvénytelenítő akadály daczára is bekövetkezik oly esetben, midőn testvér testvérének vérszerinti leszármazójával (11. §. *c)* pont) kötött házasságot és a királyi felmentés sem előzőleg, sem a házasság megszünéséig vagy érvénytelenné nyilvánításáig be nem következett.

Ellenmondás ugyan, hogy a felmentés által elhárítható feltételes akadály oly következményt von maga után, mint a feltétlen akadály; ellenkezik ugyan a semmisség fogalmával, hogy oly házasság is semmisnek legyen tekintendő, amelyre nézve az érvényesség feltételei megszerezhetők voltak: mindazáltal ezt az ellenmondást, ezt az ellentétet el nem kerülhetjük, annak érvényben létét kifogásolnunk nem lehet, ahhoz alkalmazkodnunk kell, mert házassági jogunk a feltétlen érvénytelenítő akadályok közé sorolta a vérrokonságot testvér és testvérének vérszerinti leszármazója között (annak daczára, hogy ez esetben felmentésnek lévén helye, az akadály csak feltételes); ennek következménye pedig csak az lehet, hogy el nem hárítás esetén ugyanoly jogi hatályúvá kellett tenni ezt az akadályt is, mint ama többi akadályokat, melyek közé, habár tévesen, felvétetett.[7])

A semmis házasság csak addig ütközhet a jogi rendbe, míg fennáll; amint megszünt, tehát per tárgya sem lehet többé, mert egyáltalán nem létez;[8]) jogi következménye pedig: hogy azt megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.[9])

A semmisségi per indítására jogosult és perképes személyek meghatározásával, valamint a semmisségi perben keletkezett ítéletek jogi hatályával az alaki rész foglalkozik.

---

[7]) Ez az ellenmondás helyrehozhatlan sérelmet idézhet elő akkor, ha az ily rokonságban állók házassága a királyi felmentés megadása előtt az egyik házastárs halála következtében megszünt. Megszünés után nincs felmentésnek helye, a megszünt házasság érvényesítésére nincs többé mód. Ha már most ily házasságból gyermekek származtak, habár szüleik mindent elkövettek a házasság megkötése után az akadály és jogi következményei elhárítására, ezek a gyermekek mégis törvénytelenek maradnak, mert a házasság semmis volt és azt megszünése után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.

[8]) 1894: XXXI. 49. §. A semmisségi pert csak addig lehet megindítani, míg a házasság meg nem szünt.

[9]) 1894: XXXI. 46. §. Szövege a XI. fejezet 3. jegyzete alatt.

XIII. FEJEZET.

A megtámadható házasság.

Feltételes érvénytelenítő akadály,[1] [2]) vagy a szabad beleegyezést kizáró ok[3]) a házasság megtámadhatóságát vonhatja maga után.

A kivételeket e szabály alul mind kiterjesztő, mind megszorító irányban már az előző fejezet megjelölte, nevezetesen:

a) ha cselekvőképtelen korúnak házassága, ily korában érvénytelenné (semmissé) nyilvánítva nem lett, — az eredetileg semmis házasság szintén megtámadható házassággá válik; ellenben

b) a feltételes érvénytelenítő akadály daczára nem megtámadható, hanem semmis: a testvérnek testvére leszármazójával kötött házassága, ha az akadály el nem hárittatott.

A megtámadható házasság érvénytelenítése nem feltétlen követelménye a jogi rendnek, hanem az inkább magánérdekek védelmére szolgál, s ha a megtámadás be nem következik, a megtámadható házasság érvényes házassággá lesz; ezzel összhangzó ama rendelkezés, hogy a megtámadható házasság csak megtámadás után történt megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után, — vagy pedig megszünése után történt megtámadása után tekinthető olyannak, mintha meg sem kötötték volna;[4]) ellenben érvénytelenné nyilvánításáig vagy megszünéséig érvényesnek kell azt tekinteni.

A megtámadás az érdekeiben sértett fél joga lévén, a házassági viszony állandóságához füzött közérdekkel nem lenne

---

[1]) 1894: XXXI. 51. §. Megtámadható a házasság, melyet valamelyik fél a 7. §. ellenére kötött. (A 7. §. szövege a VI. fejezetben.)

[2]) 1894: XXXI. 52. §. Megtámadható a házasság, melyet valamelyik házasfél a 8. §-ban megkívánt beleegyezés, illetőleg jóváhagyas nélkül kötött.

A gyámhatósági megállapítás (9. §. negyedik bekezdés) tévessége a házasság érvényére nincs befolyással. (A 8. és 9. §-ok szövege a VI. fejezetben.)

[3]) 1894: XXXI. 53., 54. és 55. §§. szövege a VIII. fejezetben.

[4]) 1894: XXXI. 67. §. Szövege a XI. fejezetben.

összeegyeztethető, hogy a jogosult fél a megtámadást tetsz
szerint bármikor és bármeddig gyakorolhassa, mert ha a m
támadás korlátai e tekintetben meg nem állapíttatnának, akl
az államjogi szempontok figyelembe vétele mellett szabályoz
házasság érvényének vagy érvénytelenségének kérdése ily e
tekben a magánjogi érdekeknek állandóan alá lenne rendel

Ezen alapulnak a megtámadási jogosultság következő k
látozásai:

1. a megtámadhatóság a feltételes akadály elhárítása ál
megszüntethető, vagyis a házasság megkötése előtt el nem h
tott akadály, annak megkötése után is elhárítható;

2. a megtámadási jog elévülés folytán elenyészik, ha m
határozott idő alatt nem érvényesíttetik;

3. egyes esetekben akkor sincs annak helye, ha különl
a jogi alapja meg is van.

1. Mindaddig, míg a házasság meg nem szünt, vagy m
támadás következtében érvénytelennek ki nem mondatott,
megtámadható házasság felmentés, beleegyezés, jóváhagyás, es
leg helybenhagyás által megtámadhatatlanná válik.

Ha azonban már megszünt, vagy az érvénytelenség kim
datott, akkor az elhárításnak nincs többé tárgya.[5])

Az akadály elhárításának az a módja alkalmazandó, mel
az akadályoknál megjelöltem. Ha tehát fejletlen korú házas
gánál szüntetendő meg a megtámadhatóság, ez az igazságüg
miniszter felmentése által érhető el, azonban csak addig, míg
fejletlen kor tart;[6]) mihelyt a fejletlen kor megszünt, a felm

[5]) 1894: XXXI. 66. §. Felmentésnek, beleegyezésnek, jóváhagyás
és helybenhagyásnak nincs helye, ha a házasság érvénytelenné lett n
vánítva, vagy a megtámadott házasság megszünt, vagy ha a házas
bejelentéssel lett megtámadva. (Minthogy a bejelentés a házasság m
támadásának módja a házasság megszünése után: ennélfogva az itt idé
66. §. utolsó mondatából azt kell következtetni, hogy a megtámadás
alapul szolgáló akadály még a házasság megszünése után is elhárítha
amit megérteni vajmi nehéz! Mert a házasság megszünése után va
bejelenti a házasfél az érvénytelenséget s akkor az akadály már el n
hárítható; vagy be nem jelenti az érvénytelenséget és akkor a házas
az akadály elhárítása nélkül is mindig érvényes marad.)

[6]) 1894: XXXI. 63. §. Utólagos felmentésnek a 7. §. ellenére köt
házasság esetében mindaddig van helye, míg a házastárs fejlett korát
nem érte. (66. §.)

tés tárgytalanná válik és a házasság a fejlett korúvá fejlődött személy jogai szempontjából esik elbírálás alá.

Ugyanez áll a törvényes képviselő, a szülő vagy a gyámhatóság beleegyezése tekintetében is; utólag is megadható az s ha a teljeskorúság elérte előtt adatott, a megtámadhatóságot elenyészteti. A teljeskorúság elérése után azonban már nincs helye; mert a teljeskorúvá érett házasfélnek beleegyezésre többé szüksége nincs, minthogy most már érdekei fölött önmaga őrködik.

Különben pedig a beleegyezés és jóváhagyás akként eszközlendő ki, miként ezt a házassági akadály elhárításánál előadtuk.[7])

Megszünteti a megtámadhatóságot a házasfél helybenhagyása is. Hogy azonban ennek hatálya lehessen, a megtámadási határidő beállta után kell bekövetkeznie (e határidőről alább lesz szó).

Eme helybenhagyás továbbá korlátozott annyiban, hogy a kiskorú házastárs helybenhagyása a gyámhatóság megtámadási jogát meg nem szünteti,[8]) ami okszerű folyamánya amaz elvnek, hogy a gyámhatóság a kiskorú érdekei felett hivatalból is őrködni tartozik.

Miként már említők, a helybenhagyásnak, hogy hatályos legyen, a megtámadási határidő kezdete után kell történnie, mert ha akkor nyilváníttatik, midőn a megtámadási határidő még meg sem kezdődhetett, akkor annak jogi hatálya sem lehet;

[7]) 1894: XXXI. 64. §. Utólagos beleegyezésnek és jóváhagyásnak a 8. §. ellenére kötött házasság esetében mindaddig helye van, amíg a házastárs teljes korát el nem érte. (66. §.)

Az utólagos beleegyezés, illetőleg jóváhagyás a mindenkori törvényes képviselőt, beleegyezésre jogosult szülőt vagy gyámhatóságot illeti meg.

Az utólagos beleegyezés, illetőleg jóváhagyás megítélésére nincs befolyással az, hogy a kiskorú időközben 20-ik évét betöltötte.

Egyebekben az utólagos beleegyezésre és jóváhagyásra a 8—10. §-ok megfelelően alkalmazandók,

[8]) 1894: XXXI. 65. §. A helybenhagyás csak akkor hatályos, ha a házastárs oly időben nyilvánítja, amidőn ránézve az 57. §. szerint a megtámadási határidő már kezdetét vette.

Hogy az együttélés folytatása helybenhagyás-e, azt az eset körülményei szerint kell megítélni.

A 8. §. ellenére kötött házasság helybenhagyása a gyámhatóság megtámadási jogát meg nem szünteti.

mert a kényszerített, a tévedt vagy a megtévesztett helyben hagyása a kényszer, a tévedés vagy a megtévesztés hatása alatt a kiskorúé ily állapotának tartama alatt, a megtámadhatóságo meg nem szüntetheti.

2. További korlátozása a megtámadásnak, hogy az határ időhöz van kötve, és ha a meghatározott határidő alatt nem érvényesíttetik, akkor a megtámadhatóság önmagától enyé szik, — elévül.

A megtámadási határidő egy év.

E határidő kezdete a megtámadásra jogosított egyes pere felek különbözőségéhez képest különböző s habár a felekkel II. Rész foglalkozik, mindazáltal, minthogy a megtámadás elévü lési határideje a megtámadásra jogosított személyekkel elválaszt hatatlanul összefügg: ez oknál fogva már itt is kell azokka foglalkoznunk.[9])

Nevezetesen:

a) a fejletlen korúnak házassága köztekintetekből is aka dályozandó lévén és a felmentés joga az igazságügyi miniszte hatáskörébe tartozván, a megtámadási jogosultság is csak az illetheti, aki a felmentési jog gyakorlására hivatott; a meg támadásra tehát ily esetekben az igazságügyi miniszter felha talmazása alapján a kir. ügyész jogosult, kire nézve a meg támadási határidő azon a napon veszi kezdetét, melyen a fejlet len korú személy házasságáról hivatalosan értesült.

Míg a fejletlen kor tart, az e korban levő személyne perviteli képessége nincs, mihelyt azonban fejlett korba lép, megtámadási határidő rá nézve is kezdetét veszi, házassági perek

---

[9]) 1894: XXXI. 56. §. A megtámadásra jogosítva van:

a) a 7. §. ellenére kötött házasság esetében, amíg a házastárs fejle len kora tart az igazságügyminisztertől nyert felhatalmazás alapján a ki ügyész, ezentúl maga a házastárs;

b) a 8. §. ellenére kötött házasság esetében a fejlett korát elért ki korú házastárs és amíg kiskorúsága tart, az ő gyámhatósága;

c) az 53—54. §-ok eseteiben a kényszerített, tévedő vagy megtéves tett házastárs.

A gyámhatóság a megtámadás jogát az árvaügyész által gyakorolj

Az a házastárs, aki fejlett korának elérése után a házasságot hel benhagyja (44., 65. §§.), azt amiatt, hogy a 8. §. ellenére köttetett, me nem támadhatja.

ben perképessé válik, s ha a kir. ügyész a megtámadási pert megindította, annak folytatása a fejlett korba lépés napján magára a házastársra száll át.[10])

b) Kiskorú érdekeire a gyámhatóság hivatalból ügyel fel, ha tehát a házasság a 8. §. rendelkezései ellenére jött létre, megilleti a megtámadási jog egyrészt magát a kiskorút, másrészt a gyámhatóságot is, mely a megtámadást az árvaügyész által gyakorolja.

A megtámadási határidő a kiskorúra nézve a házasság megkötésének, a gyámhatóságra nézve a hivatalos értesülésnek napján kezdődik s ha a per folyama alatt a kiskorú teljes korát eléri, a gyámhatóság által indított per reá hárul át.[11])

Megjegyzendő itt, hogy a gyámhatóság értesülésével egyenlő ama törvényes képviselő vagy szülő tudomása is, kinek beleegyezése a megtámadást kizárja. Ha pedig mind a kettő beleegyezése szükséges, a határidő az utóbbi értesüléstől számítandó, s végül időközben nyert jogosultságnál, a megtámadás határideje a jogosultság elnyerésével egyidejűleg kezdődik.[12])

A gyámhatóság megtámadási jogát a beleegyezésre jogosított törvényes képviselő vagy szülő is gyakorolhatja, megtámadása azonban hatálytalan, ha azt a gyámhatóság a hivatalos értesüléstől számítandó 3 hónap alatt magaévá nem teszi.[13])

---

[10]) 1894: XXXI. 69. §. A házastárs házasságát csak maga támadhatja meg; a törvényes képviselőt e jog nem illeti.

Cselekvőképességében korlátolt házastárs a megtámadási perben perképes.

Ha a házastárs a 7. §. ellenére kötött házasság esetében a kir. ügyésztől indított per folyamán fejlett korát eléri, vagy a 8. §. ellenére kötött házasság esetében a gyámhatóság által indított per folyamán teljeskorúvá lesz, a per, úgy amint van, reá száll át.

[11]) Az előbbi jegyzet ide is vonatkozik.

[12]) 1894: XXXI. 58. §. A gyámhatóság tudomásával egyenlő hatályú azon törvényes képviselő vagy szülő tudomása, akinek utólagos beleegyezése a megtámadás kizárásához elégséges.

Ha ehez csak mindkettő utólagos beleegyezése elégséges és a tudomás különböző napon keletkezett, a határidőt a későbbi tudomás napjától kell számítani.

Annak, aki időközben vált beleegyezésre jogosulttá, korábbi tudomását úgy kell tekinteni, mintha a jogosultsággal egyidejűleg szerezte volna.

[13]) 1894: XXXI. 59. §. A 8. §. ellenére kötött házasság esetében a megtámadást a gyámhatóságra nézve megállapított határidő alatt meg-

A határidő lefolyását megakasztja a megtámadásra jogos házastárs cselekvőképtelensége vagy erőhatalom által gátoltatá a gyámhatósági megtámadásnál pedig, ha az értesítést a törvény képviselő vagy a gyám ugyanily gátló ok miatt meg nem teheti.

c) Megtámadhatja végül a házasságot a kényszerített, tévedt vagy a megtévesztett házastárs, kire nézve a megtámad határidő attól a naptól számítandó, melyen a kényszer hat alul felszabadult, a tévedést vagy a megtévesztést felismerte

Az akadály utólagos elhárításának és a megtámadás eln lasztásnak jogi hatálya, hogy a megtámadhatóságot teljes elenyészteti úgy, mintha nem is létezett volna.[16])

3. Végül megtámadó ok daczára sincs helye megtámadásnak:

a) ha a házasság birói ítélettel felbontatott, vagy az egy

---

teheti az a törvényes képviselő vagy szülő is, kinek beleegyezése a ház sághoz még hiányzik.

A megtámadás azonban hatályát veszti, ha a gyámhatóság hivata értesitésétől számított 3 hónap alatt azt magáévá nem teszi.

[14]) 1894: XXXI. 60. §. Ha a házastárs a megtámadás megtételét erőhatalom vagy cselekvőképtelenség által gátolva van, míg ezen akad tart, a határidő folyása szünetel.

Ezen rendelkezés megfelelően alkalmazandó, midőn az 58. §-b említett törvényes képviselő vagy szülő a gyámhatóság értesítésé gátolva van.

[15]) 1894: XXXI. 57. §. A megtámadás határideje egy esztendő.

E határidő számítandó:

a) a 7. §. ellenére kötött házasság esetében a kir. ügyészre né attól a naptól, amelyen a házasság megtámadhatósága hivatalos tudom sára jutott; a házastársra nézve, amely napon fejlett korát elérte;

b) a 8. §. ellenére kötött házasság esetében a gyámhatóságra né attól a naptól, amelyen a házasság megkötése hivatalos tudomására jut (58. §.); a házastársra nézve, amely napon a házasságot kötötte, ha pe akkor még fejletlen korú volt, amely napon fejlett korát elérte;

c) az 53—55. §-ok eseteiben attól a naptól, amelyen a házastár kényszer hatása alól felszabadult, vagy a tévedést, vagy a megtéveszt felismerte.

[16]) 1894: XXXI. 62. §. Ha a házasság a megtámadási határid belül, vagy a 61. §-ban meghatározott időpontok előtt megtámadva n volt, úgyszintén utólagos felmentés, beleegyezés, jóváhagyás és helyb hagyás eseteiben is (63—66. §§.) a házasság megtámadhatóságát úgy k tekinteni, mintha fenn sem forgott volna.

[17]) 1894: XXXI. 61. §. Megtámadásnak nincs helye:

a) ha a házasság birói itélettel fel van bontva, vagy a 74. §. ért mében megszünt;

házastárs holttá nyilvánítása következtében megszünt; ez esetekben rendszerint sokkal hosszabb idő múlik el, mint amennyi a megtámadásra határidőül meg van határozva, tehát a megtámadás rendszerint nem lenne már az elévülés miatt érvényesíthető és különben is a gyakorlati czél a felbontás vagy holttá nyilvánítás által el van érve; vagyonjogi követelmények pedig a házasság megtámadását nem indokolnák a felbontott házasságnál azért, mert itt a felbontás következményei már beálltak, tehát azokat az érvénytelenítés következményeivel összebonyolítani czélszerütlen lenne.

Ha pedig a megtámadható házasság holttá nyilvánítás következtében szünt meg, a viszonyok az itt előadottakkal egészen azonos eredményt mutatnak föl.

b) Nincs helye megtámadásnak, ha a fejletlen korú, kiskorú, kényszerített, tévedő vagy megtévesztett házastárs meghalt; az a házastárs tudniillik, akinek érdeke a házasság megtámadását követelte.

Habár a megtámadható házasság érvénytelensége rendszerint más harmadik személyek jogi igényeit is érinti: mindazáltal a megtámadási jog a házastárs személyes joga és ama tény, hogy a házasság megtámadására jogosult személy, megtámadási jogát míg élt nem érvényesítette, ama vélelmet emeli érvényre, hogy házasságát megtámadni nem akarta.

Ha a házastárs személyes jogát gyakorolni nem akarta, ha annak gyakorlására másnak joga nincs (69. §.), az ily jogosult házastárs halála után nincs többé megtámadásra jogosult személy.

c) Tévedés történt, midőn a holttá nyilvánított házastárs életben létéről az új házasságra lépő felek nem tudtak és házasságuk megtámadhatóvá válik, ha a holttá nyilvánitott jelentkezik (54. §. *f)*; ha azonban a holttá nyilvánított a jelentkezés után meghal, vagy az új házasság megszünik, megtámadásnak ilyen esetekben nincs helye.

Ha a holttá nyilvánítás alapján vélelmezett elhalálozást a holttá nyilvánított valóságos halála követi, megszünt a tévedés oka.

---

b) ha a fejletlen korú, kiskorú, kényszerített, tévedő vagy megtévesztett házastárs meghalt;

c) az 54. §. *f)* pontja alapján, ha a holttá nyilvánított meghalt vagy az új házasság megszünt.

Ha csak egyike a házasfeleknek tudott volna a holttá ny vánított életben létéről, a házasság semmis lenne; de me mindkét házasfél tévedett, mindkettő jóhiszemben járt el és se köztekintet, sem a házastársak magánérdeke nem követeli házasság érvényének megtámadását akkor, midőn a megtámad oka valósággal megszünt: ennélfogva ily esetekben okszerü megtámadás kizárása.

Ha pedig az új házasság szünt meg, akkor sincs ok a me támadásra, mert vagy felbontás által szünik meg és akkor az, amit az *a)* pontnál mondtunk; vagy pedig az egyik elhalálozása következtében szünik az meg és ily esetben se követeli semmiféle jogosult érdek, hogy a jóhiszemben eljá felek házasságának érvénye kérdésessé tétessék.

Az előadottak eredményeként megállapíthatjuk, hogy már megkötött házasság fennállása a czél, mely köztekintetekb szem előtt tartandó, mert csak ez magyarázza meg a házassá akadály utólagos elhárításának megengedését, a megtámadá határidő rövidségét és egyéb korlátozásait. Habár azonban összes rendelkezések a házasság fentartása felé hajlanak, min azáltal ha a megtámadás megtörtént, a megtámadható házasság megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása, vagy bejelenté sel [18]) történt megtámadása után úgy kell tekinteni, mintha me sem kötötték volna.

A megtámadható érvénytelenített, vagy megszünés utá megtámadott házasság jogi hatálya tehát a semmisség alapjá érvénytelennek kimondott házasság hatályával teljesen azono (Erről a XXI. fejezet értekezik.)

Épúgy, mint a semmis házasság megszünése után per tá gya nem lehet, — nem lehet az a megtámadható házasság sem.[1

[18]) 1894: XXXI. 68. §. A megtámadás, amíg a házasság meg ne szünt, keresettel, esetleg viszonkeresettel, a házasság megszünése után birósághoz intézett bejelentéssel történik.

A keresettel vagy viszonkeresettel történt megtámadást csak házasság megszünéséig lehet visszavonni.

A bejelentés visszavonása hatálytalan.

(Ezek részletes ismertetése a II. Rész keretébe tartozik.)

[19]) 1894: XXXI. 70. §. A 49. és 50. §-ok rendelkezései a megtáma dási perekre megfelelően alkalmazandók.

(A 49. §. a XIII. fejezet 8. jegyzete alatt idéztetik; az 50. §. pedi az itéletek jogi hatályánál a II. Részben fordul elő).

XIV. FEJEZET.

A házasság megszünése.

A házasság sem idő, sem feltétel által nem korlátolható állandó életközösség lévén, tartamának a házasságban élő személy egész élete tartamára kellene kiterjednie.[1])

Magánjogunk szerint azonban a személyiséget nemcsak a valóságos elhalálozás, hanem holttá nyilvánítás alapján a vélelmezett elhalálozás is jogilag megszünteti, tehát a megszünés nemcsak az egyik házastárs halálával, hanem annak holttá nyilvánításával is bekövetkezhet.[2])

Továbbá a házasság czélja az életközösség, mely a házastársaknak egymás iránti állandó vonzalmát, kölcsönös támogatását és odaadását feltételezi; ha e feltételek nincsenek meg, ha a házasfelek egyikének vagy másikának, vagy mindkettejének hiábájából a kölcsönös vonzalmat és támogatást kizáró oly tények merülnek fel, melyek az életközösséget elviselhetetlenné és ennek folytán lehetetlenné teszik, ha tehát a házassági czélok többé el nem érhetők: akkor a magánérdek a házasság felbontását követeli. Minthogy pedig a csupán jogilag fennálló, de minden tényleges és erkölcsi alapot nélkülöző házasság fentartása az állami érdekekkel is ellenkezik, tehát ily esetben az állami érdek a magánérdekkel azonos: ennélfogva házassági jogunk a házasságnak birói felbontással való megszünesét is megengedi.[3])

---

[1]) 1894: XXXI. 73. §. A házasság megszünik:
a) az egyik házastárs halálával (74. §,);
b) birói felbontással.
Holttá nyilvánítás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holttá nyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az itéletben elhunyta napjául van megjelölve.

[2]) 1894: XXXI. 74. §. Megszünik a házasság azáltal is, hogy az egyik házastárs a másiknak holttá nyilvánítása után házasságot köt, kivéve ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holttá nyilvánított él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis.

[3]) 1894: XXXI. 75. §. A házasság csak birói itélettel és csak a 76—80. §-okban foglalt okokból bontható fel.

Ezek szerint a házasságot az egyik házastárs halála, esetl
holttá nyilvánítása, vagy pedig birói felbontás szünteti meg.

A halál megszünteti az összes életviszonyokat, tehát term
szetesen a házasságot is.

A holttá nyilvánítás pedig akként jelentkezik, mint a f
tétlen érvénytelenítő kettős házassági akadály elhárítási módj

A házasfél, kinek házastársa az életközösséget oly huzam
ideig megszakította, mint amennyit a holttá nyilvánítás feltét
lez,[4]) annak daczára sem köthetne új házasságot, hogy háza
társának elhalálozása alaposan feltételezhető, mert előbbi háza
sága igazolhatólag meg nem szünt. De mert a holttá nyilván
tással bizonyított vélelmezett elhalálozás jogi hatálya a valós
gos elhalálozással a magánjogi viszonyok szempontjából azono
azt a házasság czéljaival is megegyeztethetőnek mondhatjuk
a vélelmezett elhalálozásnak is a házasságot megszüntető hatál
kell tulajdonitanunk.[5])

Különbség van mégis a megszünés e két oka között, me
míg a halál feltétlenül vet véget a házasságnak, a holttá nyi
vánítás csak oly feltétel alatt, ha a holttá nyilvánítás után a
elhaltnak vélelmezett személy házastársa új házasságot köt, me

---

[4]) 1868: LIV. 523. §. Az eltünt egyén megholtnak csak úgy véle
mezhető: *a)* ha születésétől számítva nyolczvan év elmult és tartózkodá
helye tíz év óta nem tudatik;

b) születési idejére való tekintet nélkül, ha tartózkodási helye ha
mincz egész esztendőn át ismeretlen;

c) ha háborúban nehéz sebet kapott, vagy ha valamely hajón vo
midőn ez törést szenvedett, vagy ha más módon halálveszélyben forgott
azóta három év már lefolyt.

[5]) 1894: XXXI. 132. §. Az 1868. évi LIV. t.-cz. 522. §-ának az
rendelkezése, hogy a házastárs a holttá nyilvánítást a házassági kötel
feloldása végett kérheti, hatályon kívül helyeztetik.

A holttá nyilvánítási eljárás akár az idézett törvény 522. §-ának
pontja szerint jogosult, akár a házastárs kéri annak megindítását, az ör
kösödési perben illetékes törvényszéknek vagy annak a törvényszékne
hatáskörébe tartozik, amelynek területén az örökösödési perben illeték
járásbiróság székhelye van. Házasságvédő akkor sem rendelendő, ha
holttá nyilvánítást a házastárs kéri.

A jelen törvény alkalmazásában az 1868: LIV. t.-cz. 522. §-ának
pontja szerint jogosultnak (ez az örökös) kérelmére hozott holttá nyilváni
itélet egyenlő hatályú a házastárs kérelmére hozott holttá nyilváni
itélettel.

e nélkül nincs ok arra, hogy az előbbi házasság megszüntnek tekintessék; további feltétel, hogy az új házasságot kötő felek jóhiszemben legyenek; hiányzik a jóhiszeműség, ha a felek bármelyike tudja, hogy a holttá nyilvánított még él; sőt ily esetben a kettős házassági feltétlen érvénytelenítő akadály áll elő.

Feltétel végül, hogy az ujonnan kötendő házasság egyéb okból se legyen semmis, mert különben, a semmis házasság nem lévén házasság, ennek tényleges fennállása az előzőleg tényleg és jogilag fennállott házasság további fennállását meg nem szüntetheti.

Áttérve a felbontásra, kiemelendőnek tarjuk mindenekelőtt, hogy ennek a semmisségen vagy megtámadhatóságon alapuló érvénytelenítéssel közös ismertető jelei nincsenek; — különbségeik szembeszökők.

A semmisségen vagy a megtámadhatóságon alapuló érvénytelenítés okai mint házassági akadályok már a házasság megkötése előtt, mint a szabad beleegyezést kizáró okok, vagy pedig mint lényeges alaki hiányok már a házasság megkötése idején léteztek: míg ellenben a bontó okok csak a házasság megkötése után keletkezhetnek.

Az érvénytelenített házasságot úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna; jogi hatálya, melyet a házasság eredményezett, megszünik és kizárólag tényleges következményei maradnak fenn: ellenben a felbontott házasság a felbontás jogérvényes bekövetkezéséig tényleg és jogilag fennálló házasság; hatálya és következményei a felbontás után is fenmaradnak, még pedig nem csupán mint a fennállott köteléknek tényleges, hanem mint a jogérvényesen fennállott házasságnak tényleges és jogi következményei.

A jog szabályainak megfelelő házasságnak egyenlően alkotó eleme egyrészt a törvényesség, másrészt az állandóság. Ezen alapul az érvénytelenített és felbontott házasság közt az a további különbség, hogy az érvénytelenítés rendszerint állami érdeken és köztekinteteken alapuló, mindig jogi, — a felbonthatóság ellenben kizárólag magánérdeken nyugvó czélszerűségi követelmény; ebből következik, hogy érvénytelen, tehát jogellenes házasság fennállása köztekintetekből nem türhető: érvényes házasság felbontása ellenben, az életközösség állandóságának

védelme szempontjából, ha eme házassági czél fentartása ki v zárva, — csak megengedhető.

Az állandóság az érvényes házasság fentartását követelv az állami szempont a felbonthatóságnál akként érvényesül, ho a felbontás feltételei, mint bontó okok, tüzetesen meghatározva

E feltételek közé a szabad beleegyezés nem tartozhat bontó ok nem lehet, mert ha a házasság mint jogügylet a me kötés után is akként a felek uralma alatt állana, hogy a szabad beleegyezéssel bármikor felbonthatnák, akkor az semmib sem különbözné egyéb magánjogi ügyletektől, melyeket a fel szabadon kötnek, szabadon bontanak fel. A szabad beleegyez államjogi szempontokból, köztekintetekből nem bontó ok.

A tüzetesen meghatározott bontó okok tehát, annak daczá hogy első sorban magánérdekek védelmére szolgálnak, ne tévesztik szem elől a közérdek követelte állandóságot sem.

Az itt jelzett kettős szempont nyer kifejezést a magy házassági jog 76—80. §-aiban megállapított bontó okokba melyeket a következő fejezet ismertet.

XV. FEJEZET.

A házassági bontó okok.

Házassági bontó ok a házastársnak házastársa ellen elk vetett oly szándékos cselekedete, vagy azzal szemben tanusíto oly mulasztása, mely vagy már önmagában hordja a házassá fennállását megtámadó, vagy azt veszélyeztető jelleget, vag lehet az csupán oly magaviselet vagy ténykedés is, melyb ama jellegre következtetés vonható.

A cselekmény a házastárs ellen és a házastárs személyébe egyszersmint a házasság ellen is irányul, tehát legenyhéb jelentkezésében is a házassági jog szempontjából a vétek és vétkesség elemeit foglalja magában és maga után vonja a vé kességnek a házassági jogban megállapított következményé mely abból áll, hogy a házastársa által házastársi minőségébe sértett fél, házastársának vétkessége alapján a házasság felbon tását kérheti.

E vétkesség míg egyrészt nem zárja ki a netaláni büntetőjogi felelősséget, másrészt a sértett házastárs az ellene elkövetett vétek daczára is folytathatja az életközösséget, mert házastársának vétke őt feljogosítja ugyan, de nem kötelezi az életközösség felbontásának kérelmezésére.

A bontó okoknak alapul szolgáló cselekmények vagy mulasztások kétfélesége alapján feltétlenül bontó és viszonylagosan bontó okokat kell megkülönböztetnünk.

Az előbbiek oly bontó okok, melyeknek alapja a házasság fennállását feltétlenül veszélyeztető cselekmény, az utóbbiak pedig oly bontó okok, melyek a házasságot csak bizonyos viszonyok és körülmények között veszélyeztetik, alapjuk a házasságot viszonylag veszélyeztető cselekmény vagy mulasztás.

A feltétlen bontó okok alapján a házasság felbontásának kérelemre mindig helye van, a visszonylagosak alapján azonban csak akkor, ha a bíró a házasfelek egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembe vételével meggyőződött arról, hogy a felhozott bontó oknak alapul vett tény következtében a házassági viszony annyira fel van dúlva, hogy a felbontást kérő félre a további életközösség elviselhetetlenné vált.

A feltétlen bontó oknál tehát elegendő az ez oknak alapul szolgáló cselekményt bizonyítani, a viszonylagosnál ellenben nemcsak a bontó okul felhozott cselekményt, hanem még azt is be kell bizonyítani, hogy az életközösség folytatása elviselhetetlen.

Mily körülmények tehetik az életközösség folytatását elviselhetetlenné? ezt csak általánosságban és csak elvileg lehet meghatározni, mert ez az életviszonyok változatosságánál és az esetek főleg pedig a különböző társadalmi állású és műveltségű személyek szokásainak és jellemének változatosságánál fogva különböző; míg ugyanaz az ok egyik esetben, bizonyos személyek között az életközösség folytatását lehetetlenné teszi, más esetben ugyanaz, más személyek közt az életközösséget fel nem dúlja.

Ily viszonylagos esetekben a bíró lesz hivatva egyrészt a bontó okot, másrészt ennek következményeit is mérlegelni, mert csak eme következményekre való figyelem mellett döntheti csak el: felbontható-e a házasság vagy nem?

A feltétlen bontó okok, melyek alapján a házasság kérelemre felbontandó, ezek:

1. *A házasságtörés.*[1]) Ez a házassági életközösség legsúl sabb megsértése; bekövetkezik pedig különböző nemü két személynek nemi érintkezése által, kik közül legalább az egy nek házastársa más, mint akivel nemileg érintkezett.

Még a mult század törvényhozásai is különbséget tet a nő és a férfi házasságtörése között. Igy például a C Napoleonig Francziaországban a férfi házasságtörését váló okı nem tekintették; a Code 230. §-a pedig csak akkor tekint férfit házasságtörőnek, ha nejével közös házában ágyast t Az 1884. évi julius 27/29-iki törvény azonban a Code 230. §-ár eme szavait: »lorsqu'il aura tenu sa concubine dans la mai commune«, törülte s ma már a férfi házasságtörése a nőé egyenlő jogi következményűnek tekintetik nemcsak Franc ország, hanem — Bádent kivéve — az összes czivilizált állam törvényeiben.

Házassági jogunk a házastársak egyenjogúságának e alapján szintén eme jogilag és erkölcsileg egyedül indokolh tisztultabb nézetet követi és különbséget férfi és nő házass törése közt nem tesz.

Hogy azonban a nemi érintkezés vétkessége és enı alapján a házasságtörés megállapítható legyen, annak öntudat nak és szándékosnak kell lenni; az erőszakos nemi közösü passiv áldozata tehát a házasságtörést el nem követheti; de n nem állapíthatják annak tényálladékát oly körülmények s melyek alapján a házasságtörés ténye teljesen bebizonyítottı nem tekinthető.

Vélelem alapján a házasságtörés meg nem állapítható é szokásos kánonjogi nézet: »Adulterii praesumptio insurgit, quaı solus cum sola inventus est in loco secreto et abdito«; a mag házassági jogban bontó okul felvett házasságtörés tényét n igazolhatja.

Nem a házasságtörés vélelmének, hanem valóságos ház ságtörésnek kell fenforogni, hogy e feltétlen bontó ok m állapítható legyen.

A házasságtöréssel egyenlően súlyos megsértése a ház sági életközösségnek a természetellenes fajtalanság és a ket

---

[1]) 1894: XXXI. 76. §. A házasság felbontását kérheti az a házas kinek házastársa házasságtörést vagy természet elleni fajtalanságot kö el, avagy tudva, hogy házassága még fennáll, új házasságot köt.

házasság is, miért is házassági jogunk ezeket is a házasságtörés fogalma alá vonja.

Ha a házastársak valamelyike a sodomitaság bármely faját elköveti, vagy ha házastársát elhagyva, mással köt házasságot: eme tények bármelyike elegendő arra, hogy a másik házastárs a házasság felbontását feltétlenül kérhesse; mert egyik esetben az undorító tény által az erkölcsi érzületet mélyen sértő ok, másik esetben a házastársi köteles hűség megszegése és ezekkel az életközösség bensősége ellen elkövetett súlyos sérelem minden kétséget kizáró módon bizonyítva van.

2. *A házastársnak jogos ok nélkül való elhagyása.*[a]) Jogos ok csak a hivatásszerű távollét, vagy valamely érvénytelenítő vagy bontó ok lehet. Ha ily ok van, az elhagyás jogosult, minden más ok jogosulatlan. Bontó ok tehát az elhagyás, a hivatásszerű távollét kivételével, a házassági jogon nem alapuló bármily okon, melynek sem minőségét, sem természetét, sem külső jelenségeit, sem belső tartalmát, sem kutatni, sem felfedezni nem szükséges, mert az mindig bontó ok, ha czéljául a házassági életközösség felbontását tűzi ki.

Az életközösség felbontására irányuló czélzatot pedig az elhagyás folytán keletkezett különélés időtartama alapján lehet csak meghatározni, mert a törvény rendelkezései erre más támasztó pontot nem szolgáltatnak.

S habár a kölcsönös beleegyezés nem bontó ok; minthogy az elhagyást követő különélésnek törvényesen meghatározott időtartama már önmagában véve elegendő a bontó ok megállapítására: ennélfogva mindazokban az esetekben, midőn az elválni szándékozó házastársak között a házasság felbontására és az ezzel kapcsolatos kérdésekre nézve az egyetértés teljes s ha más, valósággal fenforgó bontó ok nyilvánossá tétele erkölcsi

[a]) 1894: XXXI. 77. §. A házasság felbontását kérheti az a házasfél, kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott:

a) ha a házassági életközösséget megbontó házasfél házastársának elhagyásától számított hat hó elteltével birói határozattal az életközösség visszaállitására lett kötelezve és a határozatnak a biróilag megszabott határidő alatt igazolatlanul eleget nem tesz;

b) ha a házassági életközösséget megbontó házasfél, kinek tartózkodási helye legalább egy év óta ismeretlen, az életközösségnek egy év alatt leendő visszaállítására birói hirdetmény útján felhivatott és e felhivásnak igazolatlanul eleget nem tesz.

szempontból vagy köztisztességi tekintetekből érdekük elle van, vagy egyáltalán fenn sem forog: ily esetben a valóságga fenforgó, vagy nem is létező bontó ok helyettesítőjéül minteg önként kinálkozik eme bontó ok, melynél csupán az elhagyá és különélés tényét és tartamát kell bizonyitani, hogy a háza ság akár a felek hallgatag kölcsönös beleegyezése alapján felbontassék; mert ama körülmény, hogy az elhagyás kölcsönö beleegyezésből, vagy más okból történt-e? bírósági ellenőrz tárgya nem lehet.

A bírósági ellenőrzés lehetetlensége miatt nem fog i érvényesülni ama rendelkezés sem, mely szerint a házassá felbontását nem kérheti az a házasfél, aki házastársának vétke cselekményébe beleegyezett, vagy abban részes volt; mert his az elhagyást okadatolni nem szükséges és így a kölcsönös bel egyezés fel sem deríthető.

A felbontás ez okának használatba vételétől az sem tar hatja vissza a feleket, hogy a bontó ítéletben a házasfél, kine hibájából a házasság felbontatott, vétkesnek nyilvánitandó. Ne azért, mert ha a felbontásra és a házassági viszonyból ered összes kérdésekre nézve a váló felek között az egyetértés teljes sem erkölcsi, sem anyagi hátrányt a vétkesség kimondása il esetekben maga után nem von.

Erkölcsi hátrányt nem, mert a bontó ítéletben kimondot vétkesség ily esetben diffamáló nem lehet, a becsületet ne érinti; anyagi hátrányt pedig nem, mert hisz a házasság viszonynyal kapcsolatos vagyoni kérdések is egyezségileg re deztetnek.

Az elhagyáson alapuló felbontás eseteinél az ismert helye lakó és az ismeretlen tartózkodású házastárs házasságánál különbség csak a különélés időtartamának különbözőségébe nyer kifejezést; és az ismeretlen helyre költözött házasfél kö vetlenül fel nem hívható az életközösség helyreállítására, a kö vetett felhívásnál pedig az értesülés valószinüségének határide is figyelembe jő.

Az ismert helyen hat hónapig elválva élő házastárs bír felhívásra az életközösséget a bíróság által meghatározandó id alatt helyreállítani köteles, mert a bírósági felhívás eredmény telensége maga után vonja a felbontást. Hiánya a törvényne hogy a bíróság által meghatározandó határidőnek sem mini

malis, sem maximalis határa megállapítva nincs; lehet az néhány nap, de lehet az esetleg néhány év is, mert a bíróságot elhatározásában semmi sem korlátozza.[3])

Az ismeretlen helyen tartózkodás tartama egy év, és a hirlapi hirdetéssel eszközlendő bírói felhívás egy évi határidőt szab az elköltözött házastársnak a visszatérésre, mi ha eredménytelenül lefoly, a felbontásnak helye van.

3. *A házastárs életének, testi épségének vagy egészségének veszélyeztetése.*[4])

A házasságtörés a házassági életközösség erkölcsi, a házastárs élete vagy egészsége ellen elkövetett cselekmény annak természetes alapjait ingatja meg. Bármelyik rendüljön meg, lehetetlenné válik az életközösségnek folytatása.

Az önfentartás természetes ösztönének megtagadását követelné a házasféltől a házassági életközösség folytatására való kötelezés akkor, midőn élete, testi épsége vagy egészsége van koczkán a házasságban.

Vajjon a házastársnak házastársa ellen intézett merénylete a büntető törvény súlya alá esik-e vagy nem? hogy az végrehajtatott-e, vagy a kisérlet, sőt csak a szándék stádiumában maradt-e? mindez eme házassági bontó oknál, mint bontó ok, egyenlően mérlegelendő.

Mihelyt a tényekből okszerű következtetés vonható arra, hogy a házastárs házastársának élete ellen tört, — őt, testi épségét vagy egészségét veszélyeztető módon súlyosan bántalmazta, a másik házasfél a felbontást kérheti; még pedig nem az elkövetett bántalmazás következményeinek minősége, hanem magának a ténynek alapján.

Igy például, ha mérgezési kisérlet, sőt ha csak bebizonyított szándék fordul elő; habár a házastárs életére, egészségére vagy testi épségére semminemű káros kihatás sem következik be: a bontó ok megvan, mert ezen tény maga elég a házastárs élete ellen való törés bizonyítására.

---

[3]) A házassági jogról szóló törvényjavaslat egy évi határidőt tartalmazott, mint mely alatt, ha a különélés megszakítás nélkül tartott, a felbontás kimondandó lett volna. A képviselőház igazságügyi bizottsága a biróság által kitüzendő határidő maximumot törölte.

[4]) 1894: XXXI. 78. §. A házasság felbontását kérheti az a házasfél, kinek házastársa élete ellen tört, vagy kit házastársa testi épségét avagy egészségét veszélyeztető módon szándékosan súlyosan bántalmazott.

Míg tehát absolute alkalmatlan eszközzel bűntényt se elkövetni, sem megkísérelni nem lehet: az ezen bontó ok elem nek megalkotására alkalmas.

Tegyük fel, hogy a házastárs házastársát arzénnel akar megmérgezni, de abban a hiszemben, hogy mérget önt a poharáb abba fehér czukrot szór. A büntető törvény szempontjából büntetendő cselekménynek szándékáról igen, de még kisérleté sem lehet szó; mert hisz feltétlenül alkalmatlan eszközzel bű tény sem el nem követhető, sem meg nem kisérelhető; holott e tényt, vagyis a mérgezési szándékot a házastárs bontó ok sikerrel felhozhatja, minthogy itt nem a szándékolt czél er ménye, hanem maga a szándék döntő, mert azzal az életközöss ellen a vétség teljesen be van fejezve.

4. *Súlyos büntető ítélet.*[5]) Eme bontó ok alapján a házast akkor léphet fel, ha házastársát a házasság megkötése ut halálra, vagy legalább 5 évi fegyházra ítélték.

Eme bontó ok alapja az elítéltetés, mely az ítélet jogerő emelkedése által válik kétségtelenné; míg a jogerőre emelked be nem következik, nincs kizárva az ítélet megváltoztatásán lehetősége, tehát addig nem lehet bontó okról szó.

A halálos ítélet jogerőssége a legrövidebb idő alatt ma után vonja ugyan a végrehajtást, ez pedig a halált, tehát házasság a halál következtében megszünnék és így a felbont nak tulajdonképen ily esetben már tárgya nem is lenne: mert a halálos ítéletet megkegyelmezés fegyházbüntetésre en hítheti, sőt minden jogi hatályát is megszüntetheti: ennélfog nem ellenmondás az, hogy a halálos ítélet is bontó ok.

Különben pedig, ha megkegyelmezés következtében a bünte ítélet hatálya bár egészen is elengedtetnék, ez a bontó ok nem szünteti meg; mert azt az elítéltetés ténye és nem köv kezménye alkotja.

Eme bontó oknak ugyanis nemcsak a házassági életközö ség rendszerint bekövetkezendő hosszabb ideig tartó tényleg

[5]) 1894: XXXI. 79. §. A házasság felbontását kérheti az a házast kinek házastársát a házasság megkötése után halálra, vagy legalább évi fegyházra vagy börtönre ítélték.

A házasság felbontásának nincs helye, ha a házasfél a büntette házasság megkötése előtt követte el és erről házastársának a házass megkötésekor tudomása volt.

megszakítása a létesítő oka, mert hisz az ítélet minden körülmények között, nevezetesen megkegyelmezés esetén, a házassági életközösséget meg sem szakítja: hanem bontó ok ez azért, mert tönkre teszi az életközösség erkölcsi feltételeit, t. i. a kölcsönös becsülést és szeretetet; eltörülhetetlen bélyeget nyom nemcsak az elítéltre, hanem megbélyegzett nevét viselő házastársára is, és ellenkeznék a jogi érzettel, hogy az ártatlan házastárs házastársa bűntényének következményeit szintén viselje.

Ha azonban a házastárs, midőn házasságra lépett, tudta, hogy házastársa ama bűntettet, melyért elítéltetett elkövette: akkor ama bűntény következményeivel már eleve számolhatott; tehát el kellett határozva lennie házastársa sorsának megosztására és így eme bontó okot sikerrel nem érvényesítheti; az rá nézve nem lehet bontó ok.

Az elősorolt négy bontó ok ki nem merítheti az eseteket, melyek között a házastársak életközössége ehviselhetetlen; a már említett okok önmagukban elegendők a házassági viszony felbontására. Lehetnek azonban oly okok is, melyek önmagukban véve azt elő nem idézhetik ugyan, de oly viszonyok és körülmények között merülhetnek fel, hogy a családi élet feldúlását vonhatják maguk után. *Ezek a viszonylagos bontó okok.* Ezeknek egyes esetei tüzetesen föl nem sorolhatók, mert az élet különböző viszonyait mind megjelölni lehetetlen, itt csak általános elvi kijelentés a szabály, melyet minden egyes esetben az eljárásra hivatott bíró alkalmaz.

A viszonylagos bontó okok házassági jogunkban következők:[6])

---

[6]) 1894: XXXI. 80. §. A házasság az egyik házasfél kérelmére felbontható, ha a másik házasfél:

a) a házastársi kötelességeket a 76—78. §§-ok esetein kívül, szándékos magaviselete által súlyosan megsérti;

b) a házastársak családjához tartozó gyermeket bűncselekmény elkövetésére vagy erkölcstelen életre rábirja, vagy rábirni törekszik;

c) erkölcstelen életet megátalkodottan folytat;

d) a házasság megkötése után öt évnél rövidebb tartamú fegyházra vagy börtönre, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra ítéltetett.

Ezen esetekben a házasság csak akkor bontható fel, ha a bíró a házasfelek egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembe vételével meggyőződött arról, hogy a felsorolt okok valamelyike következtében a házassági viszony annyira fel van dúlva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált.

1. *Ha az egyik házasfél a házastársi kötelességeket súlyo megsértette ugyan, de a sérelem a feltétlen bontó okok egyike elemeit sem tartalmazza;* a házassági kötelesség ily súlyos m sértése lehet például a házasságtörés vélelme, a segély, a tá gatás, az eltartás, vagy pedig a házassági tartozás állandó m tagadása stb.

Egyáltalán mindazok az esetek, melyekben az engesz hetlen gyülölség nem puszta szó, hanem a házassági kötelessé megszegésének következménye, jövőben e törvényes rendelk alá lesznek sorolhatók.

Az eddigi bírói gyakorlat megkövetelte, hogy oly tén bizonyíttassanak, melyekből az engesztelhetetlen gyülölsé okszerü következtetés vonható; megkövetelte a gyülölet in kolását, különben a felbontásnak nem adott helyt. (Igy példá 1. a felbontásnak hely nem adatott, mert a gyülölet indoko nem volt. Döntvénytár III. 195. 2. Hely adatott a felbontás anyagi zavarba döntéssel indokolt gyülölség alapján. Döntvén VI. 215. 3. Testi bántalmazás. Döntvénytár XIII. 1781. 4, B mérlő szavak és megvető nyilatkozat Döntvénytár X. 79., X 115. 5. Egyenetlenkedés miatt. Döntvénytár VII. 110. 6. Há társi és apai kötelességek nyilt megszegése. Döntvénytár V 215., IV. 64„ III. 299. és mindezen esetekben a felhozott t az engesztelhetetlen gyülölség indokául szolgált.)

A gyülölség oka az a tény volt, mely az életközös folytatását lehetetlenné tette.

A különbség a mult és jelen között tehát csak az, h a multban a házassági kötelesség mindennemü megszegésé okozataként jelentkező engesztelhetetlen gyülölség ellen n őrizhető érzete volt a bontó jogczím, míg most nem az oko hanem maga az ok, t. i. a házastársi kötelesség megszeg vagy teljesítésének elmulasztása és az ezt tanusító tény m fogja adni a jogczímet, illetőleg okot a felbontásra.

Igazolva látom ez álláspontomat a kir. Curiának munk írása közben hozott következő ítéleteivel:

I. 1895. évi november 8. 8178. sz.: »Jóllehet az 1894:XX t.-czikk szerint az engesztelhetetlen gyülölet bontó okot n képez és jóllehet az a felperesi állítás, hogy alperes házass törést követett el, oly módon bebizonyítottnak nem tekinth hogy az ítélet alapjául szolgálhatna; mindazáltal tekintve

hogy úgy a helyhatósági bizonyítványnyal, mint a tanúk vallomásaival be van győzve, hogy alperes minden jogos ok nélkül felperesnőt elhagyva Romániába távozott és jelenleg ismeretlen helyen tartózkodik; minthogy továbbá bizonyítva van az is, hogy alperes P. K.-val oly szorosabb összeköttetésben élt, mely a házastársi kötelességgel össze nem egyeztethető; mindezekkel pedig bizonyítva van az, hogy alperes a házastársi kötelességeket szándékos magaviselete által súlyosan és pedig oly mérvben sértette meg, hogy felperesre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált, ez esetben pedig a házasság a másik házastárs kérelmére a fent idézett törvény 80. §. *a)* pontja alapján felbontható; és tekintve végül, hogy a 139. §. szerint a törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt letrejött tények alapján is felbonthatók, ha ezen tények a jelen törvény szerint bontó okot képeznek: ezeknélfogva a másodbírósági ítéletnek a házassági kötelék felbontását tárgyazó hivatalból felülvizsgált részét a fentebb előadott okokból volt helybenhagyandó és miután a házasság az alperes férj hibájából bontatott fel, tekintettel a törvény 85. §-a rendelkezésére, alperes férj vétkesnek volt nyilvánítandó«.

II. 1895. évi november 6. 8630. sz. a. a két alsóbb fokú bíróságnak engesztelhetetlen gyűlölség alapján hozott bontó ítéletét a kir. Curia helybenhagyta a következő indokolással: »Az 1894: XXXI. t.-czikk hatályba lépvén, ennek értelmében a házassági kötelék jelenben már csak az e törvényben felsorollt bontó okok valamelyike alapján oldható fel. Ehhez képest felperes keresetének helyt kellett adni, mert a kihallgatott tanúk vallomásai s a felek beismeréseinél fogva be van bizonyítva, hogy alperes nejét 1893. deczember havában elhagyta, de az elhagyást megelőzőleg is már több időn át nejének eltartásáról nem gondoskodott, ettől állandóan elkülönítetten él, sőt hozományát is elköltötte, mi által felperesre a házassági kötelék elviselhetetlenné vált. Ezeknél fogva tehát alperes a 1894: XXXI. t.-czikk 80. §. és 139. §-a értelmében okot szolgáltatott arra, hogy a felperes által kért házassági kötelék az ő hibájánál fogva felbontassék.«

III. Az alsófokú bíróságoknak engesztelhetetlen gyűlölség indokából hozott bontó ítéletét a kir. Curia helybenhagyta 1895. évi decz. 10. 8546. sz. a. hozott ítéletével is, következő indokolással:

»Felperes a per során alperesnek saját beismerésével
kihallgatott tanúk vallomásával kétségtelenül bebizonyíto
hogy férje, az alperes, a házasság rövid tartama alatt könnyel
életet élt s hogy öröklött vagyonát teljesen elpazarolta ú
hogy saját vallomása szerint életének fentartása czéljá
Ó-Budára kocsisnak szegődött; továbbá, hogy alperes v
durván bánt s őt többször tettleg bántalmazta és hogy 18
január 11-én, midőn felperes alperesnek durva bánásmódja
bántalmazása miatt menekülni volt kénytelen, alperes a felpe
ruhaneműit összetépte és összeégette; alperes ezen cselekm
nyeivel az 1894. évi XXXI. t.-czikk 80. §. *a)* pontja szerin
házassági viszonyon helyrehozhatlan csorbát ejtett; miután pe
a fentidézett törvény 139. §-a szerint a korábbi jogszabály
alatt létre jött tények alapján az ezen törvény hatályba lé
előtt kötött házasságok is felbonthatók, ha ezen tények a je
törvény szerint bontó okot képeznek, ennélfogva a másodbí
ság itéletének helybenhagyásával a peres felek közt lét
házasság felbontását kimondani s alperest, mint akinek hi
jából a házasság felbontatott, az idézett törvény 85. §-a rend
kezéséhez képest vétkesnek nyilvánitani kellett.«

Mind a három esetben az alsó bíróságok az indokolásb
előadott tényekkel igazoltnak találták az engesztelhetetlen gy
lölséget és ennek alapján a felbontást: a kir. Curia ellenben
régibb jogszabályokat már nem köthette, hanem az új törvé
rendelkezéseit tartotta szem előtt és ezek figyelembe vételé
ugyanazokat a tényeket, melyek az alsó biróság előtt az enge
telhetetlen gyűlölség megállapitását vonták maguk után, eleg
dőknek találta arra, hogy a felbontást a 80. §. *a)* pontja alapj
kimondja. Ezzel ama felállított tételem, hogy ezelőtt a tény
következményeként jelentkező engesztelhetetlen gyűlölség (te
az okozat) volt, most pedig maga a tény a bontó ok, megerősít
nyert. Viszonylagos bontó okok továbbá, ha az egyik házast

2-szor a házastársak családjához tartozó gyermeket bű
cselekmény elkövetésére, vagy erkölcstelen életre rábirja, va
rábírni törekszik;

3-szor erkölcstelen életet megátalkodottan folytat;

4-szer a házasság megkötése után öt évnél rövidebb fe
házra vagy börtönre, vagy nyereségvágyból elkövetett vét
miatt fogházra itéltetett.

A házastársi kötelesség megsértésének súlyosságát, a családhoz tartozó gyermekek bűncselekményre vagy erkölcstelen életre csábításánál és a házastárs erkölcstelenségénél a bűncselekményt vagy az erkölcstelenséget s végül az elítéltetésnek hatását a bíróság egyrészt abból a szempontból mérlegeli, fenforognak-e ily esetek? másrészt a házastársak összes életviszonyaira kihatólag vizsgálja, alkalmasak-e azok a házastársak életközösségének oly mérvü feldúlására, hogy a házasélet további folytatása elviselhetetlennek legyen tekinthető?

Mindezek viszonylagos mérlegelése birósági feladat; az általános elvi kijelentés meg van a törvényben, de annak a viszonyokhoz való alkalmazásában oly korlátlan hatalom van a biró kezében, milyent a magánjog terén sehol sem látunk.

Tételes jog által előzetesen meg nem határozható esetekben lesznek hivatva biróságaink kiszolgáltatni az igazságot, mely egyrészt a házasság fentartásához füződő állami érdek, másrészt a felbontást követelő magánérdek összeütközése alkalmával az érdekellentét kiegyenlítésében fog nyilvánulni és az egyes esetek pontozatosan felsorolhatók nem lévén, a legtágabb terjedelemben érvényesülni kell majd itt a méltányossági tekinteteknek, melyeknek azonban minden egyes esetben a házassági jog értelmében mérlegelendő vétkesség körül kell forogni, mert ily vétkesség nélkül felbontásnak helye soha sem lehet.[7])

---

[7]) *Sztehlo Kornél* a Jogt. Közlöny 1893. évi 50., 51., 52. és 1894. évi 1., 2., 3., 4. és 5. számaiban az akkor még javaslat alakjában ismert házassági jogot érdekesen és igen tanulságosan ismertetvén és birálván, hibáztatja, hogy a javaslat (most már törvény) a felbontás megengedése tekintetében a vétkesség rideg elvének álláspontjára helyezkedett: »Ha a törvény — úgymond — nem elégszik meg a *kölcsönös beleegyezéssel,* hanem vétkességet kiván, nohát lesz vétkesség. Ha nem volt, majd csinálnak a felek váló okot. Nem is kell az igen egyszerü hütlen elhagyást választani, mert hát ennél egy évig várni kell. A férj jól elveri a feleségét, vagy csinálnak egy kis házasságtörést. A vétkességi elv oda tereli a dolgot, hogy a válóperek mind botrányosak lesznek stb.« Jogt. Közlöny 1894. 2. szám 12. és 13. lap. (A szabad beleegyezés elvét indítványozta a jogügyi bizottságban Weszter Imre is.) Épen azért, hogy a bontó perek botrányosak ne legyenek, nagyon helyes a 80. §. *a)* pontjának általános kijelentése, melyet Sztehlo is helyesel (Jogt. Közlöny 1894. 3. sz. 20. lap) s mely az eddigi bírósági gyakorlatnak teljesen megfelelvén, hivatva van biztosítani a házassági perekben a jogfolytonosságot.

XVI. FEJEZET.

Az ágytól és asztaltól való elválás.

A felbontás a házasságot tényleg és jogilag szünteti m
megszüntethető az azonban csupán csak tényleg is, ami jogsz
alapon az ágytól és asztaltól való elválasztásnak bírói kim
dása által történhet.

Az ágytól és asztaltól való elválás tehát, — ha az
biróság határozza el — a házassági együttélésnek tényleges
jogszerű megszüntetése.

A felbontást első sorban magánérdek követeli, alapja
az egyéni szempont, fel van-e dúlva a házasság? amit magá
a házasfélnek felfogása, műveltsége, érzelmei, lelki állapota
alapján lehet csak eldönteni. Érvényesülnek ugyan a lélekt
okok, de nem elvontan, hanem a házasfelek belső világáho
e világ külső nyilvánulásaihoz viszonyítva.

Ha pedig a felbontás indító oka első sorban a mag
érdek, mert hisz annak csak a magánfél kérelmére van hel
akkor tért kell engedni a magánérdeknek addig a hatá
melynél a közérdek kezdődik.

A magánjogi elvek megengedik, hogy kevesebbet is kö
telhet az, akinek joga van a többhöz; a lelkiismereti szabad
se korlátolható egyéb, mint feltétlenül elismerendő állami sz
pontból s végül a házasfelek czélszerűségi tekintetekből
kivánnak mindig a végső eszközhöz, a felbontáshoz nyúlni,
a kiengesztelődésre és ez által a házassági életközösség viss
állítására remény van: mindezek akként érvényesülnek, h
helye van az ágytól és asztaltól való elválásnak is, azon
csak ugyanazokban az esetekben, ugyanazon okok alap
melyek a felbontást is eredményezhetnék.[1])

Akit lelkiismereti aggodalom, vagy bármiféle czélszerűs

---

[1]) 1894: XXXI. 104. §. Oly esetben, midőn a házasság a jelen
vény szerint felbontható, a házasfél keresetében vagy viszonkeresetéb
felbontás helyett az ágytól és asztaltól való elválasztást kérheti.

Addig, míg az elsőfokú biró a perben nem itélt, az elválaszt
irányuló kérelem felbontó kérelemmé változtatható át.

tekintet a felbontástól visszatart, az a tényleges, de jogszerű elválást veheti igénybe.

A bontó és váló okok azonosságában a jogegység nyilvánul és a jogegységgel meg van védve az állami érdek, mely aztán a magánérdeknek más irányban való érvényesülését nem gátolja.

A bontó és váló okok azonossága indokolja, hogy mindaddig, míg az első biróság az ügyben nem ítélt, az elválasztási kérelem, bontó kérelemre legyen átváltoztatható. (Nem ellenkeznék az itt kifejtett elvekkel az sem, hogy a kérelem átváltoztatása a per befejezéséig bármikor megengedtessék és a korlátozásnak csak perjogi jelentősége van, miről a II. Részben lesz szó.)

Az ágytól és asztaltól való elválasztás nem szünteti meg a házasságot, hanem csak a házastársi együttélést, melynek daczára azonban a házasság jogilag fennáll, miből önként következik, hogy az ekként elválasztott házastársak, a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják;[2]) de viszont ama körülményből, hogy elválásnak csak bontó ok alapján van helye, következik az is, hogy az elválasztó ítélet bontó ítéletté, a házasság tényleges megszünése annak egyszersmint jogi megszüntetésévé legyen átváltoztatható; eme körülmény akkor érvényesülhet, ha az elválás már legalább két évig tartott;[3]) ez idő lefolyása után bármelyik fél, bármikor kérheti az átváltoztatást.

Tagadhatatlan ugyan, hogy az állami érdekkel a felbontás inkább megegyeztethető, mint az elválasztás, mert a felbontás a tarthatatlan házassági életviszonyt véglegesan megszüntetvén, módot nyujt új házasságkötésre, míg ellenben az elválasztás ennek lehetőségét kizárja; ha azonban az állam kényszereszközöket nem alkalmaz a nőtelenek ellen; megengedi az állam

---

[2]) 1894: XXXI. 106. §. Az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek a házasságot bármikor visszaállíthatják.

Ha a házasfelek az életközösség visszaállítását a perben eljáró bíróságnál bejelentették, a bejelentés időpontjától kezdve az ágytól és asztaltól való elválás jogkövetkezményei megszünnek.

[3]) 1894: XXXI. 107. §. Ha az ágytól és asztaltól való elválás az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva két évig tartott, bármelyik házasfél kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól való elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.

törvényeivel ellentétben nem álló vallások gyakorlását és n érinti polgárainak belső érzületét és lelki világát: el nem z közhat az egyéni szabadság egyéb ily követelményei elől s melyek közt kétségkívül helyet kell találni annak is, hogy egyén családi életét, a közérdek korlátai között, szabadon rend hesse be. (Ez érvek hatása alatt áll fenn a felbontás mellett elválasztás más művelt államokban is.)

Az ágytól és asztaltól való elválasztástól meg kell különb tetni az ágytól és asztaltól való különélés bírói elrendelését.

Míg ugyanis az elválás a felbontást helyettesítő, sok tek tetben jogi következményei szempontjából is azzal megegy végleges állapotot teremt: ezzel ellenkezőleg a különélés elr delése oly ideiglenes rendszabály, melyet a biróság vagy ítélet meghozatala előtt a házasfeleknek egymás ellenében v védelmére, vagy az érvénytelenítés vagy felbontás kimond előtt, rendszerint a házasság fentartása czéljából, vagy a ki külés reményében alkalmaz.

Különösen ki kell itt emelni a különélés elrendelését érvénytelenítési perekben.[4])

Midőn az érvénytelenítés feltétlen érvénytelenítő akad alapján, tehát semmisség okából kéretett, a különélést a bíró kérelem nélkül is hivatalból elrendeli; mert eme házasság érvénytelenítése a közérdek feltétlen követelménye, tehát m engedhetetlen az együttélés, mihelyt a per folyamatba tétet

Ellenben a feltételes érvénytelenítő akadály, vagy a szab beleegyezést kizáró ok alapján folyamatba tett perekben elkülönítésre ugyanazok a szabályok alkalmazandók, mint bontó perekre, mert miként ezeknél a megbocsátás[5]) a bo ok hatályát, épúgy amazoknál a felmentés, a beleegyezés jóváhagyás vagy a helybenhagyás az érvénytelenítő ok hatál megszünteti.

---

[4]) 1894: XXXI. 72. §. A 98., 101., 103. §-ok rendelkezései (a kü élés tárgyában) a házasság érvénytelenségét tárgyazó perekre megfele alkalmazandók.

Semmisségi, vagy a kir. ügyész által indított megtámadási perek a bíróság a házastársak különélését a kir. ügyész indítványára, vagy h talból is elrendelheti.

[5]) A megbocsátás a felbontást kizáró körülmények között a X fejezetben fordul elő.

Azonos viszonyok indokolják a jogi szabály egyenlő alkalmazását.

A különélés a per folyama alatt a felek kérelmére mindig elrendelendő.[6])

A házasságtörés, élet- és testépség veszélyeztetés, vagy bűntett okából indított bontó pereknél pedig csak azért van egyelőre csupán a különélés elrendelésének helye, hogy a kibékülés lehetősége ki ne zárassék; ha azonban a bíróság úgy találja, hogy ez ki van zárva, akkor az mellőzhető; de nem mellőzhető az soha a viszonylagos bontó okoknál, melyeknél a bírónak feltétlen bizonysága nem lévén, mindig módot nyujt a kibékülésre, midőn a felbontás előtt a különélést rendeli el.

A különélés ideiglenessége az által van főleg kifejezve, hogy határideje pontosan meghatározott és pedig legalább hat hónap, legfölebb egy év; ismételni nem lehet, de a felek kérelmére meghosszabbítani igen.[7]) Ha ugyanis a felek a különélés meghosszabbítását kérik, ez rendszerint a békülékenység jele, amit pedig köztekintetekből elősegíteni és nem meghiusítani kivánatos.

Az elkülönítés jogilag megengedhetővé teszi a különélést, de nem zárja ki az együttélést, melyre azonban ily esetben a házastársak kötelezve nincsenek.[8])

---

[6]) 1894: XXXI. 98. §. A bíró a per tartama alatt az ágytól és asztaltól való különélést a házasfelek bármelyikének kérelmére elrendelni köteles.

[7]) 1894 : XXXI. 99. §. A 76., 78. és 79. §-ok eseteiben a bíró a kibékülés megkisérlése céljából a házasság felbontása előtt rendszerint a házasfelek ágytól és asztaltól való különélését rendeli el.

A különélés elrendelését csak akkor lehet mellőzni, ha a házastársak kibékülése egyáltalán nem remélhető.

A 80. §. eseteiben (viszonylagos bontó okok) az ágytól és asztaltól való különélést mindenkor el kell rendelni.

Az ágytól és asztaltól való különélést hat hónapnál rövidebb és egy évnél hosszabb időtartamra szabni vagy ismételni nem lehet. A felek egyező kérelmére azonban a különélés hosszabb időre is kiszabható.

[8]) 1894 : XXXI. 101. §. Az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házastársak együttélésre nincsenek kötelezve.

XVII. FEJEZET.

A felbontást kizáró körülmények.

A házasság felbontásának, valamint az elválásnak ok rendszerint alkalmasak a felbontást vagy az elválást eredm nyezni, még akkor is, ha a felbontást kérő ellen is felhozha valamely bontó ok; mert a vétkesség kölcsönössége a felbont iránti kérelem jogát meg nem szünteti.

Vannak azonban kivételes esetek, melyekben a bontó oko nak jogi hatályuk vagy egyáltalán nincs, vagy bizonyos körü mények miatt nem érvényesülhet.

Nevezetesen mint bontó vagy váló ok, nem hatályos vétkes cselekmény, ha abba a házastárs beleegyezett, vag abban részes volt; tehát a vétkesség kölcsönössége csak akk nem gátolja a felbontást, ha mindegyik fél más-más vétk követett el a házassági életközösség ellen és az elkövetett vétk egyike sem olyan, melyet mind a két fél közösen, vagy ped azok egyike ugyan, de közös beleegyezéssel követett el.[1])

Elenyészteti továbbá a kereseti jogot a megbocsátás melynek a per folyama alatt mindig helye van.[2])

A per folyama a felbontás végérvényes kimondásáig tar tehát bekövetkezhet a megbocsátás mindaddig, míg a legfől bíróság nem itélt; mert a bontó itélet hivatalból való felülviz gálat végett mindig a legfőbb itélőszékig felterjesztendő. (Lá a II. részben.)

Ha már az itélet végérvényes, akkor a felbontás össz következményei beállanak; a házasság megszünik és a vo házasfelek csak új házasságkötés által léphetnek újra életközö ségbe. Ellenben a végérvényes itélet meghozataláig a felek perindítás és a perfolyam összes következményeit elenyészte

[1]) 1894: XXXI. 81. §. Aki házastársának vétkes cselekményébe be egyezett, vagy abban részes volt, a házasság felbontását nem kérheti.

Az a körülmény, hogy a felbontást kérő házasfél ellen is forog fe bontó ok, a kereseti jogot ki nem zárja.

[2]) 1894: XXXI. 82. §. A kereseti jog elenyészik, ha a házastár vétkes cselekményt megbocsátotta.

Megbocsátásnak a per folyama alatt is helye van.

hetik és a házaséletet folytathatják anélkül, hogy más mint a per visszavonása szükségeltetnék.

A megbocsátás lehet nyilt vagy hallgatag.

Nyilt a megbocsátás, ha a felbontást kérő fél kérelmét visszavonja; a kérelem visszavonásának vélelme és ez alapon a hallgatag megbocsátás esete pedig akkor forog fenn, ha a házastársak az ágytól és asztaltól való elkülönítés ideje alatt a házassági életközösséget visszaállítják, és ha a felbontás kérelmezésére jogosult fél az ágytól és asztaltól való különélésre biróságilag kiszabott határidő letelte után 3 hónap alatt a felbontást nem kéri. [3])

Minthogy a felbontási kérelemnek különböző okok alapján van helye, úgy a nyilt, mint pedig a hallgatólagos megbocsátás csak arra a bontó okul szolgáló tényre (vétkes cselekményre) vonatkozhat, melynek alapján a felbontás kéretett. Megbocsátás után e tény alapján a felbontás vagy elválasztás többé nem kérhető; más okon azonban a felbontás kérelme ujra előterjeszthető.

Kizárja végül a felbontásra irányozható kérelmet, ha az hat hónap alatt nem érvényesíttetett.

Ez a hat hónap attól a naptól számítandó, melyen a bontó okot képező cselekményt, illetőleg büntető itéletet a házastárs megtudta; erőhatalom vagy cselekvőképtelenség által gátolt házasfélnél a határidő az akadály megszünése napján kezdődik és minden bontó okul szolgáló vétkes cselekmény hatálya, az elkövetés napjától számítandó 10 év elteltével, feltétlenül elenyészik.[4])

---

[3]) 1894: XXXI. 100. §. Ha a házastársak az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házassági életközösséget visszaállítják, vagy ha a felperes és viszonkereset esetében az alperes az ágytólés asztaltól való különélésre szabott idő letelte után 3 hónap alatt a házasság felbontását nem kéri, a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontását többé nem lehet kérni.

[4]) 1894: XXXI. 83. §. A 76., 78., 79. és 80. §-ok eseteiben a keresetet csak azon naptól számított hat hónap alatt lehet megindítani, amelyen a vétkes cselekmény, vagy a 79. §. és 80. §. *d)* pontja esetében a büntető itélet, a házastárs tudomására jutott.

Ha a házastárs a kereset megindításában erőhatalom vagy cselekvőképtelenség által gátolva van, míg ezen akadály tart, a határidő folyása úgy reá, mint a törvényes képviselőre (87. §.) szünetel.

A felbontás kérelmezése a sértett házasfélnek csupán jo
de nem egyszersmind kötelessége lévén, következik ebből, h
ez is, mint egyáltalán minden jog, nem érvényesíttetvén, elen
szik, elévül.

A rendes elévülési idő oly hosszú, hogy meghaladja
házasság átlagos időtartamát; ha tehát a magánjogi elévü
idő lenne a házassági jogban is érvényes, akkor egy elköve
vétek következménye majdnem az egész életen át nehezedné
vétkes házastársra; kiszolgáltatná őt a házasélet egész ta
mára házastársa önkényének, ami a házasság mint feltét
életközösség rendeltetésével és czéljával össze nem eg
tethető.

A bontó okul szolgáló cselekménynek olyannak kell le
hogy az életközösség folytatását elviselhetetlenné tegye; hat
leginkább közvetlenül az értesülés után nyilvánul és hossz
idő után sokszor annak még emléke is elmosódik.

A vélelem tehát az, hogy ha közvetlenül a megtudás u
nem volt az az életközösség feldúlásának oka, később ezen ha
előidézésére már nem alkalmas.

Ebben rejlik a rövid érvényesítési határidő, mely a r
előadottak szerint hat hónap, illetőleg tíz év.[5])

A hűtlen elhagyásnál mindezekkel ellenkezőleg abban n
vánul a házassági életközösség elleni vétség fokozott mér
ha az elhagyás hosszabb ideig tart; eme bontó oknál te
nincs elévülés, és ennek alapján az elhagyó félnek visszatéré
való felhívása bármikor kérelmezhető.

Végül meg kell itt még jegyezni, hogy a bontó ok ér
nyesítésének elévülése nem zárja ki azt, hogy az elévült bo
ok egy később létrejött bontó ok támogatására és az életköz

A vétkes cselekmény elkövetése, illetőleg a büntető ítélet joger
emelkedése után tíz év mulva felbontó keresetnek nincs helye.

[5]) *Sztehlo Kornél* már idézett kritikai fejtegetésében az elévülési i
kiterjeszteni kivánta, midőn a körülményekből, különösen a házass
együttélés állandó megszakításából nyilvánvaló, hogy a sértett fél r
nem bocsátott. Kifogásolta azt is, hogy tíz év elmulása a kereshetős
jogot teljesen megszüntesse. (*Jogt. Közlöny* 1894. 3. szám 20. lap.) Bárm
helyesek és alaposak megjegyzései, most már — a törvény megho
lévén — azoknak gyakorlati jelentőségük egyelőre, a magánjogi te
codex megalkotásáig, sajnos, nem lehet.

ségnek huzamosabb idő óta tartó feldúlt voltára bizonyítékul felhozható ne legyen.[6])

Az elévülés hatálya egyedül abban nyilvánul, hogy az elévült bontó ok önállóan elő nem idézheti a felbontást, de támogathatja mint bizonyíték valamely más bontó ok érvényesítését.

XVIII. FEJEZET.

Érvénytelenítés és felbontás a korábbi jogszabályok alapján.

A jogi ügyletek érvényessége rendszerint ama jogi szabályok alapján döntendő el, amelyek azok megkötésének idején és helyén érvényben voltak.

I. Ez a magánjogi elv a házasság érvényessége tekintetében házassági jogunkban a kötés alaki érvénytelenítési okaira nézve feltétlenül, az anyagi érvénytelenítési okokra nézve pedig oly megszorítással érvényesül, hogy a korábbi jogszabályok alapján, házassági jogunkban el nem ismert érvénytelenítő ok miatt, az 1895. október 1. előtt kötött házasság csak akkor támadható meg, ha a korábbi jogszabályok uralma alatt az érvénytelenítő ok felmentés által elhárítható nem volt.[1])

Az érvénytelenítő oknak tehát vagy olyannak kell lenni, melyet házassági jogunk is elismer, vagy pedig olyannak, mely alul felmentés nem lehetett.

Házassági jogunk mindazokat az érvénytelenítő okokat, melyeket a régi jogi szabályokból át nem vett és mindazokat, melyek hatályba lépte előtt (1895. október 1.) felmentéssel elháríthatók voltak, — egészen eltörülte.

---

[6]) 1894: XXXI. 84. §. A felbontás iránti kérelem támogatására a kereset vagy viszonkereset alapjául szolgáló bontó ok kapcsán oly bontó okra is lehet hivatkozni, amelyre nézve a kereseti jog már megszünt.

[1]) 1894: XXXI. 138. §. A jelen törvény hatály balépte előtt kötött házasságok érvényessége a korábbi jogszabályok szerint itélendő meg.

Ily házasságok azonban olyan érvénytelenségi ok alapján, melyet a jelen törvény annak el nem ismer, a jelen törvény hatályba lépte után csak akkor támadhatók meg, ha a korábbi jogszabályok szerint nem volt felmentésnek helye.

Mindazok a házasságok, melyek felmentéssel elháríth
de el nem hárított akadály mellett köttettek és az elhári
elmulasztása miatt érvényesség tekintetében megtámadha
lettek volna, most már megtámadhatatlanok, tehát házass
jogunk ezekre nézve általános felmentés jogi hatályával l
mert az eredetileg hiányzott felmentés szükségtelenségét m
dotta ki.

Hogy már most megállapíthassuk, mennyiben maradtak
régi jogi szabályok, vagyis az érvényben volt particularis e
házi jogok érvényben, foglalkoznunk kell ama házassági jog
nak az anyagi érvénytelenítő okokat megállapító rendelkezé
vel, melyekből kitünik, hogy:

a katholikus egyházi jog szerint felmentésnek nincs hel

a) fel- és lemenő (egyeneságbeli) vérrokonok és testvé
között (1894: XXXI. 11. §. *a)* és *b)* pontja);

b) első fokú felmenő és lemenő sógorságban álló személ
között (1894: XXXI. 11. §. *d)* pontja);

c) fennálló házassági köteléknél (1894: XXXI. 12. §.);

d) az ártatlan házastárs meggyilkolásával súlyosított ház
ságtörés esetén (1894: XXXI. 13. §.);

e) keresztény és nem keresztény között;

f) midőn az érvénytelenítés kizárólag az egyik háza
akaratától függ. (Kényszer és tévedés. 1894: XXXI. 53., 54.
55. §§.)

A magyarországi protestánsoknál érvénybe volt házass
nyilt parancs 10., 11., 13., 15., 19. és 25—27. §-aiban felmen
által el nem hárítható érvénytelenítési okok gyanánt ugyana
az okok állapítvák meg, melyek a katholikus egyházjogban il
nekül ismertetnek és ezek tekintetében a görögkeletiek, az erde
reformátusok és az unitáriusok egyházi joga is megegyező.

Az izraelitáknál pedig oly érvénytelenítő ok, mely
állam törvényeiben nincs meg, elő nem fordulhat egyrészt az
mert a mózes-talmudi jog egyik alaptétele, hogy az orszá
törvények, valamint a törvényes rendeletek megtartása az izr
litára nézve vallási kötelesség,[2]) másrészt pedig azért, mer
mózes-talmudi házassági jog szerint vallási hatóság általi f
mentés nincs.[3])

[2]) Dr. Süsz. Zsidó házassági jog 5. és 6. lap.

[3]) Dr. Süsz. Zsidó házassági jog 49. lap.

Az előadottak bizonyitják, hogy oly anyagi érvénytelenítő ok, melyet a jelenlegi házassági jog ilyenül el nem ismer, s mely alul felmentésnek helye nem volt, az előbbi érvényben volt házassági jogokban csak egy van, az tudniillik, mely szerint keresztény és nem keresztény érvényes házasságot nem köthetett.

Az izraeliták álláspontjáról azonban ez az érvénytelenitő ok sem állott fenn, mert hitelveik a keresztény és izraelita között kötött házasságot érvényesnek ismerik el.[4])

Ha tehát a magyar házassági jognak életbe lépte előtt kötött házasságok érvényességének kérdése az anyagi érvénytelenítő okok szempontjából döntendő el, akkor is csak azok az érvénytelenítő okok hozhatók fel, melyeket házassági jogunk is ilyeneknek elfogadott, és ezekhez csupán még a valláskülönbségen alapuló, felmentéssel el nem hárítható érvénytelenitő ok járul.

Habár tehát ez egynek kivételével a mostani anyagi érvénytelenítő okok, az előbbi jogszabályok uralma alatt érvényben volt elháríthatlan anyagi érvénytelenítö okokkal elnevezésükre és lényegükre nézve azonosak: mindazáltal a házassági jog életbelépte előtt kötött házasságoknál az érvénytelenítő oknak nemcsak elnevezése és lényege mérlegelendő, hanem vizsgálat tárgyává teendő az is, mily tartalmat adtak ily érvénytelenítő oknak a korábbi különleges jogi szabályok? és a korábbi jogi szabályok uralma alatt kötött házasságok érvényessége az ekként meghatározott és nem a most érvényben levő házassági jogban megállapitott anyagi okok figyelembe vételével bírálandó. Mert a tévedés és megtévesztés esetei, az elnevezés és a lényeg azo-

---

[4]) Az I. Napoleon által 1807-ben összehivott Sanhedrin azon kérdésre, vajjon zsidók és keresztények között vallási szempontból létesülhet-e érvényes házasság? következőleg válaszolt: »La grande sanhedrin declare en outre, que les mariages entre israelites et chretiens, contractés conformement aux lois du code civil, sont obligatoires et valables civilement, etque bien qu'ils ne sont pas susceptibles d'ètre revétus des formes religieuses, ils n'entraineront aucun anathéme.« (Zsidók és keresztények között a házasságok, melyeket a polgári törvények szerint kötnek, polgárilag érvényesek és kötelezők, és ámbár nem ruháztatnak fel vallási formával, nem kárhoztathatók.) 1844-ben a braunschweigi rabbigyülés is úgy nyilatkozott, hogy a házasságok zsidók és keresztények közt érvényesek. *Dr. Süsz.* Zsidó házassági jog 23. lap.

nossága daczára, az előbbi jogszabályokban, — a mostani j
szabályokkal nem mindenben egyeznek meg. Nevezetesen:

1. A róm. kath. egyházi jog csak a személyben (error
persona és error qualitatis in personam redundans) és a szem
szabad állapotában való tévedést (error conditionis) ismeri
érvénytelenítő akadálynak; ellenben a személy egyéb tulajd
ságaiban való tévedésnek nem enged befolyást a házasság ér
nyességére.

2. A görög-keletiek egyházi joga szerint megtámadási
a személyben való tévedés és a nő terhessége; a román e
házban már a nő szüzességének hiánya is.

3. A József-féle pátens 25. és 26. §-ai szerint »érvényte
a házasság, ha a személyt illetőleg, akivel a házasság kötte
tévedés forog fenn; de a mellékes körülményekben, vagy a s
mély tulajdonságaiban közbejövő tévedés a házasság érvén
nem gátolja. Továbbá érvénytelen a házasság akkor is, ha a
a házasság megkötése idejében egy harmadiktól teherben v
és ezen körülményről a jövendőbeli férj tudomással nem bírt,
ez, mihelyt a terhességről bizonyságot szerzett, ezt saját ha
ságának feljelentette s egyszersmint kimutatta, hogy e dolog
előbb mitsem tudott.«

4. Az erdélyi ev. ref. vallásúak joga a tévedés követk
eseteit tekinti érvénytelenítő akadályoknak: *a)* személyben v
tévedés (Bód: H. t. 155. §.);

b) elmebaj (Bód: H. t. 159. §.);

c) ragályos nyavalya (Bód: H. t. 160., 161., 238. §§.);

d) szüzesség hiánya vagy teherbenlét egy harmadik
(Bód: H. t. 165., 166., 167. §§.);

e) a nemesi vagy jobbágyi állapotban való tévedés (B
H. t. 168., 240. §§.);

f) örökös és gyógyíthatlan nősztehetlenség (Bód: H.
154., 162. §§.); föltéve, hogy ezen körülmények a házasságkö
idejében fenforogtak s a tévedés az által állott elő, hogy a
csalárd modon eltitkoltattak.

5. Az erdélyi ágost. ev. szászok joga (Eheordnung) szer
tévedés okából akkor támadható meg a házasság, ha a tév
rendes viszonyok között előbb nem tudhatta, hogy tévedésb
van és a tévedés a házasság lényegét közvetlenül veszélyezt
Ide tartozik nemcsak a házastárs személyében való téved

hanem undorító, különösen korábbi nemi közösülésből származó ragályos betegségek, a nemi közösülést állandóan akadályozó testi hibák, tartós elmebetegség, súlyos büntett, melyet az egyik fél még a házasságkötés előtt követett el, nagyobb erkölcsi hibák, mint a szűzesség hiánya, vagy a nő terhessége egy harmadiktól (Eheordnung 9. §.); továbbá a gyógyíthatlan tehetetlenség, ha a házasság megkötése idejében már megvolt és a másik fél arról nem tudott. (Eheordnung 12. §.)

6. Az unitáriusok joga szerint: »érvénytelen a házasság, ha az egyik fél a házasságkötésnél a másik fél személye azonosságára vagy annak lényeges tulajdonságaira nézve megtévesztetett. Nevezetesen:

a) ha nem azzal köttetett egybe, kivel házasságra szándékozott lépni;

b) ha egyik fél rangját vagy állását hamisan adta elő;

c) ha a nő mint leány házasságra lépte előtt szüzességét elvesztette, vagy mint özvegy más által teherbe ejtve kötött házasságot s ezekről a férjnek a házasság megkötése előtt tudomása nem volt;

d) ha egyik fél ragályos vagy undort gerjesztő betegségét a másik féllel szemben a házasságkötés előtt eltitkolta. (Unit. egyh. törv. 70. §.)

7. A r. k. és a görög-keleti egyházi jog a megtévesztést érvénytelenítő oknak nem tekinti.

A József-féle pátens 25. §-a akként rendelkezik, hogy a mellékes körülményekben, vagy a személy tulajdonságaiban közbejövő tévedés a házasság érvényét nem gátolja, ha csak az ily tulajdonság a személyben lényeges változást nem okoz és az egyik részről világosan ezen tulajdonsághoz köttetett a megegyezés, a másik részről pedig az ily tulajdonság ravasz módon színleltetett.

A Bód-féle Házassági törvény a tévedést csak akkor ismeri el érvénytelenítő akadálynak, ha megtévesztés által idéztetett elő.

Az erdélyi szász Eheordnung 8. §-a a csalást, mint érvénytelenítő akadályt említi ugyan, de azt közelebbről meg nem határozza.

Az unitáriusok házassági törvénye a tévedés eseteiben a házastárs megtévesztését kívánja meg.

A tévedésnek és a megtévesztésnek a korábbi jogszabá-

lyokon alapuló és a házassági törvényjavaslat különös indok
sából ide átvett mindezek az intézkedései lesznek a jövőben
irányadók mindazokban az esetekben, midőn a korábbi jogs
bályok uralma alatt kötött házasság tévedés vagy megtévesz
indokából fog érvényében megtámadtatni.

Mindezekben az esetekben, különösen pedig az error qu
tatis in personam redundans és a szász Eheordnungban kö
lebbről meg nem határozott csalás eseteiben a tévedést a b
belátás fogja megállapitani; természetesen mindegyik fé
szemben saját vallásának érvényben volt, illetőleg az érvény
ség kérdésének elbirálása tekintetében ma is érvényes egyh
törvényei alapján.

E tekintetben a különbözőségek mindaddig megmaradn
míg a korábbi jogszabályok uralma alatt kötött házasság
érvényessége megtámadás tárgyává tétetik.

Itt tehát egyelőre még megmarad a régi jog uralma,
a zsidók házasságai tekintetében egyideig fön fogja még tart
azt az anarchiát, mely abból származik, hogy sem a gyakor
sem a tudomány megállapodásra nem jutott arra nézve, n
anyagi érvénytelenítő okoknak van helye a zsidók házas
ügyeiben; ha tehát az előbbi jogszabályok uralma alatt köt
zsidó házasságok érvényessége megtámadtatik, hiányozni fog
eldöntéshez megkivántató jogi alap.

Más szempont alá esnek az alaki érvénytelenítő ok
melyek a kötési formára vonatkoznak.

Házassági jogunk hatálybalépte előtt házasságot csakis
egyházi szabályok értelmében lehetett kötni; az érvényes
szempontjából tehát az előbbi jogszabályoknak a házasság m
kötésére vonatkozó alaki rendelkezései a jelenlegi törvény
tálybaléptéig kötött összes házasságokra irányadók.

Az 1895. évi október 1-ig kötött házasságokra nézve te
a kötési forma tekintetében irányadó:

1. Katholikusoknál a tridenti forma, mely szerint a ház
ságot a házasulók, illetékes plébánosuk előtt, két tanú jele
tében kötik meg. Ha a feleknek lakóhelyeik különböző, a me
asszony plébánosa az illetékes (ubi sponsa ibi copula), a plé
nos az esketést más papra is bizhatja. (Conc. Trid. Sess. XX
Decretum de reformatione matrimonii 1.)

2. A görög-keletieknél a pap egyházi áldása két tanú jelenlétében. (Kormčaja Kniga II. 50.)

3. A protestansoknál: keresztény pap és két tanú jelenléte. (József-féle pátens 29. §.; az erdélyi reformátusok és a szász Eheordnung rendelkezései is e tekintetben egészen megegyeznek.)

4. Az unitáriusoknál: a megesketés. (Unitárius egyházi törvény 58. §.)

5. A magyarországi zsidóknál az 1863-iki udvari cancellariai rendelet 14. §-a, az erdélyi és fiumei zsidóknál az Osztr. Polg. Tvkv. 129. §-a veendő figyelembe, melyek azonban egymással megegyezően egész általánosságban csak annyit mondanak, hogy a törvényes rendszabályok megtartása nélkül kötött zsidó házasság érvénytelen. A törvényes forma az udv. rendelet 12. §-a értelmében rabbi és két tanú jelenléte. A lakóhely szerint illetékes rabbi más rabbit is megbízhat a házasságkötésnél való közremüködésre.

Hogy a kötési forma az illető egyház törvényeinek megfelelt, ezt a házassági anyakönyvbe történt bejegyzés, ennek elmulasztása esetén más bizonyító eszköz is tanusíthatja és csak az egyház törvényeinek be nem tartása miatt lehet az itt megjelölt házasságokat érvényteleníteni.

II. A házasság felbontásánál a visszaható erő akként érvényesül, hogy a mostani törvény életbelépte előtt létrejött tények alapján is felbontható a házasság ha:

1-ször a bontó okul szolgáló tény a jelenlegi törvény értelmében is bontó okra alapot szolgáltathat;

2-szor ezen tény alapján az előbbi jogszabályok értelmében legalább egyik félre nézve felbontásnak vagy elválasztásnak lett volna helye[5]) és

[5]) 1894: XXXI. 139. § A jelen törvény hatálybalépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt létre jött tények alapján is felbonthatók, ha ezen tények a jelen törvény szerint bontó okot képeznek, a korábbi jogszabályok szerint pedig azok alapján legalább az egyik házasfélre nézve a házasság felbontásának vagy ágytól és asztaltól való elválasztásnak volt helye.

Ily esetekben alperes a 85. §-nak megfelelően kérheti felperesnek vétkessé nyilvánítását, ha ellene oly tényt igazol, mely a korábbi jogszabályok szerint bontó okul szolgált, habár azt a jelen törvény ilyennek nem is ismeri el.

3-szor, ha a bontó kereset a jelenlegi törvényben meghat rozott elévülési időn belül megindíttatott.[6])

Megindítható-e a kereset? ezt a mostani bontó okokn az előbbi jogszabályok által elfogadott bontó, illetőleg vá okokkal való összehasonlítása után dönthetjük el.

A katholikus egyházi jog álláspontja a felbontás kérdé ben intransigens, de az ágytól és asztaltól való elválasztásn mindig helye van, ha az életközösség folytatása az egyik va másik félre erkölcsi vagy anyagi veszélylyel jár,[7]) ami oly t keret, hogy abba a jelenlegi bontó okok mindegyike elfér.

Ugyanezt az eredményt mutatják a görög-keletiek, a pr testánsok, az unitáriusok és az izraeliták jogi szabályaiban el gadott bontó, illetőleg váló okok.

Nevezetesen az engesztelhetetlen gyülölség a görög-keletie nél, a protestánsoknál és az unitáriusoknál bontó, a kölcsön beleegyezés a görög-keletieknél váló, az izraelitáknál bon ok volt.

Akár az engesztelhetetlen gyülölséget, akár a beleegyezé tekintsük, lehetetlen meg nem győződnünk, hogy az előbbi jo szabályok alapján a házasság felbontása, de különösen az ágyt és asztaltól való elválasztás sokkal enyhébb feltételekhez vo kötve, mint a jelenlegi házassági jogban.[8])

Bízvást elmondhatjuk tehát, hogy a jelenlegi házassá jog bontó okainak alapul szolgálható tények bármelyike alap adhatott arra, hogy a régi jogszabályok alapján ily ténye

---

[6]) 1894: XXXI. 145. §. Ha a jelen törvény a jogok érvényesítésé határidőt szab és ily korlátozást a korábbi jogszabályok nem ismerne vagy ha a félnek jogai érvényesítésére a korábbi jogszabályok alapján jelen törvényben megszabottnál hosszabb idő áll még rendelkezésére, jelen törvényben megállapított határidőt kell alkalmazni és azt ezen tö vény hatálybalépte napjától kell számítani.

[7]) Hogy a szentszékek az elválasztás okait nem veszik szigorúa bizonyítja az esztergomi szentszék 1884. évi 645. számú ítélete, melyben ideiglenes elválasztást »*alperes elzárkózottsága és hidegsége*« miatt kimo dotta. *Sztehló:* A házassági elválás joga 20. és 21. lap.

[8]) *Sztehló:* a Jogt. Közlöny 1894. évi 2. számának 11., 12. és 13. la jain ismerteti és bírálja az akkor még javaslat alakjában levő mosta törvényben foglalt bontó okokat és szintén abban a véleményben va hogy annak alapján a házasság felbontása a multtal szemben meg va nehezítve.

miatt legalább az ágytól és asztaltól való elválás kimondatott volna.

Ha pedig a bontó kereset feltétele ily esetekben az, hogy a felhozott tény úgy a régi, mint pedig a jelenlegi jogszabályok alá vonható bontó, illetőleg váló ok legyen s ha a régibb jogszabályok enyhébb álláspontja az, hogy a jelenlegi bontó okok szerint is bontó, illetőleg váló okok: kétségtelen, hogy a házassági jog életbe lépte előtt létrejött tények alapján csak akkor lehet bontó keresetet indítani, ha eme tények a jelen törvény szerint bontó okra alapot nyujthatnak. A régi jogszabályokat ily esetekben vizsgálni nem is igen szükséges, mert hisz a mostani okoknak alapul szolgáló tények ezelőtt is alkalmasak voltak a házasság felbontásának, esetleg az ágytól és asztaltól való elválasztásnak előidézésére.

A régi jogszabályok a bontó vagy váló kereset megindítását határidőhöz nem kötötték, de mert a mostani törvény a hatálya alatt létesülő bontó okok miatt csak záros határidő alatt engedi meg a kereset megindítását, a multban létrejött tényeket sem mérlegelheti enyhébben, miért is azokra is kiterjeszti az elévülést, mely ezeknél az eseteknél a törvény hatályba lépte napján kezdődik. Egyébiránt pedig itt is irányadók a felbontást kizáró körülményekre vonatkozólag a XVII. fejezetben előadott tanok.

III. Továbbá, habár szorosan véve nem is tartoznék ide, hasonszerűségüknél fogva mégis legczélszerűbbnek tartom itt megemlíteni a honosítottaknak a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tényeiket, melyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy váló okok. A házasság ama tények alapján is felbontható, ha azok házassági jogunk szerint is a bontó ok megállapítására alkalmasak.

Továbbá ugyanily állampolgároknak előbbi joguk szerint ágytól és asztaltól történt elválasztása felbontássá változtatható át, ha az elválasztás oly tény alapján történt, mely házassági jogunk szerint bontó okra alapot nyujthat.[9])

---

[9]) 1894: XXXI. 115. §. A magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, melyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy ágytól és asztaltól való elválasztó okot képeznek, a magyar állampolgárságot nyert házastársak házasságát a magyar bíróság felbonthatja, ha azon tények a jelen törvény szerint is bontó okul szolgálnak.

Következménye ez annak, hogy a honositottra a hono napjától kezdve mind a jogok, mind a kötelességek tekintet új hazája törvényeit kell alkalmazni. De kérdés: mily idő kérheti a honositott, a korábbi joga szerint bontó okul ve tény alapján a házasság felbontását? Házassági jogunk e dést meg nem oldja.

Minthogy a honositott állampolgárra új hazája törvé csak attól a naptól kezdve irányadók, melyen az állampo esküt letette: ennélfogva rá nézve az elévülési idő e nap nem kezdődhet, de hosszabb sem lehet, mint amennyi az állampolgárnál, tehát e naptól kell azt már azért is számí mert más határnapot okszerűen megjelölni nem lehet.

A honositottak korábbi joga szerint hozott elvalasztó í alapján pedig a felbontás kérelmezése határidőhöz kötve n

Ezek az itéletek ép olyan természetűek, mint az el jogi szabályok uralma alatt hozott ágytól és asztaltól elvála itéletek és az ugyanabban az időben hozott oly itéletek, me a házasságot csak az egyik házasfélre nézve bontották fel.

Amazoknál az elválasztó itélet bontó itéletté változtat át,[10]) emezeknél pedig a bontó itélet hatálya a másik házas is kiterjeszthető.[11])

Tekintettel pedig arra, hogy e jognak bármely időben érvényesitése a már elvált házastársnak jogi hátrányt soha sem c hat, annak elévülés által való korlátozása indokoltsem lenn

Minden más, itt nem említett vonatkozásban, a kor jogszabályok a házasság érvényességére vagy felbontására l lyást nem gyakorolhatnak.

IV. A korábbi jogszabályoknak az érvénytelenség

Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bírós magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság bonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, mel alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható.

[10]) 1894: XXXI. 141. §. Ha a korábbi jogszabályok szerint a h felek oly tények alapján, melyek a jelen törvény szerint bontó okul gálnak, ágytól és asztaltól jogszerűleg elválasztattak, a 107. §-ban fo feltételek mellett bármelyik fél kérheti, hogy a biró az ágytól és asz elválasztó itéletet felbontó itéletté változtassa át.

[11]) 1894: XXXI. 142. §. Ha a házasság a jelen törvény hat lépte előtt csak az egyik házasfélre nézve bontatott fel, a másik há kérheti, hogy a felbontó itélet hatálya reá is kiterjesztessék.

felbontás eseteire való alkalmazását ekként megállapitván látjuk, hogy a törvény meghatározza:

a) mily keretben hatályosak ma a korábbi jogszabályokban elismert érvénytelenítö akadályok és

b) mily esetekben van a korábbi jogszabályok uralma alatt létrejött tényeknek a felbontásra még most is kihatásuk?

Érvénytelenítésnek van helye, ha a felhozott akadály vagy ok ma is érvénytelenitő, vagy ha az, azelőtt nem volt felmentéssel elhárítható.

Felbontásnak van helye, ha a tény a bontó ok megállapítására ma is alkalmas; de egyszersmint annak is igazolva kell lenni, hogy ugyanaz a tény a bontást vagy legalább az elválasztást azelőtt is előidézhette.

De tájékozatlanul, hogy bennünket a törvény arra az esetre, ha valamely tény ma érvénytelenítő ok, azelőtt pedig csak bontó vagy váló ok volt; mi történjék ily esetben?

Példával világositom föl a kérdést.

A. férfi, B. nő, mind a ketten katholikusok, a házassági jog életbe lépte elött házasságot kötöttek.

A. megtudja, hogy neje mástól teherbe van ejtve és az életközösséget megszakítja, a nő pedig a házasság megkötésének napjától számított 4 hó multán gyermeket szül.

Ha a házasság a törvény életbe lépte után köttetett volna, akkor a házasság az 54. §. *e)* pont alapján tévedés okából megtámadható és (a mástól történt teherbe ejtés bizonyítása esetén) érvényteleníthető lenne.

Ámde a törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok érvényessége a korábbi jogszabályok értelmében döntendő el.

Ez esetben katholikus felekről lévén szó, a katholikus házassági jog alkalmazandó, mely a mástól való teherbe ejtést nem ismeri el oly tévedésnek, mely miatt érvénytelenítésnek lenne helye; tehát ezt a házasságot érvénytelennek kimondani nem lehet, mert a felek katholikusok és a házasság megkötése idejében velük szemben érvényes jogi szabályok a házasság érvénytelenítését meg nem engedik.

Megengedték azonban a korábbi jogszabályok, hogy ily esetben katholikusok között ágytól és asztaltól való elválasztásnak legyen helye.

Nézzük: felbontható-e ez a házasság most?

Az előbbi jogszabályok szerint köztük elválasztásnak v
helye, tehát a felbontásra, vagy az ágytól és asztaltól v
elválasztásra az egyik feltétel megvan; de a másik feltétel
hogy a tény, melynek alapján a felbontás kéretik, megállap
a bontó okot ma is.

Törvényünk a házasság megkötése előtti tények alapjá
házasság felbontását csak egy esetben, t. i. a házasság m
kötése előtt elkövetett bűntény okából (79. §.) engedi m
minden más bontó okul szolgálható tény, csak a házasság m
kötése után merülhet fel. A házasság megkötése előtt má
való teherbe ejtés pedig nem bontó ok, mert a házasság m
kötése előtt történvén, a házastársi kötelességek elleni vét
elemeit nem tartalmazhatja s mert házassági jogunk azt érvé
telenítő oknak állapította meg.

A felhozott esetben tehát a házasságot felbontani s
lehet, annak daczára nem lehet, hogy a mai jogszabályok s
rint érvénytelenítő ok forog fenn.

Kétségkívül nagy ellenmondás, hogy felbontás se lehes
oly esetben, midőn a mai jog szerint a házasság érvényteleníth
de a törvény értelmezése alapján más eredményre nem juthatu

Viszont azonban előfordulhat az is, hogy például ron
görög-keletiek, erdélyi reformátusok, erdélyi evangelikusok (s
szok) vagy unitáriusok között a házassági jog életbe lépte el
kötött házasság, tévedés miatt a szűzesség hiánya okából érvé
telennek lesz kimondandó annak daczára, hogy az a tény m
bontó ok megállapítására sem alkalmas.

Még nagyobb bonyodalmak származnak, ha vegyes vall
házasfelek között merül fel, mondjuk az itt jelzett okokból
korábbi jogszabályok alkalmazásának esete.

Ha a házasság előtti teherbe ejtés miatt katholikus f
támadja meg a házasságot protestáns nő ellen, vagy pe
protestáns férfi katholikus nő ellen?

A korábbi jogszabályok alapján a katholikussal szemben érvé
telenítő ok meg nem állapítható, a protestánssal szemben igen; r
most a házasság az egyik félre nézve érvénytlennek mondassék
másikra érvényes maradjon? Ezekre vonatkozó nézetem az, ho
a jogi ügyletekre vonatkozó általános szabályok alkalmazásán
lesz helye, melyek szerint nem lehet egyik félre nézve érvén
ben fentartani azt, ami a másik fél álláspontjáról érvénytel

Az átmeneti időszak alatt számos ily ellenmondás fog felmerülni; az esetek eldöntése azonban ephemer jelentőségű, minden egyes esetben a biró bölcs belátása dönt majd mindaddig, míg a korábbi jogszabályok uralma alatt kötött házasságok érvényessége megtámadható lesz, ami a 145. és 57. §-ok értelmében hosszú ideig nem tarthat s így a bonyodalmak és ellenmondások a jogi élet terén legfölebb időlegesen okozhatnak némi zavart, mely a korábbi jogi szabályok teljesen hatálytalanná váltával fog végleg elenyészni.

XIX. FEJEZET.

Az érvényes házasság jogi következményei.

A házasság a jogilag meghatározott anyagi feltételek és alaki szabályok szemmel tartása mellett megköttetvén, jogi következményeket eredményez, melyek között első helyen áll, hogy a házasuló felek a házasság megkötése által házasfelekké, házastársakká válnak.

A férfi a házasság által a nőnek férjévé, a nő férjnek feleségévé leszen.

A házastársaknak a házasság megkötése által keletkezett többi jogi viszonyai részint a házasság lényegéből, részint a házassági jog egyes rendelkezéseiből, részint a magánjog érvényes szabályaiból állapíthatók meg és vonatkoznak:

1-ször a házastársak állására, jogaira és kötelességeire egymás irányában és azokra külön a férj, külön a feleség szempontjából;

2-szor a házastársak jogaira és kötelességeire a házasságból származott gyermekekkel szemben, és

3-szor a házastársak és gyermekek állására harmadik személyekkel szemben.

A házasság törvényen alapuló feltétlen és állandó életközösség lévén, a jogok és kötelesség ennek az életviszonynak feltétlenségéből és állandóságából következnek. Minden jog és minden kötelezettség a házas életben ezekre vezethető vissza.

A jogok, melyek ez alapon a házasfelek egyikét a másik szemben kölcsönösen megilletik és a kötelezettségek, mel azokat egymás irányában kölcsönösen terhelik, következők:

a) a hűséges együttélés és a házassági tartozás teljesít

b) kölcsönös tisztelet és becsülés;

c) segély és támogatás.

A házassági jog e jogokat és kötelességeket elő nem sor ugyan, azonban következtethetők ezek a házassági jogban p tozatosan meghatározott feltétlen és általánosan megjelölt tételes (viszonylagos) bontó okokból, melyek alapját az é közösség ellen elkövetett vétségek képezik.

A férjnek és a feleségnek külön jogai és kötelessége házastársaknak gyermekeikhez és az összes családtagoknak harmadik személyekhez való viszonya a családi, az örököső és házassági vagyoni jog körébe tartozik és mindezeket mag jogi törvényeink következőleg szabályozzák:

A férj feje a családnak, atyai hatalmat gyakorol a há ságból származott gyermekek felett; kötelessége nejét véd és eltartani, gyermekeit felnevelni és jövőjükről gondoskod

A házassági jogból kifolyólag pedig a kiskorú gyer az atya, ennek nem létében az anya beleegyezése nélkül há ságot nem köthet. (1894: XXXI. 8., 9. és 16. §§.)

Ezen kívül az anya viseli férje nevét, osztozik férje tá dalmi állásában és részese férje czimének és rangjának;[2]) a halála után örököse a szerzett vagyonnak, esetleg élvezet lép az özvegyi jognak[3]) s végül a férj akadályozása esetén terheli a gyermekek oltalma és ellátása.[4])

A házastársak és a gyermekek közti viszony törvén szabályozása alapján a gyermekek viselik atyjuk nevét,[5]) igén van neveltetésre és keresetképességük bekövetkeztéig eltartás szüleik halála után pedig törvényes örökösödésre, mely a köt rész (törvényes osztályrész) erejéig feltétlen.[7])

---

[1]) 1877: XX. t.-cz. II. fejezet.

[2]) Hármas könyv. I. Rész 98. czím.

[3]) Zlinszky: Magyar Magánjog 666., 367. lap.

[4]) 1877: XX. t.-cz. 11. §.

[5]) Knorr. Magyar Magánjog 476. lap.

[6]) 1877: XX. t.-cz. 11. §.

[7]) Zlinszky: Magyar Magánjog 661., 722., 728. lap.

Mindezek viszonzásául kötelességük vagyontalan és keresetképtelen szüleik eltartásáról gondoskodni.[8])

Végül harmadik személyekkel szemben a törvényes házasságon alapuló család tagjai a házasság minden vonatkozása tekintetében törvényeseknek tekintendők. A szülők törvényes házasságban élnek, a gyermekek szülőiknek törvényes gyermekeik.[9])

A férj, ha mindjárt kiskorú is, családjogi szempontból a gyámság alul szabadul és ő lesz családfővé saját nejével és gyermekeivel szemben, s minthogy kiskorú csak törvényes képviselője (szülője) beleegyezése mellett nősülhet, minthogy a házasságkötés által a kiskorú férfi önálló háztartást alapít s minthogy végül az esetben, ha a kiskorú férfinak az önálló háztartás alapítása megengedtetik, ez által az teljeskorúvá válik:[10]) ezeknél fogva, ha mindjárt kifejezetten egyik törvény sem tartalmazza is azt, hogy a férfi a házasság által teljeskorúvá leszen, miként ez a nőre nézve minden kétséget kizáró módon a törvényben ki van mondva,[11]) mindazáltal a fent előadott okok alapján a házasságra lépett kiskorú férfit is a házasság megkötése után teljeskorúnak kellene tekintenünk.

Nemcsak azért, mert az itt előadtam következtetés a törvény helyes értelmezésén alapszik; hanem főleg azért, mert csak így kerülhető el ama képtelenség, mely előáll akkor, ha kiskorú férfinak kiskorú nővel kötött házassága alapján a nő eléri nagykorúságát, ellenben férje, ki a házasság által alapított család feje, családfői minősége daczára is kiskorú marad. Eme kétség kívül helyes következtetés daczára azonban nem szabad a kiskorú családfőt a házassági jogban teljeskorúnak tekintenünk, mert a 130. §. rendelkezése kifejezetten kimondja, hogy az 1877: XX. t.-cz. 5. §-án alapuló teljeskorúság a házassági jog alkalmazásában tekintetbe nem jön.[12])

Végül megjegyzem még, hogy a házasság által támad a sógorsági viszony az egyik házastárs és a másik házastárs vérrokonai között, amely egyenes ágon feltétlen érvénytelenítő házassági akadály. (1894: XXXI. 11. §. *d).*

---

[8]) 1877: XX. t.-cz. 11. §.
[9]) 1877: XX. t.-cz. 15. §.
[10]) 1877: XX. t.-cz. 6. §.
[11]) 1874: XXIII. t.-cz.
[12]) 1894: XXXI. t.-cz. 130. §. szövege a 39. lapon.

Mindezek tulajdonképen a házassági jog keretébe tartoznak, nem bocsátkozom tehát e viszonyok bővebb fejt tésébe, melyekre rámutatnom azonban elkerülhetlenül szüks volt, mert az érvényes házasság jogi következményeinek jelölése nélkül nem foglalkozhatnánk a felbontásnak és elvá tásnak jogi következményeivel, melyeket pedig házassági jog tüzetesen szabályoz.

XX. FEJEZET.

A felbontás és az elválasztás jogi következményei.

A felbontás következménye a házasság megszünése, a felbontó ítélet jogerőre emelkedése után áll be.[1])

A felbontás után a házasság többé fenn nem állván, jövőben mint házasság semmiféle irányban hatást nem vánithat, következményeket nem eredményezhet.

A felbontás a volt házastársaknak az érvényes háza alapján gyökerező jogait és kötelességeit egymás irányáb jövőre nézve teljesen megszünteti. Megszünik a házastárs zett vagyonára vonatkozó öröklési igény és nincs helye özv öröklésnek; mert megszünt a házasság, mely ezeknek törvé előfeltételét képezi.

Amennyiben mégis a volt házasfelek között jogok kötelezettségek a jövőben is fennállanak, azok a felbontás már nem a házasságon, hanem a felbontó ítéleten alapulnal

A felbontó ítélet következtében a házastársak házas jogaikat egymás irányában elvesztik, a házastársi köteless teljesítése alul kölcsönösen fel vannak oldva és új házass köthetnek, kivéve a házasságtörés okából vétkesnek nyil tott házasfelet, kinek a felbontó ítéletben a házasságkötés tiltatott azzal, kivel a házasságtörést elkövette.

A korábbi jogszabályok alapján hozott ítéletekben fo oly korlátozásnak, mely a felbontott házasságban élt személ

---

[1]) 1894: XXXI. 88. §. A házasság a felbontó ítélet jogerőre kedése napján szünik meg.

kel szemben a házasságkötési képességet szigorúbban megszorította, a jövőben nincsen hatálya;[2]) ily megszorítás a házassági jog életbe lépte után már figyelembe nem jöhet.

A bontó ítéletben az a házasfél, kinek vétkessége alapján a házasság felbontatott, vétkesnek nyilvánítandó, s ha mindketten hibásak, mindkettejük vétkessége is megállapítható.[3])

A fennállott házasság jogi kihatása a felbontás által megszünik, de érvényesül az ítéletben megállapított vétkesség következménye akként, hogy a vétkes házastárs a házasság fennállása alatt, vagy előtt a házasság okából házastársától kapott ajándékokat, vagy ezek értékét visszaadni, illetőleg megtéríteni köteles.

Ezen visszakövetelési jog a vétlen házastárs személyes joga s amennyiben ez azt érvényesíteni elmulasztotta, az sem engedmény, sem végrehajtás, sem öröklés tárgya nem lehet, maga a kereseti jog pedig egy év alatt elévül.

Hatálytalanná lesz a vétlen házastársnak a házasság alatt vagy előtt a házasság okából tett ajándékozási igérete is.[4])

---

[2]) 1894: XXXI. 140. §. Ha a korábbi jogszabályok alapján hozott ítéletben az elválasztott házasfelek egyikének házasságkötő képessége korlátoztatott, az ily korlátozásnak csak a jelen törvény 20. §-ában meghatározott esetben és csak az ott megszabott határok közt van jogi hatálya.

[3]) 1894: XXXI. 85. §. A felbontó ítéletben az a házasfél, kinek hibájából a házasság felbontatott, vétkesnek nyilvánítandó.

Ha viszonkereset folytán mindkét házasfél hibájából történt a házasság felbontása, a biró mind a két házastársat vétkesnek nyilvánítja.

Viszonkereset nélkül is kérheti alperes, hogy a házasság felbontása esetén a felperes is vétkesnek mondassék ki, ha ellene bontó okot igazol; ezen kérelmet oly bontó okra is alapíthatja, melyre nézve kereseti joga már megszünt, de a felbontás alapját képező bontó ok keletkezésekor még fennállott.

A házasságtörés okából vétkesnek nyilvánított házastárs a felbontó ítéletben eltiltandó a házasságkötéstől azzal, akivel a házasságtörést elkövette.

[4]) 1894: XXXI. 89. §. Ha az ítélet csak az egyik házastársat nyilvánította vétkesnek, ez azon ajándékokat, melyeket a házasság fennállása alatt, vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg házastársától kapott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni köteles.

Azon ajándékozási igéretek, melyeket a vétlen házastárs a házasság fennállása alatt, vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg a vétkes házastárs részére tett, hatályukat vesztik.

Megszünvén az ok, mely miatt az ajándékozás vagy aj dékozási igéret tétetett, meg kell szünni az okozatnak is, a vagyonjogi szempontból az előbbi állapot helyreállítását vo maga után.

A férj kötelessége lévén nejének eltartásáról gondosko és a nőnek joga lévén férje nevét viselni, a felbontás ama kö lezettségre és eme jogra is kihat.

Nevezetesen a vétkes férj a tartási kötelezettség alul n nem menekül és a vétlen nő a férj nevének viselésére — azt a felbontás után is viselni kivánja — jogosult marad.[5])

A tartásdij mérve,[6]) esetleg biztositása, felemelése,[7]) lesz litása [8]) és megszünése,[9]) habár házassági jogunk ezekre von kozó részletes rendelkezéseket tartalmaz, a házassági jog ke tébe nem tartoznak.

Amennyiben azonban a felbontást kérő felek ezekre né is itéletet kérnek, az nem mellőzhető, sőt a névviselési jog ir a bontó itéletben okvetlenül kell intézkedni; a tartás azonb a felek akaratára egészen is mellőzhető, esetleg külön is ér nyesíthető.

A visszakövetelési jog engedmény, végrehajtás és öröklés tárg csak abban az esetben képezi, ha a jogosult a keresetet megindította.

A kereset a házasság felbontásától számított egy év alatt elévül.

[5]) 1894: XXXI. 94. §. Az elvált vétkes nő férje nevét nem viselh

A nem vétkes nő azonban férje nevét a házasság felbontása u is megtarthatja, ha ezen akaratát a perben kifejezte. A biró kötele nőnek ezen jogát a felbontó itéletben kimondani.

[6]) 1894: XXXI. 90. §. A nem vétkes nőt a vétkesnek nyilvání férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelően eltart köteles, amennyiben ily tartásra a nőnek jövedelme elégtelen.

A tartás készpénzben előre és rendszerint havi részletekben fizeten

A tartást a nő kivánságára a férj biztosítani köteles.

[7]) 1894: XXXI. 91. §. A kiszabott tartás felemelésének van hel

a) ha a szükséges tartás sem volt a férj vagyoni helyzete m megállapítható, és ez időközben megjavult;

b) ha a tartás megállapításánál a nőnek oly jövedelmei vétet számításba, melyektől később önhibáján kivül elesett.

[8]) 1894: XXXI. 92. §. A tartásra nézve a házastársak szaba egyezkedhetnek és a nő le is mondhat róla. A tartás kötelezettsége férjnek örököseire is átszáll, ezek azonban annak a hagyaték tiszta jö delme erejéig való leszállítását kérhetik.

[9]) 1894: XXXI. 93. §. A férj tartási kötelezettsége megszünik, h nő új házasságot köt.

Habár azonban a házasság a felbontás után a jövőben többé semmiféle hatást sem eredményezhet, a multból el nem enyésztethetők annak következményei; nevezetesen a házasságból származott gyermekek és a házasság alapján keletkezett sógorság viszonya a felbontás daczára is változatlan marad.

A felbontott házasságból származott gyermekek a felbontás daczára is törvényes gyermekek; viszonyuk szüleikhez csak tényleg változhat annyiban, hogy mindkét szülőjükkel közös háztartásban nem élhetnek, egyébként azonban jogi viszonyuk minden tekintetben változatlan marad.

A közös háztartás a felbontás következtében megszünvén, a gyermekek mindkét szülőjüknél nem lehetnek; a felbontó ítéletben tehát a gyermekek elhelyezéséről, eltartásáról és neveléséről is kell gondoskodni.

Erre nézve első sorban a szülők közös megegyezése irányadó; ha azonban egyetértés létre nem jő, tekintet nélkül a vétkességre, hét éves korukig a gyermekek anyjuknál hagyandók, ezen korukat elérvén, a vétlen házastársnak adatnak át, s ha mindketten vétkesek, a fiúk apjuk, a lányok anyjuk gondjaira bizatnak.

Itt kizárólag a gyermekek érdeke tartandó szem előtt és a bíróság a felállított szabálytól (a szülők vétkessége alapján) nemcsak eltérhet, hanem a gyermekeket harmadik személyekre is bízhatja, midőn is az eltartás és nevelés költségei, ha a gyermek vagyonának jövedelme elégtelen, jövedelmök arányában a szülőket terheli, mire nézve biztosítás is rendelhető.[10])

---

[10]) 1894: XXXI. 95. §. A bíró a felbontó ítéletben a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása felül is határoz.

Ha a szülők másként nem egyeztek meg, a gyermekek hét éves életkorukig anyjuknál maradnak, ezen életkoron túl a nem vétkes szülőnek, ha mind a két szülő vétkesnek nyilváníttatott, a fiúk atyjuknak, a lányok anyjuknak gondviselésére bizatnak.

A bíró azonban a szülők vétkességének és egyéb személyes körülményeinek figyelembe vételével a gyermekek nyilvánvaló érdekében a szülők egyezségétől és a fennebbi szabályoktól eltérőleg is intézkedhet, sőt a gyermekeket harmadik személy gondviselésére is bizhatja.

A közös gyermekek tartása és nevelése költségeit mindkét szülő jövedelme arányában köteles fedezni, ha arra a gyermekek vagyonának jövedelme elégtelen.

Veszély esetén mind a bíróság, mind a gyámhatóság elrendelheti a gyermekek számára megszabott tartás biztosítását.

A kiskorúak érdeke felett a felügyelet a gyámhatósá illetvén, a bíróság oly esetekben, midőn kellő támpontja ni a gyermektartás iránt nem határoz, hanem a bontó per bef zése után a gyermektartás iránti határozat végett a gyámh ságot keresi meg.[11])

Az ítéletben meghatározott elhelyezésre és tartásra a késő körülmények is befolyást gyakorolhatnak, mi a bírói intézke megváltoztatására alapul szolgálhat. Minthogy itt kizárólag kiskorú érdekének biztosításáról van szó és az elhelyezés é tartás elkülönítetten minden házassági jogi kérdéstől dönte el: ennélfogva a felbontó ítélet után felmerült körülmén okozta eltérő intézkedés a gyámhatósághoz tartozik,[12]) m kizárólag hivatott arra is, hogy a szülőnek érintkezése mó oly gyermekével szemben meghatározza, aki gondviselése a nem áll.[13])

A felbontott házasság után változatlan marad a sógors viszony is, mely a felbontott házasság alapján keletkezett, nem érinti az azon alapuló feltétlen érvénytelenítő házass akadályt. (1894: XXXI. 11. §. *d).*

A házasfelek azonban, kiknek házassága felbontatott, e mással újra házasságot köthetnek, mely esetben a törvényne házasságkötésre vonatkozó összes rendelkezéseit be kell tart úgy, mintha a felek előzőleg egymással házasságban nem él volna; szóval a felbontott házasság az új házasságkötés sz pontjából nem létezőnek tekintendő.

Áttérve már most az *elválasztás* következményeire, a k lék szempontjából az a lényeges különbség mutatkozik, hogy fel nem bontatván, lehetővé válik az elvált feleknek az é

---

[11]) 1894: XXXI. 96. §. Ha a bíró a perben kiderített körülmény nem találja elegendőknek arra, hogy a gyermekek elhelyezése és tar felől határozzon, az erre vonatkozó rendelkezést mellőzi és a per befe tével az ügyiratokat intézkedés végett átteszi a gyámhatósághoz.

[12]) 1894: XXXI. 97. §. Ha a bíró a felbontó ítéletben a gyerme elhelyezése és tartása felől határozott, de határozata a megváltozott kö mények következtében a gyermekek érdekeinek többé meg nem fele gyámhatóság a bírói határozattól eltérőleg intézkedhetik.

[13]) 1894: XXXI. 103. §. A szülő a gondviselésére nem bízott g mekével is rendszerint érintkezhetik és nevelését ellenőrizheti.

Az érintkezés módját szükség esetén a gyámhatóság állapítja m mely az érintkezést a gyermek nyilvánvaló érdekében ki is zárhatja.

közösséget bármikor újra helyreállítani, anélkül, hogy formai szempontból bármiféle, a házasság megkötésére emlékeztető cselekmény teljesítendő lenne.

Egyébként pedig úgy vagyonjogi tekintetben, mint pedig a nő és a gyermekek eltartása és ez utóbbiak gondozása és nevelése tekintetében ugyanazok a rendelkezések irányadók, melyek a felbontásnál megállapítvák.[14])

Ugyanez áll az ágytól és asztaltól való elkülönítés elrendelése esetére is, oly különbséggel mégis, hogy tekintettel a különélés ideiglenes jellegére az ez irányban tett intézkedések is ideiglenes jellegűek [15]) és a viszonyok végleges rendezése a bontó ítéletben történik.

Végül felemlítendő itt még, hogy a házassági jogban különlegesen nem szabályozott vagyonjogi viszonyokra a magánjog általános szabályai alkalmazandók.[16])

XXI. FEJEZET.

A házasság érvénytelenségének jogi következményei és a vélt házasság.

A semmis házasság érvénytelenségének jogi következményei annak megszünése vagy érvénytelenné nyilvánítása után, — a megtámadható házasság érvénytelenségének jogi következményei pedig annak megtámadása után történt megszünése vagy

[14]) 1894: XXXI. 105. §. A jelen törvény 75—87., 89—92., 95—98., 101—103. §-ai az ágytól és asztaltól való elválásra megfelelően alkalmazandók.

A vagyonjogi viszonyok tekintetében az ágytól és asztaltól való elválás a felbontás joghatályával bír.

[15]) 1894: XXXI. 102. §. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a biró ideiglenesen intézkedik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak az utóbbi részére kiadása iránt. A nő tartását a bíró a házasfelek vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérten állapítja meg, sőt a férjet a tartás alól fel is mentheti.

[16]) 1894: XXXI. 134. §. A házasság felbontása esetében a házastársak vagyonjogi viszonyaira, amennyiben a jelen törvény mást nem rendel, az érvényben levő jogszabályok alkalmazandók.

érvénytelenné nyilvánítása, megszünése után pedig bejelenté történt megtámadása után nyilvánulnak és akként jutnak k jezésre, hogy ezeket a házasságokat, az itt megjelölt időp után úgy kell tekinteni, mintha azokat meg se kötötték vo

Az érvénytelenség tehát a megkötés idejéig visszahat.

A semmis házasság az érvénytelenség következményei beálltáig mint tényleg fennálló, de jogi alapot nélkülöző há ság, — a megtámadhatóság pedig az érvénytelenség bekö keztéig mint tényleg és jogilag fennálló érvényes házas jelentkezik.

Azonban eme különbözőség daczára az érvénytelenség bírói kijelentése után mindkettő egyenlő következményt maga után, mert mind a kettő olyannak tekintendő, mintha sem kötötték volna.

Az érvénytelenség mind a kettőnél visszahat a megk idejéig.

Míg az érvénytelenség kimondva nincs, az érvényte házasság is előidézheti azokat a következményeket, melye bármely érvényes házasság maga után von. (A tényleg élet zösségben élő feleket házastársaknak tekintik és nevezik, a té leges házasságból gyermekek származhatnak stb. stb.)

Amint azonban az érvénytelenség ki van mondva, ettől időponttól kezdve az érvénytelen házasságnak oly következ nyei többé nem lehetnek. Az érvénytelenség kimondása után házasságban együtt éltek tényleg is megszünnek házasfe lenni és egyszersmint elesnek a házasság fennállásának öss jogi feltételei még a multra nézve is; vagyis ily házasság jo lag fennállott házasságnak nem tekinthető.

Ha azonban az érvénytelenítés a multra nézve meg szünteti a házasság jogi feltételeit, nem szüntetheti meg multra nézve a tényleg házasságban éltek házassági viszonyán tényleges következményeit, melyekből pedig, mint egyálta minden tényleges viszonyból, jogok és kötelességek is sz mazhatnak.

Az érvénytelenítés megszünteti a jogi viszonyt, de n semmisíti meg a tényeket.

Míg a házasság, habár csak mint tényleges viszony fen állott, a tényleg házasságban éltek házasfeleknek tekintett az érvénytelenítés után ez a családi állásuk minden jogi köv

kezményeivel együtt teljesen megszünik. Nemcsak hogy megszünnek házasfelek lenni, hanem egymás irányában ebből a viszonyukból kifolyólag a jövőben többé sem jogaik, sem kötelezettségeik nem származhatnak. (Így például az érvénytelenített házasságban élt nő özvegyi jogon öröklésre, éltében eltartásra, férje nevének viselésére stb. stb. nem tarthat igényt.)

Az érvénytelenítés továbbá a multra nézve akként hat ki, hogy az érvénytelenített házasságnak összes jogi vonatkozásai a multra nézve teljesen megszünnek. Ebből következik, hogy az ily házasságból származott gyermekek nem törvényes gyermekek, — a sógorság, mely az érvénytelenített házasság által keletkezett, jogilag soha fenn nem állott; netaláni házassági szerződések hatályukat vesztik stb. stb., szóval a házasságnak minden jogi vonatkozása a multra nézve teljesen elenyészik, mintha nem is létezett volna.

Nem így a tényleges házassági együttélésből keletkezett, tényleg létező, tehát meg nem semmisíthető következmények.

Így például, ha az érvénytelenített házasságból gyermekek származtak, habár törvénytelenek is, azért mégis tényleg házasságban élt szüleik valóságos gyermekeinek tekintendők s mint ilyenek azokkal szemben mindazokat a jogokat élvezik, melyek a törvények értelmében a törvénytelen gyermeket szüleivel szemben megilletik; továbbá minthogy a vérrokonságon alapuló házassági akadálynál nem tesz különbséget a származás törvényes vagy törvénytelen volta, vagyis az akadályt a tényleges vérközösség már magában véve is előidézi: ennélfogva az érvénytelenitett, de tényleg fennállott házasság alapján keletkezett, vérrokonságon alapuló házassági akadályok épúgy bírálandók el, mintha törvényes házassági viszony állott volna fenn.

Miként minden jogi ügyletnél, épúgy a házasságnál is a felek jó vagy rossz hiszemben lehetnek és legkevésbbé sincs kizárva, hogy az érvénytelen házasságot a felek jó hiszemben, azon hiszemben kötötték, hogy köztük érvénytelenítő akadály nincs.

Az ily házasságot jóhiszemüleg kötött érvénytelen házasságnak, közönségesen vélt házasságnak nevezzük. (A »vélelmezett« elnevezés helyesebb lenne, mert ezen házasságoknál a vélelem az érvényesség mellett szól mindaddig, míg az érvénytelenség kimondva nincs.)

Ezekre vonatkozólag a magyar házassági jog 133. §-ában

találkozunk csupán ama rendelkezéssel, hogy »azon jóhisze
harmadik személyek előnyére, akik érvénytelen házasságban
házastársakkal az érvénytelenné nyilvánításig jogügyletel
bocsátkoztak, az érvénytelen házasság az érvényes házasság j
hatályával bír.« [1])

Harmadik személyekkel szemben tehát a vélelmezett ház
ság jogi hatályának kérdése meg van oldva, azonban a ház
társak és a gyermekeik jogi viszonyai tekintetében semmif
rendelkezés nincs.

Az idéztem 133. §. a házassági jogról szóló javaslatb
mint 93. §. szerepelt és ezen szakaszra vonatkozólag a javas
különös indokolásában következőket találjuk: »A jóhiszemű
kötött érvénytelen házasságnak hatálya nemcsak a házastárs
személyes viszonyai és gyermekeik személyállapota tekintetéb
hanem ezeknek mindazon jogviszonyai szempontjából részle
szabályozást igényel, amelyekre az érvényes házasság hatál
kiterjed (így a szülői jogok, a házastársi vagyonjog, az örökl
jog stb.). E kérdések szabályozása kívül esik a jelen javasl
feladatán, minélfogva a jóhiszemű házasságnak azokra vona
kozó hatályáról is helyesebben lehet a törvénykönyv az
részeiben intézkedni, ahol az érvényes házasság jogi következ
ményei nyernek megállapítást. *Miután érvényben lévő magánjo
szabályaink a putativ házasság jogi következményeit szabályozz*
s ezen szabályok a javaslat törvényerőre emelkedése után
érvényben maradnak, ily rendelkezés szüksége ezúttal fenn ne
forog.« [2])

Tökéletesen igaz, a vélelmezett házasság jogi következm
nyeinek megállapítása szorosan véve a házassági jogba ne
tartozik; de ha e következmények harmadik személyekkel szem
ben a 133. §-ban elvi kijelentés által szabályoztattak, felállí
ható lett volna ily elvi kijelentés a szüléknek egymáshoz
gyermekeikhez való viszonyára nézve is. És pedig annál szük
ségesebb lett volna ez, mert habár a vélelmezett házasságba
élt házastársak és az ily házasságból származott gyermeke
jogi viszonyaira vonatkozó rendelkezést magánjogi szabályaink
ban, nevezetesen a Hármas-könyv I. Rész 106. czímében tal

[1]) 1894: XXXI. 133. §.
[2]) A házassági jogról szóló javaslat különös indokolása 153. lap.

lunk is, ez a rendelkezés a vélt házasságok alapján keletkezhető minden jogi viszony szabályozására ki nem terjedhet, mert csupán abból áll, hogy: »ha a férj és feleség közt tudva nem volt sógorság vagy rokonság miatt elválás következik be: akkor az asszony mind hitbérét, mind jegyajándékát megnyeri a férjtől; házasság alatt nemzett gyermekeik is mindkét szülőjük birtokaiban és birtokjogaiban öröklési joggal megmaradnak.«

Eme rendelkezést tehát, szó szerint értelmezve, csakis a vérrokonság alapján bekövetkezett érvénytelenítésre vonatkozhatjuk, holott érvénytelenítésnek más ok alapján is van helye és ezeknél is előfordulhat, hogy egyik vagy másik, vagy mind a két házasfél jó hiszemben kötötte az érvénytelen házasságot; továbbá, ha a bontó ok alapján megszüntetett házasság jogi következményei helyet találtak a házassági jogban és kimerítően megoldva találjuk a felbontott házasságoknál, úgy a házastársaknak egymáshoz, mint pedig gyermekeikhez való viszonyát és a vétkes és a nem vétkes házastársaknak a felbontás után elfoglalható álláspontját: nem szenved kétséget, hogy házassági jogunk értékét csak emelhetné, ha egyrészt megoldja ama kérdést: mikor áll fenn vélt házasság? másrészt pedig, ha megállapítja a jó hiszemben és a rossz hiszemben eljárt házastársra nézve a jogi következményeket s végül, ha szabályozza az ily házasságból származott gyermekek jogi viszonyát ép úgy, mint ezt a felbontott házasságoknál szabályozva látjuk s miként e kérdés más — külföldi — házassági törvényekben is szabályozva van.[3])

[3]) Érdekesnek tartom Dr. Schwarz Gusztáv már többször idézett ellenjavaslatának 82. és 83. §-ait ide iktatni:

82. §. »A semmis, valamint megtámadása esetében a megtámadható házasság a megszünése vagy érvénytelenné nyilvánitása időpontjáig beállott joghatásokat továbbra is megtartja azon házastársra nézve, ki a házasságot jóhiszemüleg kötötte. Ezen időpontok után a jóhiszemü házastársat a rosszhiszemüvel szemben ugyanazon jogok illetik, mint a házasság felbontása esetében a vétlen házastársat a vétkessel szemben. A kényszerített házastárs jóhiszemünek tekintendő.«

83. §. »A gyermekek törvényessége és törvényesítése tekintetében az érvénytelen házasság az érvényes házasság hatásával bír, ha szülőiknek csak egyike is jó hiszemben kötötte a házasságot. Érvénytelenítés esetében a gyermekek tartása és nevelése tekintetében az 56. és 57. §-ok (ezek a felbontott házasság esetén szabályozzák a gyermekek viszonyait) megfelelően alkalmazandók azzal, hogy rendszerint mindkét szülő jóhisze-

Ennek hiányában meg kell elégednünk magánjogi íróin-nak a vélt házasságra vonatkozó nézetével, melynek lényege az elvi kijelentés: hogy *a vélt házasság a gyermek születése vagyoni és jogi igényeire nézve az érvényes házassággal egye hatálylyal bír.*[4])

A többi kérdéseket pedig, melyek a vélt házassággal ö szefüggnek, a jóhiszeműség és rosszhiszeműség általános szab lyai szerint kell mérlegelni.

A jóhiszeműleg érvénytelen házasságra lépett fél része tendő mindazokban az előnyökben, amelyek a házasság, mi érvényes házasság alapján őt megilletik; a rosszhiszemű vise az összes terheket és rosszhiszeműségének minden hátrány következményét.

Azonban a vélt házasságra is minden körülmények köz feltétlenül alkalmazandó, hogy az érvényesség a multra néz vélelmezendő ugyan, de a jövőre már ki nem hathat.

A házasság tartama alatt keletkezett tényleges viszony érvényes házasságban élt házasfelek közt létre jött, jogilag érvényes viszonyoknak tekintendők; de az érvénytelenítés kezdve már nem eredményezhet a házasság többé sem tény ges, sem jogi házassági viszonyokat, miből önként következ hogy a vélelmezett házasságban élt jóhiszemű nő sem viselh férje nevét és rangját s csupán a vélt házasságban szerzett, gyonjogi igények élvezetére tarthat számot.

A vélt házasságból származott gyermekek pedig a tör nyes gyermekekkel minden viszonyukra nézve egészen egy lőknek tekintendők.

---

műsége esetében is hét éves korukon túl a fiúk atyjuknak, a lányok pe anyjuknak gondviselésére bizatnak.«

E §-ok felvétele kitöltötte volna azt az űrt, mely házassági jogu ban ma kétségkívül megvan.

[4]) Zlinszky: Magyar Magánjog 529. Knorr: Magyar Magánjog 4

II.

ALAKI RÉSZ.

I. FEJEZET.

Biróság. Hatáskör. Illetékesség.

A házassági ügyek a kir. biróságok elé tartoznak,[1]) de magában a házassági jogban közelebbről nincsenek meghatározva azok a kir. biróságok, melyeknek hatósági köre a házassági ügyekre kiterjed.

Ha a bírói gyakorlatot visszatükröző táblai szabályzatban különleges intézkedések nincsenek, akkor az általános perrendtartási rendelkezések követendők.

Az 1868. évi LIV. t.-czikk a házassági pereket a törvényszékek elé utalja és az 1893. évi XVIII. t.-cz. a sommás eljárás alá tartozó pereket taxative elősorolván, ezek között a házassági ügyeket nem említi s habár az 1868. évi LIV. t.-cz. csak egyes vallásfelekezetek követőinek házassági pereit utalta a polgári törvényszékek elé, mindazonáltal a hatáskör kérdése csakis a kir. törvényszékek hatáskörének az összes házassági ügyekre való kiterjesztése által oldható meg, mert

1-ször magában a házassági jogban külön ügybíróság megjelölve nem lévén, a kir. bíróságok alatt okszerüen más bíróságok nem érthetők, mint a melyek házassági perekben eljárni eddig is hivatva voltak, és

---

[1]) 1894: XXXI. 136. §. A házassági ügyekben való bíráskodás a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik.

2-szor, mert a polgári bíróságok eddigi házassági ügyi h
körükben — annak daczára, hogy csak egyes vallásfelekez
hiveinek házassági ügyei voltak hozzájuk utalva — mindig
polgári bíróságok jártak el s mint ilyenek fognak eljárni a j
ben is, hatáskörük tehát lényegileg változni nem fog.

Ezek szerint a házassági ügyekben eljárni hivatott
bíróságok; I. fokon a kir. törvényszékek, II. fokon a kir. í
táblák, III. fokon a kir. Curia mint legfőbb itélőszék.

A hatáskör házassági jogunkban 1-ör *átmeneti vagy i
lenes* azokban az ügyekben, melyek a korábbi jogszabályok ur
alatt keletkezett tények alapján döntendők el, és 2-szor *ren
rinti* vagy *állandó* minden más házassági ügyben.

Az átmeneti hatáskör következő perekre terjed ki:

a) az előbbi jogszabályok uralma alatt kötött házass
érvénytelenítésére (138. §.); [2])

b) az ugyanazon időben létrejött tények alapján a háza
felbontására (139. §.);

c) az előbbi jogszabályok alapján hozott ágytól és aszt
elválasztó ítéletnek bontó ítéletté átváltoztatására (141. §.);

d) ugyanazok alapján hozott és az egyik házasfélre n
bontó ítélet hatályának a másik házasfélre való kiterjeszté
(142. §.)

Az állandó hatáskört a házassági jog hatályosságának
lete, a magyar kir. törvényszékek hatóságának alávetett *szem*
és az általuk eldöntendő házassági *ügyek* figyelembe vétel
ezen hármas szempontból 1-ször mint *területi*, 2-or mint *szer*
és 3-szor mint *tárgyi hatáskört* kell megkülönböztetnünk.

A területi hatáskör szempontjából a házassági jog alka
zásánál Magyarország alatt az 1894: XXXI. t.-cz. érvénye
területét, magyar bíróságok alatt pedig azokat a bíróságokat
érteni, amelyek a jelen törvény érvényességi területén bírói h
ságot gyakorolnak. (135. §.)

Ehez következőket kell megjegyeznünk:

1-ször, az osztrák-magyar birodalomnak külföldi képvi
előtt külföldön kötött házasságokat belföldön kötött házassá
nak kell tekinteni (29. §. *e)* pont és 31. §. utolsó bekez

---

[2]) A zárjel között levő számok a házassági jog idevonatkozó
jelzik és az I. Részben már idézve vannak.

tehát a magyar házassági jog szempontjából a házasságkötés tényére és az ezzel összekötött törvényességi kellékekre nézve a külföldi diplomácziai képviselő hatósági területe magyar terület;

2-szor. Fiume területére a 146. §. alapján a magyar házassági jog a magyar miniszterium által kiterjesztve lévén, a joghatály ide is kiterjed;

3-szor. Horvátországnak az 1868. évi XXX. t.-czikk értelmében, igazságügyi tekintetben autonomiája lévén, annak területén a magyar házassági jog érvénynyel nem bir; — tehát azt a házassági jog tekintetéből külföldnek kell tekintenünk.[3])

A személyi hatáskört azoknak a személyeknek szempontjából, akik ellenében a magyar bíróság ítélete jogérvényes, következő szabályok határozzák meg:

1-ször. »Magyar állampolgár házassági perében csak a magyar biróság itélete hatályos« (114. §.); külföldi biróság a magyar állampolgár házassági ügyében jogérvényes itéletet nem hozhat.

2-szor. Az előző pont alapján a viszonosság azt hozza magával, hogy külföldi házassági perében viszont a magyar biróság ne itélhessen, kivéve, ha ama külföldi állam, melynek a peres felek polgárai, a magyar biróság itéletét elismeri.[4])

3-szor. Magyarországon külföldivel kötött házasságát magyar biróság előtt érvényteleníttheti oly magyar nő, aki férjét házassága megkötése után külföldre nem követte.

---

[3]) 1894: XXXI. 147. §. Tekintettel az 1868. évi XXX. t.-cz. 1., 47., 48. és 59. §-ainak, valamint az 1879. L. t.-cz. 1. §-ának rendelkezésére és azok értelmében Magyarországban és Horvát-Szlavonországokban községi illetőséggel biró magyar állampolgárok házasságára nézve a következők rendeltetnek:

Magyarországon községi illetőséggel biró magyar állampolgárnak Horvát-Szlavonországokban, mint szent István koronája alatt Magyarországgal egy és ugyanazon állam közösséget képező területen kötött házasságára, továbbá Horvát-Szlavonországokban községi illetőséggel biró, mint ezen országok külön joga alatt álló magyar állampolgárnak Magyarország területén kötött házasságára a jelen törvény 108—111., 113., 115., 117., 118. §-aiban foglalt jogelvek megfelelően alkalmazandók. (Ezek a §-ok vonatkoznak a magyar állampolgároknak külföldön és a külföldieknek Magyarországon kötött házasságára.)

[4]) 1894: XXXI. 116. §. Külföldi házassági perében a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, a melynek a házasfelek polgárai.

4-szer. Kivándorolt magyar állampolgár ellen a bontó p
hazai bíróság előtt indíthatja meg a nő, ha férjével külföl
nem költözött és a férj a bontó okul szolgáló tényt még m
magyar állampolgár követte el.[5])

5-ször. Lakóhelyének törvényei alkalmazandók az is
retlen hazájú külföldire akkor, midőn hazája törvényeit kell
alkalmazni.[6])

A tárgyi hatáskört végül a házassági jog alapján indíth
perek és ügyek jelölik meg, melyek következők:

1-ször. A feltétlen érvénytelenítő akadály vagy a kötési for
hiányossága alapján indítandó semmisségi perek (41—45. §

2-szor, a feltételes érvénytelenítő akadály és a szabad be
egyezést kizáró érvénytelenítő ok alapján indítható megtámad
perek (51—55. §§.);

3-szor, a feltétlen és a viszonylagos bontó okok alap
indítható bontó perek (76—80. §§.);

4-szer, az ugyanezen okok alapján indítható váló pe
(104. §.);

5-ször, az elválasztó ítéletnek bontó ítéletté való átvált
tatása iránti perek (107. §.);

6-szor, a honosítottak ügyeiben előbbi joguk alapján hoz
elválasztó ítéleteknek bontó ítéletekké való átváltoztatása irá
perek (115. §., második bekezdés);

7-szer, a honosítottaknak, honosításuk előtt létrejött tény
alapján indítható bontó perei (115. §. első bekezdés);

8-szor, az ágytól és asztaltól elválasztottak bejelentése, ho
a házassági életközösséget visszaállították (106. §.);

---

[5]) 1894: XXXI. 117. §. A nő, ki Magyarország területén külföldi
kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár v
férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha fér
a házasság megkötése után külföldre nem követte.

Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény el
vetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követ
ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is p
indíthat.

[6]) 1894: XXXI. 119. §. Azon külföldinek házasságára, kinek álla
polgársága meg nem állapítható, mindazon esetekben, melyekben a jel
törvény szerint a külföldi hazájának törvényei volnának irányadók, la
helyének törvényeit kell alkalmazni.

9-szer, a megtámadható házasság érvénytelenségének bejelentése a házasság megszünése után (68. §.);

10-szer, a kihirdetésnek, vagy a házasságkötésnél való közreműködésnek megtagadása elleni eljárás (1894. XXXIII. t.-cz. 60. és 61. §§-ok; igazságügyminiszteri rendelet 1895. évi 27.198. sz.)

Ha az 1—7 alatt itt elősorolt perekben a vétlen házastárs vagyonjogi igényeit is érvényesíti, a házassági ügyekben eljárni hivatott biróság hatáskörébe tartozik továbbá a döntés:

11-szer, a vétlen házastársnak a vétkes házastárs ellen a házasság okából tett ajándékoknak vagy ezek értékének visszatérítése iránti kérelme felett (89. §.);

12-szer, a nem vétkes nőnek vétkes férje ellen támasztott tartási igénye tárgyában (90. §.);

13-szor, a tartásdij felemelése (91. §.) esetleg leszállítása (92. §.) kérdésében;

14-szer, az érvénytelenített, felbontott vagy elválasztott házasságból származott gyermekek elhelyezése és eltartása iránt (95. §.);

15-ször, az érvénytelenítési vagy a bontó perben támasztott egyéb vagyonjogi igények tárgyában.

Mindezekben a kérdésekben a biróság különélés elrendelése esetén, vagy a felek kérelmére bármikor, ideiglenesen, — az érvénytelenítő vagy bontó per befejezéseig terjedő jogi hatálylyal, — előlegesen határoz (98., 99., 102., 72. §§.); — a gyermekek elhelyezésének és eltartásának kérdését azonban akkor is, ha a felek erre vonatkozó itéletet is kértek, — akár ideiglenesen, akár véglegesen, a kiskoruak érdekeire hivatalból őrködni hivatott gyámhatóság hatáskörébe utalhatja. (96—97. §§.).

A nőtartási igények az 1893. évi XVIII. t-cz. 1. §-ának 5. *c*) pontja alapján járásbiróságok előtt is érvényesithetők; tekintettel azonban arra, hogy a házassági perekben illetékes biróságok most már az ideiglenes tartási igények tárgyában a házassági per végérvényes eldöntése előtt is határoznak (102. §.): *ennélfogva a járásbiróságok előtt nőtartási igény csak akkor érvényesíthető, ha a házassági per folyamatban nincs.*

A házassági perek biróságának tárgyi hatáskörébe tartozónak jeleztem a 11—15. pont alatt megjelölt vagyonjogi igényeket a semmisségi és a megtámadási perekben is. — Tekintettel ugyanis arra, hogy a házassági jog 72. §-a ezen igényekre vonat-

kozólag az ideiglenes rendelkezést a házassági perekben el
biróságok hatáskörébe utalja; tekintettel továbbá arra, hog
házassági jog egyetlen rendelkezése sem tiltja, hogy a birć
azokat a vagyonjogi igényeket, melyeknek ideiglenes rend
sére hivatva van, az érvénytelenség kimondásával egyidejü
véglegesen is rendezze: ennélfogva kétségbe sem vonható, h
ama vagyonjogi igények a semmiségi és megtámadási perek
is érvényesíthetők és pedig annál is inkább, mert a végle
elbirálás legczélszerübben azokra a biróságokra bizható, mel
ama kérdéseket már az ideiglenes rendezés alkalmával is
gyalván, alaposan megismerték.

Támogatja eme felfogást a táblai szabályzat 34. §-a
mely szerint: »ha az eljáró biróság a házasság felbontása i
előterjesztett kérelemnek helyt ad: egyuttal birálat alá ves
netán fenforgó gyermek- és nőtartási igényeket, valamin
vagyoni követeléseket is. Ellenben, ha a biróság a házasság
bontására irányzott kérelmet elutasítja: a gyermek és nőtar
igények, valamint a vagyonjogi követelések elbirálását mellő

Minthogy a korábbi jogszabályok uralma alatt a »*fel
tás*« általános megnevezés alá vonattak úgy az érvénytelen
mint pedig a bontó ok alapján inditott házassági perek; m
hogy továbbá a házassági perek mindkét kategóriája ugyan
ban a táblai szabályzatban foglalt egységes eljárási szabál
szemmel tartása mellett kezeltetett: ezeknél fogva bebizo
tottnak tekinthetjük, hogy a birói gyakorlat a korábbi jog
bályok uralma alatt, a házassági ügyekkel kapcsolatos vagy
jogi igényeket minden házassági perben érvényesíteni me
gedte, ami a házassági jog rendelkezései által hatályon k
helyezve nem lévén, jelenleg is a joggyakorlat által megáll
tott jogszabálynak lesz tekintendő.

A hatáskörnek ily általánosan körvonalozott, minden há
sági ügyre vonatkozó meghatározása után azt a *különös ha
kört* kell megállapitanunk, mely meghatározza, hogy mely
mélyek házassági pereiben melyik törvényszék hivatott
eljárásra? — *Ezt a különös hatáskört birósági illetékességnek s
tuk nevezni.*

Az illetékesség az 1868. évi LIV. 36. §-a alapján azt a
törvényszéket illeti, melynek területén a házasfeleknek álla
együtt lakásuk volt.

Ettől a szabálytól azonban el kell térni oly esetekben, midőn a házasfelek utolsó lakóhelye külföldön (vagy Horvátországban) volt; mert a külföldön lakó magyar állampolgár házassági perében is csak a magyar biróság itélete lévén hatályos, (114. §.) a pert a házassági jog érvényességi területén kell folyamatba tenni. — Az utolsó együttlakás külföldön lévén, az illetékesség ez alapon még nem határozható. — Ez az eset akkor is, ha a honosított a házassági jog 115. §-a alapján akarja az ezen fejezet 6. és 7. pontjaiban megjelölt perek valamelyikét meginditani. — Ily esetekben az 1868. évi LIV. 30. §-a alapján az illetékességet szabályozó általános rendelkezés irányadó és a per illetékes birósága a lakóhely, esetleg tartózkodási hely törvényszéke; ha pedig a felek külföldön laknak, biró küldésnek van helye.

A tartásdij felemelése vagy leszállitása iránt a per a dolog természete szerint csakis a házassági per végérvényes eldöntése után indítható meg.

Tekintettel arra, hogy ezek a perek tulajdonképen a tartás dij mérvének ujólagos megállapítása végett indithato perek, tehát ujitó perek: ennélfogva ezeket annál a törvényszéknél kell megindítani, mely a tartási dij iránt már előzőleg itélt, amit czélszerűségi tekintetek is indokolnak.

Ha pedig a tartásdij vagy egyéb vagyonjogi igény a házassági perrel egybekapcsolva nem volt és azt a jogosult fél a házassági per befejezése után akarja érvényesíteni, a perrendtartás általános szabályai alkalmazandók, mert ezek a perek ily körülmények között már nem házassági perek, hanem vagyonjogi perek.

Végül a házasságkötést megelőzö kihirdetés vagy a házasságkötésnél való közremüködés tárgyában hozott határozat ellen a birósági eljárásra az a kir. törvényszék illetékes, amelynek kerületében a kihirdetést megtagadó anyakönyvvezetőnek, illetőleg a házasságkötésnél való közreműködést megtagadó polgári tisztviselőnek székhelye van, ha pedig a kihirdetést vagy a házasságkötésnél való közreműködést az osztrák-magyar monarchia diplomacziai képviselője, consula vagy ezek helyettese tagadta meg, a budapesti kir. törvényszék.

Az illetékességtől sem ebben az esetben, sem általán a házassági ügyekben eltérésnek helye nincs; (1868. LIV. 53. §.

c) pont; igazságügyminiszteri rendelet 1895. évi 27.198. sz. 1.
tehát az a per folyama alatt bármikor előterjeszthető és hi
talból is vizsgálandó.

Hogy az illetékességtől eltérésnek helye nincs, ezt az á
lános hatáskörre is kell vonatkoztatnunk, mert az illetékes
jelentménye a hatáskörével azonos.

A hatáskör ugyanis magában foglalja a területet, a s
mélyeket és a tárgyakat, amelyekre valamely hatóság, vagy ha
sági személy működése, úgy általán, mint pedig különösen
kiterjed.

Az általánosság feltételei megállapítják az általános,
különösség feltételei a különös hatáskört, melyek mindegyi
illetékességnek is nevezhetjük; mert akár azt mondjuk, h
házassági ügyekben magyar állampolgár felett csak mag
biróság illetékes az eljárásra, akár azt mondjuk, hogy mag
állampolgár házassági ügye csak magyar biróság hatáskör
tartozhat, — ugyanazt mondottuk; ebből látjuk, hogy az *á*
lános hatáskört általános illetékességnek is nevezhetjük.

De ugyanez áll a különös hatáskörre is, mert akár
mondjuk, hogy az ügyben eljárni a budapesti törvényszék i
tékes, — akár azt mondjuk, hogy az ügy a budapesti kir. t
vényszék hatáskörébe tartozik, ugyanazt a gondolatot egye
helyességgel fejeztük ki.

Még világosabban kitűnik e két kifejezés jelentményé
azonossága, ha azt egy bizonyos törvényszékre, vagy egy m
határozott egyes biróságra vonatkoztatjuk. — Ezek hivata
működése általán a peres ügyek eldöntése, hozzájuk tartoz
általán a peres ügyek; különösen pedig hozzájuk tartozik az
nak a peres ügyeknek az eldöntése, melyek vagy minőség
vagy a megbizatási terület, vagy pedig az e területen lakó s
mélyek szempontjából vonhatók működési körükbe.

Hogy már most ezt a hozzátartozást a hatáskör vagy
illetékesség szóval jelöljük-e meg? ez teljesen közönyös, tök
tesen mindegy; mert a hatáskör is, az illetékesség is azt jele
hogy valamely ügy valamelyik hatósághoz általán, — vagy pe
azt, hogy egy bizonyos ügy különösen, egy meghatározott ha
sághoz tartozik.

Hatáskör és illetékesség közt tehát a perjogban különb
get tenni nem szükséges, mert a különbség nem ezekben a s

vakban, nem is a jelentményükben, hanem azokban a körülményekben van, melyek a hatáskör, vagyis az illetékesség terjedelmét és tartalmát általánosságban csupán, vagy különösen is meghatározzák; ilyenkor pedig az elnevezést, a hatáskört, vagyis az illetékességet befolyásoló körülménytől kell kölcsönöznünk.

A következtetésnek eme módszere alapján különböztettem meg:

1. a területi hatáskört;
2. a személyi hatáskört,
3. a tárgyi hatáskört, és
4. a különös hatáskört és ezt minden értelemzavarás nélkül területi, személyi, tárgyi és különös illetékességnek is nevezhetem.

II. FEJEJET.

Ügyfelek és képviselőik.

Ügyfél oly személy, aki a birósági eljárást igénybe veszi, és az, aki ellen az eljárás folyamatba tétetik.

Aki az eljárást igénybe veszi, hogy valamely jogot a biróság előtt érvényesítsen, az a felperes, a ki ellen fellép, az alperes.

Házassági perekben mint felperesek felléphetnek:

1. az állam,
2. az igazságügyi miniszter,
3. a gyámhatóság,
4. a törvényes képviselő,
5. a szülők,
6. a házastársak és
7. a házasság érvényessége által jogilag érdekelt személyek.

Alperesek csak a házastársak, — cselekvőképtelenségük esetén (127. §.) törvényes képviselőik lehetnek.

1. Az állam felperességi joga ama közérdekü követelményen alapszik, hogy feltétlen érvénytelenítő akadály [1]) vagy a

---

[1]) I. Rész V. és XII. fejezet.

kötést érvénytelenítő alaki hiány [3]) mellett házasság egyálta
fenn ne állhasson, ha pedig ily házasság köttetett volna, az érvé
telennek mondassék ki, megsemmisíttessék.

Az állam eme jogát, a törvényben foglalt általános meg
talmazás jellegével biró rendelkezéssel a kir. ügyészre ruházza
kinek hatáskörébe a törvények feletti közérdekből való őrkö
különben is tartozik.

A kir. ügyésznek az állam nevében gyakorolható ez a
perességi joga, a feltétlenül érvénytelenitendő házasságok érvé
telenítése végett indítandó semmisségi perekre terjed ki.

2. Az igazságügyi miniszter felmentése nélkűl fejlet
korú nem köthet házasságot (7. §.)[4]); ha mégis kötött, ház
sága megtámadható (51. §.).[5]) A megtámadás joga ily eset
a felmentésre jogosított kir. igazságügyi minisztert is megil
s a mennyiben a megtámadási jogot nem gyakorolja, hallga
lagos felmentés esete áll elő. — Ha azonban a megtámadási jo
érvényesíteni kivánja, ezt mindaddig, mig a házasfél fejlet
kora tart, esetről esetre adandó meghatalmazással, a kir. ügy
által gyakorolja. (56. §.)[6])

A kir. ügyész által gyakorolt eme megtámadási jog csa
fejletlen korú házastárs fejlett korának elértéig érvényesíthe
— Ha a megtámadási per ez időhatárig meg nem indittat
az a fölmentés hiánya miatt a kir. ügyész által többé meg n
indítható; ha pedig a fejlett kor a per folyama alatt következ
be, a per úgy a mint van, a fejlett korú házasfélre száll
(69. §.)[7]) és a kir. ügyész ügyfél lenni megszünik.

---

[2]) II. Rész X. és XII. fejezet.

[3]) 1894. XXXI. 47. §. Semmiségi per indítására jogosítva vann
a házasfelek, a kir. ügyész és aki kimutatja, hogy a házasság semmi
gétől valamely jogi érdeke függ.

Ily per indítására jogosítva vannak különösen:

a) a korábbi házastárs a vele előbb kötött házasság okából, míg
a házasság meg nem szűnt;

b) a későbbi házastárs, ha saját házsságának érvénye a korá
házasság semmisségétől függ;

c) az, aki a későbbi házasság érvényessége iránt jogilag érdekelve v

[4]) I. Rész VI. fejezet.

[5]) I. Rész XIII. fejezet.

[6]) I. Rész XIII. fejezet 9. jegyzet.

[7]) I. Rész XIII. fejezet 10 jegyzet.

3. A gyámhatóságot illeti a házasság megtámadásának joga, midőn a házasságot kiskoru, a 8. §-ban[8]) meghatározott beleegyezés nélkül kötötte; eme hatóság a megtámadást az árvaügyész által gyakorolja[9]) s amennyiben a megtámadási per a házasfél teljes koruságáig a gyámhatóság által meg nem indíttatik, hallgatólagos beleegyezés esete áll elő, ha pedig a házasfél a per folyama alatt éri el teljeskorúságát, a per úgy a mint van, reá száll át.[10])

A nő férjhez menvén, teljeskorúvá lesz; ha azonban a beleegyezésre jogosult törvényes képviselő, illetőleg szülő beleegyezése, esetleg gyámhatósági beleegyezés (8. §. utolsó bekezdés) nélkül ment férjhez, a megtámadásra vonatkozó szabályok alkalmazásánál kiskorúnak tekintendő mindaddig, mig huszonnegyedik életévét be nem tölti;[11]) házasságának megtámadására tehát a gyámhatóság jogosúlt mindannak daczára, hogy a szükséges beleegyezes nélkül férjhez ment nő különben, — magánjogi szempontból, — teljeskorúnak tekintendő. — És ha a megtámadás folytán hásassága érvénytelennek mondatott ki, úgy tekintendő, mintha házasságot egyáltalán nem kötött volna, (67. §.)[12]) tehát újra kiskorúvá leszen magánjogi szempontból is és az marad 24 éves korának betöltéséig, esetleg férjhez meneteléig. Érvénytelen házassága alatt kötött magánjogi ügyletei pedig a 133. §. értelmében lesznek elbírálandók.[13])

4. A törvényes képviselő joga és kötelessége az atyai hatalom, gyámság, illetőleg gondnokság alatt álló cselekvőképtelen személy (házasfél) képviselete a semmisségi perben.[14]) Ezen kivül gyakorolhatja a gyámhatóságnak az előző pontban tárgyalt megtámadási jogát is az esetben, ha a megtámadási jog az ő beleegyezésének hiányán alapszik; ez a megtámadás azonban hatá-

---

[8]) I. Rész VI. fejezet.

[9]) I. Rész XIII. fejezet 9. jegyzet.

[10]) I. Rész XIII. fejezet 10. jegyzet.

[11]) I. Rész VI. fejezet.

[12]) I. Rész XI. fejezet.

[13]) I. Rész XXI. fejezet.

[14]) 1894: XXXI. 48. §. Cselekvőképességében korlátolt házastárs a semmisségi perben perképes.

Cselekvőképtelen házastársakra a törvényes képviselet szabályai alkalmazandók.

lyát veszti, ha azt a gyámhatóság magáévá nem teszi.[15]) T
esetben a törvényes képviselő a házassági perekben az ügy
képviseletében el nem járhat.

5. A szülő, ha törvényes képviselő, a cselekvőképte
házasfelet az előző pont értelmében képviseli és a megtámad
jogot az előző pontban jelzett korlátozással gyakorolhatja az e
ben, ha a házassághoz az ő beleegyezése volt szükséges és a
nélkül köttetett meg.[16])

6. A házassági perekben egyébként a tulajdonképeni ü
felek a házastársak, kiket megillet a semmisségi, a megtámad
a bontó és a válóper megindításának joga[17]); amennyiben pe
a semmisségi vagy a megtámadási per az 1—5 pont alatt m
jelölt személyek által indíttatnék, ily esetben a házastársak m
alperesek idézendők mindig perbe; e tekintetben csak a
lekvőképtelenség által korlátolvák,[18]) midőn is törvényes kép
selőjük által, egyébként azonban mindig személyesen állana
perben s még a korlátolt cselekvőképességű személy is a há
sági perekben perképes,[19]) a per vitelére képességgel bir; —
házassági perben jogait ő maga érvényesíti, megtámadott há
ságát ő maga védi.

Minthogy a házassági perben a hozományi tárgyak v
szatérítése és a nő- és gyermektartás iránti igény is érvén
síthető: ebből az következnék, hogy a cselekvőképességé
korlátolt személy perképessége a házassági ügygyel szorosan
szefüggő és együttesen érvényesíthető ez igényekre is kiter

Minthogy azonban a perképességnek a cselekvőképess
ben korlátolt személy részére való megállapitása kivételes; m
hogy minden kivétel a legszorosabban értelmezendő és a per
pesség a 48., 69. és 86. §§-okban kizárólag a semmisségi, m
támadási és bontó perekben való eljárásra van megállapítva
a 105. §-ban a válóperekre kiterjesztve; minthogy a házass

[15]) I. Rész XIII. fejezet.

[16]) Ezen fejezet 14. jegyzete és I. Rész XIII. fejezet.

[17]) 1894: XXXI. 48. §. 86., 105. §§.

[18]) 1894: XXXI. 86. §. Cselekvőképességében korlátolt házastár
házasság felbontása végett inditott perben perképes.

[19]) 1894: XXXI. 87. §. Elmebeteg házastárs nevében törvényes k
viselője kérheti a gyámhatóság felhatalmazásával a házasság felbont

A gyámhatóság a felhatalmazást csak akkor adhatja meg, h
házasság felbontását az elmebeteg házastárs nyilvánvaló érdeke köve

jognak mindazok a rendelkezései, melyek a személyek vagyoni rendelkezési jogát megszorítják vagy kiterjesztik, a házassági jog szempontjából figyelmen kivül hagyandók [20]: mindezeknél fogva a cselekvőképességében korlátolt személy perképességét csakis a házassági kötelék megtámadására vagy megvédésére vonatkoztathatjuk s ha bármiféle vagyonjogi igény érvényesíttetik a házassági perben, — ha mindjárt csak nőtartási vagy gyermektartási kötelezettségről van is szó, ezek felett a cselekvőképességében korlátolt személy törvényes képviselőjének perbe vonása nélkül határozni nem lehet.

7. Semmiségi perben peres felek lehetnek még azok, a kik kimutatják, hogy a házasság semmisségétől valamely jogi érdekük függ. — Ezek közül a 47. §. *a)* és *b)* pontjában a korábbi házastárs és a későbbi házastárs meg van nevezve, a *c)* pont azonban kétségben hagy bennünket, mert egész általánosságban megjelöli ugyan, de közelebbről meg nem határozza azokat a személyeket, akik a későbbi házasság érvényessége által jogilag érdekelve vannak.

Az kétségtelen, hogy az a harmadik személy, aki a házasság érvénytelenítése végett semmisségi pert indít, köteles kimutatni, bebizonyítani ama jogi érdekeltséget, mely a házasság érvényességével okozatos összefüggésben áll.

Kik lehetnek ily személyek? erre határozott feleletet adni nem lehet, de legalább példákkal világítjuk meg a kérdést.

Például: Valamely kizárólag törvényes vérrokonokra szállható hitbizomány várományosainak egyike feltétlen érvénytelenítő akadály indokából érvénytelen házasságban él és e házasságból gyermekei is származtak. — A többi várományosnak, vagy akár ezek egyikének joga van a semmisségi pert megindítani; mert ha a hitbizomány csak törvényes vérrokonokra szállhat, mindegyik várományosnak joga van a nem törvényeseket kizárni; hogy pedig e jogot érvényesíthesse, joggal kell

---

[20]) Nevezetesen ha az atya vagyonkezelés okából fosztatott meg az atyai hatalomtól vagy a gyámságtól, — beleegyezési joga (9. §.) érintetlen; — az 1877. évi XX. t.-cz. 5. §. alapján önállósított teljeskorú a házassági jog szempontjából kiskorú (130. §.); — a vagyonkezelés indokából történt kiskorúság meghosszabbítás a teljeskorúvá lett személyt a házassági ügyeknél egyáltalán nem korlátozza stb. stb.

birnia a feltétlenül érvénytelen házasság megtámadására is, m
e nélkül ama másik jogát nem érvényesíthetné.

Vagy például: Egy testvér végrendeleti örököseivé te
testvére törvényes leszármazóit; — a testvér leszármazóinak e
része ennek az első, — másik része a második házasságá
származik; — ha már most a második házasság feltétlen érvé
telenség alapján semmisségi perrel megtámadható: e támadá
az első házasságból származott gyermekeknek joguk van, m
a későbbi házasság érvényességével szoros összefüggésben áll
ebből származott gyermekek törvényessége vagy törvénytel
sége, — ezzel pedig a törvényes leszármazáson alapuló örökö
dési igény.

A jogi érdek mindkét felhozott példánál megvan, tehát
esetekben a semmiségi per indítása jogosultnak lesz tekinten
a jogi érdekeltség esetei azonban ki nem meríthetők.

A felek képviselete tárgyában a házassági perekben
ügyekben megjegyzendők még:

a) Házassági perekben a felek személyesen járhatnak
csak a pernek alaki alapját képező keresetet kell ügyvédi ell
jegyzéssel ellátva a biróság elé terjeszteni,[21]) a tárgyalásra az
ban a felek akár személyesen, akár törvényesen képviselve jel
hetnek meg;[22]) — a kihirdetés vagy a házasságkötésnél v
közreműködés megtagadása elleni kérvényt pedig a házas
felek akár személyesen, akár ügyvéd által irásban, akár szó
terjeszthetik az illetékes törvényszék elé, mely előtt a fe
vagy személyesen, vagy ügyvéd által képviselve vihetik
ügyüket.[23])

Szóval a kötelező ügyvédi képviselet csak a kereset bea
sára nézve van határozottan kimondva; minthogy azonban
jogorvoslatokra nézve az 1881. évi LIX. t.-cz. szabályai alk
mazandók;*) minthogy továbbá eme törvény 26. §-a törvé
széki perekben a felebbviteli beadványt ügyvéd által rend
benyújtani, ennélfogva a kötelező ügyvédi képviseletet a fele
viteli beadványokra is törvényesen megállapítottnak tekinthet

A fél személyes megjelenésének kötelezettségét a táb

[21]) Táblai szabályzat 1 §.

[22]) Ugyanaz 3. §.

[23]) Igazságügyminiszteri rendelet 1895. 27198. sz. 2. és 4. §§.

*) Táblai szabályzat 39. §.

szabályok 13. §-a csak a békéltetésnél követeli, az eljárás egyéb fázisainál, nevezetesen a tárgyalásnál és a bizonyítási eljárásnál a felek személyesen is eljárhatnak ugyan, de jogukban áll magukat képviseltetni is; ha azonban nem személyesen járnak el, képviselőül csak ügyvédet bízhatnak meg; mert a törvényszéki peres eljárásban, az 1881. évi LIX. t.-cz. 12. §-ban foglalt kivétellel, az ügyvédi képviselet kötelező, mert továbbá úgy a táblai szabályzat, mint pedig az igazságügyi miniszter 1895. évi 27.198 számú rendelete csak ügyvédi képviseletet említ.

b) Alperes rendszerint az, kinek házassága megtámadtatott; ha pedig ez cselekvőképtelen, ennek törvényes képviselője.

Minthogy pedig a házasság érvényességét és fenállását köztekintetekből is vedelmezni kell, holott erre, a személyes eljárásra és védekezésre jogosult alperes sem nem képes, sem nem hivatott: a házasság védelmére a törvényszék székhelyén lakó ügyvédek sorából házasságvédő rendelendő,[24]) kinek kötelessége: *a*) a házassági kötelék fentartása végett czélirányos védelmet előterjeszteni; ha pedig a fenforgó körülményekből arról győződnék meg, hogy a házasság tarthatatlan: ez irányban indokolt nyilatkozatot tenni; *b*) a házasságból származó kiskorú gyermekek érdekeire felügyelni; *c*) az anyagi törvények és eljárási szabályok megtartása fölött őrködni; és *d*) a házassági köteléket felbontó véghatározatokat felebbezni.[25])

A korábbi jogszabályok uralma alatt az izraeliták házassági pereiben házasságvédőt kirendelni nem kellett.[26]) — A magyar házassági jog a valláson alapuló különbségeket mind az anyagi, mind az alaki jog terén megszüntette, a kérdést tehát már most akként kell megoldani, hogy vagy egy házassági perben sem kell hazasságvédőt kirendelni, vagy mindegyikben. — E kérdést a kir. Curia akként oldotta meg, hogy egy házassági perben, melyben a felek izraeliták, az alsó birósági itéleteket feloldotta, a törvényszéket uj eljárásra és házasságvédő kirendelésére utasította.[27]) Ezzel a kérdés akként oldatott meg, hogy minden házassági perben kell házasságvédőt kirendelni.

[24]) Táblai szabályzat 13. §.
[25]) Táblai szabályzat 26. §.
[26]) Táblai szabályzat 13. §.
[27]) Ügyvédek Lapja 1895. évi 47. szám 6. lap.

III. FEJEZET.

Kereset. Viszonkereset. Kérelem.

A biróság az I. fejezetben pontozatosan elősorolt házas ügyekben az eljárás igénybe vételére jogosult személy fellé folytán jár el; — kivételt állapit meg a házassági jog 72. mely szerint semmisségi, vagy a kir. ügyész által inditott m támadási perekben a különélés hivatalból is elrendelhető. *)

Az ügyfél a biróság elé terjeszti a házassági jogon puló igényét és ennek elismerését tartalmazó birói határ tot kér.

A kérelmet irásban kell az illetékes törvényszék elé jeszteni, kivéve a kihirdetést vagy a házaságkötésnél való kö működést megtagadó határozat elleni eljárást, melynél a kérel szóval is lehet az illetékes kir. törvényszék elnökének, vagy ettől megbizott birónak előadni, ki is azt jegyzőkönyvbe ve (Igazs. min. rendelet 1895. 27.198. sz. 2. §.).

Az ügyfél kérelmével vagy a pert inditja meg, vagy a előtt, a per folyama alatt, vagy annak befejezése után jár törvényszék elé.

A perindító kérelem előterjesztésének elfogadott alak keresetlevél, melyet három példányban és egy felzettel kell illetékes törvényszékhez benyujtani; az első példány és en eredeti csatolmányai a biróságnál megtartandók, a másodpéld alperesnek, a harmadpéldány a házasságvédőnek kézbesiten felperes a felzeten nyer értesítést. (Tábl. szabályzat 2. §.).

A keresetlevélben pontosan kiteendők: a peres felek v ték- és keresztneve (családi és utóneve), polgári állása, ugy azok lakása a kereset benyújtása idejében, valamint a hely a hol a házasfelek utoljára és együtt laktak és megjelölend egybekelés és a tettleges különválás ideje. A keresetlevél továbbá hiven előadandók azok a tények, melyek a házasf közt a meghasonlást előidézték és a vonatkozó törvényre hivatkozással megjelölendő az ok, mely miatt a házassági k

*) Ez oly esetekben történhet, midőn például a megtámadott há ság tényleges folytatása közmegbotránkozást okozna.

lék felbontása vagy az elválasztás kéretik. (A házasság érvénytelenítésének kérelmezése esetén pedig, szintén a törvényre való hivatkozással, megjelölendő ama érvénytelenítő akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró érvénytelenítő ok, vagy az érvénytelenítő kötési forma hiba.)

Ezeken kivül gyermekek létezése esetében megjelölendők azok nevei, életkora s netáni foglalkozása; amennyiben a felek a kiskorú gyermekek közvetlen tartása s neveltetése iránt magánuton megegyeztek, ennek feltételei előadandók; ilyen megállapodás hiányában pedig előterjesztendők azok az igények, melyek a kiskorú gyermekek tartása s neveltetése tekintetében fenforognak. Végre ugyancsak a keresetlevélben adandók elő az esetleges nőtartási s minden egyéb vagyoni követelések is. Ha pedig a házasságból gyermekek nem származtak s felperes alperes irányában vagyoni követelést nem támaszt: ez a körülmény a keresetlevélben kiemelendő. (Tábl. szab. 4. §.)

A táblai szabályzat 4. §-a megjelölendőnek rendeli még a felek vallását és más hitre való esetleges áttérésüket is. — A felek vallásának most már sem a házasság érvénytelenítésére, sem felbontására, sem az elválasztásra befolyása nincs; rendszerint tehát ezeknek a körülményeknek megjelölése fölösleges. — (Mellőzhetetlen azonban, ha az érvénytelenítés a házassági jog 138. §-a, vagy pedig a felbontás a 139. §. értelmében a régi jogszabályok, illetőleg a régi jogszabályok uralma alatt létre jött tények alapján kéretik, mert ezekben a perekben a korábbi jogszabályok rendelkezéseit is figyelembe kell venni, ezek pedig a különböző vallásfelekezetek egyházi törvényein alapulnak, tehát a felek vallása az ügy eldöntésére itt irányadó).

A keresetlevélhez csatolni kell: 1. a házasság megkötését tanúsító anyakönyvi kivonatot, 2. ha az érvénytelenítendő vagy felbontandó házasságból gyermekek származtak, ezeknek születését, esetleg elhálálozását tanusító anyakönyvi kivonatot, 3. gyermektelenség esetében az anyakönyvvezető bizonyítványát arról, hogy a nőnek a házasság tartama alatt gyermeke nem született, 4. azokat az okiratokat, melyeket felperes az érvénytelenítés vagy a felbontás, a gyermektartási és a nőtartási igények, vagy egyéb vagyoni követelések tekintetében bizonyítékul kíván felhasználni, 5. a házasfelek állandó és utolsó együttlakását tanúsító helyhatósági bizonyítványt. (Tábl. sz. 5. és 6. §§.)

A keresetben határozott kérelmet kell a biró elé terj teni. A kérelem a per tárgyának megitélésére irányúl; és pe semmisségi és megtámadási perben a házasság érvénytele nyilvánítását, bontó vagy váló perben a házasság felbontá illetőleg az ágytól és asztaltól való elválasztást, a házassági 107., 115. és a 141. §§. eseteiben az ágytól és asztaltól elválas itéletnek bontó itéletté változtatását, a 142. §. esetében az eg házasfélre hatályos bontó itélet hatályának a másik házasf való kiterjesztését kell kérni.

Kérdéses, hogy a 107., 115., 141. és 142. §-ok esetei alakszerü keresetet, vagy egyszerü kérvényt kell-e benyujta — Sem a törvény, sem a táblai szabályzat erre nézve felv gositó támasztó pontot nem nyujt. — Az előbbi jogszabál uralma alatt a táblai szabályzat 45. §-a volt irányadó akl midőn a házassági kötelék az egyik házasfélre már jogerős lettel felbontatott, utóbb pedig a másik házasfél is oly vallá tért át, melynek hitelvei a végelválasztást megengedik. — esetben az áttért házasfél is kérhette magára nézve a házass kötelék felbontását, de e kérelmet *»szabályszerü«* keresetben t tozott a birósághoz benyujtani. — Most a törvény 142. §-a n azt követeli, hogy a felbontást a másik házasfél is kérje, han megengedi a bontó itélet hatályának kiterjesztését. — Ha te egy már meglevő itélet hatályának kiterjesztéséről van szó, n lehet keresetet követelni, mert hisz nem inditunk uj pert, han folytatjuk az előbbit. — Ugyanez az álláspont a 107., 115. 141. §-ainak eseteinél is; minthogy azonban e két utóbbi §. e tében, midőn az előző per nem a kir. törvényszékek előtt fol tehát az arra vonatkozó adatok a törvényszék előtt nincsen az általános szabálytól eltérni nem lehet.

Egyébiránt a kir. Curia 1882. évi szept. 20-án 6435 sz. és 1883. évi deczember 19-én, 7741. sz. a. kimondotta, hogy beadvány hibás czimzése az ügy elbirálását nem akadályozhat itt pedig a törvény határozottan nem rendelkezvén, még hi ról sem lehet szó; továbbá a keresetnek, illetőleg a kérvényn a már elősorolt adatokkal és bizonyitékokkal való felszerel akkor, midőn az előző eljárásban a családi állásra vonatkozó ö szes adatokat már egyszer a törvényszék elé terjesztették, in kolatlanul terhelné a feleket: ezek alapján következtetni mere hogy biróságaink a méltányosság álláspontjára helyezkednek

a formalismus merevségével nem állanak az ügyfelek jogai érvényesülésének utjába.

A keresetben a házasság érvénytelenitését és felbontását (illetőleg az elválasztást) az eddigi gyakorlat szerint egy keresetben, vagylagosan lehetett kérni és ezt most is szabad, ha az ügyfélnek a kérelmek mindegyikére jogos oka, jogi alapja van: a biróság természetesen csak az egyik kérelemnek fog helyt adhatni, de mindazáltal kétes esetekben nagyon helyes mind a két kérelmet előterjeszteni, mert sem a felbontó kérelem az érvénytelenítő kérelmet, — sem az érvénytelenítő kérelem a felbontó kérelmet magában nem foglalja, tehát felbontó kérelem alapján csak felbontást, érvénytelenítő kérelem alapján csak érvénytelenítést mondhat ki a biró.[1])

A halmozott keresetről lévén szó, ide tartozónak vélem azt a kérdést: vajjon az 1894. XXXI. t.-cz. 54. §. *c*) pontja alapján inditott megtámadási perben, vagy a 76. §. alapján inditott bontó perben lehet-e az érvénytelenitéssel, illetőleg a felbontással kapcsolatosan a mástól származott, vagy a házasságtörésben nemzett gyermek törvénytelenitését is kérni?

Egyik esetben a megtámadott házasság érvénytelenségének, másik esetben a bontó oknak bizonyitékai azonosak a gyermek törvénytelen származásának bizonyitékaival.

Ha a mástól való teherbe ejtés, vagy pedig a házasságtörés bebizonyittatott és ez utóbbi esetben a vétség a nemzési vélelmezhető időszakkal összeesik: be van bizonyitva a törvénytelen származás is, tehát ily esetekben a kérelmek együttes előterjesztése nagyon czélszerű, de hogy a kiskorúval szemben, a származás törvényessége kérdésében itélet legyen hozható, ez is perbe idézendő és gyámhatósága a származás törvényességének megtámadásáról épugy értesitendő, mint a kiskorú ellen folyamatba tett bármiféle perről.

---

[1]) A kir. Curia 1895. november 6-án 7234. sz. a. kimondotta, hogy a kötelék felbontása iránti kereset egy jogérvényesen létrejött házassági kötelék létezését feltételezvén, ennek hiányában felbontásnak helye nem lehet és a felbontásra vonatkozó kereseti kérelem az érvénytelenítésre irányuló kérelmet magában nem foglalja. (Ügyvédék Lapjának melléklete 1895. 50. sz.) — Ebből pedig következik, hogy viszont az érvénytelenítés iránti kérelem egy érvénytelen házasság fennállását feltételezvén, ennek hiányában érvénytelenítésnek helye nem lehet és az érvénytelenítés iránti kérelem a felbontásra irányuló kérelmet magában nem foglalhatja.

Midőn a fél a fenforgó bontó ok alapján ágytól és asz
tól való elválasztást kér, e kérelmét az I. biróság itéleté
meghozataláig bontó kérelemmé változtathatja át (104. §.).

Habár a házassági jog csak az elválás iránti kérelem
bontó kérelemmé való megváltoztatását emliti, mindazáltal kéts
telen, hogy viszont a bontó kérelem is ágytól és asztaltól való
választás iránti kérelemmé változtatható át; mert ha a bontó
alapján joga van a félnek akár a felbontást, akár az elválást ké
akkor e jogok érvényesitését csak azonos feltételek szabályozhat

A házassági jog 47. és 56. §-ai kimeritően felsorolják a
kat a személyeket, akik a házasság érvényességére vonatk
perekben peres felekként fellépni jogosultak; más, itt meg r
jelölt személy ily házassági perben mint fél részt nem vehet.
viszont ebből az is következik, hogy mindegyik fél, akit a
vény a házasság érvényessége által érdekeltnek megjelöl,
érvénytelenítő perbe beavatkozhasson, ha azt nem ő inditotta

A beavatkozási határidőt az I. biróság itéletének megho
taláig kiterjesztettnek lehet elfogadnunk; mert ha a 104. §
kereset változtatást az itéletig megengedi, nincs ok, mely mi
a perbe avatkozásra jogosult személy jogai érvényesitése vég
rövidebb határidő alatt tartozzék fellépni.

A törvény 84., 85., 100. és 104. §-ai megengedik, ho
alperes az ellene inditott bontó vagy váló perben viszonke
settel szintén kérje a felbontást vagy az elválasztást és ér
nyesitse az ily perekkel összeköthető vagyonjogi igényeket.

A táblai szabályzat 16. §. szerint: »Alperes az ellene fol
matban levő válóperben úgy a házassági kötelék felbont
tekintetében, valamint a gyermektartási igények vagy egy
követelések érvényesitése céljából viszonkeresettel élhet.
viszonkereset rendszerint a tárgyalás kezdetén terjesztendő
mely esetben a kereseti kérelemmel együttesen tárgyalandó
közös itélettel döntendő el. A később előterjesztett viszonke
seti igények csak akkor vétetnek figyelembe, ha azok a tárgy
lás folyama alatt felmerült tényeken alapulnak«.

Minthogy azonban a házassági jog 104. §-a, a kereset va
viszonkereset megváltoztatást az I. birósági itélet meghozatal
bármikor megengedi, ennélfogva a törvény eme kiterjesztő r
delkezése alapján a viszonkereset beadásának határidejét is
I. birósági itéletig kiterjeszthetjük.

Akár a keresetben mint felperes, akár a viszonkeresetben mint alperes terjesztheti elő a nő a házassági jog 94. §-án alapuló igényét férje nevének viselése, hozományi tárgyainak kiadása, (89. §.), tartási (90. §.) és egyéb vagyoni igényei tárgyában.

A házassági jog 98., 72., 95. és 105. §-áin alapuló ideiglenes elkülönítését és ezzel az ideiglenes nő- és gyermektartási igényeket pedig bármikor lehet a per folyamán érvényesíteni.

A perindító kérelmet, miként már említém, kereset alakjában, a többi kérelmeket kérvény alakjában, esetleg a birósági eljárás folyamán felveendő tárgyalási jegyzőkönyvben kell a biróság elé terjeszteni.

A kérelmek közül, — a már említett kérelmet a kihirdetés vagy a házasságkötésnél való közbenjárás megtagadása esetén, itt ujólag jelezve, — különösen szükségesnek tartom még kiemelni a következő kérvényeket:

a) A 99. §. alapján elrendelendő különélés határidejének lejárta után legfölebb 3 hónap alatt az eljárás folytatólagos felvétele kérelmezendő, mert különben a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontását kérni nem lehet (100);

b) a 106. §-on alapuló bejelentést az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek közös kérvényben teszik meg;

c) a 68. §-on alapúló bejelentés a házasság érvényességének megtámadási alakja a házasság megszünése után s ha e bejelentés megtörtént a házasságot úgy kell tekinteni, mintha azt meg sem kötötték volna (67. §.).

Minthogy pedig a 70. §-ban hivatkozott 49. §. szerint a házasság megszünése után megtámadási per nem indítható, a megszünés után tett bejelentés tárgyalást nem vonhat maga után; de viszont önmagában véve a bejelentés nem szolgáltathat jogi alapot arra, hogy annak alapján a házasság olyannak tekintessék, mintha meg sem kötötték volna; vagyis a bejelentés maga nem lehet elegendő arra, hogy a házasság érvénytelennek tekintessék. — Ennek a bejelentésnek czélja csak az lehet, hogy a megtámadásra jogosult személy az elévülési határidőn belül (57. §.) kijelentse, hogy megszűnt házasságát érvénytelennek tekinti, — hogy aztán egy más perben a házasság érvénytelensége alapján az érvénytelenségen alapuló jogait érvényesíthesse. — Ha a megtámadási határidőn belül a bejelentést megteszi, a

házasság érvénytelenségére hivatkozhat, ha nem teszi meg, há
sága megtámadhatlanná válik, érvényesnek tekintendő még ak
is, ha különben érvényteleníthető lett volna és az érvényte
ségre alapítható igények elvesznek.

Abban a perben azonban, melyben az érvénytelenségr
bejelentés alapján, hivatkozás történik, a biró a házasság érvé
telenségének bebizonyítását tartozik követelni. — Mindez egy
vélemény csak, melyet azonban, — a törvényben sem mell
sem ellene felhozható rendelkezés nem lévén, — az igazságü
bizottság indokolásának következő szavai támogatnak: »A 6
második bekezdését kiegészítendőnek találta a bizottság abba
értelemben, hogy bejelentéssel történt megtámadás esetébe
megtámadható házasságot nem annak megszűnése, hanem n
támadása után kell úgy tekinteni, mintha meg sem kötö
volna. Ha ugyanis a megtámadható házasság a megtáma
határidő lejárta előtt annak a házastársnak halála által szű
meg, aki a támadásra nem jogosult, a megtámadásra jogo
másik házastárs a megtámadási határidő lejártáig még mi
élhet megtámadással oly módon, hogy azt a törvény 68. §-a é
mében a bírósághoz intézett bejelentéssel gyakorolhatja.
esetben, miután a házasság megszünésekor nem volt még n
támadva, ha később bejelentéssel megtámadtatik, csak a b
lentés után lehet azt úgy tekinteni, mintha meg sem kötö
volna; *azonban természetesen csak abban az esetben, ha a há
ság csakugyan megtámadható volt, vagyis ha a támadási okot ké
tény valósággal fenforgott«*; — támogatja továbbá eme vélem
az is, hogy a biró nem itélheti meg a házasság érvényte
ségére alapitott igényt, ha az érvénytelenséget bebizonyítot
nem találja.

A bejelentésnek tehát csak az érvénytelenségen ala
igények érvényesíthetése lévén czélja, annak csak azt kell
talmazni és bizonyítani: 1. hogy házasság állott fen, 2. hog
megszünt és 3. ezeken kívül azt a kijelentést, hogy a ház
a megszünt házasságot, — mint megtámadhatót, — a törv
vonatkozó rendelkezése alapján megtámadja. — Az érvényte
ségre vonatkozó bizonyítékok abban a perben lesznek előter
tendők, melyben a bejelentéssel megtámadott házasság érv
telenségére hivatkozás történik. — A biróság pedig a háza
érvényessége kérdésében nem itél, hanem, ha a bejelentést i

koltnak ismeri el, az arra alapított igényeket fogja az ezek iránt indított perben megitélni.

d) A hütlen elhagyás alapján csak akkor mondható ki a felbontás, ha az ezt kérő fél igazolja, hogy házastársa az életközösség visszaállítása iránt hozzá intézett birói felhivásnak eleget nem tett (77. §.); a bontókeresetet tehát a távollevő, vagy a jogos ok nélkül külön élő házastárs felhívásának, ezt az erre irányuló kérvénynek kell megelőzni. — E kérvényben igazozolandó a házasság megkötése és a különélés, vagy az elhagyás ténye; a kereset pedig a felhivási határidő lejárta után, a felhivás megtörténtének bizonyítása mellett, egyébként pedig a keresetekre vonatkozó általános szabályok megtartása mellett lesz benyujtandó.

Foglalkozni kell itt még azzal a kérdéssel, hogy az elhagyott házastárs kötelezhető-e arra, hogy keresetét a hütlen elhagyásra és a 77. §-ra alapítsa? s lehet-e, szabad-e? a felbontást a házassági kötelességeknek az elhagyással bizonyított megsértése indokából a 80. §. *a)* pontja alapján kérelmeznie?

Az elhagyott házasfél az elhagyás ténye által a házassági viszonyt feldultnak, az életközösség további folytatását elviselhetetlennek tekinti, házastársát az életközösség folytatására felhivni nem akarja, mert attól tart, hogy az visszajő és a házaséletet állandó visszavonás és áldatlan családi perpatvarkodás közt folytatná. — Ez okok alapján a 80. §. *a)* pontjára hivatkozva és az elhagyást bebizonyítva, ez által a házastársi kötelességek sulyos megsértését vitatja és felbontást kér.

Minthogy a házasság feltétlen és állandó életközösség, kétségbevonhatlan tény, hogy a házastársnak jogos ok nélkül való elhagyása a házassági kötelességeknek sulyos megsértése, tehát alkalmas a 80. §. *a)* pontjában meghatározott bontó ok megállapítására, ha fenforog az ugyanezen §. végső bekezdésében foglalt ama feltétel, hogy a biróság a házastársak egyéniségének és életviszonyainak figyelembe vételével az elhagyás ténye által a házassági viszonyt feldultnak tekinti.[2])

---

[2]) Ezek megirása után vettem az »Ügyvédek Lapja« 1895. évi 52. számát, melynek melléklete a »Jogesetek« között közli a kir. Curia 1895. évi nov. 8-án 8178. sz. a. hozott ítéletét. E szerint: »*ha a férj nejét minden jogos ok nélkül több év előtt elhagyta, külföldre távozott és jelenleg is ismeret-*

Végül megemlítendő itt még a perletétel és a kereset v
szavonása, — melyre nézve a törvény semminemű rendelke
nem tartalmaz, tehát érvényben maradnak a táblai szabál
17. és 18. §-ai és pedig:

17. §. Ha alperes a viszonkeresetet a házassági kötelék
bontására (érvénytelenítésére) is irányozta, akkor a per le
lének csak az alperes beleegyezésével van helye. Ellenbe
alperes a viszonkeresetet csupán gyermektartási vagy e
vagyoni követelésekre támasztotta, akkor keresetét a felpere
alperes hozzájárulása nélkül is bármikor leteheti s ez esetb
viszonkeresti igények elbirálása mellőzendő«.

18. §. Felperes keresetét, alperes pedig viszonkere
mindaddig visszavonhatja, mig a perben jogerős itélet nem h
tott, mely esetben az eljárás megszüntetendő; amennyiben p
már alsóbb birósági itéletek keletkeztek volna, azok az első
ság által hatályon kivül helyezendők.

IV. FEJEZET.

Birósági eljárás és bizonyítás.

I. A fél beadványát a biróság a hatáskör és az illetéke
szempontjából hivatalból megvizsgálja és az ezen szempo
hozzá nem tartozó keresetet hivatalból visszautasítja, a hiá
san felszerelt keresetet pedig pótlás végett visszaadja. (T
szab. 12. §.)

Hivatalból visszautasítandó a kereset akkor is, ha azt érv
telenítési perben nem a Ház. jog 47. és 56. §-aiban megha
zott, perindításra jogosult személy, bontó vagy váló perben
a házasfelek egyike adta be; meg lévén határozva az ügy
biróság oly személytől, ki ügyfél nem lehet, keresetet nem f
hat el, mert oly személy keresete alapján a házasság érvé
lenségét vagy felbontását ki nem mondhatná.

A táblai szabályzat 12. §-án alapuló ama rendelkezést,
a kereset hiánypótlás végett visszaadandó, megerősíti az

---

len helyen tartózkodik: a házasság az 1894: XXXI. t.-cz. 80. §. a)
alapján felbontható.«

XVIII. t.-cz. 215. §-a, mely szerint eme törvény 17. §-ának a hiánypótlást szabályozó második bekezdése, azzal a korlátozással, hogy a biróság a felet a kereset kijavítása végett nem idézheti meg, — a rendes eljárásra is kiterjesztetett.

Ha a kereset egyébként, az előző fejezetben megjelölt számu példányban és az ott jelzett bizonyítékokkal felszerelve nyujtatott be, és csupán csak elnevezése hibás (például kereset helyett kérvény), a már idézett felső birósági határozatok tanusága szerint, elfogadandó és annak alapján az eljárás megindítandó; ha azonban a kereset hiányosan felszerelve adatott be, nevezetesen a felek vagy az ügyet hibásan jelölték meg, vagy a képviselő igazolva nincs, vagy a keresethez feltétlenül mellékletendő bizonyítványok nem csatoltattak: a biróság a keresetet rövid záros határidő kitüzése mellett kijavítás végett visszaadja. A határidőn belül kijavítva beadott kereset úgy tekintetik, mintha eredetileg helyesen lett volna beadva. — (1893. XVIII. t.-cz. 17. §.)

A Ház. jog 57. és 83. §-ban megjelölt elévülést tehát a hiányosan benyujtott kereset is megszakítja, ha az a biróság által kitüzött záros határidőn belül kijavítja, ujra benyujtatik; sőt megszakítja az elévülést a nem illetékes birósághoz benyujtott és illetékesség hiányából hivatalból visszautasított kereset is, ha felperes keresetét a visszautasító határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 nap alatt az illetékes biróságnál benyujtja. (1893. XVIII. t.-cz. 28. §. harmadik bekezdése, mely ugyanezen törvény 215. §-a értelmében a rendes eljárásra is kiterjesztetett).

Hiánypótlás végett való visszaadás esete forog még fen a Ház. jog 116. és 117. §§-ai eseteiben.

A 116. §. ugyanis akként rendelkezik, hogy külföldiek házassági pereiben a magyar biróság csak az esetben járhat el, ha itélete hatályos abban az államban, melynek a házasfelek polgárai. — Ha a kérdéses állammal a házassági jogviszonyokra vonatkozó államszerződés van, feltétlenül ennek a rendelkezései irányadók (Ház. jog 120. §.), ez esetben a kereset elfogadása vagy visszautasítása az államszerződés tartalmától függ. — Ha pedig államszerződés nincs, felperes keresetében tartozik igazolni, hogy a magyar biróság itélete reá nézve hazája törvényei szerint hatályos; ha ezt a keresetben nem igazolta, hiánypótlás végett való visszaadás esete forog fenn, mert ezen előfelté-

tel igazolásának hiányában a biróság esetleg hatálytalan
tet hozna.

A Ház. jog 117. §-a alapján indítható kereset előfelt
pedig annak igazolása, hogy a nő férjét külföldre nem kö
az ennek bizonyítása nélkül benyujtott kereset tehát hián
lás végett szintén visszaadandó.[1])

II. Ha a biróság a becsatolt iratokból arról győződik
hogy a kereset elbirálására illetékes, a keresetet elfogad
helyben lakó ügyvédek közül házasságvédőt nevez ki, a
sági békéltetésnek megkisérlésére, ennek nem sikerülése
ben pedig a kereset tárgyalására határidőt tűz ki, arra a
feleket és a házasságvédőt megidézi azzal a meghagyással,
a felek a békéltetésre személyesen, a tárgyalásra pedig biz
tékaikkal akár személyesen, akár törvényes képviselőik
jelenjenek meg. mert különben, ha alperes a békéltetésre
nem jelenne, úgy fog tekintetni, hogy a házassági kötelél
bontásába beleegyezik; a peres feleknek a tárgyalásra való
nem jelenése pedig a törvényes jogkövetkezményeket fogja
után vonni. — A birósági békéltetés és a tárgyalás lehetőe
napra tüzendő ki. (Táblai szab. 13. §.).

Felperes a birósági békéltetésről el nem maradhat, il
igazolt elmaradása esetében a békéltetésre új határidő tüz
ki; ellenben alperes meg nem jelenése a békéltetésnek a
ressel való megkisérlését nem akadályozza s egyedül (az i
idézett) 13. §-ban megszabott következményeket vonja maga
(Tábl. szab. 20.)

A táblai szabályzat eme rendelkezései hatályukat tová
is megtartván, a Ház. jog értelmében következőkkel eg
tendők ki:

1. Ha a pert a Ház. jog 59. §-a értelmében a törvé
képviselő vagy a szülő inditja meg, a biróság erről az ille
gyámhatóságot értesíti és az idéző végzést csak akkor boc
ki, ha a gyámhatóság az értesítéstől számított 3 hónap al
törvényszéknek bejelenti, hogy a törvényes képviselő va
szülő keresetét magáévá teszi;[2]) ha e jelentés a törvé
határidőn belül az eljáró törvényszékhez nem érkezik, a ke

[1]) Sztehló Kornél: Eljárás a házassági perekben 36. lap 37. po
[2]) Sztehló Kornél: Eljárás a házassági perekben 39. lap 40. po

visszautasitandó, mert a hozzájárulás elmaradása esetén a keresetet ily esetben benyujtó személyek perindításra jogosult személyeknek nem tekinthetők.

2. Házasságvédő minden házassági perben rendelendő, melyben a törvényszék az eljárást megindítja (tehát a 115., 141., 142. §§-ok eseteiben is.

3. Ha a kereset ismeretlen tartózkodásu alperes ellen, vagy a kérvény a 77. §. *b)* pontja alapján nyujtatik be, az idéző végzésben alperes védelmére ügygondnok is rendelendő, — illetőleg a 77. §. *b)* pontja esetén kibocsátandó birósági felhivás a hirlapi közzététel elrendelése mellett a távollevő házastárs képviseletére kirendelendő ügygondnoknak is kézbesítendő. — (1868. LIV. 269. §.)

4. Az idéző végzés kibocsátásával egyidejüleg a perindításra jogosult személy hivatalból értesítendő, hogy beavatkozási jogát érvényesíthesse; — mert a semmisségi és a megtámadási perekben hozott jogerős itélet mindenkivel szemben hatályos lévén (50. és 70. §.), nem lenne méltányos, — az értesítés elmulasztása esetén, — beavatkozási jogától esetleg elütni a perindításra jogosult személyt. — Mig ugyanis más harmadik személyekkel szemben az itélet hatályossága sérelmes nem lehet, a beavatkozásra jogosultakról már ez minden esetben nem állítható; megkövetelik tehát az eljárási szabályok, hogy jogai felett nélküle, — a nélkül, hogy meghallgatására alkalom nyujtatnék, — a biróság ne itéljen, miből a perindításról való értesités önként következik.

5. A semmisségi perekben a házasság köztekintetekből érvényteleníitendő s a felek egyező akarata mellett sem állhat fenn; ily perekben tehát a békéltetésnek nem lenne értelme, — ha pedig alperes a 77. §. *b)* pontja esetén, vagy egyébként ismeretlen helyen tartózkodik, a békéltetés megkisérlése lehetetlen: ily esetekben békéltetésnek helye nincs.

6. Felperes igazolt elmaradása esetén a békéltetésre uj határidő lévén kitüzendő, kérdés: ismételhető-e az uj határidőkitüzés? — A táblai szabályzat 20. §-a az uj határidő kitüzését felperes igazolt elmaradása esetére engedi meg; az elmaradás igazolt voltának meghatározását feltétlenül a biróságra bizza és ezt a kitüzés ismétlésében nem korlátozza; ha tehát a biróság az elmaradást igazoltnak találja, mindannyiszor uj határidőt

tűzhet ki, valahányszor felperesre nézve az elmaradást igaz nak ismeri el.

Felperes igazolatlan elmaradása esetén a kereset vissza nása vélelmezendő.

7. A 76., 78—80. §-okban meghatározott bontó okok a ján inditott perekben, a 99. §. értelmében a bontó itéletet n előzőleg ideiglenes elkülönítés lévén elrendelendő, amennyi a házasfelek az ideiglenes elkülönítésre kiszabott határidő le tával az eljárás folytatását kérelmeznék, az eljáró biróság házasfelek között a békéltetést még egyszer, vagyis másodiz megkisérli. (Tábl. szab. 32. §.) E második békéltetési kisérle ugyanazok a szabályok tartandók szem előtt, melyek az el nézve megállapítottaknak tekinthetők.

A birói békéltetés a kir. törvényszék szine előtt, tan ülésben kisérlendő meg. Az erről felveendő jegyzőkönyvne szokott fejezeten kivül tartalmazni kell: *a*) a békéltető ta tagjainak és a jelenlevő feleknek neveit; *b*) azt az előterj tést, melyet a tanács elnöke a kiengesztelés czéljából a háza lekhez intéz; *c*) a házasfeleknek nyilatkozatát a válás vag nem válás okainak rövid megjegyzésével; *d*) a tanács elnöké és jegyzőjének, valamint a jelen volt feleknek néváláirását. (Tábl. szab. 19. §.)

III. Ha a bíróság előtti békéltetés eredménytelen mar az ügy érdemleges tárgyalása rendszerint biró vezetése r lett tartandó meg, ki egyuttal a pernek előadója is lehet. (T szab. 21. §.)

A birói illetékesség elleni kifogás az egész per folya alatt érvényesíthető. (Tábl. szab. 21. §.)

A tárgyaló biró feladata a peres felek és a házasságv előterjesztései alapján a tényállást minden irányban kinyomo mely czélból a felekhez tüzetes kérdéseket intézhet, őket b nyítékaiknak előterjesztésére felhivja s a személyesen perlek feleket a bizonyítékoknak miként való használatára kitanitja tárgyaló biró különösen kinyomozza azokat a tényeket és c kat, a melyek a házasság érvényessége ellen felhozhatók, v pedig a házasfelek között a meghasonlást előidézték; tová felderíti a tettleges különválás idejét és annak közelebbi kö ményeit, valamint azt is, hogy a házasfelek a különélés i

alatt magánuton közlekedtek-e egymással vagy nem? és igenlő esetben, miért hiusult meg a kibékülés? (Tábl. szab. 22. §.).

Ha a felbontani kért házasságból fentartásukra képtelen kiskorú gyermekek származtak és azok tartása és neveltetése iránt a szülék magán uton meg nem egyeztek volna: a tárgyaló biró e tekintetben a felek között egyezséget igyekezzék létrehozni s ennek sikerülte esetében az egyezséget a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglalja; ellen esetben pedig a tárgyalást a kiskorú gyermekek tartása s neveltetése kérdésére is terjeszsze ki. — Végre a tárgyaló biró a peres feleket kérdezze meg az iránt, hogy kivánnak-e egymás irányában tartási igényt vagy más vagyoni követelést érvényesíteni vagy sem? igenlő esetben az egyezség e részben is megkisérlendő és sikerülte esetén jegyzőkönyvbe iktatandó; ha pedig az egyezség létre nem jő, a tárgyalás az összes vagyonjogi követelésekre kiterjesztendő. (Tábl. szab. 23. §.)

A tárgyaló biró a kinyomozott tényállást a bizonyítékokra való hivatkozással jegyzőkönyvbe foglalja s azt a jelenlevő felek előtt felolvasván, a szükséghez képest kijavítja. A befejezett tárgyalási jegyzőkönyv, mely a békéltetésről felvett jegyzőkönyvnek folytatását is képezheti, úgy a tárgyaló biró s jegyzőkönyvvezető, valamint a peres felek, illetőleg képviselőik és az alkalmazott házasságvédő által aláirandó. (Tábl. szab. 24. §.)

Oly esetben, midőn a peres felek egymás irányában több rendbeli s nagyobb terjedelmü követelést kivánnak érvényesíteni és mindkét felet ügyvéd képviseli: a biróság a felek indokolt kérelmére megengedheti, hogy a vagyoni követelésre vonatkozó perbeszédeket maguk a perbeli képviselők vezethessék jegyzőkönyvbe, mely esetben a jegyzőkönyvi tárgyalásra vonatkozó szabályok (1868.: LIV. t.-cz. 144. és köz. §-ai és 1881. LIX. t.-cz. 19. §-a) tartandók szem előtt, azzal az eltéréssel, hogy kölcsönös megegyezés hiányában egy-egy perbeszéd beirására nyolcz napi határidő jusson és a biróság minden perbeszéd beirására egyszeri halasztást engedélyezhet. Az eljáró biróság azonban ez esetben is jogosítva van a biró által vezetendő póttárgyalást és ennek folytán a további bizonyítási eljárást elrendelni. (Tábl. szab. 25. §.)

A bizonyítási eljárásra s a per kezelésére nézve az 1868. LIV. és 1881. LIX. t.-cz. szabályai alkalmazandók, azzal az elté-

réssel, hogy alperesnek a tárgyalásra való meg nem jelenése s
menti fel a felperest ama kötelezettség alul, hogy a házass
kötelék érvénytelenitése vagy felbontása alapjául felhozott té
beli állításának valóságát törvényszerüen igazolja és illető
hitelt érdemlő módon kimutassa. (Tábl. szab. 29. §.)

A táblai szabályzatnak itt idézett és az érvénytelenité
is kiterjesztendő 19., 21., 22., 23., 24., 25. és 29. §-ai érvényü
továbbra is megtartják; alkalmazásuknál azonban figyelem
veendők a házassági jognak, az általános perrendtartásnak é
a birói gyakorlatnak következő szabályai:

1. A tárgyalást elmulaszthatja a felperes, az alperes, va
mindkét peres fél.

a) Ha a tárgyalást felperes igazolatlanul mulasztja el, ál
lán áll a békéltetésnél már előadott az a szabály, hogy a ke
settől elállottnak tekintendő, tehát alperes kérheti a kere
elutasitását; — ez a szabály azonban nem alkalmazható akk
ha alperes viszonkeresetet támasztott és felperesnek arra nyil
kozni alkalma még nem volt; ily esetben meghallgatása nél
itélet nem hozható.

Továbbá semmisségi perben felperesnek a tárgyalástól v
elmaradása nem vonhatja maga után a kereset elutasítását, m
ily esetekben az érvényesség megvizsgálását és birói itélet
való eldöntését köztekintetek, a törvénynek feltétlenül és m
den viszonyok közt figyelembe veendő rendelkezései követel

Felperesnek akár az első, akár a későbbi tárgyalások
való igazolatlan elmaradása tehát megtámadási és bontó per
ben, — alperes kérelmére s ha felperes azzal a joghatályl
idéztetett, — a keresettől való elállásának vélelmét és eluta
tását vonja maga után.

Az itt megjelölt két kivételes esetben pedig uj tárgyalá
való idézésnek lesz helye.

A felperes mulasztásának eme következményei a mula
tásra vonatkozó általános szabályokból — különösen, ha a késő
tárgyalásról való elmaradást tekintjük, midőn már esetleg bi
nyitékait is előterjesztette, — nem következnek. — Tekintet
azonban arra, hogy a megtámadási és bontó perekben a felm
tés, a beleegyezés, a jóváhagyás, a megbocsátás az érvényte
nitési, illetőleg a bontó okot az itélet hozataláig megszüntethe
felállítható az a vélelem, hogy felperes az ok megszűnése mi

nem jelent meg s minthogy ily perekben a kötelék nem feltétlenül érvénytelenítendő vagy bontandó fel és felperes arra irányzott keresetét bármikor visszavonhatja: ennélfogva mulasztásának eme következménye a házassági jog rendelkezéseivel összhangban áll. — De mert eme következmény kifejezetten kimondva sem a törvényben, sem a táblai szabályokban nincs: ennélfogva nagyon helyesen tennék a biróságok, ha ily perekben felperest mindig oly joghatálylyal idéznék, hogy igazolatlan elmaradása esetén a megtámadási vagy bontó keresettől elállottnak fog tekintetni.

E vélelemnek a törvényben és az eljárási szabályokban gyökerező voltát támogatja az a szabály is, hogy felperes a békéltetésre meg nem jelenvén, keresetétől elállottnak tekintetik.

b) Ha a tárgyalást alperes mulasztja el, sem felperes az érvénytelenítő vagy bontó ok alapjául szolgáló tény bizonyításának terhe, — sem a biróság a tábl. szab. 22. §-ában jelzett nyomozás kötelessége alul nem szabadul; — ily esetben a tárgyalást felperessel és a házasságvédővel kell megtartani.

c) Ha pedig a tárgyalást mind a két fél elmulasztja, az 1893. évi XVIII. t.-cz. 215. §-a alapján ugyanezen törvénynek 52. §-a értelmében a per szünetelése következik be; de *házassági perekben a per szünetelése három évig nem tarthat,* mert megtámadási perekben egy év alatt, bontó perekben fél év alatt elévül a perindítási jog (Ház. jog 57. és 83. §§.), a perszünetelés tehát legfeljebb az elévülési idő lejártáig terjedhet.

Az anyagi jognak eme záros határidőhöz kötött megszorító rendelkezését az alaki jogban kiterjeszteni már azért sem lehet, mert akkor az anyagi rendelkezés az annak végrehajtását biztosítani hivatott alaki rendelkezések által változást szenvedne, ami még akkor is megengedhetetlen, ha az eljárásnak törvény utján való szabályozásáról lenne szó, mert megzavarná az összhangot az anyagi és az alaki jog között; annál kevésbbé hozható be tehát a 3 évi perszünet a házassági peres eljárásba most, midőn a házassági jog alaki része codificálva nem lévén, abban ily rendelkezéssel nem találkozhatunk, az általános perjogi szabály alkalmazásának pedig a codificált házassági jog anyagi rendelkezései ellent mondanak.

Semmisségi perben pedig a felperes mulasztásánál előadtam

okoknál fogva, mindkét fél mulasztása esetén is, uj tárgyal
tüzendő ki.

2. Uj tárgyalás tüzendő ki akkor is, ha felperes kereset
a tárgyalás után változtatta meg, vagy pedig ha alperes a tá
gyalás után támasztott viszonkeresetet, mert mindkét esetben
ellenfél az itélet meghozatala előtt, az eként ujólag felmerü
körülményekre meghallgatandó.

3. A tárgyalásra nézve általános szabály, hogy az »ren
szerint« biró vezetése mellett tartandó meg (Tábl. szab. 21.
kivétel, ha a felek egymás irányában többrendbeli és nagyo
követelést érvényesítenek, ha mindkét felet ügyvéd képviseli
ha ezek kérik: a jegyzőkönyvi tárgyalás.

Kizárólag a kötelékre és nő- és gyermektartásra irányu
perekben tehát mindig a biró tárgyal a felekkel s csak ha má
nemü követelések is érvényesíttetnek, lehet helye jegyzőköny
tárgyalásnak.

A kivételes eljárás megengedése a törvényszéknél kérelm
zendő, esetleg a tárgyalás vezetésével megbizott biró elé te
jesztendő, ki is aztán e kérelmet eldöntés végett a törvénysz
elé terjeszti, mert az eljárás módjának meghatározása nem
tárgyaló biró, hanem a perben itélni hivatott biróság hatásk
rébe tartozik. (Tábl. szab. 25. §.)

4. A táblai szabályzat 22. §-ban előirt birósági *nyomoz*
a ház. jog. rendelkezéseinek megfelelőleg kiterjesztendő:

a) semmisségi perekben általán a házasságot feltétlenül érvén
telenítő alaki hiányok, illetőleg házassági akadályok kiderítésé
(Ház. jog. 6., 11., 12., 13., 39., 41., 42., 43., 44. és 45. §-ai); kül
nösen pedig a 6. §. alapján inditott érvénytelenítő perben,
44. §-nak az érvénytelenségi joghatály megszüntetését megáll
pító körülményeire; a 11. §. *c*) pontjánál a felmentésre s vég
a kötés alaki hiányainál a 43. §-nak az alaki hiányok okoz
érvénytelenségi joghatályt megszüntető rendelkezéseire;

b) *megtámadási perekben*: a fejletlen kor és a kiskorús
akadálya miatt inditott perekben a ház. jog. 7., 8., 9., 10., 5
52., 63., 64., 65. és 66. §-ainak rendelkezéseire; kényszer eset
(53. §.) ama körülményekre, melyek a kényszer bizonyítás
felhozatnak, nevezetesen a fenyegetés alkalmas lehetett-e az al
pos félelem előidézésére? tévedésre alapitott megtámadási pe
ben (54. §.): valjon tudta, vagy tudhatta-e a magát tévedtn

állító fél a tévedés bizonyítására felhozott érvénytelenitő körülményt? s végül megtévesztésre alapított megtámadási perben: fennforog-e a megtévesztés és feltehető-e, hogy a fél a valódi körülményeket tudva, a házasságot meg nem kötötte volna?

c) semmisségi és megtámadási perekben különösen kinyomozandó: vajjon a felek jó, vagy rosszhiszemben kötötték-e a házasságot? mert a házasság érvénytelensége kimondatván, az úgy tekintendő, mintha meg sem kötötték volna; ha tehát a házasságból gyermekek származtak, ezek az érvénytelenítés folytán törvénytelenek lennének és általán mások a vagyonjogi következmények a jóhiszemüleg, mások a rosszhiszemüleg kötött érvénytelen házasságnál; — a jóhiszemüleg kötött érvénytelen házasság a jóhiszemű félre nézve érvényesnek vélt házasság volt, tehát az érvényesség vélelme szól mellette és következményei is ebből a szempontból birálandók, mig ellenben a rosszhiszemben kötött érvénytelen házasság az érvénytelenségre megállapított összes hátrányos következményeket vonja maga után;

d) bontó perekben kinyomozandó: nem egyezett-e vagy nem volt-e részes felperes a bontó okul felhozott cselekményben? (81. §.), nem bocsátotta-e meg a bontó okul felhozott tényt? (82. §.) s mert a vétkesség a bontó itéletben hivatalból kimondandó, kit terhel a bontó okul szolgáló cselekmény?

e) megtámadási és bontó perekben kiterjesztendő a nyomozás az elévülés kérdésére (57. és 83. §.) és ama körülményre: vajjon felperes alperesnek a ház. jog 54. §. *d)* pontjában, 79. §-ában vagy 80. §. *d*) pontjában megjelölt elitéltetésről mikor értesült?

f) minden házassági perben nyomozandó a házasságból származott kiskorú gyermekek érdekében a szülőknek vétkességén kivül azoknak egyéb személyes körülménye is (95. §.), mert a gyermekek eltartása és elhelyezése iránt különben helyesen rendelkezni nem lehetne;

g) felemlitendő végül, hogy a házassági perben támasztott vagyonjogi követelések elbirálását nem köztekintetek kivánják, ezek kizárólag magánjogi igények érvényesítésére irányulnak, tehát az erre vonatkozó bizonyítékokra és felhozott körülményekre a nyomozás már nem terjed ki.

IV. Egyebekben »az 1868: LIV. és 1881: LIX. t.-cz. ren-

delkezései, amennyiben a fentiekkel nem ellenkeznek, a háza
sági perekben is alkalmazandók«. (Tábl. szab. 46. §.)

Áll ez a bizonyitási eljárásra is, de az 1893. évi XVI
t.-cz. 215. §-ának rendelkezései e törvény egyes §-ait a rend
eljárásra is kiterjesztvén, most már a bizonyításnál ezek is köv
tendők két kivétellel.

Nevezetesen: 1-ör a házasságtörés beismerés által nem biz
nyitható és 2-or a kötelék felbontása tekintetében főeskü álta
bizonyításnak helye nincs.[8])

Ezek az elvek felső biróságunk állandó gyakorlatán alapu
nak; követésüket a házassági perek közjogi jelentősége, az érvén
telenítésre vagy fölbontásra kiható és hivatalból is nyomozan
vétkességi elem és ama régi jogszabály: »qui turpitudinem sua
in jure confitetur, non est audiendum«, eléggé indokolja.

V. Végül a kihirdetésnek vagy a házasságkötésnél va
közreműködésnek megtagadásánál az eljárást és a tárgyalást
igazs. miniszt. 27.198/1895. számu rendeletének 3., 4. és 5. §-
szabályozzák. — Ezek szerint:

A biróság csakis a megtagadás okainak valóságát és tö
vényességét vizsgálhatja (1894: XXXIII. t.-cz. 61. §.), e korlát
belül azonban a polgári tisztviselő, illetőleg a közigazgatási hat
ság előtt fel nem hozott ténykörülményeket és bizonyítékokat
figyelembe veszi. (3. §.)

Ha a biróság szükségesnek találja, a polgári tisztviselőt
és a közigazgatási hatóságtól a megtagadó határozatra vona
kozó iratoknak és egyéb rendelkezésükre álló adatoknak közl
sét kivánhatja és őket nyilatkozattételre hivhatja fel. A biróság
elrendelheti a házasuló feleknek vagy ezek egyikének szóbe
meghallgatását, vagy őket irásbeli nyilatkozat beadására
további bizonyitékaik előterjesztésére utasíthatja. Meghallga
hatja továbbá a házasulók törvényes képviselőit és szülőit
A szóbeli meghallgatás kiküldött biró által, vagy megkeres
utján is történhet. (4. §.)

A biróság hatóságoknál hivatalból is tudakozódhat
amennyiben a törvény szerint a bizonyitás nem csupán okirat

---

[8]) *Márkus Dezső dr.* Házassági jog 219. lap. *Sztehló Kornél:* Eljárás
házassági perekben 51. és 52. lap. *Fodor és Márkus* Polg. törvénykez
rendtartás 702. lap.

történhet (1894: XXXIII. t.-cz. 50. §.) más bizonyitás felvételét is elrendelheti. — Elrendelheti a házasulók egyikének vagy mindkettejüknek eskü alatti kihallgatását is. — A bizonyitás felvétele kiküldött biró vagy megkeresés utján történik. (5. §.)

V. FEJEZET.

Birósági határozatok.

A perrendtartás általános szabálya, hogy a biróság az ügy érdemében itélettel dönt, minden más kérdésben végzéssel határoz.

I. A házassági jog 50., 71., 75. és 105. §-ai a semmisségi, megtámadási, bontó és válóperekre nézve amaz általános szabályt megerősitik, — midőn kimondják:

a) hogy a semmisségi perben keletkezett jogerős *itélet* mindenkivel szemben hatályos. (Ha azonban a 12. §. okából inditott semmiségi perben a korábbi házastárs részt nem vett, az elutasitó itélet hatálya reá nem terjed ki). (50. §.);

b) megtámadási perben hozott jogerős *itélet* csak a perben állókkal szemben hatályos (71. §.);

c) a házasság csak *birói itélettel* bontható fel (75. §.) és

d) a 75. §. az ágytól és asztaltól való elválásra is alkalmazandó (105. §.).

Midőn tehát a biróság a feleket békéltetésre vagy tárgyalásra idézi, a szóbeli tárgyalás helyett a jegyzőkönyvi tárgyalást megengedi, tanukihallgatást vagy szakértői szemlét rendel, stb. végzést hoz, a per tárgya felett pedig itélettel határoz.

Mielőtt azonban a biróság a per érdemében határozna, a ház. jog 94. vagy 72. §-a eseteiben a felek kérelmére, ez utóbbi §. esetén esetleg hivatalból, már a per tartama alatt, — a 76., 78. és 79. §-ok valamelyike alapján inditott bontó perekben rendszerint, a 80. §. alapján inditott bontóperekben pedig mindig, — a per letárgyalása után a házasfeleknek ágytól és asztaltól való ideiglenes különélését rendeli el.

A különélésre nézve a házassági jogban a birói határozat alakja meghatározva nincs, tehát a tábl. szab. 30. §-ának ama

rendelkezése lesz a jövőben is követendő, mely szerint »*ideiglenes elkülönítés szabályszerűen indokolandó itélettel rendelendő el*«.

Úgy a különélésre vonatkozó ideiglenes jogi hatályú, mint pedig az ügy érdemében hozandó végleges jogi hatályú itéletnek tartalmazniok kell:

a) az itéletekre vonatkozó általános kellékeket;

b) a peres felek nevét;

c) a házasság megkötésének idejét;

d) a netán létező kiskorú gyermekek nevét és életkorát;

e) a kiskorú gyermekek tartására s neveltetésére vonatkozó tüzetes intézkedést, valamint a netán létező vagyonjogi követelések elintézését;

f) gyermekek és vagyonjogi követelés nem léte esetén a megjegyzést, hogy e tekintetben birói intézkedés szüksége fenn nem forog. (Tábl. szab. 36. §. mellőzésével a ház. jog által hatályát vesztett rendelkezéseknek).

A házassági jog kifejezett rendelkezései szerint továbbá különélést elrendelő itéletnek tartalmaznia kell:

a) a különélésre szabott idő tartamát (legalább hat hó, legfölebb egy év (99. §);

b) a közös kiskorú gyermekek elhelyezésére,

c) ezeknek valamint a nőnek tartására s végül

d) a szükséges tárgyaknak a nő részére való kiadására vonatkozó intézkedéseket. (102. §.)

A végleges jogi hatályú itéletek tartalma tekintetében pedig a házassági jogban a következő rendelkezéseket találjuk:

a) A felbontó itéletben a házasfél, kinek hibájából a házasság felbontatott, vétkesnek nyilvánitandó (85. §.);

b) ha mindkét házasfél hibájából történt a felbontás, a biró mindkét házastársat vétkesnek nyilvánitja (85. §.);

c) a házasságtörés okából vétkesnek nyilvánitott házas a felbontó itéletben eltiltandó a házasságkötéstől azzal, akivel a házasságtörést elkövette (85. §.);

d) a vétkes házastárs a házasság fennállása alatt, vagy azt megelőzőleg a házasság okából kapott ajándékoknak, vagy ezek értékének megtéritésére kötelezendő (89. §.);

e) az ugyanez okból, ugyanezen idő alatt tett ajándékozási igéretek hatálytalanoknak nyilvánitandók (89 §.);

f) a vétkes férj, vétlen neje részére tartásdij fizetésére kötelezendő (90 §.);

g) a vétlen nő férje nevének további viselésére feljogositandó (94. §.);

h) a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása iránt intézkedés teendő; esetleg az erre vonatkozó határozat meghozatala az illetékes gyámhatóság hatáskörébe utalandó (96. és 97. §-ok);

i) végül a végitéletben kell határozni a peres költségek, ügyvédi és házasságvédői dijak megállapítása és viselése tárgyában.

A vétkesség, a házasságkötési képesség megszorítása és a kiskorú gyermekek igényei tárgyában a biróság feltétlenül és hivatalból is, ellenben a *b), d), e), f)* és *g)* alatt megjelölt kérdésekben csak a felek kérelme folytán határoz; — ezeket tehát az itélet csak feltételesen tartalmazza, s midőn mellőztetnek, a kérelem elmulasztása, mint a figyelmen kívül hagyás oka, az indokokban lesz megemlítendő.

II. A 77. §. *a)* pontja alapján az életközösség visszaállítására való kötelezés és az ugyanezen §. *b)* pontja alapján kibocsátandó felhívás, nem lévén érdemi határozat, végzéssel lesz elrendelendő.

Hasonlóképen végzéssel határoz a biróság, midőn a kihirdetés vagy a házasságkötésnél való közreműködés megtagadása okainak valósága és törvényessége felett dönt, mert az 1895. évi 27198. számú ig. min. rendelet 6. §-a ezeket a kérdéseket végzéssel rendeli eldöntendőknek.

Megoldandó még az a kérdés, mely alakban határozzon a biróság a bejelentések felett?

1. Az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják, de ezt a perben első fokon eljárt biróságnak *bejelenteni* kötelesek. (106. §.)

Az életközösség visszaállítása következtében az elválás jogi következményei megszünnek és hatályukat vesztik a váló perben hozott jogerős itéletek.

Az itéletek hatályon kívül helyezését, az elválás jogi következményeinek megszüntetését és az életközösség visszaállításának tudomásulvételét itélettel vagy végzéssel mondja-e ki a biróság?

Habár ily esetekben a bíróság az ügy érdemében hoz
ítéletek hatálytalansága felett határoz, mindazáltal határoza
végzésbe foglalja, mert a 106. §. világos rendelkezése szerint
elválás jogi következményei már a bejelentés időpontjától kez
— tehát a felek elhatározása alapján, a bírói határozat n
hozatala előtt, és így bírói határozat nélkül is megszűn
A bíróság tehát tulajdonképen nem jogerős ítéleteket mond
hatálytalanoknak, hanem csak tudomásul veszi, hogy a felek
ítéletek jogi hatályait megszüntették.

2. A megtámadható házasság megszűnése után bejelenté
támadandó meg (ha t. i. a megtámadásra jogosult személy n
támadási jogát érvényesíteni akarja). (68. §.)

Miként már a III. fejezetben is említém, a házasság n
szűnése után megtámadási pert indítani nem lehet (70. §.);
lehetséges az, hogy a házasság megtámadására meghatáro
határidő (57. §.) a házasság megszűnésekor még le nem járt,
esetben a házasság megtámadásának módja a bejelentés, me
a bíróság érdemileg el nem dönthet, mert hisz a házasság érvé
telenséget csak érvénytelenítési perben mondhatja ki; a b
lentéssel per nem kezdhető, mert hisz azt a 70. §. rendelke
kizárja és így ezek alapján véleményem az, hogy ily bejelen
egyszerűen tudomásul vesz a bíróság.

Eme jogérvényesítési mód egészen új lévén, szükséges
tartom azt egy példával megvilágítani.

Tegyük fel, hogy a férj házasságának megkötése után
tudja, hogy neje mástól teherben van (54. §. *e)*; a tév
daczára van benne annyi lovagiasság és humanismus, hogy n
a várandóság időtartama alatt nem támadja meg. A háza
megkötése után következő ötödik hónapban a nő gyermeket
és meghal, gyermeke pedig életben marad.

A házasság megszünt, de a tévedt férj megtámadási j
érvényesíteni akarja, mert nincs szándéka a házához ho
kakukfiút gyermekéül elismerni. A házasság megtámadásá
tévedésnek felismerésétől számított 12 hónapig van ideje
ebből már négy elmúlt, ha még 8 hónapig vár, elévül
támadási joga, házassága megtámadhatatlan érvényes háza
marad s akkor a vélelem amellett harczol, hogy a háza
tartama alatt született gyermek az ő gyermeke; igaz ug
hogy ennek ellenkezőjét is szabad bizonyítania, de ő m

vélelmet is le akarja rontani és e czélt éri el, midőn a 68. §. értelmében a bíróságnál bejelenti, hogy házassága az 54. §. *e)* pontján alapuló tévedés okából megtámadható, tehát ez alapon érvénytelen volt.

Ez a bejelentés a megtámadót nem menti ugyan fel a gyermek törvénytelenné nyilvánítása iránti perben attól, hogy nejének mástól történt teherbe ejtését bizonyítsa, de e perben házasságára, mint érvénytelenség okából megtámadottra hivatkozhat és a házasságon alapuló vélelem ellen a bejelentés alapján sikerrel védekezhet, mit nem tehetett volna, ha a bejelentést elmulasztja.

III. A bírósági határozatok közlése tekintetében is eltér a házassági eljárás a rendszerintitől annyiban, hogy a házassági perekben az érdekelt feleken kívül

a) ha a házasság jogerős bírói határozattal érvénytelennek nyilváníttatik vagy felbontatik, ha a felek ágytól és asztaltól elválasztattak, vagy ha az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek az életközösség visszaállítását a perben eljárt bíróságnak bejelentik, az első folyamodású bíróság az anyakönyvvezetőt a megfelelő anyakönyvi feljegyzés teljesítése végett a jogerős bírói határozat közlésével hivatalból értesíti (1894: XXXIII. 67. §.) és

b) midőn a bíróság a házasfelek ideiglenes különélése iránt határozván, a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és eltartása felett (102. §.) is ideiglenesen, — vagy pedig ugyanezen kérdésekben a 95. §. értelmében végítélettel intézkedett, vagy végül, ha az ezekre vonatkozó rendelkezést mellőzte (96. §.), határozatát a kiskorú érdekeire hivatalból való felügyelet végett az illetékes gyámhatósággal közli.

IV. Végzéssel határoz végül a bíróság, midőn a nő kivánságára a férjet a tartásdíj biztosítására (90. §.), vagy pedig veszély esetén a szülőket a gyermekek számára megszabott tartás biztosítására kötelezi (95. §.).

A tartás biztosításánál megjegyzendőnek tartom, hogy az a végrehajtási törvény IV. czímében foglalt rendelkezések értelmében nem történhet.

A végr. törvény 223. és köv. §-ai ugyanis lejárt követelések biztosítására vonatkoznak, holott a megszabott tartásdíj a nőnek, a 90. §. kifejezett tartalma szerint: »előre és rend-

szerint havi részletekben fizetendő«, és bizonyára a gyermek tartásdíja is ekként lesz viselendő, mert a tartásdíjak fizetésén ez a szokás által is megállapított rendszerinti módja; itt teh nem lejárt, hanem jövőben havi részletekben lejárandó követel biztosításáról van szó; — biztosítási végrehajtás által tehát követelések nem lesznek biztosíthatók.

A gyermekek részére megszabott tartás biztosítása teh kétségkívül leghelyesebben az 1877: XX. t.-cz. 17. és 18. § értelmében akként történhet, hogy a bíróság a tartásdíjnak me felelő tőkét vagy a gyámpénztárba letenni rendel, vagy pec elrendeli, hogy az annak erejéig a biztosítás a kötelezett ing lanaira való zálogjogi bekebelezés által történjék.

Míg azonban a kiskorú gyermek igényeinek ily mód való biztosítása az idéztem törvényben gyökerez, a nő tart díjai biztosításának módjára nézve törvényes támpontunk nin minden egyes esetben tehát a bíróság lesz hivatva a biztosí módja felett is határozni s hogy ezt tehesse, minden esetb midőn tartásdíjak biztosításáról lesz szó, a kérelmező a biz sítás kérelmezésével egyidejűleg a biztosítás mikéntjére né is nyilatkozni lesz köteles, mire a bíróság a feleket megh gatja s csak meghallgatásuk, esetleg bizonyítékaik előterjeszt után jöhet abba a helyzetbe, hogy a tartás biztosításának mó felett határozatot hozhasson.

VI. FEJEZET.

Jogorvoslatok.

A tábl. szab. 39. §-a a jogorvoslatokra nézve azon ált nos szabályt állítja fel, hogy amennyiben eme szabályzat k telt meg nem állapít, az 1881: LIX. t.-cz. szabályai al mazandók.

Magában a szabályzatban megállapított, továbbá a há sági jog rendelkezései alapján megállapítható kivételeke felebbezés, a felfolyamodás és a perujítás jogorvoslataira vo kozólag következőkben foglalom össze:

I. A felebbezés.

1. Az ideiglenes külön élést elrendelő határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak (Tábl. szab. 30. §.); eszerint a házassági jog 72., 98., 99. és 102. §-aiban gyökerező határozatok (ítéletek) ellen a felebbvitel egyik faja sem érvényesithető.

2. Ha az első vagy másodbíróság a házassági köteléket felbontotta, a periratokat a felsőbb bírósághoz hivatalból, tehát akkor is felterjeszti, ha az ítélet ellen senki sem élt felebbezéssel. (Tábl. szab. 40. §.)

3. A felsőbb bíróságok az alsó bíróságok ítéletének azt a részét, melylyel a házassági kötelék felbontatott és a kiskorú gyermek tartása és neveltetése iránt intézkedés tétetett, hivatalból, ellenben az ítéletnek egyéb rendelkezéseit csak felebbezés esetében vizsgálja meg. Az ítéletnek most jelzett része csak akkor emelkedik jogerőre, ha azt a harmadbíróság felülvizsgálta. (Tábl. szab. 41. §.)

4. Ha a másodbíróság a házassági köteléket felbontó s a peres felek által nem felebbezett elsőbírósági ítéletet helybenhagyja: a periratok a másodbíróság által közvetlenül a harmadbírósághoz terjesztendők fel. Ugyanez az eljárás követendő akkor is, midőn a házassági köteléket felbontó elsőbírósági ítélet ellen egyedül a házasságvédő s ez is csak a házassági kötelék felbontása tekintetében él felebbezéssel. Ha azonban az elsőbírósági ítélet ellen a peres felek felebbezéssel éltek, vagy pedig a házasságvédő felebbezése a házassági kötelék felbontásán kívül más kérdésre is kiterjed, valamint akkor is, ha a másodbíróság az elsőbíróság ítéletét bármi tekintetben megváltoztatta: a per iratok a másodbíróság által az elsőbírósághoz küldendők vissza és ez esetben a periratok csak a másodbírósági ítéletre vonatkozó felebbezési határidő lejártával terjesztendők fel a harmadbírósághoz. (Tábl. szab. 42. §.)

5. Ha a másodbíróság a házassági kötelék felbontása iránti kérelmet elutasitó elsőbírósági ítéletet megváltoztatja s a házassági köteléket felbontja: a másodbíróság ez esetben a fenforgó gyermektartási s vagyonjogi kérdések elbírálásába nem bocsátkozik, hanem a periratokat az említett kérdések elbírálása végett az első bírósághoz küldi vissza, mely esetben a periratok csak akkor terjesztendők fel, midőn az újabban hozott elsőbírósági

itéletre vonatkozó felebbezési határidő lejárt. Ugyanez az elj
követtetik akkor is, midőn a harmadbiróság változtatja me
másodbiróságnak a házassági kötelék felbontása iránti kérel
elutasitó itéletét. (Tábl. szab. 43. §.)

6. Ugyanezek a szabályok követendők a házassági jog 1
115., 141. és 142. §-ai alapján inditandó bontó és az ös
érvénytelenitő perekben, mert ugyanannak a köztekintet
mely a bontó perekben hozott itéleteknek hivatalból való fe
vizsgálatát meghonositotta, a házassági köteléket érintő ös
perekben kell érvényesülni.

II. A Felfolyamodás.

A tábl. szab. 39. §-a alapján az 1881. évi LIX. t.-cz.
fejezete irányadó, melyhez pótlandónak tartom:

1. Az illetékesség kérdésében hozott külön határozat e
akár adatott hely a kifogásnak akár nem, akármelyik fél é
felfolyamodással. (Tábl. szab. 15. §.)

2. Az idézett törvény 52. és 53. §-aiban meghatáro
esetekhez, melyekben a felfolyamodással meg nem támad
végzések megjelölvék, sorolandó még az a végzés, melyly
biróság a jegyzőkönyvi tárgyalás iránti kérelmet megtaga
vagy annak helyt ad; — mert ily végzések is csak a per
készitésére vonatkoznak.

3. Ugyanazon törvény 54. §-ából vont következtetés ala
a felfolyamodás megengedendő:

a) a különélési kérelmet megtagadó (98. §.),

b) a keresetet hivatalból visszautasitó,

c) a házassági jog 68. §-a alapján tett bejelentést vis
utasitó,

d) az életközösség visszaállitásának bejelentését (106.
visszautasitó,

e) az életközösségére való felhivást vagy hirdetést el
delő vagy megtagadó (77. §.),

f) a nőtartás vagy gyermektartás biztositását elren
vagy megtagadó (90. vagy 95. §.) végzések ellen.

III. A Perújitás.

A táblai szabályzat 44. §-a az eddigi birói gyakorl
akként határozza meg, hogy »a házassági válóperekben a köt

felbontása kérdésében nincs helye a perújításnak, hanem amenynyiben az elutasított házasfelek a pert ismét megindítani kivánják, ezt önálló keresettel tehetik. Ellenben a gyermektartási és a vagyonjogi kérdésekben van helye perújításnak.«

Ugyanez a gyakorlat lesz követendő akkor is, ha a házasság semmisség vagy megtámadhatóság okából érvénytelennek nyilváníttatik; mert ha ily esetben az egyik házasfél új házasságot kötött, az előbbi házasság érvényességének kimondása végett a perújításnak helyt adni nem lehetne; — ha pedig nem lehet perújításnak helye az ugyanazon jellegű itéletek ellen az egyik esetben: a jogegység, az eljárás egyöntetűsége megköveteli, hogy ne legyen helye egy más esetben sem. Ha nem lehet perújítást engedni akkor, midőn az érvénytelenítés után az egyik fél — teljes joggal — új házasságot kötött, nincs ok, hogy perújítás engedtessék abban az esetben, ha az érvénytelenítés után a felek új házasságot nem kötöttek.

A további okok, melyek a perújítás kizárása mellett felhozhatók, egyszersmint azt is indokolják, hogy a házasság felbontását vagy érvénytelenítését megtagadó határozat esetén sem lehet helye perujításnak, nevezetesen:

1-ször. Az 1881. évi LIX. t.-cz. 69. §-ának 1. pontja perújítást enged, ha a fél a perben amiatt lett pervesztessé, mivel az ügyvéd a döntő ténykörülményeket kellő helyen felhózni, vagy tagadni, avagy a rendelkezésre bocsátott bizonyítékokat előadni elmulasztotta. Ez az eset a házassági perekben elő nem fordulhat, mert

a) a fél személyesen is eljárhat, tehát az ügyvéd mulasztását megelőzheti, elkerülheti vagy pótolhatja és

b) az eljárás nyomozó lévén, a biróság hivatalból is őrködik a felett, hogy minden bizonyíték kellőképen adassék elő és a tényállás a lehetőségig kiderittessék: tehát ügyvédi mulasztásról szó sem lehet.

2-szor. Az idéztem 69. §. 2. pontja perújítást enged az itélet jogerőre emelkedésétől számított 10 év alatt, ha a pervesztes fél lényegileg a per tárgyára vonatkozó olyan bizonyítékot hoz fel, melyet az alapperben nem használt; ez az eset sem fordulhat elő a házassági perekben, mert:

a) miként már jelzém az eljárás nyomozó lévén, a bizonyítékok hivatalból is figyelembe veendők és

b) az 1893. évi XVIII. t.-cz. 33. §-a sem a rendes perek kiterjesztve, sem a házassági perekben alkalmazható nem lévé nem fordulhat oly eset elő, hogy a biró bármelyik félnek utó gosan ajánlott bizonyitékait, melyek figyelembevétele a tárgyal elhalasztását tenné szükségessé, mellőzhesse; nem mellőzh még akkor sem, ha meggyőződnék arról, hogy a fél előadás az ügy elintézésének késleltetése végett halogatta; nem mellő heti pedig azért, mert a tényállást nyomozni kötelessége, nyomozásból pedig következik, hogy az ügy bármely stádium ban tett előterjesztés vagy bizonyiték figyelmen kívül ne hagyható.

3-szor. Nincs szükség perújítást engedélyezni akkor se, az egyik vagy másik fél azt véli, hogy ellenfelének vagy máso nak a büntető törvénykönyvbe ütköző, de a polgári birós előtt be nem bizonyitható cselekményei miatt vált pervesztes (1881: LIX. t.-cz. 69. §. 3. pont.)

A házassági jog 57. §-a a megtámadási pert egy év ala 38. §-a a bontó pert hat hó alatt rendeli megindítani, az időponttól t. i., melyben az érvénytelenitő, illetőleg a bontó érvényesithetővé vált; — ha előzőleg a büntető biró előtt k lene az érvénytelenitő, illetőleg a bontó okot bizonyitani, akk még a leggyorsabb birói eljárás mellett sem volna lehetség az elévülési időn belül a büntető birósági jogerős határozat kieszközölni. Megindítjuk tehát ily esetekben az érvényteleni illetőleg a bontó pert s a mennyiben az eljáró biróság a bü tetendő cselekményt előzőleg eldöntetni szükségesnek tartja, nyomozó elv alapján az eljárást bármikor felfüggesztheti bevárja a büntető biróság határozatát, ami kizárja az 188 LIX. t.-cz. 69. §-ának 3. pontjában megjelölt perújítás mege gedését, mert erre nincs szükség.

4-szer. Az 1881: LIX. t.-cz. 69. §-ának 2. és 3. pontjai perújításra az alapperben hozott itélet jogerőre emelkedésé számítandó 10 évi határidőt engednének, holott a házassági j a megtámadási perek inditására egy évi, a bontó perek indi sára hat havi határidőt szab (a perindítási jog megnyiltá számítva); ha már most e perekben a perújításnak a perren tartás általános rendelkezései szerint helye lenne, akkor anyagi jogban kitűzött rövid záros határidő a perindítási j érvényesítése tekintetében meghosszabbíttatnék; már pedig

eljárási szabályokban az anyagi jog rendelkezéseivel ellenkező és azokat lerontó intézkedések még az eljárási törvényben sem fordulhatnának elő; annál kevésbbé állapíthatja meg azokat az ez irányban tételes törvényre nem támaszkodható gyakorlat.

5-ször. Abból a körülményből, hogy a házassági jogban meghatározott perindítási határidők sokkal rövidebbek, mint a perújítási határidők, következik az is, hogy a perujításnak a házassági perekben való megengedése esetén a perújítás határideje a perindítási határidőkkel összhangba lennének hozandók, amire azonban hiányzik a törvényes támasztó pont és ez is a perújítás megengedése ellen ad érvet.

6-szor. Végül nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy a törvény a házasságot feltétlen és állandó életközösségnek kívánta szervezni s habár nem zárkozott el a magánérdekek elül sem: mindazáltal azt sem engedheti meg, hogy a házassági intézménynek köztekintetekből megkövetelt állandósága magánérdekből ugyanazon ok alapján még akkor is veszélyeztessék, midőn már a felhozott okot és annak összes körülményeit a biróság hivatalból is földerítvén, azt indokoltnak nem találta.

Mindezek az okok a perújítás megengedése ellen szólnak úgy az érvénytelenítő, mint pedig a bontó perekben, akár adatott hely a kötelék érvénye vagy fennállása ellen intézett kérelemnek, akár nem (ami azonban nem zárja ki azt, hogy utóbb felmerült tények alapján ismét per indíttassék).

A gyermektartási és a vagyonjogi kérdésekben az eddigi birói gyakorlat a perújítást megengedte; ez a gyakorlat a jövőben a házassági jog rendelkezései értelmében szintén változni fog, még pedig:

a) Ha a biróság a gyermekek elhelyezése és tartása felett nem határozott, hanem e kérdések eldöntését a gyámhatóságra bízta (96. §.), perújításnak a biróság előtt helye nem lehet, mert hiányzik ezekre nézve a perujitás előfeltétele, t. i. az alapperbeli itélet.

b) Ha a gyámhatóság a birósági itélet meghozatala után megváltozott körülmények alapján a gyermekek érdekében a birósági határozattól eltérőleg intézkedett (97. §.): a gyermekek elhelyezésének és tartásának kérdése tárgyában perújításnak többé helye nem lehet. Ha ellenben a biróság a gyermekek

érdekei felett ítélt, ha a körülmények nem változtak és
alapon a gyámhatóság az ítélettől eltérő intézkedéseket n
tehet: akkor a bírósági jogerős ítélet hatályát csak perúj
folytán keletkezett újabb bírósági ítélet módosíthatja.

c) A vétkesség kérdésével összefüggésben áll a névvisel
nőtartási stb. vagyonjogi igény: ennélfogva a vétkesség kér
sében is helyt kell adni a perújításnak és pedig tekintette
házassági jog 85. §-ának harmadik bekezdésére a perújítás
vétkesség kérdésében oly bontó ok alapján is megengeden
melyre nézve a kereseti jog már megszünt, de a felbontás al
ját képező bontó ok keletkezésekor még fennállott.

d) A kiszabott tartásdíj felemelésének vagy leszállításá
kérdésében az 1881: LIX. t.-cz. 69. §. 2. pontjában a perújítá
megállapított tíz évi határidő nem számítható az alapper
hozott bírósági ítélet jogerőre emelkedésének napjától, ha
attól a naptól, melyen a tartásdíj felemelésére vagy leszáll
sára befolyást gyakorló, a házassági jog 91. és 92. §-aiban m
állapított körülmények beállottak.

e) Különben pedig és különösen a házassági perektől el
lönítetten is érvényesíthető vagyonjogi kérdésekre nézve a
újítás általános szabályai alkalmazandók.

TÁRGYMUTATÓ.

H.

Budapest. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.